

JÁRNSÍDA

HÁKONARBÓK.

SUMTIBUS LEGATI ARNÆMAGNÆANI.

HIN FORNA

LÖGBÓK ÍSLENDÍNGA

SEM NEFNIST

JÁRNSIDA EÐR HÁKONARBÓK.

CODEX JURIS ISLANDORUM ANTIQVUS,

QVI NOMINATUR

JARNSIDA SEU LIBER HACONIS.

EX MANUSCRIPTO PERGAMENO (QVOD SOLUM SUPEREST) LEGATI
ARNÆ-MAGNÆANI EDITUS.

CUM INTERPRETATIONE LATINA, LECTIONIBUS VARIIS, INDICIBUS VOCUM ET RERUM p. p.

PREMISSO HISTORICO IN HUIUS JURIS ORIGINES ET FATA TENTAMINE,

A TH. SVEINBJÖRNSSON CONSCRIPTO.

H A V N I Æ.

SUMPTIBUS LEGATI ARNEMAGNÆANI,

TYPIS J. H. SCHULTZ.

1847.

THE HISTORY OF

THE CITY OF BOSTON

FROM THE FIRST SETTLEMENT IN 1630 TO THE PRESENT TIME

BY

JOHN

WINTHROP

IN TWO VOLUMES

Addendum.

Specimen scripturæ codicis Jernside primarii (collectionis Arnemagneanæ 334 fol.), lapidi inscriptum, præsentī editioni subjungimus; continet autem ultimam partem capitis sexti sectionis *pingfararabálkr* (ita incipientem: *ef maðr fær eigi rættinde sin*) et primam capitis primi sectionis *Kristindómsbálkr* (quæ sic clauditur: *með obrigdelegre staðfestu*) cfr. ipsius editionis pag. 9—11.

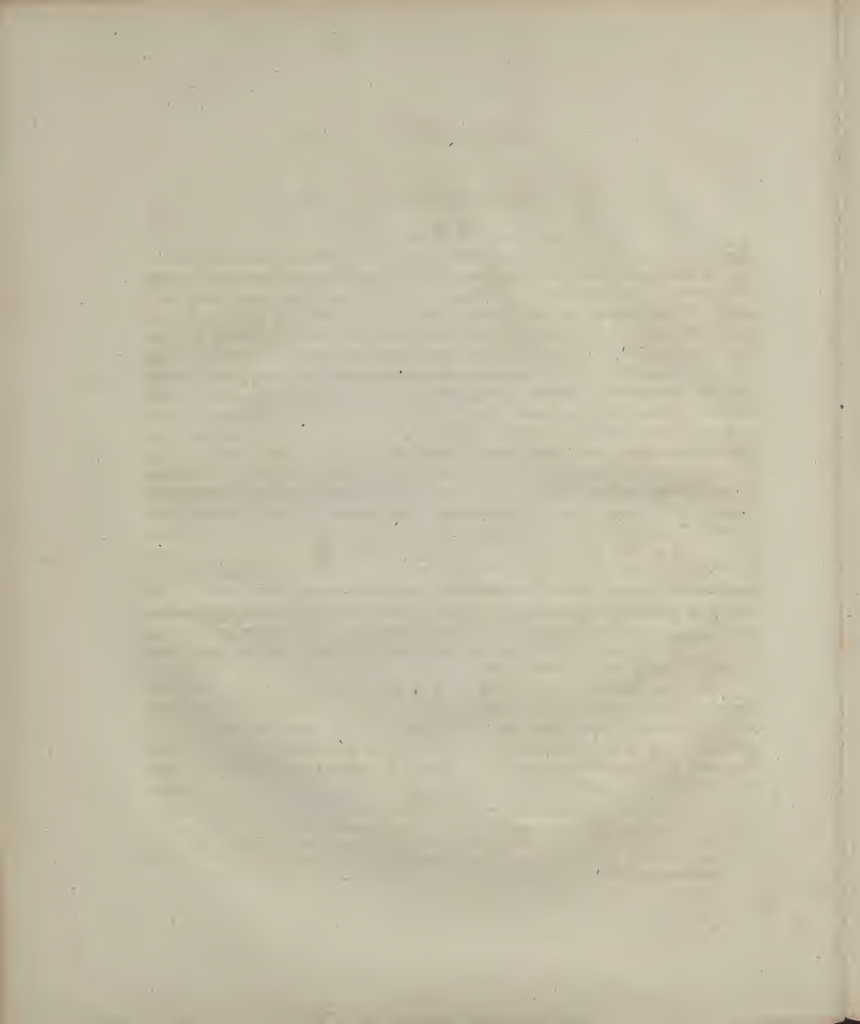

Corrigenda.

P. XIV. L. 19, 24 l. 29. P. XVIII L. 22, dua l. duo. P. XXIII L. 4. variantibus l. variantibus. P. XXVI L. 8 variantibus l. variantibus. P. XXIX L. 25 comitio l. comitia. — P. 3 L. 21 foripetas l. scabinos. L. 21--22 per quemcumque non denominatum l. pro quocumque non denominato. P. 35 L. 11 destitutus l. destituitur vel. P. 40 L. 17 id l. in; L. 26 dua l. duo. P. 46 L. 5 delectantur (de rumore). P. 56 L. 6 *sina* l. *sinum*; P. 59 L. 10 desponsatorio l. desponsatoris; L. 12 alio l. alii. P. 65 L. 24 coëmerit l. duxerit. P. 85 L. 6 contrarium l. adversarium. P. 88 L. 21 oppignorare l. pignorari. P. 90 L. 21 consummatur l. præstetur. P. 93 L. 10 pecunariis l. pecuariis. P. 94 L. 18 caput l. capit. P. 108 L. 23 comitia tractus l. tribus.

Errore typographi septem ultimæ voluminis pagine prævis numeris sunt insignita; lege igitur 185—191 pro 285—291.

B. L.

Quum Islandiæ et fortasse totius Scandinaviæ antiquissima illa legum collectio, quæ nomine *Grágás* vocatur, sumptibus Legati Arnarnagæani jam edita sit, nobis, quibus munus codices, in scriiniis Arnarnagæanis conditos, evulgandi incumbit, nihil harum rerum peritis gratius nos facere posse visum est, quam alterum Scandinavorum in legibus ferendis sapientiæ monumentum, adhuc pæne incognitum, legem *Hákonarbók*, quæ vulgo etiam *Járnsida* nominatur, prelo mandare. Ut vero hanc legem præ aliis eligeremus, eo magis adducti sumus, quod hæc post sæculum et dimidium fere in locum illius *Grágás* successerit, et, licet brevi interjecto tempore alii legum codici cedere cogeretur, tamen ad statum Scandinaviæ antiquum illustrandum magnopere conferat. Quum enim magnæ illius mutationis reipublicæ Islandicæ, qua factum est, ut forma civitatis in monarchiam abiret et populus libertatem, qua in discordiis intestinis abusus erat, cum imperio regum Norvegiæ commutaret, prima vestigia in hac lege occurrant, sequitur, ut historia transitus a veteri forma ad recentiorem et veterum Islandiæ institutionum cum innovationibus e legibus Norvegiæ petitis commixtio multis modis hac lege illustretur. Adde, quod gravissima legis pars ex legibus Norvegiæ originem trahat, nonnullis hic illic additis vel omissis vel mutatis; unde facile videbis, vetustis illis Norvegiæ legibus, legi nempe Gulathingensi antiquæ et Frostathingensi, quæ et lacunis et obscuritate interdum laborant, nostram legem uberrimam lucem affundere posse. *) Ab altera parte, sicut *Hákonarbók* leges Norvegicas, quippe fontes ejus, passim illustrat, ita quoque interpretationi legis Islandiæ, Jónsbók dictæ, adhuc pro magna parte vigentis, inseruire sine dubio potest, quum multa ejus præcepta sensim sensimque in Islandia radices egerint atque in legem *Jónsbók* translata sint.

Quæ quum ita sint, propositum nostrum, hanc legem publici juris facere, satis multa habere, quibus se commendet, nobis videtur. Interea, dum hæc scribimus etiam aliis idem consilium placuisse videmus, quum inter leges antiquas Norvegiæ, quas ediderunt viri doctissimi *R. Keyser* et *P. A. Munch* (Christiania 1847) etiam hæc lex Vol. 1. pag. 259-300 ut appendix legis Frostathingensis edita sit. Quum, ut jam monuimus, lex originem suam Norvegicam manifeste prodatur, non est, cur cum editoribus legum Norvegiæ de jure discep-

---

*) Satis quoque patet, illas leges Norvegicas nostram illustrare atque interdum emendare posse; sic v. c. ubi *Járnsida* p. 56 hæc verba habent: *En ef hann vil a iige kaupna sec or skoge*, lex Frostathingensis p. 165 vocem *aige* omittit, unde sensus evadit: si e silva sese redimere voluerit, quem verum esse legis sensum contextus quoque satis demonstrat.

temus, quo legem Islandicam suis legibus adnumeraverint; nobis sufficiat monere, opus, quod hic lectori traditur, illa Norvegica editione superfluum non factum esse, quum in illa solus textus islandicus, in hac nostra autem textus apparatus critico, glossario et versione latina instructus appareat. Editio legum Norvegiæ antiquarum, certe omnibus antiquitatum Scandinaviæ amatoribus et aestimatoribus gratissima, nobis quoque eam ob causam satis opportune obvenit, quod nobis occasio oblata sit, in conspectu fontium legis Jarnsidæ, quem luic præfationi addimus, ad editionem omnibus patentem ablegandi lectorem, qui hoc subsidio destitutus coactus esset ad versionem *Pausianam* danicam, jam libris rarioribus accensendam, cuius paginas in notis *Secinbiörnson* noster passim laudat, confugere.

Quod ad legis originem et fata attinet, lectorem ad doctam hac de re commentationem editoris *Secinbiörnson* relegamus. Idem vir doctissimus conspectum codicum dedit, quorum tamen, quod valde dolendum, modo unus membrauceus exstat, qui vetustatis præ se ferat speciem, codex nempe pergamenus Legati Arnamagneæni Nr. 334 in folio, idem, qui quoque legem *Grágás* continet ideoque in editione hujus legis pag. CLXV jam descriptus est. Quod idem editor, patriæ suæ antiquitatum peritissimus, in notis passim additis, nec non in Glossario, summa diligentia elaborato, ad legem illustrandam ubique præstitit, grata mente agnoscimus. Quodsi forte versio latina lectori minus placeat, quum hic et illic literalem sensum nimis urgeat et sic obscurior facta sit, interdum quoque, ubi sermo latinus nullam suppeditet vocem, quæ vocabulo Islandico apprimè respondeat, novas fingat verborum formas, v. c. *foripeta* (3: *thingman*, scabinus) *securitas vitalis* (*fridr*, pax, sensu mediæ ævi), *comitia sagittaria*, *comitia quinionis* &c., non inficias ibimus, versionem nonnullis locis hisce aliisque mendis laborare, verum iidem nulli dubitamus, quin æquus lector, harum rerum peritus, magnas illas difficultates agnoscat; quibus is, qui causæ Scandinaviæ monumenta latine reddere velit, undique circumstrictus sit. In corrigendis quædam annotavimus, quibus aliquot locorum sensus clarior evadat.

Quanquam legem explorandam cumque legibus Norvegiæ antiquioribus comparandam aliis relinquamus, non tamen possumus, quin observemus, hanc legem plures continere juris regulas vel parœmias, quæ quum legislatorem sensu recti et justii imbutum probant, tum vetustatis species manifestam præ se ferunt et has ob causas singulari attentione dignæ sunt. Initium faciamus a verbis, quæ pag. 5 leguntur: "*Þviat með logom skal land vort byggja, en eyge ologum eyða*" 3: legibus enim terra nostra condenda est, ne per injustitiam devastetur; verbis magni momenti, quæ jam Nialus circa annum millesimum p. C. n. in comitiis Islandorum protulit quæque deinde in præfationem legis Iuticæ et Uplandiæ migrarunt. Sequenti pagina sanctitas comitorum hisce verbis inculcatur: "*Þviat i ollum stodum hæfer at gæta spectar oc sidemðar, en þo einkanlega i þeim stodum mest sem til skynsemðar oc spectar ero skipaðer at ondverdo*" 3: Ubique enim tranquillitatem et morum honestatem servare necesse est, speciatim tamen et imprimis in locis principaliter sapientiæ et tranquillitati sacratiss.

Pag. 47 legimus: *Engan rætt a konungr a þeim manne er engan a sialfr a sér* 3:

Regi nullum est jus mulctam exigendi ob læsionem, quæ ei inferatur, qui ipse jus mulctam ob illatam læsionem sibi expetendi non habeat. *)

Pag. 99 quanti momenti sit agricolis sepium conservatio, hisce verbis prædicatur: *Garðr er granna sætler* α: sepimentum est vicinorum pacificator; pulchrius quidem in legibus Sveciæ antiquis curæ divinæ commendatur, dum sepes sera Dei vocatur (Ostgöth, L. Edz. B. fl. 32: *Nu stial man korn af akre ute ok bryter guz's las*) unde quoque in Westmannæ Lagh Manh. B. XXVI §. 11 sepes dicitur paries agri et *cælum tectum ejus* (*akrom ær garfer at væk oc himen at þackio*). Pag. 102 liberam esse piscaturam lex sic pronuntiat: *"Ganga skal gud's geve till fall's sem til fioro* α: dono Dei, sive montem sive litus petal, haud præstruendum est iter. Pag. 109: *Doms er heer værdr fire sinu at hafa* α: quisque dignus est, ut res suas sententia judicis defendat, **) et eadem pagina sanctitas juris dominii inculcatur: *"værr skal engi fri oðrum taka"* α: ne quis alteri quid surripiat, cfr. pag. 128: *Varr skal enge annan stela*. — Pag. 110: *"Efter vitnom oc gognum skal hævert mal dæma; sua er, ef einn ber vitne með manne, sem engi bere, en tuvir sem tíu, ef eige koma andvitne at mote* α: juxta testium effata et probationes lis quæque dirimenda; testis unicus nullus habeatur, duo testes decem æquivalent, nisi testes adsint contrarii. Eadem est regula de numero testium in lege convivi S^{ci} Canuti: *ikkæ skal oc et vitnæ hōras uden the worthe tu vitnæ, mæden to mæns vitnæ ær öffert***)* α: nec unus testis audiendus est, verum duo; si duo adsunt, hoc sufficit, quæ regula etiam apud *Petrum Syp* inter proverbia laudatur: *"Een Mands Vidne er ingen Vidne"* (II. 481) et sub eadem forma in sententiis judicialibus sæculi decimi sexti occurrit. ****) Pag. 112: juris regulam legitimus: *Vidr-mæltis er huerr maðr værdr* α: quisque dignus est, cui adversarius in jus vocatus respondeat. *****) Pag. 115 dicitur: *þriat i salte liggr sok ef sækendr duga* α: nam sale condita jacet causa, si actores adsint idonei, quibus verbis indicatur, actionem temporis decursu non præscribi, si modo actor sit competens.

Regulis juris, breviter conceptis, adnumerare quoque liceat præceptum, quod occurrit pag. 116: *sialfr skal heerr maðr sina soka sævja innan lands frials maðr oc fulltíða* α: ipse quisque causam suam agat, modo in Islandia sit constitutus, ingenuus et adultæ ætatis;

*) Locus in versione paullo obscureus ita redditur: Regi nihil juris est in hominem juris personalis expertem.

**) In versione redditur: Pro factis propriis iudicii dignus est quisque, quum lectionem *fore sina althofn* secutus sit; verum patet ex lege Gulatingensi antiqua cap. 34. legendum esse: *fyri sinu at hafa*, quam lectionem quoque exhibet Not. 5 pag. 109.

***) *Rof. Anders* saml. jur. *Ætiff.* III. 218.

****) Vide *Udvalg af gamle danske Domme*, udgivne af *Tolderup Rosenvinge* II. 171. cfr. versionem episcopi *Canuti* danicæ libelli *Joh. Andrea* de processu judiciali in *Vy Danske Magasin* VI. 199.

*****) In versione haud dubie minus recte redditur: *Jas excipiendi cuique competit*. Cum interpretatione nostra optime conspirant que legitima p. 114 præscripta: *"hinu skal annatægginga festa fe eða synia"* α: actor alterum sibi exposcere potest ab eo, qui in jus vocatus est, aut ut præstet quod exigitur, aut ut neget factum" (siquæ necesse est, ut respondeat).

etiam sequens pag. 118: "*Eugi værr skal oðrum selia fals eða stærð* o: nequis nostrum alteri vendat falsum fraudemve, et demum notissimum illud de commodato pag. 124: "*Sa skal tan abyrgias, er þiggr, at koma heilu heim* o: rei commodatæ periculum sustineat commodatarius eamque restitui curet. *)

Aliis locis argumentationes legislatoris deprehendimus, quæ genium temporis recentioris spirant, in quibus rationes legis uberius tractantur aut comparatione aliqua e vita quotidiana vel ab ideis, illi ævo consentaneis, petita adstruuntur. Huc referimus quæ pag. 24-25 de raptu uxoris alterius afferuntur, ubi legislator sperat "omnes sapientes in id consentire, atrocius tam in Deum quam in homines delictum committi, furtim uxores auferendo, quam vaccas vel pecora." Ejusdem generis sunt, quæ pag. 49 de damnis casualibus, pag. 51 de morsu, pag. 52-53 de vindicta injusta **), et exhortationes ad iudices, ut juste judicent et quatuor illas sorores: Misericordiam, Veritatem, Justitiam et Concordiam (*frídsemi*, proprie pacis amorem, *fréðfjónmelligheit*) colant, quæ p. 54 obveniunt quæque fere omnia in legem Gulathingensem, a rege Magno Lagabæter editam, migrarunt, in antiquioribus autem legibus Norvegicæ non inveniuntur.

Dabamus Hafniæ d. 20 Martii 1847.

A. S. Ørsted. Werlauff. Engelstoft. Finn Magnusen. Rafn. Kolderup-Rosenvinge.

*) Cfr. Lex Scanica XVI. 3. Lex Jutica II. 114 & III. 54.

**) Quum hic differentia inter vindictam privatam et pœnæ executionem ex mandato judicis factam exponitur, lex inculcat, leges, non iudicem, irrogare pœnam, alios vero, qui vindictam sumant, id facere ira incensos et invidia ductos. Simili modo lex Jutica II. 89, ubi præscribit, exactori regis jus competere, furcam patibulo suspendere, addit, cum hoc juste facere, quia facinus a fure commissum ipsam condemnavit, exactorem autem officio et regis mandato, non vindictæ satisfacere (*oc hauer han thær ekki synd af forði hans gærning hauer han forðönd oc han later ham hænga for rættens sak oc konungs wald, oc ey forw hæfud*).

Conspectus fontium legis Jarnsidæ.

<i>Jarnsidæ.</i>	<i>Lex Gulathingensis antiqua.</i>	<i>Lex Frostathingensis.</i>	<i>Gragás.</i>
<i>Þingfarar Bákr.</i>			
Cap. 1.			
— 2 in fine.....	Cap. 3 in fine.		
— 3 —.....	.....	I. 2. 3. 6.	
— 4.			
— 5.....		V. 46.	
— 6.....	Cap. 32.....	V. 46.	
<i>Kristindoms Bákr.</i>			
Cap. 1.			
— 2.			
— 3.			
— 4.			
— 5.			
— 6.			
— 7.			
<i>Manhelgi.</i>			
Cap. 1.....	.....	IV. 1.	
— 2.....	.....		
— 3.....	.....	pag. 121. 3 & 4.	
— 4.....	.....	pag. 122. 5.	
— 5.....	.....	IV. 1. 2. 3. 4.	
— 6.....	Cap. 32.....	V. 45.	
— 7.....	.....	pag. 121. 1, pag. 123. 8. 9. 10.	
— 8.....	.....	IV. 31. 32.	
— 9.....	.....	IV. 35.	
— 10.....	.....	IV. 39.	
— 11.....	.....	IV. 5.	
— 12.....	Cap. 187.....	IV. 15.	
— 13.....	.....	IV. 9. 10.	
— 14.....	Cap. 156.....	IV. 7.	
— 15.....	.....	IV. 11. 13.	
— 16.....	.....	IV. 22.	
— 17.....	.....	IV. 29.	
— 18.....	Cap. 151.....		
— 19.....	.....	IV. 30.	
— 20.....	.....	V. 6.	
— 21.....	.....	V. 12.	
— 22.....	.....	IV. 16. 17. 18. 19.	
— 23.....	.....	V. 15.	
— 24.....	Cap. 196.....	V. 22.....	Vigsl. cap. 105.
— 25.....	.....	V. 21. 22.	
— 26.....	Cap. 137.....		
— 27.....	.....	X. 39.	
— 28.			
— 92.			

<i>Jarnsida.</i>	<i>Lex Gulath. antiqua.</i>	<i>Lex Frostathingensis.</i>	<i>Grágás.</i>
<i>Manhelgi.</i>			
Cap. 30	Cap. 169. 172. 177	IV. 27. 28.	
— 31-37	cf. Magni Lagub. Lex Gulath. Manh. B. Cap. 14, 15, 27, 16, 17, 29, 26.		
<i>Kvenna-Giptingar.</i>			
Cap. 1	Cap. 123	XI. 2. 3. 4	
— 2	Cap. 52. 53. 54.		
— 3	.....	XI. 8. 18. 16.	
— 4	.....	XI. 9.	
— 5	.....	XI. 14.	
<i>Erfðatal.</i>			
Cap. 1-13.....	.....	VIII. 1-14.	
— 14 (cf. Magn. Lagub. Gul. T. L. EB. c. 7.)	.....		
— 15.	.....		
— 16.....	Cap. 58	IX. 1.	
— 17.....	.....	IX. 2. 3. 5.	
— 18.....	Cap. 115.		
— 19.....	Cap. 115.		
— 20.....	.....	IX. 7. 8.	
— 21.....	.....	IX. 9.	
— 22.....	.....	IX. 20.	
— 23.....	.....	IX. 29.	
— 24.....	Cap. 119	IX. 2.	
— 25.....	Cap. 115.		
<i>Landabrigða Bálkr.</i>			
Cap. 1.....	.....	.....	Lábr. c. 1. (II. 202.)
— 2.....	.....	.....	— c. 2. (II. 213.)
— 3.....	.....	.....	— c. 2. (II. 216.)
— 4.....	.....	.....	— c. 2. II. (214-215.)
— 5.....	.....	.....	— c. 12. (II. 235.)
— 6.....	.....	.....	ibid.
— 7.....	.....	.....	ibid. p. 230-241.
— 8.....	.....	.....	
— 9.....	.....	.....	ibid. c. 13. p. 251.
— 10.....	Cap. 72	.....	cf. Lábr. Cap. 45 (II. 332.)
— 11.....	Cap. 73	.....	cf. II. 332-333.
— 12.....	Cap. 75.	.....	
— 13.....	.....	.....	ibid. Cap. 45. p. 337-338.
— 14.....	Cap. 76.	.....	
— 15.....	— 77.	.....	
— 16.....	— 78.	.....	
— 17.....	— 79.	.....	
— 18.....	— 81.	.....	
— 19.....	— 81.	.....	
— 20.....	— 82.	.....	
— 21.....	— 80.	.....	
— 22.....	— 82.	.....	
— 23.....	— 83.	.....	
— 24.....	— 85	.....	cf., ibid. Cap. 49. p. 349.
— 25.....	— 86.	.....	
— 26.....	— 89.	.....	

<i>Jarvisða.</i>	<i>Lex Gulathing. antiqua.</i>	<i>Lex Frostathingensis.</i>	<i>Grágás.</i>
Landsþingrígða Bálkr.			
Cap. 27.....	.....	.....	Lbdr. Cap. 23. p. 280-284.
— 28.....	.....	.....	
— 29.....	.....	.....	ibid. Cap. 72. p. 392.
Kaupá-Bálkr.			
Cap. 1.....	Cap. 34. 141. 142.		
— 2.....	— 59.....	.....	cf. ibid. Cap. 2. p. 213.
— 3.....	— 102.....		
— 4.....	— 35.....		
— 5.....	— 36. 37.....		
— 6.....	— 38. 39.....		
— 7.....	— 46.....		
— 8.....	— 47.....		
— 9.....	— 40.....		
— 10.....	— 40.....		
— 11.....	— 41.....		
— 12.....	— 43.....		
— 13.....	— 43. 44.....		
— 14.....	— 45.....		
— 15.....	— 48.....		
— 16.....	— 49.....		
— 17.....	— 50.....		
— 18.....	— 55. 56.....		
— 19.....	.....	X. 10.	
— 20.....	Cap. 146.....	.....	cf. II. 399.
— 21.....	.....		
Þjófabálkr.			
Cap. 1.....	cf. Cap. 253.		
— 2.....	.....	XIV. 12.	
— 3.....	Cap. 254.		
— 4.....	— 254.....		
— 5.....	— 255.....	.....	cf. II. 193.
— 6.....	— 256.....		
— 7.....	— 256. 257. 258. 259. 260.		
— 8.....	.....	XIV. 13.	
— 9.....	— 132.....	cf. XV. 1.	
— 10.....	— 133.....	cf. XV. 11.	
— 11.....	— 135.....		

Index nominum priorum in Járnsida occurrentium.

- Alþing*, locus comitorum generalium Islandiæ; cfr. *Ózara*, *Arnesþing* (*Arness-þing*) Toparchia Arnesensis (hodie *Arnessýsla* appellata) 2.
- Einar* (*Einnarr*, *Einar*), Archiepiscopus Norvegiæ, 14, 23.
- Eyjarþing*, Eyensis toparchia (posterius dicta *Þingeyjarþing*; *Þingeygar-sýsla*, *Norðrsýsla*, nunc in duas partes divisa) 2.
- Eyrar*, locus celeberrimorum, apud Nidrosiam, Norvegiæ urbana, 15.
- Eysteinn*, filius Magni nudipedis, Norvegiæ Rex, 72.
- Fresta*, locus comitorum Thrandheimi, Norvegiæ provincie, 14.
- Hacon* (*Hákon*) filius Haconis Sverreri filii, Rex Norvegiæ 14, 19, 23, 48.
- Hacon* (*Hákon*) Sverreri filius, Rex Norvegiæ 14.
- Hegranes Þing*, Toparchia Hegranensis (posterius Skagafljordsensis dicta) 2.
- Hunavatn* (*Hunavatns*) *Þing*, toparchia Hunavatnensis, 2.
- Jenis Kristr* 11.
- Jon*, (*Jón*) Jonns, Archiepiscopus Norvegiæ, 48.
- Islandjar* (Islandi) 10.
- Kjalarnes Þing*, toparchia Kjalarnensis (posterius in Kiosensem & Gullbringensem divisa) 2.
- Magnus berfatr* (dictus nudipes) Norvegiæ Rex, 72.
- Magnus*, Haconis filius, posterius dictus *Lagabater*, legum reformator, Norvegiæ Rex, 14, 23, 48, 49.
- Marría* (alias *María*, *Mária*) mater Christi, 11.
- Mulafþing*, Mulensis toparchia, (nunc in duas partes divisa) 2.
- Norðmenn* (Normanni) Norvegi, 14.
- Noregr*, Norvegia, 14, 15, 47.
- Noregsmenn*, Norvegi, 14.
- Olafr* (*Ólafr*) *hinn helgi*, sanctus Olaus, Norvegiæ Rex, 13, 14, 15, 17, 18, 19, 23.
- Olafr* (*Ólafr*) filius Magni Nudipedis, Norvegiæ Rex, 72.
- Pílarus* (*Pílatus*) 11.
- Rangarþing* (in codice *Rang ar þing*) Rangaensis toparchia, nunc dicta Rangarvallensis (*Rångárvalla sýsla*) 2.
- Sigurðr* (*Sigurdus*), filius Magni Nudipedis, Norvegiæ Rex, 72.
- Skaptar-fellsþing* (in codice *Skaptar fells þing* = *Skaptarf. þ.*) in Landnáma et aliis frequentissime *Skaptarfellsþing*, Toparchia Skaptarfellensis, 2.
- Suerrir* (*Sterrer*), Norvegiæ Rex, 14, 23.
- Vaotlaþing* (alias *Vaotlaþing*, *Vaotlaþing*) Vadensis toparchia, posterius *Eyafjarðarsýsla* dicta, 2.
- Þverar þing* (*Þverarþing*) toparchia Thveraensis, posterius in Borgarfjordensem et Myrensensem divisa 2.
- Þorshafnararþing*, toparchia Þorshafjordensis, posterius in Barðastrandensem, Ísuþjordensem et Strandensem divisa 2.
- Þornesþing*, (*Þörnness*) Þornesensis toparchia, posterius divisa in Hnappadulensem, Snæfjellnensem et Dalnensem.
- Einar* vid. *Einnarr*, *Einar*.
- Ózara* (*Ózara*) flumen toparchie Arnesensis, in cuius ripa generalia Islandiæ comitia, *alþing*, quotannis sunt celebrata, 1.

HISTORICUM IN ORIGINES ET FATA LEGIS JARNSI-
DÆ SEU LIBRI HÆCONIS TENTAMEN, AUCTORE TH.
SVEINBJÖRNSSON, SUPERIORIS ISLANDIÆ
TRIBUNALIS JUSTITIARIO.

§ 1.

De reipublicæ Islandorum statu in deterius mutato.

*V*iguit diu floruitque respublica Islandorum, libertate felix, opibus pollens, optimatum sapientia constituta et gubernata, legibus vel indigenis vel gentis usibus accommodatis stricta; legibus inquam, quæ nec unius nec paucorum auctoritate nitentur, sed quæ proderunt e totius fere gentis autonomia, et e communi consensu vim obligandi ceperunt¹. Hisce temporibus Islandi studiis literariis, historia præsertim et poesi, præcellerunt, commercia mercatoria propriis navibus longe lateque exerceverunt, agriculturæ navarunt operam, imo novas indagavere terras, Grönlandiam nempe et Americam, colonias eo deducentes²; et quocumque tandem locorum pervenerint, candore, virtute, animi presentia, scientiis, consilio et quacumque ingenua indole nullo inferiores habebantur. Sed — ut ait poeta — *damnosa quid non imminuit dies?* Seculo duodecimo vergente, et in seculi decimi tertii prima parte, status reipublice internis in deterius abire cepit. Optimates in partes abeuntes, numerosa stipati clientela, internam pacem fregerunt, partesque contrarias odiis vatiniavibus persequabantur; bella intestina fere assidua exerceverunt, et rapinis, cedibus, incendiis, seditionibus et turbis nulla fuit finis. Hinc jus tantum fortioris prævaluit, sed reipublice leges armorum strepitu fremituque obmutuerunt. Unico, quod reipublice corpus continuit, vinculo disrupto insania factionum vires iudicis cepit, et ad internecionem, si non gentis, tamen patriæ, pleno gradu tenderunt male feriatu populares³.

¹) Gragas. Isl. I. p. 5, 6, 7, 8.

²) Antiqu. American. in præfat., Schedæ Arii polyh. cap. 6.

³) Annales Islandicæ, historia præsertim Sturlungorum in hujus rei haud dubium testimonium adferri possunt.

§ 2.

De causis, quæ huc aliquid contulerunt.

De causis, quæ ad Islandiæ reipublicæ detrimentum et interitum aliquid contulerunt, si augetur, primum adferri potest, si non homini insita libido dominauit; si non horum temporum Islandis innatus et proprius vigor: tamen ipsa reipublicæ forma et constitutio fundamentalis. Proceres, libertatis avidi, et speciem quamcumque alienæ dominationis ægre ferentes, partem aliquam terræ primitus occupavere, quæ sic hæreditario jure devolvebatur ad primi occupatoris posteros¹. Hi in incolas occupatæ regionis jura haud perpauca exercuerunt, eorumque patronos sese gesserunt, clientibus non minus ad tributa solveuda quam operas præstandas iis obligatis. Jura subditi dixerunt, et ab injuria aliena eos defendere tenebantur, sed cæteris toparchis nec dignitate nec potentia inferiores, nihil super se præter leges communes agnoverunt. Sic Islandia paullatim in triginta novem toparchias ne dicam regna fuit divisa². Nemo non videt hoc in momento positam esse primam civilis dissidii causam; sive enim aliquis inter pares sibi visus fuerit injuriam pati ab alio, ejusdem dignitatis et potentia, sive subditi duorum optimatum invicem læsionibus certarint, vis vi repellenda et reprimenda censebatur; armis dimicare, quam actione forensi contendere, expeditius et ex genio seculi magis virile esse duxerunt. Nihil mirum, rempublicam Islandorum, huncce fontem, igni concipiendo quam maxime aptum, in gremio suo servantem, sensim conflagrasse, scintilla dissidii aliunde etiam ei immissa, quod ni evenisset, nec igni sufflato, eam tam cito conflagrasse totus dubito.

§ 3.

Continuatio.

Reges Norvegiæ avidis oculis Islandiam diu inspexisse videntur, et diversis igitur mediis et blandimentis gentem islandicam lactare sunt conati; sic privilegia et prærogativa quedam Islandis, qui, negotia commutativa cum Norvegiis assidue gerentes, Norvegiam quotannis frequentavere, concesserunt³; mox Haonis Adelstani temporibus Islandi in Norvegia non minoris pretii habebantur, quam præfectorum regionum filii Norvegi (vide II. Adelst. leg. Gul. Mannh. cap. 50); filios familiarum, domi divitiis prævalentium, in suum satellitium mite receperunt, blanditiis permulserunt, beneficiis adornarunt, et eos laudem, ut suæ clementiæ et munificentia præcones, in patriam remiserunt, non raro iisdem,

¹) Landnama passim.

²) Grag. isl. I, pag. 4.

³) Grag. isl. II. pegg. 407-410.

deuandata potestate satrapica in unam aliamve Islandiæ partem, eujus ne minima quidem partem ad eos pertinuit. Hi emissarii, Norvegiæ regna gratia et favore superbientes, in patriam reuersi, magna moliri ceperunt, magnates, hæc regni gratia non honoratos, torvis oculis despexerunt, hominem præ se putantes newinem, et seipsum tantum summis in reipublica honoribus dignos, publicisque numeribus pares, esse censuerunt. Magnates patriæ, hoc ægre ferentes, vim vi repellere, injurias armis ulcisci, conabantur, parsque utraque omni studio et seruore factiosis in contrariæ partis perniciem lapidem quemcumque mouere cepit. Bella intestina exarscrunt et libertas reipublicæ ad interuicium ferebatur. Mox in reipublica primordiis Rex Haraldus Pulchricomus Unam, Gardari filium, in Islandiam emisit, auris pollicitis allectum, consiliis adiutum, et dato negotio, ut Islandiam, cum incolis, in ejus redigeret potestatem, primatibus Islandiæ captis aut interfectis; sed Unas, spe et pollicitis frustratus, Leidolfi athlete gladio peremptus interit¹. Olas Sanctus beneficiorum illecebris idem tentare uoluit, quem in finem benignis privilegiis Islandos adornauit², et regis muneribus optinates insule beavit; his mediis, et intercessione emissarii sui Thorarini, Nefjufi filii, rem eo fere perdidit, ut insula Grimsey, boreale Islandiæ litus adiacens, Regi cederetur; ea enim satis modeste Rex se contentum fore dixit, si totius Islandiæ deditionem non acquirere posset. Sed circumspecta Einari Tveraensis prudentia Regis consilium auertit. Quo Rex accensus filios familiarum Islandos in ejus aula degentes durius tractare cepit, mico tamen eorum, iisdem mandatis, in patriam, sed frustra, misit³. Haraldum Sigurdi idem in consiliis habuisse ferunt antores⁴. Rex Norvegiæ Haeco Haconis filius inprimis quoad Islandos magni fecisse uidetur regulam politicam: diuide et impera; nondum enim Islandiæ partis eujusdam omnino politus ejus regendæ potestatem anno 1220 primum contulit celebri illi Snorroni Sturleo; deinde anno 1235 Sturle Sigvati filio primi sobriño; postea auno 1247 Thordo Sigvati filio, qui Kikali cognominatur; et tandem anno 1258 famoso Gissuro Thorvaldi filio, quem et comitis titulo et dignitate adornauit. Ad Islandos, libertatis tenaces, lactandos et demulcendos plures præterea ad eos transmisit legationes. Conuentitiam satrapæ dignitatem nni auseruendo alteri conferendo civilis dissidii semen latius sparsit, quo crescente, messem sibi tam facilem quam largam fore sperabat. Si non amor patriæ et libertatis, proprii tamen imperii et dignitatis cura Snorroueni et Sturlam abstinnit, quin Regi præstitis pollicitis starent, eujusque de patria in potestatem Noruegorum redigenda uoluntatem perficerent. Thor-

¹) Landu. IIII, cap. 4.

²) Greg. l. c.

³) Hist. Olai Sⁿⁱ; Arng. Crymog. I. 1.

⁴) Hist. eccl. Isl. I, pag. 374.

duſ, in Norvegiam reversus et ibi coacte relictus, repentina exſtinguitur morte; Giſſurus vero, ferro et fraudibus ſævient, Snorronem & Sturlam alioſque patriæ optimates et medio ſuſtulit, ut Regis, Islandiæ dominio inhiantis, mandata perficere, et eum voti compotente ſacere poſſit¹. Reſerunt auctores Cardinalem Vilheluum, dum in Norvegia ad Haonem ſolemniter coronandam 1247 morabatur, ei auctorem extiſſe, ut Islandos ſuæ ſubjiceret poſtſtati, ne, præter reliquarum gentium morem nullius Regis aut principis imperio ſubjecti, ſuoſque nutu aut arbitrio viverent. Sed hoc inter Haouis calliditatis ſigmenta, ut ſuis conatibus auctoritatem conciliaret et ſueum obduceret, habeo. Longe antea de Islandiæ ſubjigendis conſilia iniiit (cfr. § ſubſequentem), nec verosimile, Cardinalem Italum, ariſtocratiã Islandorum quamvis ei curæ cordique fuerit, de quo dubitandum, cau pro re inſolita habuiſſe, eum reſpublicæ in Italia plures janjam extiterint².

§ 4.

Continuatio.

Ut ad ſcopum optatum certius pervenire poſſet Rex Haco, jus ſibi vindicavit, epiſcopos Islandiæ obtrudere, quoscuque voluerit, certo ſeicus, partes ſuas in Islandia eos non parum adjuſturos, qui ab ejus gratia epiſcopalem dignitatem aſſecuti fuerint. Hoc a Sigurdo Archiepiſcopo Nidarosiensi primum verosimillime obtinuit, conſenſu Romani pontificis poſtea acquireto. Sic factum eſt, ut Islandiæ immiſerit tres epiſcopos: Botolphum, Henricum et Sigurdum Thetlari filium, omnes Norvegas et Regis partibus addictos; Botolphus Holanam, Sigurdus Skalholtinam diœceſin ſimul anno 1239 regendas ſuſcepit, ſed in utranque ab ineolis electi, epiſcopatus vacantis candidati Islandi, Magnus Gudmundi filius et Kigra-Björnus, in Norvegiã, ad aſſequendam ordinationem, fruſtra tranſfretaverunt, et peregre deceſſerunt. Sic Rex non tantum in civilibus, ſed etiam in rebus eccleſiaſticis ſibi arrogavit potentiam, ei nequaquam delatam, in populum liberum. Factio regia etiam eo factilius in Islandia vires ſumit, quum Islandi janjam, per aliquantum temporis eccleſiaſtico Norvegorum imperio eœcã obedientiam præſtare fuerunt aſſuefacti, idque non tantum in negotiis eccleſiaſticis, quæ hic a medio ſeculo duodecimo ex Archiepiſcoporum Nidarosensium nutu gerebantur, ſed etiam in civilibus. Clerici enim hoc tempore omnes in eo fuerunt, ut rerum civilium quam plurimas ſuæ jurisdictioni et eſſatis inſallibilibus ſubjicere poſſint, ſperantes, ſe ſeculares, amplexibus læcrotis inſinuatõs, eo factilius ſuffocatuſos. Hinc concludi poſteſt, epiſcopos Norvegos, Islandiæ immiſſos, ad po-

¹) Hiſt. Sturl. § Haonis Haonidis.

²) Hiſt. cœcl. Iſt. I, 235, 363 not.; Hiſt. Hac. Hac. Cap. 59.

liticum Regis finem obtinendum haud parum contulisse, eosque non tam ecclesiae iis concreditae salutem, quam Regis mandata sedulo inspexisse. Per totam hanc civilibus turbis commotam aetatem, ab anno inde 1239 ad annum 1263, Norvegi episcopi hic fungebantur; Botolpho enim Hoolano ad plures abeunte anno 1246, Henricus Caroli filius mox substituitur, ne res regie in boreali Islandiæ parte fulcro careant. Hi episcopi etiam partium turbis sese immiscebant; non raro re ita ferente, partibus, quas pridie ampletebantur, hodie derelictis, contrarias sunt secuti, pristinas diris devoteutes, ut publica perturbatio adaugeatur, et regii in turbidis felicius piscari possint¹.

§ 5.

De Islandorum deditioe.

Tot tantæque Islandorum libertati structæ machinationes; intestina dissidia, quum unns optinatum in alterum conceitatus immitteretur; dissolutio vinculi, quod solum Islandicæ rei publicæ partes constrictit, legum nempe, ad quas posthabendas satis pronum se prodit humanum ingenium: hæc omnia haud alium effectum exserere potuerunt, quam vinculi laxationem, et reipublicæ corporis dissolutionem in partes, quas separatim subjungere haud multum laboris exhibuit insidiantibus. Deditioem jamjam annis 1251 et 1254 incepisse testatur coævus Haconis historiographus Islandus, Sturla Thordi, in vita Haconis capp. 273, 283; priore enim anno Semundi multiscii abnepotes Haraldus et Philippus in Regis ditionem tradiderunt jurisdictionem suam, sed anno posterius nominato emissarius regius Ivarus Angli filius de tributo solvendo eum borealibus egit. Tandem vero Rex Haeco voti omnino compos est factus, quum iterata vice legatos in Islandiam eum in finem miserit, annis 1261 et 1262, quum deditioem acceperit omnium Islandiæ quadrantum, orientali excepto, qui tamen anno demum 1264, Haeco jamjam in expeditione scotica 15 Dec. 1263 exstincto, ceterorum exemplum sequebatur². Aliquando florens per 390 annos durans, sed jam degenerata et in anarehiam vergens, Aristodemocratia Islandorum sic finit, terraque et incolæ in ditionem venerunt regni Norvegiæ, non vi vietii, sed qua socii, splendidis conditionibus (si servatæ fuissent) acquisiti et libere sese tandem obserentes; Regis quidem imperio obtemperaturi, et tributarii facti, sed sartis tectisque propriis legibus et privilegiis³.

¹) Hist. eccl. Isl. I, pagg. 104, 313 not. c, 375 seqq., 379 seqq. Pag. 363 not. a. celeberrimus auctor F. Johanneus de Haurico episcopo cam fert sententiam: "quod non minorem laborem et sedulitatem in id impendisset, ut Islandos Regi Norvegiæ, quam ut Christo subderet".

²) De mutatione regiminis in Islandia protixe narrat Torf. hist. Norv. IIII, Libr. 5. Cfr. Hist. eccl. Isl. I. 373 sequi.

³) Contenta diplomatis delicti exhibit Hist. eccl. Isl. I, 381, sed idiomate originario impressum est ad eam legem Jonabok 1709, pag. 473.

§ 6.

Mutato regimine mutantur leges.

Hanc regiminis mutationem, sequelis gravidam, novam adferre legislationem, necesse fuit. Gragasæ Islandicæ hucusque Islandos, quæ lex civilis, obligare haud desit, sed illa in reipublice gremio enata et crescens et permulta Aristocratia vestigia in se continens, eique superstructa, novis Islandiæ dominis non potuit non displicere. Sarta tectas leges Islandorum fore iis quidem polliciti sunt, sed vel verba dare voluit Rex Haco, quod fere dixerim, vel mox perspiciebat dominationem suam in Islandia, turbis sedatis, precariam et tantum momentaneam fore, nisi Aristocratia everteret fundamenta, jurisdictiones nempe hereditarias, quibus etiam tota iudiciorum ordinatio erat superstructa¹. Hæc in aliam, si non meliorem, formam referre festinavit igitur Rex, sibi que arrogavit potestatem magistratus jurisdictionibus imponendi; quedam eruenta dominorum morte vacuæ ad Regem devolvebantur, quedam vel ad eum vel filium Magnum, ad animos eorum placandos, voluntarie traditæ sunt², quedam regiminis mutatione dominis abreptæ. Sic Aristocratia fundamenta sunt eversa, nec leges, quæ iis nitebantur, diutius durare poterunt. Mox igitur deditione facta, imo antea (de quo postea), Rex Haco de novis legibus, regioni acquirente intrudendis, circumspiciebat.

§ 7.

Hujus legis nomen.

Lex regia auctoritate condita et Islandis primum injuncta diversa præ se fert nomina, quæ ab Islandis verosimillimè ei indita sunt. Primariè eam Jarnsidam (latus ferrenam) vocarunt, indictarum multarum magnitudinem et ejus rigorositatem eausantes, sed revera factæ deditionis penitentes. Postea nomen Håkonarbók (liber Hæconis) adeptæ esse videtur, in auctoris memoriam.

§ 8.

Cujus auctoritate et quando condita.

Hæconem legem Jarnsidam condidisse vel conditam curasse, et alterum ejus nomen indicat, et plurima tam interna quam externa criteria svadent et probant. Haud probabile, Hæconem, qui jam inde ab anno 1220 de Islandia in suam potestatem redigenda con-

¹) Grag. Isl. passim.

²) Hist. Hæc. Hæc. cap. 244, 273, Fornu. Sögur 10, pag. 157.

silia inii¹, et labentibus annis catastrophæ deditiois magis magisque appropinquare sensit, nihil de novis legibus, quibus regia potestas in Islandia corroboraretur, cogitasse, præsertim postquam partes quædam Islandiæ sensim sensimque, inprimis annis 1251 et 1254, ut antea § 5 inuimus, in ejus ditionem venerint. Anno 1258 Gissurum Thorvaldi comitem creando, et satrapicam potestatem in Islandiam ei conferendo, dominum sese gessit Islandiæ, unde conjicio hocce anno vel subsequenti Jarnsidam compositam esse. Enarus Archiepiscopus per deceunium ab anno 1254 ad 1264 archiepiscopali dignitate functus est². Hic in Jarnsida bis, qua factam constitutionem consiliis adiuvans, laudatur³; unde in hoc deceunio prima Jarnsida lineamenta ducta fuisse infero, et in hæcæ temporis periodo annum 1259 constituendum puto, quum anno præcedenti Gissurus Islandiæ præfectus fuerit⁴. Sturla Thordi⁵ res gestas Haconis referens, primum mentionem injicit: eum leges Norvegiæ in multis restaurasse, et mox addit: eum codicem legum conceinasse, qui (historiæ conditæ temporibus 1264 vel 1265⁶) novæ nominantur leges, quo Jarnsidam innum opinor; leges enim Frostenses Haconis Haconidis, antecedentibus memorate, tali nomine vix ac ne vix salutari potuerunt, temporibus historiæ conditæ, præsertim eum ad tenorem legum Haconis Adalsteni proxime accesserint⁷. Potius videntur per "novas leges" innum novellæ quædam, rescripta et constitutiones, quas legibus Frostensibus adjeicit Haeco, et quas nobis exhibet versio Pansania parte II pagg. 3-12; sed hoc statuendo tautologie Sturlæ relationem arguimus, quum contra ex mea sententia legislationes Haconianas, si non ordine chronologico, tamen ex earum dignitate, refert auctor: primo leges Frostenses, mox Jarnsidam et demum rescripta et novellas constitutiones a rege latas. Nemo non videt me in hæc conjectura sequi lectionem inculy codicis Flateycysis⁸: "Hann lét setja bókina o: librum ordinavit" &c., sed non ut habet codex Frisianus: "hann lét þat setja í bókina", libro id inferri curavit, quod cum sequen-

¹) Hist. Hac. Hac. cap. 59.

²) Hist. eccl. Isl. I, pag. 231.

³) Jarnsida Mannhelgi cap. 7, Kristindóms hátkr cap. 3.

⁴) Mecum facere video celebrem nonophylacem Paulum Fidalinum, qui in voces: "víka, Laugardag" commentatus assertit, ante 1262 Jarnsidam conditam esse.

⁵) Hist. Hac. Hac. cap. 332.

⁶) Hist. Hac. Hac. cap. 275.

⁷) Haconem leges Frostenses mox post annum 1223, quum regnum ei adjudicatum fuit (cfr. Hist. Hac. Hac. cap. seqq.), condidisse vel potius reparasse opinor, ad animos civium sibi conciliandos. Si jus ecclesiasticum, quod legibus ejus Frostensibus insertum invenitur, et nobis exhibet Paus. I, ad calcem legum Gulensium Magni Regis, ei jure tributum, ut vult Kouglev. I. pag. 135 et concludi potest e rescripto Magni Snæk anni 1328 (Paus II pag. 213), accessit, leges Frostenses conscriptas esse ante 1247; cfr. id. 44 hujus juris eccl. et scriptis.

⁸) Fornmannu-Sögur X, pag. 152 var. 6, 7.

tibus minime coheret. Sive accipimus *Jarnsidam* esse novellis hisce constitutionibus antiquiorem, sive viceversa, quod potius crediderim, res fere eodem redit. *Torfæum* mecum facere video¹.

§ 9.

Continuatio.

Docet historia *Haonem* grandævum, *Hacone* filio præmatura morte abrepto, *Magnum* filium in imperii societatem vocasse, anno 1257². *Hic Magnus* in laudatis *Jarnsidæ* locis memoratur, qua regiminis eum patre particeps, unde post hunc annum conditam esse oportet; de ordaliis, auno 1247 abrogatis, et statu servili ab eodem forsitan anno si non abrogato, tamen imminuto, iota quidem non habet, quod ex janjam dictis minime mirum; magis mirandum est, *Jarnsidam* ne verbo quidem tangere tributum *Regi* solvendum, ad quod ab *Islandis* acquirendum *Rex Haeco* tandem sudavit; sed hoc ex mea sententia non parum facit ad stabilicendum, quod *Jarnsida* primitus condita fuerit ante annos 1261 et 1262, quibus maxime *Islandiæ* partis deditio perficiebatur, et iocolarum jurejurando tributi solutio *Regi* *Norvegorum* stipulata est. Si igitur *Jarnsida* serius fuerit condita, ut quidam contendunt, vero maxime consentaneum, accipere, *Regem* *Norvegiæ* id non oblitum fuisse legibus inferre quod maximi momenti esse duxit, et factæ subjectionis signum erat perpetuum. Sane *Magnus* legum reformator hæc *Jonsbøke* inferre haud supersedit³. Præterea minime probabile est, *Haonem*, qui ab anno inde 1262 in expeditione *Scotica* totus fuit, legislationis studiis simul incubuisse, sed si post 11 Julii 1263, quo die *Haeco* in *Scotiam* abnavigavit⁴, condita fuerit *Jarnsida*, non *Haconi* sed *Magno* *Regi*, contra omnium sententiam, adscribenda esset. Sane hæc lex cum *Magneænis* parum eogationis habet, sed legum *Haonis* *Frostensium* antiquiorum, imprimis *Haonis* *Adelstani* *Gulensium* legum, colorem præ se fert, quod ex facta collatione cujusunque capituli in hac editione patebit. Sic pro certo habeo, *Haonem* *Jarnsidam* concinnasse *Islandorum* deditioe nondum facta, sed armorum et mortis interventu ab ea introducenda impeditum fuisse deditio postquam subsoluta est.

§ 10.

Quinam *Jarnsidæ* conscribendæ inservierunt, quæritur.

Inferunt historiographi, *Sturlam Thorði* et *Thorvardum Thorarini*, duos percelebres hujus temporis *Islandos*, *Jarnsidæ* concinnandæ adhibitos fuisse⁵, sed quam auctoritate

¹) Hist. Norv. IV. pag. 302; Holb. Stat. p. 499.

²) Hist. Haec. Haec. cap. 292.

³) Jonsb. (1709) pagg. 51, 52.

⁴) Hist. Haec. Haec. cap. 319.

⁵) Hist. eccl. Isl. I pag. 402; Espöl. Árb. I pag. 5.

freti, nescio. *Sturla Thordi* ille poeta, historiographus et jurisconsultus eximius, quantum mihi innotescit, prima vice ut rebellis et læsæ Majestatis reus, quasi qui se adjunxisset partibus Regi contrariis, in Norvegiam anno 1263 transfretavit, adactus vi et potestate Regionum, inprimis *Rafni Oddi filii*; *Sturla* certior factus, *Haonem* Regem in Scotia absentem esse, in Magni Regis mansuetudine et clementia spem omnem collocavit; nec frustra; nam brevi in intimam optimi Regis familiaritatem receptus, ejus aule dapifer et Regis consiliarius evasit, simulque ei delatum est negotium honorificum historiam *Haonis* concinnare¹, quod annis 1263-64 et 1264-65 perfecisse certum est, ut ipse in suo opere testatur². Hoc tempore eum de historia construenda satagente operi leges ferendi incubuisse, totus dubito. *Thorvardus Thorarini*, inter Magnates patriæ haud infimæ notæ, fere eadem fata expertus est; ob eadem *Thorgilsi Bodvari* et *Bergi*, quorum uterque aulicus, et ille etiam prefectus regius extiterat, læsæ Majestatis reus agitur, sed auctoritate *Brandi* episcopi *Jone* filii adactus ad clementiam Magni Regis anno 1264 tandem confugit, et ab eo in gratiam receptus postea ad summas dignitates pervenit³. *Thorarini* anno nominato peregre secutus est *Hallvardum*, *Gullsko* dictum, qui tum, *Islandiæ* deditione peracta, exaultati laboris præmium reportaturus domum rediit⁴. His apparet utrumque, *Sturlam* et *Thorvardum*, sicut in Norvegia fuisse, per hiemem 1264-65, sed utrum hoc tempore *Jarnside* janjam constructæ revidende inscruiissent, ambigi potest, quamvis hoc minime negandum, si *Rex Magnus*, ut opinor, eam mox promulgandam et æstate subsequenti emittendam decreverat.

§ 11.

A quo Jarnsida in Islandiam transmissa.

In id omnes, quantum scio, consentiunt, quod *Jarnsida* non ab *Haone*, sed a filio ejus *Magno* in Islandiam transmissa fuerit, quod et res ipsa docet; leges enim ignotas obtrudere populo, ad obediendum nondum obligato, multum absuit ab *Haonis* rerum civitum peritia; sed eadem æstate, 1262, qua emissarius regius *Hallvardus Gullskor* de *Islandiæ* australis, occidentalis et borealis partis deditione Regi retulit⁵, (orientalis adhuc restabat), *Haeco* etiam nuntius accepit de *Scotorum* in *Hebridis* facta invasione⁶, unde mox bellum anhelans per hiemem subsequentem omni studio bellicam paravit expeditionem

¹) Hist. Sturl. III. pagg. 302 seqq.²) Hist. Hac. Hac. cap. 275.³) Hist. eccl. Isl. I. pag. 402.⁴) Fornmannu S. X. pagg. 156, 157; Hist. eccl. Isl. I. pag. 370.⁵) Hist. Hac. Hac. cap. 313.⁶) ibid. cap. 314.

nem¹, cætera in tempora magis opportuna differens. In Julio 1263 classe instructus Norwegiam reliquit², sed die decimo quinto Decembris ejusdem anni vitam cum morte commutavit³. Sic Magno filio reliquit cum regno etiam negotium leges Islandis, iis si non aptatas tamen paratas, injungere.

§ 12.

Quando Jarnsida Islandicè primum illata fuerit.

De anno, cum primum Jarnsida in Islandiam delata sit, historici nostri et antiquarii diversas foverent sententias. Plurimi hoc in annum 1271 differunt, quorum maxime memorandi celeberrimus episcopus Finnis Johanneus⁴ et Biornus Skarðsaensis⁵. Alii ad annum 1272 hoc referunt ut Arngrinnus Jonæ⁶, et Espolinus⁷. Nonnulli contendunt hoc factum esse anno 1265, quorum primarius est ille in antiquitatibus Islandicè versatissimus nomophylax Paulus Vidalinus⁸, cum quo etiam lubens facio; doctissimum Halldanum Enari eandem sententiam fovere video⁹, et nonnulli tam Starlungæ quam Jarnsidaë codices marginali annotatione idem asserunt. Celeberr. Schlegelus in comm. hist.-crit. ante Gragasam pag. CLI not. *** Vidalini sententiam subscribit. Cæteros, qui annum statuant 1262, ut Svenonem Sölvii¹⁰, Jonam Magni, Hiardarholtensem¹¹, et plures, præterea, cum eorum sententia omni careat fundamento. Prima et secunda sententia revera una est et eadem, et utraque nititur relatione Historiæ Arnæ Episcopi, mediantibus forsitan annalibus vetustis, sed incertæ auctoritatis. Historia Arnæ episcopi ad annum 1271, vel ut quidam codices habeat 1272, refert: Sturlam Thordi, Thorvaldum Thorarini et Indridum Böggul antiquum Magni Regis, in Islandiam transtulisse codicem legum Norvegiarum, quarum aliqua pars mox eadem æstate promulgata recipiebatur¹², reliquum vero lujus legis in comitiis generalibus 1272, et circa undecimum Novembris anno 1273, in leges receptum esse, in eadem historia scriptum invenitur. Illic Jarnsida non vero Jonsboka intelligi necesse est, hæc enim primum 1280 vel 1281 huc delata est per Jonam

¹) loco cit.

²) *ibid.* cap. 319.

³) *ibid.* cap. 330.

⁴) *Hist. eccl. Isl. I. pag. 402, II. pag. 5.*

⁵) comment. ejus mscr. in vocem "ålagvir".

⁶) *Crymog. III. cap. 2, pag. 109.*

⁷) *Isl. Årbok I, pag. 5.*

⁸) Comment. ejus mscr. in vocem "ålagvir".

⁹) *Sciagraph. hist. liter. Isl. pag. 182.*

¹⁰) *Tyro juris I, pag. 8.*

¹¹) ejus epistola ad P. Vidalinum mscr.

¹²) *Hist. Arnæ episc. pag. 13.*

*Enari Nomophylacem, et emissarium regium Lodin Lepp, ut eadem historia testatur*¹. *Historia Sturlungorum*² contra haud facile aliter intelligi potest, quau quod Sturla Jar-
sidam a Magno Rege ordinatam, a prima sua peregrinatione redux, huc detulisset, refert-
que eum tum totius Islandiæ nomophylacem esse factum, legesque Islandiæ esse immuta-
tas, et hic de anno 1265 loqui statuendum ex relationis continuitate cum antecessoribus,
ubi colloquium Sturlæ cum comite Birgero Suevæ refertur, quod vix serius factum esse
potest, quam 1265, cum anno subsequenti comes e vita discesserit. Ibidem etiam mentio
injicitur, Magnum Regem Sturlæ veniam domum redeundi concessisse, eadem ætate³; nec
mirum, Regem, omni-
bus benignum, Sturlam tum et honoribus adoruasse, fidem habuisse
et negotia magui momenti ei contulisse, cum in intiuam ejus gratiam jam pervenerit et hi-
storiam patris hieme præcedente ad suam perduxerit, ut antea § 10 probatum est. Re-
fert Sturlunga l. c., Sturlam Nomophylacis officium per multos annos abhinc gessisse,
donec incipiebant lites inter clericos et laicos de præbendis, quibus iuchoandis officium
deposuit, inde enatas controversias callide evitans, de quo ipse litium dux et concitator Ar-
nas episcopus eum faustum felicemque prædicavit. Sed si primum 1271 Jarnsidam attu-
lit, et nomophylax factus est, haud evitasset dissidia civilia hiæ cuncta, quæ annis 1271,
1272 et 1273 ex ipsa Arnæ-episcopi historia, non tantum in Islandia, sed et coram
Rege et archiepiscopo, sat contumaciter gerebantur. Sturlam anno 1265 Jarnsidam huc
detulisse haud debilitatur annotando, caput Sturlungæ antecessens de secunda Sturlæ pe-
regrinatione etiam loqui. Ea enim relatio aperte inserta est inter verba "hinn mesti skaði"
et "Sturla orti um" &c. Scio nonnullos contendere, lites de præbendis inchoasse 1284,
cum laici Erici Regis auctoritate freti præbendas receperunt; sed longe antea incipiebant
(hófust); quamvis, Jonæ archiepiscopi judiciali sententia 1273 sopite, anno 1284 recru-
descere cœperunt, quo anno etiam Sturla decessit. Nec obstat, quod refert Historia Arnæ
episcopi, Sturlam in officio 1272 successisse Thorleifo Reimo, idem casus enim esse po-
tuit 1265; nam Thorleifus, teste Sturlunga, Nomophylacis officio sugebatur annis 1263
et 1264⁴. Expressis verbis testatur Sturl. l. c., Sturlam Jarnsidam] huc deferentem so-
lum vel totius Islandiæ nomophylacem regia auctoritate factum esse, quod in annum 1272
minime quadrat; post annum enim 1269, cum Jonas Enari (verosimillime, ut refert Stur-
lunga⁵, cum Erlendo Olavi) officium inivit, et Sturlæ successit, Islandiam inter duos

¹) Hist. Arnæ episc. pagg. 42, 43.

²) Hist. Sturl. III, pag. 307.

³) ibid.

⁴) ibid. pag. 299.

⁵) ibid. pag. 308.

nomophylaces divisam esse opinor¹. Sane in litteris suis, ad Regem Norvegiæ 1276 datis, Arnas episcopus duos nominat Nomophylaces, Jonam Enari et Sturlam², quamvis fere nihil inde sit concludendum, quod Sturla ibidem nomophylax sit dictus, uam etiam moriens nomophylax nominatur³, cum tamen certum sit eum officio tum non functum esse. Cæterum refert Sturlunga, Sturlam Jarnsidam huc deferentem mox nomophylacem esse factum, cum Historia Arnæ episcopi contra Sturlam anno 1271 Jarnsidam attulisse, sed 1272 nomophylacis officium adlisse referat, unde etiam concludi potest, utramque historiam non de uno eodemque casu loqui, neutram enim mendacii arguere volo, quod ex dicendis patebit. Cfr. § 15.

§ 13.

Continuatio.

Hiscæ tan chronologicis quam historicis rationibus adjici meretur una, fere sufficiens: haud accipiendum esse, Magnum Regem, omnibus benevolam, pacis juris et justitiæ amantissimum, per octo annos, imperii primos, svisse subditos suos nuper acquisitos exleges vivere, et tamen leges iis paratas et prædestinatâs in præsto habuissc. Dico exleges; non tantum enim, antiquas Gragasæ leges eorum statui politico minime accommodatas amplius esse, Regem Arnæ agnovisse necesse est, sed etiam eum haud fugit, leges memoratas, inter arna diu silentes, auctoritate ex maxima parte in posterum destitutum iri; occasio ei se præbuit haud spernenda, novas leges inscruendi periculum facere, cum duos, libertatis non minime tenaces, Islandiæ optimates, Sturlam et Thorvardum secum haberet, sibi quam maxime devinctos, cum ejus clementiæ et benevolentia se suaque fere omnia deberent, quorum alterum auctoritate in patria non parum pollere seivit; Sturla enim bis antea, ex annalium relatu, nomophylacis dignitate in patria fuit honoratus, anno 1246 et 1250 vel 1251⁴. Ex his omnibus colligo Sturlam (verosimillime unacum Thorvardo Thorarimi), in patriam redeuntem anno 1265, eadem æstate qua Sturla cum Birgero erat colloentus, Jarnsidam secum asportasse introducendam, quo anno leges Islandiæ sic immutatae sunt, jure quidem, quamvis non de facto, de quo posterius. Si quis dixerit, me tantum probasse Thorvardum in Norvegia adfuisse per hicnem 1264-65, non vero eum nec Indridam Bøggul æstate subsequenti cum Sturla in Islandiam transfretasse, hoc me minime angit; nam, ul serius dicendam veni, statuo: iterata vice Jarnsidam huc devenisse, unde haud

1) Annot. episc. F. Joh. ad "Lögmannatal" Figgusæ Jonæ mser.

2) Hist. Arnæ episc. p. 34.

3) ibid. pag. 47.

4) Annal. Flateyenses et Figgusæ Jonæ "Lögmannatal", antea allegatum.

necessarium accipere Sturlungam et Arne episcopi historiam de uno eodemque casu mentionem facere.

§ 14.

An mox recepta.

Sturlam, legum codice allato, ad eum introducendum aliquid fecisse, nullus dubito, de hoc historie quamvis taceant. Sed incole, libertatis sue et autonomiæ memores, eam recipere recusarunt, legum nimiam rigorositatem causantes, in cuius rei memoriam iis, ut antea innui, Jarnsida nomen indiderunt, quod hic in Islandia ejus nomen primum opinor. Sed si Jarnsida hæc vice in eadem forma fuerit ac ad nos pervenit, nulla adsuit causa eam penarum vel multarum immanitatis arguere. Sane lex Islandorum Gragasa multo atrociores penas iudicū, exilio vel proscriptione delicta etiam minora castigans, imo errores processuales haud leviter animadvertens. Sic ex. gr. adulterium ex Gragasa præscriptis proscriptione puniendum erat, quod ex Jarnsida multa pecuniaria expiari potuit; et sic de aliis. Hinc conjicio, Jarnsidam, cum primum Islandis apparuit, quindecim et quadraginta marcarum multas habuisse, ad Haconis Haconidis Frostensium legum tenorem concinnatam, quod cum in Islandia insolitum quid esset, sufficiens incolis subsuit causa, legem novam et peregrinam nimia rigorositatis arguere. Sane adhuc quadraginta marcarum multæ in Jarnsida nominatim occurrunt Krdb. 4 et in þjófab. 10, ubi leges Magni, in locis parallelis, habent marcas tredecim, vel tredecim marcas octo ortugas. Hæc si recipiuntur, necesse est, Haconem Jarnsidam composuisse priusquam novellam ediderit de quindecim et quadraginta marcarum reductione ad trientem¹, si hæc constitutio ei jure tribuitur, de quo dubitare liceret, cum Haconis vita, a coævo jurisperito conscripta, de eo taceat. Scio Magnum Regem patri suo tribuere constitutionem de subditi casi resarcitionis (þegnildis) ad tredecim marcas octo ortugas reductione², sed tam quindecim quam quadraginta marcarum multæ in legibus Frostensibus sæpius occurrunt, quam in causis homicidii.

§ 15.

Jarnsida Regi remittitur reformanda.

Res ipsa docet, Sturlam de Jarnsida in Islandiam introducenda desperantem, hæc Regi retulisse, simul adjecta causa, que maxime obstilit, quin recipiatur. Rex Magnus, de legibus regni reformandis janyam animum inducens, solita mansuetudine Jarnsidam etiam moderandam et adaugendam accepit, circa eundem annum 1267, quo auctores referunt

¹) Paus. II pag. 167.

²) Magni leg. Gul. pag. 130.

eum cæteras regni leges reformandas suscepisse¹. Duplici de causa, tam quoad Jarnsidam reformandam, cum respectu ipsius Regis historiæ concinandæ, Sturlam anno 1269 in Norvegiam profectum esse pono, regis verosimillime literis evocatum, quo anno Jonam Enaris, ut antea dictum est, ei in jurisdictione successisse accipiendum. Hoc comprobare videtur Sturlunga III p. 306 not. 2: Sïðan sigldi hann enn ad nýju nokkuru síðar o: aliam denno paulo post (post 1265) suscepit peregrinationem. Hunc duplicem in finem Sturlam per bicinium in Norvegia commoratum esse opinor, quo etiã feliciter evitavit altercationes in patria per hos annos serventes de præbendis, quæ etiã, cum tandem anno 1272 jurisdictioni admotus est, in Islandia deservnerunt, in Norvegiã delatæ. Sic tantum relationes Sturlungæ et historiæ Arnæ episcopi conciliantur.

§ 16.

Interna criteria Jarnsidam a Magno Rege esse reformatam.

Junii § 14, ipsam Jarnsidam factæ reformationis vestigia præ se ferre, cum verosimillimum sit, eam primitus multas quindecim et quadraginta marcarum habuisse; sed hanc reformationem a Magno hæc vice susceptam esse plures rationes svadent. Docet historia, famosum illum Jonam secundum vel rnfum archicathedran Nidarosensem anno 1268 ascendisse, succedentem Hæconi archiepiscopo, qui per unum tantum annum hæc dignitate fruebatur². Sed Jarnsida juris personalis titulo 24 archiepiscopum Jonam nomine nominat, quæ præsentem et consiliis adjuvantem hocce titulo factam constitutionem. Hæc si cum iis conferantur, quæ § 8 attuli, de Evaro archiepiscopo bis in Jarnsida laudato, apparebit, eam hæc hæc semel et simul esse constructam, sed serins esse adactam et reformatam. Duæ præterea existunt Jarnsidæ recensioni, una brevior altera prolixior. In recensione breviorè desiderantur sectiones de protectione comitum et christianismo; sectionis de jure personali tituli primi pars posterior, et tituli 4, 5, 6, 28, 30, 31, 34, 35; sect. de jure nuptiali tit. 1, 2, 4; de successione tit. 13, 14. Prolixior etiã alio modo disponit sectiones, et sic continet novellas, quæ tam ordine quam materia probant se interpositas esse, ex. gr. titulus 14 sectionis de successione, qui inter classem successioneum duodecimam et decimam tertiam satis ineptè truditur. Dictionem eorum, quæ brevior recensio non habet, a cæteris etiã differre videre videor, cum additamenta permultis locis ad Jonæ archiepiscopi tumidum dicendi genus proxime accedant, quod apparebit, si collatio instituat inter Jarns. Mh. tit. 29 et 34 cum transactione inter Jonam archiepiscopum et

¹) Turf. Hist. Norv. IV. p. 346—48; Halbergs Stat pag. 500; Kongst. I. pag. 139.

²) Hist. eccl. Isl. I. pag. 443.

*Magnum Regem*¹. Non tamen contendere audeo, breviorē recensioem esse *Haonis*, prolixiorē *Magni*; hoc enim labefactatur, annotando: tit. juris personalis 29, ubi *Jonas archiepiscopus* nominatur, in breviorē classem etiā insertum esse, unde aliquid argumenti inde querere supersedeo, imprimis eum titulum 16 de successioibus, qui de liberorum naturalium legitimatione agit, et in omnibus *Jarnsidæ* excerptis est obvius, *Magno Regi* tribuendum existimen; modus legitiman̄di hic præscriptus, a legibus *Frostensibus Haonis* omnino differens², cum *Magni* legibus scrius promulgandis ad apicem usque conspirat³. Omnibus notum est, leges tam *Norvegorum*, quam *Islandorum*, antiquiores pernulla habere circa homicidii multæ distributionem inter agnatos et cognatos cæsi. Hæc distributio legibus *Magni* abrogata est⁴; primum occurrit hæc abrogatio in *Jarnsidæ* juris personalis titulo 29, *Magni* onspiciis facta, sed ejusdem sectionis titulus 3, de legislatione *Haoniana* desumptus, innuere videtur, *Jarnsidam* primitus vindictæ lytræ habuisse, in familiis dispescendum, quo etiā spectat, quod *Jarnsida* ibi habet antiquiorum legum ad lytri distributionem spectantem denominationem: *Bauggildismenn* & *neggildismenn*, ubi leges *Magneane*, locis parallelis, habent næstu frændr (cognatorum proximi). Hæc igitur ad pristinae formæ post a *Magno Rege* factam revisionem et reformationem remanentia vestigia refero.

§ 17.

A quibus et quando huc denuo delata.

Jarnsidam Magni Regis revisioni et reformationi subjectam fuisse ab anno inde 1267, antea innui. *Sturlam* huic operi admotum esse nullus dubito, hic postquam anno 1269 in *Norvegiam* venit. Id enimvero testari videntur *Jarnsidæ* e *Gragasa* islandica in rebus æconomicis desumptæ constitutiones. Iisdem temporibus *Thorvardum Thorarini* in *Norvegia* adfuisse mihi quidem non apparet, quamvis id, contra auctoritatem historicæ *Arneæ* episcopi, minime negare velim; optiuates eniā patrie his temporibus, ad negotia sua partim mercatoria partim politica perficienda, inter *Norvegiam* et *Islandiam* assidue navigaverunt. *Historia* laudata refert utramque, simul cum aulico quodam *Indrido Bøggul*, *Jarnsidam* huc transportasse anno 1271⁵, et tamen idem *Thorvardus*, ex ejusdem historicæ relatione, æstate subsequenti in *Norvegiam* remeavit⁶, *Islandiam* mox anno peracto visitaturus⁷.

¹) *ibid.* pag. 386.

²) *Paus. I.* pag. 124 in legib. *Frostensibus*.

³) *Leg. Gul. M. R.* p. 250.

⁴) *ibid.* pagg. 158—159.

⁵) *Hist. Arneæ* episc. pag. 13.

⁶) *ibid.* pag. 15.

⁷) *ibid.* pag. 21.

*Indridus, quinam fuerit, nescio. Vix ac ne vix esse potest idem ac Eiudridus Bekill, quem Hist. Haconis Haconidis inter Baglorum duces numerat, qui et postea in Haconis amicitiam pervenit*¹. Quicquid sit, cum in aula Magni plurimi æstimatum fuisse puto, et serius plures in Islandiam subiti legationes Magni Regis. Dubitaverunt quidam, legem hoc anno allatam Jarnsidam fuisse, cum auctor historicæ eam Norvegicam nominet; sed omni jure hoc nomine venire potuit in Islandia, cum ex maxima parte e legibus Norvegorum consuta esset. Conjicit Paulus Fidalinus,² hanc legem fuisse particulam quandam legum Norvegicarum, quas Rex concinnandas jam suscepit, eumque in consiliis habuisse, has successive Islandis obtrudere; sed hoc minime convenit optimi Regis circumspecto amori juris et justitiæ et benevola mansuetudini, nuper acquisitis subditis injungere leges adhuc immaturas (nam anno primum 1274 proderunt), nec eorum usibus et institutis omnino congruas. Relatio historicæ de particulis legis allatæ successive receptis etiam in Jarnsidam quadrat, ut mox erit dicendum. Nec majoris faciendæ est sententiæ celeberr. Schlegeli, qui in *Comm. hist. crit. aut. Gragasam pag. ultima contendit, legem 1271 in Islandiam missam Jonsbokam fuisse; hæc enim sententiâ omnino adversatur relationi hist. Arnæ episc. cap. 25 in fine, cap. 28 ab initio, ut et serius, cum lex tota recipitur; nititurque tantum confusione inter annos et leges; efr. § subsequentem.*

§ 18.

Jarnsida quando in leges relata sit.

Refert historia Arnæ episcopi, Jarnsidam eadem ætate qua allata est in comitiis, puta generalibus, promulgatam fuisse.³ Tum mox (ut videtur sine contradictione) recipiebatur sectio de profectioe comitali (cui celeberrimus Finnus Johannens addit sectionem de christianismo)⁴, ut et tituli de legitimatione per subsequens matrimonium liberorum et sponsa procreatorum, de success. 14, et de resarcitione cæsi subditi (þegogildi) jus pers. 1 pars poster., nec non de filii naturalis legitimatione ad jannam templi, de succ. 16. Notatu dignum est, hæc omnia in prolixiore Jarnside textu obvia (præter ultimam materiam) ex una sententiâ Magnam Regem auctorem agnosceret; quasi incolæ hoc Regi gratificari studuissent. Instante et præcedentibus annis Arnas episcopus præbendas a laicis extorquere satagebat, sed quidam optimates, ejus molimina susque deque habentes, restiterunt;

¹) *Hist. Haec. Haec. capp. 28, 48, 53, 86.*

²) *Comment. in vocem "álgötr"; efr. Arneseus isl. Retterg. not. pag. 447.*

³) *Hist. Arn. episc. p. 13.*

⁴) *Hist. ecel. Isl. II. pag. 5. Sectio, in qua mutua regis et subditorum obligatio tractatur, in ipsa lege Kristindómshálkr dicitur.*

ad Regem igitur anno 1271 sese convertit, ejus auxilium flagitans, qui anno subsequenti, 1272, episcopum laicis manibus allicium et laudibus in altum evehit, ad suas perduxit partes, haud obscure innuens: se ejus usibus obtemperaturum, si legi rogatae introducendae inservierit. Episcopus igitur omnes intendit vires, ut Regis voluntas efficiatur, et eadem æstate tota lex ejus auctoritatis intervenitu recepta est, præter sectionem de successionebus. Mox Episcopus in Norvegiam avolvit, laboris præmium reportaturus, et item de præbendis Regis et Archiepiscopi tribunali submissurus. Eadem æstate Sturla nomophylacis officium denuo adiit, et sic iterum declinavit famosam præbendarum litem, quæ, proxima æstate 25 Julii (1273), in favorem episcopi decisa, quoad Sturla vixit, sopita videtur. Episcopus sententiam pro lubitu nactus in Islandiam tetendit et auctoritatem suam interposuit, ut successiones Norvegicæ in leges relatæ essent, quod et circa undecimum Novembris ejusdem anni factum esse refertur¹. Sic Jarnsida tota tandem vim legis in Islandia est adepta, primaria ditionis conditione seposita vel post decem annos oblita.

§ 19.

Jarnsida vim legis quamdiu habuerit.

Perspectum sane habuit Rex, legem Patris, Islandis paulisper reluctantibus, iis taliter qualiter obtusam, nec diu vim legis habituram, nec usibus personarum vel temporum postulatis satisfacere posse. Legibus Norvegorum igitur revisis et reformatis, et 1274 publici juris factis, novam legem Islandis concinnare instituit, adactus, ut ipse testatur in prologo Jonsbokæ, precibus Islandiæ optimatum. Hicce prologus fere idem est, ac in omnibus Norvegiæ legibus, Magni auctoritate quæ nituntur, unde fere dixerim, eum serius Jonsbokæ adsumtum esse; tamen nullus dubito, incolas, de Norvegiæ legibus reformatis certiores factos, de Jarnsidæ, seu ut nunc dicta est, Libri Haonis, insufficientia questos esse; persuasum etiam habeo crebras his temporibus susceptas peregrinationes Rasni Oddi et Thorvardi Thorarini huc etiam inter alia spectare, hosque celebres viros consilii adjuvasse legum islandicarum revisionem et reformationem. Vero etiam maxime consentaneum et eum Magni Regis ingenio conveniens est, accipere, eum 1271 Jarnsidam ad interim tantum rogasse, eum leges Norvegorum jamjam reformandas suscipit, nec ei minoris momenti fuit subditos in Islandia, libertatis haud oblitos, bonarum legem spe demulcire, quam Norvegos. Novo legum codice composito anno 1280 Rex Magnus diem supremum obiit die nono Maii, sed decimo quinto Julii coronatus ejus filius Ericus, mox in Islandiam eum Lodino Lepp et Nomophylacæ Islandorum Jona emisit novam illam legem, quæ deinde

¹) Hist. Arn. episc. pagg. 13-21.

de nomophylacis nomine nomen sortita hanc in diem usque Islandos obligare haud desit Æstate subsequenti 1281 ex maxima parte pro lege agnoscitur¹. Sic Jarnsida per octo tantum annos iuter Islandorum leges habebatur.

§ 20.

Jarnsida fata seculis labentibus.

Jarnsida postquam abrogata est, paulisper in oblivionem venit incolarum. Antiquitatum quidem studiosi eam inter alia exserpserunt, quam sapissime unacum ejus antecessore Gragasa, sed, pro more; haud indicantes, quoniam lex fuerit; hinc factum, ut in codicibus quibusdam chartaceis serioris ætatis cum his prolegomenis iuveniatur: Eptirfylgjandi lög eru hvorki mjök gömul né ný, því kallast þau Interim i. e. *Leges subsequentes nec multum vetustæ nec novæ sunt, et igitur Interim nominantur. Hæcce denominatio, quamvis ignorantie originem debeat, tamen Jarnsidæ optime convenit, et ni fallor historicam veritatem sequitur. Arnas Magnæus, ut videtur, genuinum hujus legis nomen primus eruit e membranceis annalibus antiquissimis in Reseni Bibliotheca, ut ipse manu propria testatur annotatione in codice suo chartaceo Nr. 120, quam annotationem secutus est Asgeirus Jone, eum codicem chartaceum Bibliothecæ Magacææ Nr. 118 exseripsit, ubi ad nomen proprium "Interim" hæc annotatio invenitur: "Jarusidan vocari dicit D^{ms} Arnas Magnæus, inque testimonium adducit annales antiquissimos membraneos in bibliotheca Reseni". In unico tantum, quantum scio, codice pergameno *Jarnsida* invenitur, illo nempe codice Stadarholensi, secundum quem Gragasa impressa est, et qui in ejus editione A. (Arnamagneanus) insignitur, sed tempus rerum edax *Jarnsidem* maneam tantum et mutilatam ad nos pervenire sivit; in hoc enim codice dua si non plura desiderantur folia, que continere debuissent ultimam partem sectionis de fundis relucendis et elocandis, primaque et maximam partem sectionis de ejectamentis maris (relkabálk); deficit textus incipiens materiam et in media sententia de multa ob fundum læsum (landnám) et iterum incipit in materia de rebus naufragis, a sententia etiam mutilata incipiens. Omnes codices chartacei eandem et eodem loco lacunam habent, quod minime mirum fuerit, si codex ille pergamenus protypon esset omnium chartaceorum; sed hoc vix ac ne vix accipiendum videtur; fere enim totidem *Jarnsida* exscripta alium et breviorum codicem sequuntur², quem can-*

¹ Hist. Arnæ episc. p. 41—50.

² Cum attenditur hæc lacunam et antecedentem et subsequentem legis sententiam maneam et mutilatam facere, apparebit, quid veri falsive insit sententia celeberrimi Schlegeli, qui coniecit, ea capita e consilio legislatoris vacua ab initio relicta fuisse, in quibus Gragasa in posterum obtineret. Et cur queso legislator tam in iis, que lacunam antecedunt, quam in subsequentibus Gragasam islandicam excerpere satage-

dem lacunam et eodem loco habuisse necesse est. Quenam codicis prœlixioris in brevioribus desiderantur, § 16 indicavi, et nulla mihi occurrit ratio, cur exscriptores ea exterminarent, si proliviorem codicem ad manus habuissent exscribendum. Statuendo breviores Codices Jarnsidæ originariæ esse exscripta, proliviores vero simul continere Magni Regis additamenta scripsit facta, rem quidem expedire possim, sed, ut antea § 16 annotavi, obstat titulus juris personalis 24, qui in utraque codicum classe est obvius. Cum aliis quamvis accepissem, Jarnsidam primum facta revisione anno 1271 Islandiæ illatam esse, res eodem redit. Unde hunc nodum, mihi Gordium, doctioribus enodandum relinquo.

§ 21.

De Jarnsidæ sectionum a legibus Norvegicis differentia.

Jarnsida fere iisdem constat sectionibus ac cæteræ leges Norvegiæ Magni auctoritate concinnatæ, et cætenus Jonsboka eam sequitur; sectiones etiam eundem ordinem servant. Differt tamen a Jonsboka quatenus, ut antea retuli § 9, nihil habeat de konungsþegnskyldu 3: officiis subditorum erga Regem, quoad tributa solvenda; nec jus navale (farmannalög) in Jarnsida invenitur. A legibus Norvegicis Magneanis discrepat, cum nihil de expeditione militari (útlarabálk) habeat, quod ideo annotatum volo, cum hoc omnino refutatur assertum celeberr. Schlegelii in comment. hist.-critica ante Gragasam, Islandos tam strictè ad Norvegiam defendendam fuisse obligatos, ut e singulis ternis viris, armis in patria ferendis paribus, duo Norvegiæ succurrant et tertius modo domi in Islandia remaneat¹.

§ 22.

De fontibus Jarnsidæ.

Ad unumquemque Jarnsidæ titulum sedulo indicavi fontes, unde desuntur sit, loquæque parallela tam legum Gulensium Magni Regis, quam Jonsboke. Illic in genere observatum volo: sectiones de commerciis (kaupabálkr) et de re rustica (Landabrigða- ok Landsleigubálkr), quatenus hic ad nos pervenit, desumas esse e Hæconis Adalstani legibus Gn-

bat, si ei in consiliis fuerit, sincere, ut Gragasam simul cum Jarnsida vel, ut etiam vult domianus Schlegelius l. c., simul cum Jonsboka in negotiis œconomicis valeret? Sane Islandi, per quinque secula cum dimidio Jonsboka usi, ad Gragasam, quavis proliviorem, recurrere nequaquam cegebantur, quavis auctor laudatus l. c. quasi contemderet? Jonsbokam nihil statueret de iis, que ad œconomiam rursalem spectant!

*) L. c. pag. CL. Haud observavi auctor celeberr. particulam Gragasæ de Islandorum in Norvegia privilegiis non in Islandia sed in Norvegia conscriptam esse, quod probatur adverbio in loco "hær", mox linea sexta et septima, unde obligatio expeditiones militares cum Rege suscipiendi, ad Norvegiam tuendam, tantum inebnit Islandi, qui in Norvegia qua civis temporarii belli tempore vixerunt.

lensibus. Tituli singulares scrius nominata sectionis Gragasam etiam sequuntur, et fere dixerim ea, quæ in lacunam incidunt, e Gragasæ desumpta fuisse. Sectiones de jure personali (Mannhelgi) ut et de successioneibus vel familia herciscunda (Erfðabálkr) originem ducunt a legibus Haconis Haconidis Frostensibus, præter nonnullos titulos, qui de novo adjecti videntur, et in leges Magnæanas seriùs migraverunt. Eundem (leges nempe II. II. Frostenses) fontem agnoscit sectio de re nuptiali (kvennagiptingar), præter tit. 2, qui Hac. Adelstani legibus est adscribendus. Sectio de furtis (þjófabálkr) partim Haconis Adelstani leges fontem agnoscit, partim de novo est concinnata. Sectiones de comitiis ordinandis et christianismo (þingfarar- ok Kristindómsbálkr) de novo adjecti videntur; tamen nemo non videt, titulum 1 sectionis de christianismo in Hac. Adelstani legibus Gulensibus fontem esse Jarnsidæ tit. 4 ejusdem sectionis, qui tam anxie protypii vestigia premit, ut quadraginta marcarum multam etiam servet, ubi leges Magni Gulenses loco parallelo habent tredecim marcas octo ortugas, quod, me judice, evidenter probat, Jarnsidam his legibus esse multo antiquiorem, nisi legislatorem ninivæ oscitationis arguamus. His, ut opinor, apparet, leges Islandiæ regia potestate, politicis artibus, primum irrogatas, fuisse pallium quoddam pervelustum, saturæ haud accommodatum, tempore tritum et laceratum, rimis hiscens, quibus taliter qualiter medendis lacinie quædam neotericæ hinc et inde quæsitæ ad-sute fuerunt.

§ 23.

De usibus Jarnsidæ.

Grati agnoscunt Islandi, hanc legum compilationem diu durare Magnum legum reformatorem haud siviisse, quum legem eorum usibus magis accommodatam et perfectam iis concederet. Sed Jarnsidæ, qua legis auctoritas in Islandia quamvis non diuturna et fere momentanea fuerit, lex ipsa tamen magni est æstimanda, partim quod in se contineat fontem proximum legis Jonsbok, partim quod ostendat transitum, hic a Gragasæ islandicæ ad Jonsbokam, illic a legibus

¹⁾ Refert celeberr. Schlegelius in comment. hist.-criticis ante Gragasam pag. CL, post multas incolarum tergiversationes Jonam nomophylacem tandem obtinuisse, ut Jonsboka reciperetur; sed cum historia Jarnsidæ et Jonsbokæ in unum quasi confundat, contendendo anno 1272 initium factum esse Jonsbokam introducere, hoc minime mirum. In iisdem comitiis 1281 Jonsboka et primum prolata et recepta est ab omnibus incolis præter novem Arno episcopi asecetas, qui, ut episcopus aliquid haberet, quod Regi contonaret, Jonsbokam agnoscere tergiversati sunt. Episcopus enim eodem tempore jus suum ecclesiasticum introducere satagebat, quod regia auctoritate nonnum sancitum fuit, sed tandem recepto Magni Erici filii, cognomine Smeck, factum est anno 1350. Tergiversationes igitur plurimæ ab episcopo sunt ortæ. Laici quidem etiam quædam carpenda inveniebant, quæ tamen non obstiterunt, quin legem totam mox agnoscerent; legatus tamen regius Lodiinus, cum cæteris præfectis regis, quædam ad Regis et archiepiscopi iteratam prelectionem referre statuit.

Norvegiæ antiquioribus ad recentiores (*Magni legum Reformatoris*). Utriusque seriei articulum efficit cooptantem. Sane antiquarius gratus accipit quequid ad antiquitatis leges cognoscendas inserviens; hinc enim acquiritur cognitio quam maxime iudubitata de patrum moribus et institutis, officiis et juribus, tum in circulo familiæ, quam status et concivium respectu. Jurisprudentiæ studiosus legum antiquiorum collectionum quam maxime integram obtinere querit, ut compertum habeat, quomodo e jure antiquiore procedit recentius, quomodo æqui et justii species paulatim sese explicat et innovatur, diversis prodiens indumentis, juxta legislatoris voluntatem et genii secularis effiecientiam, principia juris interua quamvis similia sint, eadem quamvis idea justii omnium oculis obversata sit, eorumamina dirigens. Accuratam legum antiquiorum cognitionem necessario requiri ad recentiores rite intelligendas, consentiunt omnes. Est enim, ut celeberr. Rosod Auckerus in prefatione historiæ juris Daniæ hoc respectu dicit, arbor e radice judicanda. Lingvæ antiquioris scrutator et historicus ex hisce antiquitatis monumentis abundantem acquirunt occasionem ad uova indaganda, antiquiora corrigenda vel stabilicnda. Opera tandem legislatoria, ut humani judicii et acuminis fetus maxime maturi, quibus hominum millium millia vitam debent et securitatem, non possunt non juvare quemcumque serie cogitantem.

§ 24.

Conclusio.

Hæc fere fuerunt, quæ de Jarnsidæ historia monenda habui. Cum attenditur, Jarnsidam popularibus fuisse perosam, ejusque valorem fere momentaneum, unde mox in oblivionem venit, nemo mirabitur, ejus historiã non ubique nisi monumentis omni exceptione majoribus. Fatcor equidem me hic et illic conjecturis usum esse, sed ubi conjectura et personis et circumstantiis conveniunt, ad historicam veritatem proxime accedunt. Si quis, subsidiis suffultus literariis, quæ mihi hic in angulo terræ desunt, meliora in medium proferre possit, bene est. Ego manum de tabula moveo.

CONSPECTUS

CODICUM, QUI HUIC JARNSIDÆ EDITIONI INSERVIERUNT.

I. Prolixiores.

1. *Codex pergamenus Legati Arnemagnæani sub numero 334 in folio. Hic ab Arna Magnæo nominatus est Stáðarhólsbók 3: liber seu codex Stáðarholensis, verosimile quod cum acquisierit in Stáðarhól, prædio nobili in occidentali Islandiæ parte, ubi Arnas Magnæus in æstate anni 1710 se continuit. Hic codex quantum scio unicus est membranaceus, in quo Jarnsida inveniatur, unde eum in textu Jarnside constituendo secutus sum. Jarnsida hæc Gragasam sequitur, sed sine inscriptione, nisi quod supra columnam sextam ab initio a neoterico quodam notatum inveniatur: Lögbók Hákonar kónigs 3: Háconis Regis legum codex. Sectiones legis nec invicem distinguuntur, nec nominibus sunt insignita. Ultimum libri et legis folium est mutilatum, ita ut plus minusve ultimarum undecim linearum desideretur, sed hoc e codicibus chartaceis adjectum est in hac editione, inprimis e codice subsequenti, qui ipsius Arne Magnæi, si non manu, tamen sub ejus auspiciis exaratus est. Jarnsida eadem ac Gragasa manu scripta est, ejus species exhibetur in tabula veri incisa, quæ nuper laudatæ legis textui præmittitur in ejus editione 1829. Quoad lacunam in textum incidentem ad ea me refero, quæ in tentamine § 20 attuli. De codicis ætate et orthographia aliquid loqui, supervacuum erit, cum in editione Gragasæ de utroque viri doctissimi sententias tulerunt.*
2. *Codex chartaceus legati Arnemagnæani numero 119 in quarto, ni fallor ipsius Arne Magnæi manu exaratus. Ad apicem usque cum codice pergameno conspirat, a quo etiam excerptus est, ut ipse Arnas in duabus schedulis codici affixis testatur. Quæ in ultimo membranæ folio defuerunt adjecit Arnas Magnæus in altera schedula, vel ex propria conjectura, vel Jonsbokam secutus, in altera vero adjectorum aucto-*

rem laudat Jarnsidam "ad Thormodum Torfæum pertinentem", unam nempe, ut opinor earum, quæ scrius II, 1, 2 vel 3 nominantur, et ad breviorum classem pertinent. Hoc apographum Litera M (Magnæus) in variantibus notavi.

3. Codex chartaceus in quarto, in variantibus St., prius pertinens ad collectionem manuscriptorum beati M. Stephensen, Dris juris et Regi a consiliis conferentiarum. Possessor cum ut, et sequentem mihi benigne commodavit. Exaratus est codex manu sane antiqua literis gothico-cursivis, non tamen eadem manus in initio et fine, quam in medio. Exscriptum videtur codicis membranacei 334, hic in Islandia verosimilime factum, medio seculo decimo septimo, si non antea. Desunt rubra, nec tituli invicem distinguuntur. Quoad orthographiam sæpe adhibet æ pro e, o pro u, et vice versa, a pro o, e pro i, ut wige pro eigi, reida pro reida, klokko pro klukku, ðleifi pro ðleifi, var pro vor, sek pro sik vel sig &c.
4. Codex chartaceus eadem forma ac antecedens et ad eundem antea pertinens. Dominus libri hunc codicem exaratum esse putat manu doctissimi Nomophylacis Pauli Vidolini (unde cum in variantibus V notavi), quod et inscripta annotatione testatur Stephensen; sed hoc verum esse, totus dubito; non tantum enim in Jarnsida, sed et in Gragasæ, quæ in eodem libro invenitur, mendis et erroribus calami ubique scatet, et orthographiam sequitur corruptam et ab optimis membranæ abhorrentem, unde cum indignum censeo doctissimo antiquitatum nostrarum scrutatore Vidolino. Unico tantum loco, Erfdat. 21, hæc codex optime legit kvigu, ubi plurimi legunt kingo, quam lectionem, sane pravam¹, etiam secutius est Paus. in legg. Frostensib. II. II. I. pag. 129, sese tamen hanc vocem non intelligere fatens; sed hoc ad scribentis crisis adhibitam referendum esse dubito, quod plurimæ aliæ voces depravata testantur, sed potius ad menda quæ fortuito ad veritatem vergunt. Omnia manuscripta Stephensiana ex possessoris benevolentia pervolvere mihi licuit, unde certior factus sum, cum hoc unicum exemplar Gragasæ in possessione habere. Hoc ideo annotatum volo, quod celeberr. Schlegelii annotatione ad meam de hoc manuscripto sententiam eam labefactare et dubiam facere voluit (prolegomenis ad Gragasam pag. CLXI). Rubra satis ampla unicuique Jarnsida titulo hæc codex apponit, idque non ex auctoritate codicis, sed ex proprio arbitrio; adjicit præterea eleuchum titulorum maxime verbosum, sed lacunæ nulla ratione habita antecedentia cum subsequenti omnino confundit. Cæterum hunc codicem vergente seculo decimo septimo exaratum opinor; primum in seculo decimo octavo jure hæreditario devenit ad Christinam filiam Magni Jonci no-

¹) Vide annotationes ad voces kinga et rös in indice jam additas. F. M.

- mophylacis, qui anno 1679 officium adiit, et cujus auspiciis hoc exscriptum factum esse opinor. Marcus Snæbjörni, aliquando toparcha Vestmannoensis, anno 1729 cum ad maternam suam hereditatem numeravit. Deinde in possessionem venit celeberr. Jone Erichsonii, cujus libris divenditis, 30 Octobris 1787, ad Stephensen transiit. Hic, ut opinor, apparet, eum non Paulo Vidalino esse adscribendum.
5. Codex chartaceus, maxima octavi forma, ad me pertinens, exaratus nitida manu gothica non parum contracta, anno 1769, inspiciente inelyto nomophylace, antiquario et poeta Eggerto Olavio. Hic codex ad optima membranaceo exscripta referri potest, cum codice 334 omnino conspirans. Titulos et sectiones a majusculo Anglosaxonico incipientes quidem distinguit, sed rubra non habet. Orthographiam cum optimis codicibus communem habet. Præter Jarnsidam continet Statuta quadam archiepiscoporum Nidarosensium et episcoporum Scaltholtensium, quæ "e membrana Scaltholtensi parum vetusta" de prompta esse testatur; hæc cum codice membranaceo Arnarnaganeano 351 folio collata, ei ad apicem usque respondent. In variantibus litera E eum notavi.
6. Codex chartaceus, in forma maxima, ad me pertinens, continet paginas 1819, scriptus manu cursiva quam maxime contracte et subtiliter, medio seculo antecedente, a rustico quodam Thorstano Gudmundi de Skarsfanci in toparchia Rangvallensi. Præter Jarnsidam, codici 334 respondentem, hic codex continet fere omnia ad jus Islandicum, tam vetus quam recentius, tum civile cum ecclesiasticam, pertinentia. Ibi inveniuntur Gragasæ islandica juxta codicem Arnarnaganeum, Jarnsida et Jonsboka, jura ecclesiastica vetus Thorlaco-Retillianum, novum Arneanum et reformatum sic dictum, quod Olaus Hialti episcopus Holanus et Arnas Gislavi toparcha Rangvallensis concinnaverunt, in usum reformatæ religionis, quamvis vim legis nequaquam obtinuerit. Hic inveniuntur mentiones in voces Jonsbokæ diffiliores: Björni Skarðænsis, Bardi Gislavi et Pauli Vidalini, omnes in extenso; notus Gordius seu practica legalis (Rembihnútr) Jone Davidis; jus aulicum Magni Regis annotationibus Dolmeri; articuli Ripeuses, Arngrimi Jone commentatio in successiones juxta Jonsboka; præter infinitam fere sarraginem constitutionum et rescriptorum temporum tum antiquiorum cum scrioribus. Permulta accesserunt historici et mathematici argumenti, omnia, me iudice, accurate exscripta et ex optimis fontibus hausta, quod minime mirum, cum episcopus Finus Johanneus omnia auctori exscribenda commodaverit. In variantibus hunc codicem litera Ð insignivi.
7. Codex chartaceus in quarto, quem mihi commodavit doctissimus Dr. philosophiæ Scheving, adjunctus scholæ Bessastadensis. Scriptus videtur medio seculo antecedente, manu satis bona, nec multum contracte. Orthographiam ubique servat optimam, et cum

optinis membranis consonam, sed hic et illic minus accurate exaratus est. In fronte libri annotatur, *Jarnsida* in Islandiam devenisse anno 1262, quod ex auctoritate Svecnonis Sölvii et Jonæ Magni Hjarðarholtensis dictum esse opinor, sed sine fundamento, ut in Tentamine § 12 inmi. Præter *Jarnsida* hic codex etiam continet statutam decimationis de 1096 et alia manu nonnulla Regum Norvegorum rescripta. Notatur in variantibus Sch.

II. Breviores.

1. Codex chartaceus forme maxime ad Legatum Arnamagneanum Nr. 338 pertinens. Hic primum habet *Gragasam*, que si e codice membranaceo Arnamagneano transcripta fuerit, hoc quam maxime incuriose factum est; iam unaquæque fere plagula mendis laborat; hoc, ut opinor, cuique attendenti obvium erit. *Jarnsida* paulo accuratius scripta videtur, verosimile eum librarius membrance quam exscriberet legendæ est assuefactus. *Jarnsida* hic continet paginas 71, et in ea desiderantur que in Tentamine § 16 enumeravi. Juris nuptialis titulos 3 & 5 (ceteris omissis) cum jure personali (Mannhelgi) conjungit et omnes successionum classes in unicum titulum conglutinat. Cum titulo 10 sectionis de fundis relucendis novam incipit sectionem, que Landsleigubálkr haud inepte inscribitur. Hic codex, ut ipse testatur, consummatus est 22 Nov. 1694, sed 3 non. Julii 1698 Torfæus cum Havnianis misit, hac dedicatione propria manu inscripta: "Illustrissimi patris eximio filio, nobilissimo adolescenti, domino Hermanno Meiero, fautori suo plurimum colendo, hunc vetustarum legum codicem, haud infamam antiquitatis thesauri partem, ex villa sua Stangelandia insule Korntis parocchie Angvaldsnesensis officiosissime transmittit. Anno Domini 1698 3 non. Julii. Thormodus Torfæus". Ad hunc Hermannum Meyerum exstat epistola Torfæi in Torfæanis pag. 80. Hoc tempore Arnamagneanum codicem Stadavholensensæ acquisivisse totus dubito, et quamvis acquisivisset, hic in Havnia servatus fuisset, cum contra præsentem codicem 338 in Norvegia exaratum esse verosimile sit. Hinc concludo: Torfæum codicem tenuisse membranaceum tunc *Gragasæ* cum *Jarnsida*, ejus exscriptum hic habemus, sed ipse quorsum venerit, non liquet. Hunc codicem chartaceum *Litera A* in variantibus notavi.
2. Codex chartaceus in quarto Legati Arnamagneani, numero 118 insignitus. Arnas Magneus huic inscripsit: Fra salig Assessor Thormod Torvesens Enke 1720 Nr. 9,

- A vidua beati Assessoris Thormodi Torſœi 1720 numero 9. Hunc codicem excavatum opinor manu Asgeiri Jonæ, et exscriptum esse videtur ejusdem codicis vel membrane ac antecedens. Hic Jarnsida his verbis inchoatur: "Eptirfylgandi lög eru hvorki mjök gömul nè ný, því kallaz þau: Interim æ: Leges subsequentes nec sunt pervetustæ nec novæ, ideo nominantur: Interim; cui alia manu adjicitur: "Jærnsidan vocari "dieit Dinnus Arnos Magnæus, Archivarius Regius, inque testimonium adducit annales "antiquissimos membranceos in Bibliotheca Rescuii". In variantibus notatus est T.*
3. *Codex chartaceus ejusdem formæ Nr. 120 inter Arne Magnæi manuscripta, exaratus 1640 in gratiam Jonæ Arvi, prepositi et pastoris Vatnsfjordensis, qui anno 1664 codicem transmisit Torſœo, qua commodatum, literis quæ in compendio, ipsius Arne Magnæi manu, libro sunt affixæ. Gragasæ hic ut alias Jarnsidam antecedit, et tum pergit librarius hac annotatione: En þetta, sem eptir kemr, er quiddam diversum, hvorki mjök gömul lög nè ný ok því kalla ek þetta Interim æ: quod hic subsequitur est quiddam diversum, leges nec pervetustæ nec novæ; hoc igitur Interim nomino; cui ipse Arnas Magnæus eandem addit annotationem, ac in codice præcedenti. Tres jam enumeratos ut et sequentes codices eidem membrance originem debere conjicio, sine illa tandem in Torſœi possessionem venerit sive non. Quicquid sit, eam jam perditam esse tenendum est. Hunc codicem in variantibus I notavi.*
4. *Codex chartaceus ejusdem formæ, qui dominum agnovit Dr. juris M. Stephensen. Exaratus est hic codex manu nitida, literis gothicis, quam maxime abbreviata. Ubique fere c pro k adhibet et ei pro eigi. Orthographia utitur constanti et optima. Nec rubra titulis præmittit, nec registrum sectionibus. Eadem ut omnes lacuna laborat et eodem loco. Literæ initiales titulorum Anglosaxonice sunt, diversis iconibus hominum animalium et rerum decoratæ. Þ initiale sectionis de commerciis exhibet duos de equo adstanti contrahentes. In U initiali sectionis de furtis fur in patibulo suspensus representatur, aliusque qui virgis caditur. Jus personale in initio exhibet duos gladios certantes. In fine alia manu adjiciuntur omnia, quæ codices copiosiores habent, et in textu desiderantur, adjecta annotatione, ubi textui sint assignenda. Idem Codex continet duo exscripta juris ecclesiastici Arnæani seu novi, rescripta quedam Regum Norvegorum, formulasque processuales. Inter optimos jure unmerandus hic codex; nam ab initio quamvis non ubique accurate scriptus sit, menda tamen omnes collatione exterminatæ sunt. In variantibus eum X notavi.*
5. *Codex chartaceus ejusdem formæ, ad me pertinens, antecedente seculo scriptus manu cursiva et abbreviata. Gragasæ hic Jarnsida præmittitur, illa exscriptam exscripti co-*

dicis Arnarnagmeani consummatum 1738. Jarnsida vero breviorē servat textum satis accurate scriptum, sine rubris. Literis Th eum in variantibus insignivi.

De meis huic editioni inservientibus operis aliquid dicere, supersedeo; eorum, si quid recte se habet, bene est, sin minus, id benigno doctorum examini humillime submitto.

Th. Sveinbiörnsson, Isl.

Kapítula registr

yfir

Lögbook Hákonar konungs.

Þingfarar-bálkr.

Kap. I: um alþing.

— II: um nefndarmenn.

— III: um skilkan og síðu á alþingi.

— IV: um gríð í alþingisfór.

— V: um dómrof, vörnatak, þing á leið-
um, rángt upp borit mál.— VI: um dómrof, sekt ok sátt á mis-
gerðum.

Kristindóms-bálkr.

Kap. I: Um kristiliga trú.

— II: um vald konungs ok biskups.

— III: um kosning konungs.

— IV: um konungs erfðir, konungs hylling.

— V: konungseiðr.

Index titulorum

in

Haconis Regis legum codice.

Sectio de perfectione comitali.

Tit. I: de comitibus generalibus.

— II: de denominatis.

— III: de institutis & ritibus in comitibus
generalibus.— IV: de securitate tendentium in comitia
generalia.— V: de iudicium sententiae violatione, ar-
morum suntuione, conventu promulgato-
rio, dolosa actione.— VI: de iudicium sententia violata, deli-
ctorum penis et reconciliatione.

Sectio christianismi.

Tit. I: de fide christiana.

— II: de Regis & Episcopi imperio.

— III: de Rege eligendo.

— IV: de Regis successionibus & de homa-
gio Regi praestando.

— V: Regis iuramenti formula.

Kap. VI: lívðstjóra, lendra manna eidr.

— VII: bónda ok alþýðu eidr.

Mannhelgi.

Kap. I¹: Um víg ok bætr.

— II: um útlegð veganda.

— III: um landsvist mannsbana.

— IV: um skemdarvíg ok niðingsverk.

— V: um óbótamál.

— VI: um ósiðu.

— VII: um óðs manns víg.

— VIII: um víg karlmanna ok kvenna.

— IX: um konur, er maðr a vígt um.

— X: um friðhelga menn.

— XI: um þá eigi vilja vitni bera.

— XII: ef maðr er særðr á þingum.

— XIII: um víglýsing.

— XIV: um flótta þess annan særir.

— XV: ef maðr lýstr mann².

— XVI: ef maðr kemr a þing blár eða blóðugr³.

— XVII: um örvar ok örvaþing.

— XVIII: um örvarþingsfór þess fyrri sök er hafðr.

— XIX: um þann ei er til þings fær.

— XX: um skirskotat vitni.

Tit. VI: *aulæ magistrorum & baronum juramenti formula.*

— VII: *colonorum et vulgi homagii præstandi formula.*

Jus personale.

Tit. I: *de homicidio et multis.*

— II: *de exilio percussoris.*

— III: *de commoratione occisoris in regno.*

— IV: *de eade nefaria & scelere nefanda.*

— V: *de scelere inexpiabili.*

— VI: *de pravis consuetudinibus.*

— VII: *de eade a furioso commissa.*

— VIII: *de virorum vel feminarum eade.*

— IX: *de fæminis eade vindicandis.*

— X: *de hominibus pæe (domestica) pro-tectis.*

— XI: *de iis, qui testimonia ferre nolunt.*

— XII: *si quis in comitiis vulneratur.*

— XIII: *de eadis denuntiatione.*

— XIV: *de fuga vulnerantis.*

— XV: *si quis alium verberaverit.*

— XVI: *si quis livesecur vel sanguine madens in comitia venerit.*

— XVII: *de sagittis & comitiis sagittariis.*

— XVIII: *de insinulati profectioe in comitio sagittaria.*

— XIX: *de eo, qui in comitia pervenire non par est.*

— XX: *de teste antestato.*

¹) i. c. II; vid. supra p. 18 not. 2.

²) um lýsting með heiptugri hendi, de verberatione manu ira incitata, V.

³) um komu blás ok blóðugs á þing, de apparitione livescentis & sanguine madentis in comitiis, V.

- Rap. XXI: ef manni er með öfund misþyrmt¹.
 — XXII: ef maðr bindr frjálstan mann².
 — XXIII: um ókvæðisorð.
 — XXIV: um legorð gíptrar konu.
 — XXV: um rögsmenn.
 — XXVI: um húsgangsmenn.
 — XXVII: um sölu frjáls manns.
 — XXVIII: um vígsbætr.
 — XXIX: um vávaverk.
 — XXX: um rýtinga burð.
 — XXXI: um bit.
 — XXXII: um bóðslettur.
 — XXXIII: um manndráp.
 — XXXIV: um vátan lögboðar ok dóma³.
 — XXXV: um rétt kvenna.
 — XXXVI: um eida ok eiddætti.

Kvenna - giptingar.

- Rap. I: Um gipting dætra.
 — II: um félag hjóna.
 — III: um öreiga.
 — IV: um fjárhald kvenna.
 — V: um hórdóm konu.

Erfðatal.

- Rap. I: fyrsta erfð.
 — II: önnur erfð.

- Tit. XXI: *si quis invidiose male tractatur.*
 — XXII: *si quis ingenuum vinxerit.*
 — XXIII: *de dieteriis nefandis.*
 — XXIV: *de stupro uxori illato.*
 — XXV: *de delatoribus.*
 — XXVI: *de mendicis circulatoribus.*
 — XXVII: *de vendito ingenuo.*
 — XXVIII: *de multis homicidiis.*
 — XXIX: *de damnis casualibus.*
 — XXX: *de pugionum portatione.*
 — XXXI: *de morsu.*
 — XXXII: *de parasitis.*
 — XXXIII: *de homicidio.*
 — XXXIV: *de legum codicis constitutione et judicium sententiis.*
 — XXXV: *de feminarum jure personali.*
 — XXXVI: *de juramentis & cansacramentalibus.*

Jus matrimoniale.

- Tit. I: *de filiarum matrimonio.*
 — II: *de conjugum communione bonorum.*
 — III: *de egenis.*
 — IV: *de legitima feminarum tutela.*
 — V: *de adulterio uxoris.*

Recensus successioinum.

(familia creiscenda).

- Tit. I: *successio prima.*
 — II: *successio secunda.*

¹) um öfundar misþyrmt, de invidiosa lesione, F.

²) ok dóma om. F.

³) um binding frjáls manns, de ingenuo vincto, F.

- Kap. III: þriðja erfð.
 — IV: fjórða erfð.
 — V: fimta erfð.
 — VI: sètta erfð.
 — VII: sjaunda erfð.
 — VIII: átta erfð.
 — IX: niunda erfð.
 — X: tíunda erfð.
 — XI: ellifsta erfð.
 — XII: tólfta erfð.
 — XIII: um víg til arfs.
 — XIV: um laungetiu börn til arfs.
 — XV: þrettánda erfð.
 — XVI: um arfleidslu.
 — XVII: et frændr¹ deyja allir senn.
 — XVIII: um öndvegis setu.
 — XIX: um ómaga eyri ok mála konu.
 — XX: um köllun til arfs.
 — XXI: hvat dóttir skal hafa af móður-
 arfi.
 — XXII: um fjárvarðveizlu sjálfs.
 — XXIII: um afsóka.
 — XXIV: um ómaga eyri.
 — XXV: um ómaga skipti.

Landabrigða-bálkr.

- Kap. I: Um landabrigði.
 — II: um lands sölu.
 — III: um sölu fyri fardaga.

- Tit. III: successio tertia.*
 — *IV: successio quarta.*
 — *V: successio quinta.*
 — *VI: successio sexta.*
 — *VII: successio septima.*
 — *VIII: successio octava.*
 — *IX: successio nona.*
 — *X: successio decima.*
 — *XI: successio undecima.*
 — *XII: successio duodecima.*
 — *XIII: de caede pro captanda hereditate.*
 — *XIV: de liberis illegitime natis hereditati admittendis.*
 — *XV: successio tredecima.*
 — *XVI: de adoptione.*
 — *XVII: si cognati simul moriantur.*
 — *XVIII: de sedis heredis ascensione.*
 — *XIX: de bonis pupillaribus et uxori constitutis.*
 — *XX: de hereditatis vindicatione.*
 — *XXI: quid maternæ hereditatis capiat filia.*
 — *XXII: de propriorum bonorum cura.*
 — *XXIII: de petitione hereditatis.*
 — *XXIV: de bonis pupillaribus.*
 — *XXV: de alendorum divisione.*

Sectio de fundis reluendis.

- Tit. I: de relictione fundorum.*
 — *II: de venditione fundi.*
 — *III: de (fundi) venditione ante dies migrationum facta.*

¹⁾ of frændr om. V.

- Kap. IV: um kvenna sölu.
 — V: um lögmála.
 — VI: um lögvæð.
 — VII: um sölu málalands.
 — VIII: um sölu annars málalands.
 — IX: um próventu gjöf.
 — X: um leigujörd.
 — XI: um ábúð jarðar.
 — XII: hvat eptir skal á jörðu vera.
 — XIII: um beit leiglendings.
 — XIV: um brigðan leigumála.
 — XV: um ólögliga jarðar ábúð.
 — XVI: ef II mönnum er byggt land¹.
 — XVII: ef eigandi heldr ei bygging.
 — XVIII: um leiguliða skipti.
 — XIX: um götur ok garða hlið².
 — XX: um garðbrjóð.
 — XXI: um fé, er or afrétt gegr.
 — XXII: um merkigard.
 — XXIII: um garðshlið.
 — XXIV: um veiðivötn.
 — XXV: um sætr.
 — XXVI: um landamerki.
 — XXVII: um eign á annars landi.
 — XXVIII: um landnám.
 — XXIX: um almenninga.
- Tít. IV: de venditione seminarum.
 — V: de pacto protimiseos legali.
 — VI: de legali pacto pignoris.
 — VII: de venditione fundi jure protimiseos obstricti.
 — VIII: de venditione fundi jure protimiseos alicui obstricti.
 — IX: de contractu alimonie.
 — X: de prædio conducto.
 — XI: de fundi inhabitatione.
 — XII: quid fundum relictum sequatur.
 — XIII: de jure pasture colono conductio competente.
 — XIV: de violatione contractus de locatione conductione fundi.
 — XV: de illegali fundi inhabitatione.
 — XVI: si fundus duobus simul elocatur.
 — XVII: si dominus fundi elocationis conditionibus non steterit.
 — XVIII: de fundi distributione inter colonos conductitios.
 — XIX: de semitis § portis sepimenti.
 — XX: de sepimenti destructore.
 — XXI: de pecoribus e tesquis compascuis palantibus.
 — XXII: de sepimento terminali.
 — XXIII: de portis sepimenti.
 — XXIV: de aquis piscosis.
 — XXV: de æstivis.
 — XXVI: de terminis fundorum.
 — XXVII: de servitute prædiali.
 — XXVIII: de multa ob fundum iniuste usurpatum.
 — XXIX: de litore communi.

¹) um þat þá tveimur er byggt, de eo si fundus duobus elocatur, V.

²) túnhá, gramen renatum. add. V.

Raupa - bálkr.

- Kap. I: Um fjár attektr.
 — II: um göngu ok vitni.
 — III: um laga stefnur.
 — IV: um vitask ok atfór.
 — V: um vitaskuld.
 — VI: um dauðs manns skuld¹.
 — VII: um héraðs sókn.
 — VIII: um sóknar stöðu.
 — IX: hver kaup haldast skulu.
 — X: um handsöluð mál.
 — XI: um leigu pening.
 — XII: um fylgu fé.
 — XIII: um skuldakú.
 — XIV: um ósèn kaup.
 — XV: um sölu á því tveir eiga.
 — XVI: um lánsfé.
 — XVII: um veðlagðan hlut.
 — XVIII: um heimting skuldar².
 — XIX: um verkamanna kaup.
 — XX: um fartekju ok skiphleðslu³.
 — XXI: um veðfé.

Þjófá - bálkr.

- Kap. I: Um eyris stuld ok meira.
 — II: hversu með þjóf skal höndla⁴.
 — III: ef þýfi finst hjá manni⁵.

Sectio de commerciis.

- Tít. I: de occupatione bonorum.
 — II: de instrumentis & testibus.
 — III: de legali citatione.
 — IV: de debitis testificatis & inmissione.
 — V: de debito testificato.
 — VI: de debitis demortui.
 — VII: de actione in tribu.
 — VIII: de actionis circumstantiis.
 — IX: quenam emtiones venditiones rata valeant.
 — X: de stipulationibus per dextræ junctionem.
 — XI: de pecoribus conductis.
 — XII: de pecoribus depositis.
 — XIII: de vacca solvenda.
 — XIV: de rei absentis emtione.
 — XV: de venditione rei in eodominio.
 — XVI: de rebus commodatis.
 — XVII: de re oppignorata.
 — XVIII: de debiti exactione.
 — XIX: de manuprecio operariorum.
 — XX: de vectura stipulata et nave oneranda.
 — XXI: de pecuniis sponcioni propositis.

Sectio de furtis.

- Tít. I: de furto unius uncie vel maius.
 — II: fur quomodo tractandus.
 — III: res furtive si apud aliquem inventur.

¹) um skuld látins manns V.²) skuldheimting V.³) um skipsfar ok hlöðslu V.⁴) um

þjóf fundinn með föla, de fure cum rebus furtivis invento, V.

⁵) um, finnist stoltit hjá manni V.

Kap. IV: um áburð stuldar.

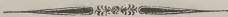
- V: um stolit fé.
- VI: ef maðr kennir þjófstolit fé¹.
- VII: ef maðr finnr þjófstolit fé².
- VIII: ef maðr legst undir fenað.
- IX: um tylftar eið.
- X: um sættar eið.
- XI: um lýrirtar eið.

Tít. IV: de insimulatione furti.

- V: de rebus furtivis,
- VI: siquis res furtim ablatas agnoverit.
- VII: siquis res furtivas invenerit.
- VIII: siquis pecora lactantia sugaverit.
- IX: de dodecadis juramento.
- X: de sevürali juramento.
- XI: de triunvirali juramento.

1) um þekking þjófstolins tjár. de rerum furtivarum agnitione, F.

2) um fund a þjófstolnu, de rerum furtivarum inventione, F.

Þingfarar-bálkr.*

CAPITULI I.

I nafni föðor oc sunar oc andans helga, scolo vær logðing vart¹ eiga at Öxar a i þingstað rættum, a XII manaðom lueriom, oc koma þar a Petrs messo aptan^a. Þar sculo aller hittaz forfalla laust, þeir sem² til ero nefuder. En valldz maðr scal nefnt hava siri pasker til þings sua marga menn or þingi^b luerio, sem her³ vattar, æða hans loglegr umbods maðr, oc [nef(na)] þa menn,⁴ ær foruerks menn eigo oc þæim þikker⁵ vænir til seila, sua at þeir megi þat með æði sanna. Æn þann æið sculo þeir sueria

Sectio de profectione comitiali.

TITULUS I.

In nomine patris, filii & spiritus sancti, comitia nostra generalia quotannis habeamus, ad annum Öxara, in iusto comitorum loco, ubi in vespera vigiliæ Petri (Apostoli) appareamus. Hic omnes denominati, impedimento non præditi, conveniant. Ante festum Paschatos toparcha, (vel ipse) vel iustus ejus mandatarinus, c quâvis toparchiâ tot denominet viros, qui in comitiis appareant, quot hic (postea) definitur. Eos denominent, qui & villicos habent, & ex eorum juræjurando probanda sententia, ad jsta

*) Nec præsentem, nec subsequentem sectionem Apographa A. T. F. nec Th. habent; X utrasque, aliunde desumptas, legum fœni subjungit. Jus personale (Manahelgi) in his quinque Apographis primum est.

Inscriptio "Þingfararbálkr" in cod. membr. non adest, et numerum capitulum secundæ manus ibi addidit. Quæ ex margine codicis interdum allata sunt, eadem, vel certe ejusdem ætatis manu sunt adscripta.

¹) vart mbr. in margine; omittunt V. X. þ. Sch. ²) sem om. Sch. ³) hann, ille, F. ⁴) nefula mœna V. sine sensu. ⁵) þikia V, sensu eodem.

a) Hic festum apostolorum Petri & Pauli indigitatur, quod incidit in diem Junii 29^m; non vero festum Petri cathedrale, nec festum Petri apostoli in vincula conjecti, hoc calendis Augustis, illud octavo vel nono ante calendis Martias celebrandum. Festam Petri & Pauli simpliciter dicitur Petrus-messa in jure ecel. legg. Gul. tam Hac. Adalst. Cap. 16, quam II. II. vel M. Legg. Reform. Cap. 24. Paus, I. p. 222. Hoc festum inter nonhelgar numeratur a Papistis, unde aptan hic non vesperam ipsius festi, sed diei præcedentis indicat, festa enim incipiunt ab initio horæ quartæ pomeridianæ diei præcedentis. Cæterum comitia generalia Islandorum, a prima institutione ad annum Christi

999, incipiebant novem ætatis hebdomadibus peractis. Inde ad finem Reipublicæ unice hebdomadæ serius initium ceperunt. A Jansidæ temporibus, ad annum usque 1700, initium comitorum ad festum Petri & Pauli terminabatur. Inde usque ad annum 1753, die 8° Julii seu festo Sanctorum Sclensium incipiabant, cum demum Regia constitutione 25 Jan. 1754 ad 3° Julii diem sunt relata. cfr. Rimbegl. pagg. 42, 78, 180, 432. Sched. Arit Polyh. p. 7. Arnesen isl. Rettegg. p. 446.

b) Toparchiæ vel jurisdictiones enumerantur tit. sequenti. Fore totidem fuerunt temporibus Reipublicæ cfr. Lögrettu þátt in Gragasæ.

fyrstan sáran dag, ær þeir koma til þings, með þessum æid staf: at hann leggur þess hond a helga bok, oc þui skytr hann til guðs, at þa menn hever hann nefnda til alþingis at þui sinni, er honom þotte vel fal( )ner til, [oc væner til¹ scila, epter sinne samvitzko, oc æigi gerðe hann fire annarra manna saker, oc sua skal æe iafnan gera, meðan ee hófe þetta starf. Þenna æid þarf ængi² optarr at sueria, en of sinn.³

persolvenda maxime sunt idonei. Prino, in comitia postquam deveniunt, die juridico, juramentum prestare debent (denominantes), his verbis conceptum: ideo manum sancto impono libro, et Deum antestor, me hæc vice in comitia habenda eos denominasse viros, quos, ex mea conscientia, maxime idoneos § ad justa persolvenda maxime probabiles habeo. Aliorum respectu ita nequaquam feci; et hoc denominandi officium quandiu mihi incumbit, itidem faciam. Unied vice sapius hoc jusjurandum prestare nemo tenetur.

CAPITULI II.

Nu skal valldz maðr nefna VI menn or Mula þingi, VI or Skaptar fellz þinge, XV or Rang ar þinge, XX or Arnes þinge, XV or Kialarnes þinge, XV or Þuerar þinge, XII or Þorsnes þinge, VIII or Þorskafjar þar þinge, X or Hunavaz þinge, XV or Hegranes þinge, XII or Voðla þinge, VI⁴ or Eyjar þinge. Nefndar menn skulo taka kostn- að sinn af þingfarar kaupom. En huerr sem þat gelldr æigi, sem nefndar monnom ær ætlat, er sekr sliko sem sa er nefndr er, oc ferr⁵ æigi forfalla laust. Valldz menn aller⁶ ero skyllder at koma til alþingis, æða skilriker umboðs menn þeirra. En ef þeir koma eigi forfalla laust, sege logmaðr þeim ænge⁷ log þa XII man-

TITULUS II.

Toparcha e toparchia Mulensi sex denomi- net viros, e Skaptarfellensi sex, e Rangarensi quindecim, ex Arnesensi viginti, e Kialarnesensi quindecim, e Thveraensi quindecim, e Thornesensi duodecim, e Thorska- fardensi octo, e Hunavutnensi decem, e Hegra- nesensi quindecim, e Vadlensi duodecim, ex Eyensi sex. Denominati e professionis comi- tialis mercede suntum suum referant. Qui- cunque in denominatorum usum quod consti- tuitur non persolverit, eodem tenetur reatu ac ille, qui denominatus quidem, § impedi- mentis haud præpeditus, (in comitia) tamen pro- fiteisci supersedit. Toparche omnes in comi- tiis generalibus apparere tenentur, (vel ipsi) vel justii eorum mandatarii. Qui, haud impediti,

¹) oc væner til om. F. X. þ. Sch. quod in marg. codicis est appositum.

²) ei, non, F.

³) um

sinnu F. sensu eodem, sed ad hodiernum sermonem magis accommodatum; om sinnu Sch.

⁴) VII,

se-

ptem, F.

⁵) laur,

F.

quod absurdum.

⁶) aller

om.

F.

⁷) eigi,

non,

F.

sensu eodem;

eingi

Sch.

aðe, oc þat framar,^a sem valldz monnom virðez saker þeirra til. Roma skolo oc XII skynsamer lærder menn til alþingis, þeir¹ sem hyscopar lata til nefna, fíora norðan oc fíora sunnan, tua austan oc tua vestan. En þeir sem æigi koma forfalla laust, missi reiðu sinnar af laundom hina næsto XII manaðe. Nu æpter þui sem aðr er nefnt, þa skulo þesser menn aller komner til þings vera firi² Petrs messo, oc skal þa logmaðr þar sifer vera, forfalla laust. En huerr uefndar maðr ær síðar kemr til alþingis, en særi ero flutt,^b nauðsynia laust, ær sekr III morkom,³ oc æigo logrættu menn þessar nauðsyniar at virða. Nu ef valldz maðr æða hans umboðs maðr nefner æige sua menn til þings, sem fyrer⁴ var sagt, þa ero þeir seker III morkom fíre hvern þann, sem uefnadr⁵ er.

si non apparuerint, nomophylax per annum vertentem jura ne dicat absentibus, (qui) vel ulterius (sunt puniendi) ex toparcharum de contumaciis causa æstinatione. Viri insuper duodecim, sapientia & doctrina clari (v. clerici), & ab episcopis denominati, in comitiis generalibus appareant; quatuor nempe e boreali, quatuor ex australi, duo ex orientali & duo ex occidentali insule parte. Qui si, impedimentis non detenti, domi tamen remanserint, reditibus e fundis (publicis) iis debitis per annum vertentem prævertent. Hi omnes, ex antea præscriptis, ante festum Petri in comitiis perveniant, ubi nomophylax, si non impeditus fuerit, adsit. Si quis nominatorum primum juramentis prolatis in comitiis generalibus apparuerit, necessitatibus non præpeditus, trium marcarum multam luat. Impedimenta assessores dicasterii æstinent. Toparcha ejusve mandatarium, si juxta antea præscripta non denominaverit foripetas, per quencunque non denominatum trium marcarum multa tenetur.

¹⁾ þeir om. St. ²⁾ firi om. þ. Sch,

³⁾ IIII morkum, quatuor marcarum, þ.

⁴⁾ fyrer, prius, F. X. þ.

⁵⁾ nefadr F. St., sed male.

a) oc þat framar. *Hoc duplici modo intelligi potest: vel arbitriam penam pecuniariam toparchis non apparentibus insuper imponendam esse; vel eos ultra annum vertentem quasi exleges esse debere. Posteriori modo Arnesen hunc locum intellexisse videtur (Arnes. isl. Retterg. pag. 452) sed, ut opi-*

nor, minus recte; haud enim probabile toparcham justitia frui non posse in proximis vel pluribus comitiis, si tum justo tempore apparuerit, ea de causa, quod anno præcedente non statim adfuerit momento. b) en særi ero flutt, juramenta scilicet scabinorum, de quibus titulo sequenti.

Huervetna þess^a er þingmenn verða vitter¹ a alþing, þa a þat fe halft umboðs maðr konongs,^b en halft þingmenn all-er. Þat fe c skal sa sialfr ræiða, er sakaðr er, eða hans umboðs maðr. Vilja þeir æigi ræiða, þa skal valldz maðr hverr ræiða or sínu valld, oc taka af þeim hæima, ær ræiða eigo, halvo mæira. En þetta fe skal leggiaz til þeirra luta, sem valldz monnum með logmannz raðe þike mest² nauðsyn til bera þa XII manaðe.

CAPITULI III.^d

Þat er nu þui næst at segia, at logmaðr skal lata gæra vebond a alþingæ sua við,³ at þeir have rum fire innan at sitia, sem i logrætto ero nefader. En logmaðr oc valldz menn skolo nefna menn i logrætto III or þingæ hverio^c. En þeir menn, sem i logrætto ero nefader, skolo æið sueria aðr þeir gange i logrætto, með þæimma⁴

Multa, foripetis in comitiis generalibus in-juncte, partem dimidiam capiat Regius pro-curator, dimidiam omnes foripete. Reus vel ipse vel ejus mandatarius pecunias multatiæ ex-pendere debet, qui si reuaserint, toparcha quivis pro sua toparchie expendat, et duplo adactam domi a reo exigit multam. Pecunie multatiæ negotiis insumentur per annum ver-tentem maxime necessariis, ex toparcharum, nomophylacis consilio moderata, sententia.

TITULUS III.

Subsequitur constitutio, qua definitur, nomophylacem vincula sacrosaneta in comitiis generalibus instituenda curare debere, tantæ capacitatæ, ut in dicasterium selecti intus sedendi habeant facultatem. Nomophylax § toparche in dicasterium tres e quavis toparchie eligant viros. Qui in dicasterium selecti, sedes suas priusquam occupant, juramentum præ-

¹) villtir, *Sch. male.*

²) næst mest, *scere maxime, V.*

³) sva rum egi við, *tantæ laritatis & capaci-*

tatis, V.

⁴) þeim þ. þenna St. þennan V.; *sed omnia minus antiqve.*

a) Huervetna þess &c. *Hæc e II. A. Legg. Gul., apud Paus Pag. 8., desunata videtur, ubi tamen multa in totum foripetis non Regi cedit.*

b) umboðs maðr konongs. *P. Fidalinus contendit umboðsmaðr konongs et valdsmaðr esse synonyma, quod in Jarnsida tamen mihi dubium videtur. cfr. p. 9. not. b.*

II. A. Legg. Gulenses ibi (pag. 149) habent konongs ubi Jarnsida habet konongs umboðsmaðr, quod in Jarnsida satrapam regium vel summum insula præfectum denotare opinor.

c) þat fe. Si umboðsmaðr konongs et valdsmaðr idem fuerit, hoc tantum intelligendum est de dimidia parte multe, quæ foripetis fuerat assignanda, non enim toparcha ea expendere obligatus fuit, quæ ei propria fuerunt.

d) Cum hoc titulo cfr. II. H. legg. Frost. p. 14., ubi vebönd etiam nominantur, quæ quomodo tempore Haconis Adalstenii et postea in Norvegia instituta et facta fuissent legitur in Hist. Egilli Skallagr. Cap. 57.

e) cfr. quæ in índice vocum sub nefndarmaðr annotati.

aiðstafl, at hann skal sua¹ hvert mal dæma, sem gúð lair hanom framarst vit til iannan sem er i² logrættio nefndr.

Nu skulo þeir dæma log um oll mal, þau sem þar ero loglega fram borin, þviat með^a logom skal laud vart byggja, en æige³ ologom æyða. En sa er æigi vil öðrom laga unna, hann skal æige laga niota.

Þau mal skal fyrst dæma er til alþingis ero logð, oe stærst ero; eptir þat þau er þanneg ero stefnd; síðan þau er þar verðr a sez oe smæst ero.

Nu þat allt er logbok skilr æige, þa skal þat af hverio male hava, er logrættio menn verða a citt satfer, oe þæim þikker rættast fire guðe. En hverr sa er þa doma ryfr, er þar verða dæmðer, þa sekiz hann V morkom við konong, en XVIII aurom við sakar abera.

Sua hverr sa⁴ maðr, er setz innan vebanda at uleyfi logrættio manna, er sekr XII⁵ aurum.

Nu skulo aller menn ganga til logrættio, þa er logmaðr lætr ringja^b mykko

1) eins um V, eod. s.
dicast. denominatur.

2) V & X comitate post til posito, legunt: iafnan sem hann er i &c. quoties in præpos. með add. X.

stent, ejus sententiæ, ut pollicetur quisque, se, qua dicasterii assessorem, quacunq; causam ita semper judicaturum, ut cognitio ei a Deo concessa suppetit.

Ili de quacunq; causa, juste prolata, jus dicere debent. Legibus enim terra nostra est moderanda ne per injustitiam devastetur. Equum & justum alteri præstare recusans, ipse legum beneficio ne fruatur.

Judicium sententiæ primum submittentur cause, que ad comitia generalia instructe & maximi momenti sunt, deinde que eo primum citantur, et demum causæ minimæ, et ad reconciliationem spectantes.

Ubi codex legum in aliqua causa controversiam non discernit, id tantum valeat, in quod omnes dicasterii assessores eousentiunt, et Deo coram justum & equum agnoscut. Qui sententias ibi latas violat, quinque marcarum multam Regi, sed octodecim unciarum agentis expendat.

Intra vincula sacrosancta, sine dicasterii assessorum venia, rescidens, duodecim unciarum multa tenetur.

Cum nomophylax campana magna signum dare facit, dicasterium incant omnes, ibique

3) sa om. V. 4) VII, septem, p. Sch.

a) þviat með &c. Hæ parocmiæ juris, vel si malis sententiæ, etiam leguntur in H. H. legg. Frost. p. 17 (Paus). Nialum, circa annum millesimum, in comitiis generalibus Islandorum eandem sententiam in ore habuisse, ejus testatur historia, cap. 71.

b) Hic conferenda que in indice vocum sub klukka annotavi. Fieri etiam potest hæc e legg. Frost. H. H. pagg. 15 & 16 desuuta esse, ibi enim campana magna nominatur, putanda cum sacerdos legum codicem ferens in forum devenire parat.

klokko, oc sitia sua lengi sem hann vil þing hava. En þeir sœm æigi koma til loqrættis, sem mælt ær, eigi hann engu uppræist¹ síus mals a þeim degi. Menn skulo ganga or loqrættio nauðsynia eyrendis, oc koma þegar aftr. En ef hann gengr öðro vis or loqrættio, en nu er skilit, þa er hann sekr XII aorum.

CAPITULI IV.

Aller menn, þeir² sem i alþingis for ero, skulo i gríðom vera hverr við annan, þar til ær³ þeir koma apr til heimilis síus. En ef einn hverr gengr a þessi gríð, þa hever hann fire gort fe oc fríðe sinom við alla menn. En⁴ ef menn verða særðer a alþinge, æða fa æinn hvern annan olut af manna volldom oc vilia, þa eykz rætr þeirra at helminge. Sua oc ef⁵ menn hera vapn a alþinge, þa skiazt þeir III morkom, oc late vapnin. Þui at i ollom stóðom hæfer at gæta spectar oc síðsemðar, en þo [einkanlega i ðæim⁵ stóðom mest,

¹) uppræist F. cod. s.

²) þeir om. F. Sch.

³) til er, om. F.

⁴) En, om. þ. Sch.

⁵) i doms

stóðum, locis iudicii, F. iðæim stóðum, þ. M., quod eum textu conspirat. Membr. habet: iðæim (= i þeim) una voce, ut semper præpositiones i, æ, voci sequenti annectit.

a) Sua oc ef &c. Hic, in comitiis generalibus, arma gestare prohibitum, sed in titulo subsequenti, ut et sæpius, nominatur vapnatak utan loqrættio oc innan, verbotenus: suffragatio armorum tacione facta & intra et extra dicasterium. Hinc concludendum: Vapnatak armis non factum fuisse, sed idem esse ac þingtak (S. Chr. III), quovis suffragandi modus. At hald vapnum upp (J. P. XIX) idem est ac: at taka höndum upp. Hist. Arn. Episc. pagg. 66,

sedeat, ille quamdiu conventum habendum indicit. Iis, qui dicasterium ex jamjam præscriptis non intrant, causas suas eodem die agere haud liceat. Ad necessaria sua peragenda dicasterio exire conceditur, sed exeuntes illio redeant. Si quis aliter, quam hic constituitur, exierit, duodecim unciarum multam luat.

TITULUS IV.

Omnes in comitia generalia tendentes, pace & securitate invicem fruuntur, ad propria donec redeunt domicilia. Si quis hanc generalem violaverit pacem, & bona sua & vitalem securitatem ubique committat. Eorum, qui in comitiis generalibus vel vulnera vel quæ alia injuria, alio efficiente & volente, afficiuntur, juris personalis violati satisfactio in duplum adaugeatur. Qui arma in comitiis generalibus gestant, trium marcarum multa sunt puniendi, et arma insuper committant. Ubique enim tranquillitatem & morum honestatem servare necesse est, specuatum tamen & inprimis in locis

95. Cfr. ea quæ allegata sunt sub Vopn, in ind. vocum.

[Hæc contradictio apprens simplicius ita tolli potest; quod primo loco de armis lethiferis sermo sit, quæ utique gestare non liceat, secundo de scutis, quæ secum ferre jure poterunt, et quorum concessione sive tacione etiam tum ut olim sententiam, latam et placita comprobare solebant.]

sem til skynsemdar oc speetar ero skipaðer at ondverðo, oc flestom verðr scaðe at, ef nokot skers i.¹

principaliter sapientæ & tranquillitati saceratis, in quibus si quid violenter actum fuerit plurimi inde referunt damnum.

CAPITULI V.

Nu ef maðr ryfr þann dom ær dæmðr er a alþinge, oc vapna tak er at att innan log-ræltto oc utan, þa selkiz hann V morkom við konongs umboðs mann, en XVIII aurum við sakar abera.

Sua er oc mælt,^a at valldz menn skulo þing æiga æpter alþinge a leiðom, oc lysa firer monnom þui sem talat var a alþinge, æinkanlega luat alyet a þeirra mal fell,² er or hans valde ero. En ef annarr tvegge^b fryr a sitt mal, þa er heim³ kemr i herað, oc kallar rangt upp borit, þa seal þo æigi brigða domi secta laust, en hann ma stefna it næsta ar

TITULUS V.

Sententiam in comitiis generalibus latam, armisque & intra & extra diacasterium suntis comprobata violans, quinque marcarum multam expendat Regio procuratori; uncias octodecim agenti.

Legibus porro cautum est, toparchas, comitiis generalibus peractis, et domum reducees, conventum habere debere; ubi, quod in comitiis generalibus agebatur, promulgent, inprimis sententias de causis, ex eorum toparchia oriundis, latas. Si partium alteruter, in tribum eum deventum sit, latam sententiam improbare voluerit, causam suam false prolatam asserens, sententiam tamen impune violare haud

¹) i om. Sk.   ²) hvat aligtaðest a þeirra manna malaferle V. cod. s.   ³) hann íterponit V.

a) Sva er mælt &c. *Conventus promulgatorius leiðarþing a primis inde temporibus in Islandia habebatur, sed in legibus Norvegorum antiquissimis hujus instituti vestigium non occurrit, unde conjecto Haecnon Hac. hæc e Gragasu commodasse, Magnamque ejus siltum simile quid suis legibus inseruisse. Vide ejus leges Gul. Thsb. Cap. 5., ejusd. jura munic. Berg. & Throdhem. Thingb. Cap. 5. Jonb. Thingb. Cap. 7. Sed neque his locis conventus promulgatorius, nec in Grag. Thsb. Cap. 41 Leiðarþing ad certum diem definitur, unde contendendo, prætorum et serius toparcharum voluntati relicta fuisse, diem ad hunc conventum habendum eligere, intra terminam legibus præfinitum. Contrarium non eo probatur, quod Leiðarþing in*

Gragasu dicta sint skapþing, hoc enim nihil aliud est quam comitia legalia, legibus instituta, quavis non in certum diem indicta. Non minus justo et legibus convenienter habebantur in primo quam in ultimo die termini præfiniti, unde jus eel. Thori. Ket. Cap. 15 nihil probat in partem contrariam, hinc tamen inferunt Leiðs semper habitam fuisse die dominica in decima nona ætatis heðdomade. L. c. dicitur „lögleiðar þeirrar er verðu“, quasi lögleiðs alius temporibus etiam fuerit possibilis, quod et sequitur a loco Gragasu citato.

b) En ef annarr tvegge &c. *Hæc sequentia convenienter H. H. legg. Frost. pagg. 71 & 72 apud Paus. cfr. Jonb. Thingb. Cap. 6.*

opter til alþingis, og have þa huartuegge mal sitt uppe. En ef með sama hætte er sem fyrr, þa have hinn¹ kostnað sinn aukinn halfo af hinom er hann esldi² til rangs mals, og sæke þat sem aðrar fiarsokner. Provaz og sua, at hinn hever rangt slutt fire loqrættu monnom, er fyrrre dæmðez malit, og dæmt þa hinom, þa take sa kostnað sinn halvo aukenn, og sæke sem aðr vattar, og sua skal huervitna þar sem menn verða allaga sotter, at loqræðr og aðrer skýnsamer menn sia, at hiner se ranglega sotter, og til laga stefnder.

CAPITULI VI.^a

Alla þa doma er um víga ferðer ero setter, eða um þeirra³ kuenna loqrð, er menn æiga vígt um at loqrð, þa seal þa⁴ alla með loqrðm sækia,^b og með gríðom til fyrsta sals. En sa er ryfr dom loqrðmðan fire sal, eða at fyrstom salum, nauðsynia laust, þa gingr sa a gríð sin og er tryggrave, og hever fire gort se og fríde.

*licet, sed in comitia generalia anni subsequen-
tis diei dicat parti adversæ, ubi utraque pars
litigans causam renovet. Quodsi iudices ean-
dem ac antea tulerint sententiam, (citatus)
sumptum suum in duplum adactum referat
ab eo, qui injusta cum infestavit actione, et hos
sumptus pecunie constitutæ actione exigit. Si
probatum fuerit, eum, qui prima vice in causa
evasit superior, mala fide scabinis eorum cau-
sam prius egisse, unde alter vice secunda evadit
superior, hic sumptus duplices referat, & ut
antea definitum, de eo agat. Idem ubique ob-
tineat, si qui injusta actione laessuntur, ita ut
nomophylax & viri sapientes eos dolosa actione
infestatos & in jus vocatos sentiant.*

TITULUS VI.

*Omnes de homicidiis, ut & de stupris femi-
narum, e legum venia eade vindicandis, lata
sententiæ, legali modo consummantur sunt, ad
primum solvendi terminum, vitæ securitate reo
concessa. Qui sententiam, legali modo latam,
nulla adactus necessitate violat, vel primum sol-
vendi terminum priusquam apparet, vel eo in-
stante: ille pacem stipulatam turbat, & qua
fœdus frugus bona sua & vitalem securitatem
committit.*

¹) hann; ðle, F.

²) yfði St. p.; yfði E. quod vide in indice.

³) þeirra om. X. þ. Sch.; mbr. in mar-

gine. ⁴) [a om. Sch.

a) Cum hoc titulo confer. II. II. legg. Frost. pag. 71;
II. A. legg. Gul. p. 47; Jonsb. Thfb. Cap. 8; Chr. 4°.
legg. Norv. Thfb. Cap. 8.

b) með loqrðm sækia. Hæc ad executionem lata sen-
tentia, non ad renovationem actionis spectare
opinor.

En þær ero nauðsynjar, er maðr er siukr æða sarr, eða einhverjar þær¹ nauðsynjar koma i eindaga.

En sal þat ít fyrsta skal fram koma innan þess manaðar, oe flytia haim til hans, oe se bodit með vatta tua, en² hinn take þar við, eða umboðsmadr hans, nema sa vile inndælla³ gera honom er taka a sal.⁴

En um oll mal, er menn setja logdoma meðal manna, þa sekz sa XVIII aurum við sakar abera, er ryfr, oe hallda dom sem adr, en við konongs⁵ umboðs mann V morkom^a, oe saki hann æða valldz maðr^b hvarum tueggja til handa, oe take hinn fyrst sculld sina upp, sua⁶ sem domr dæmde, en sekt huarstueggja⁷ se síðan skipt epter fiar magni. En ef hann vil eigi dom hallda, þa sculo valldz-menn hanom⁸ þing stefna, oe gera hann vtlægan, nema hann giallde⁹ slikt sœm nu er talt.

Þat er. nu oc,^c ef maðr fier eigi rättende sin¹⁰ i bygðom heima, eða

Impedimenta (legalia) sunt, si quis vel morbo vel vulneribus vel qua alia necessitate in peremptorio solvendi termino laboraverit.

Solutio prima perficiatur intra meusem (a lata sententia) consummatum, et pecunie solvende, ad domum (agentis) delatæ, duobus testibus coram obserantur, ubi hic vel ipse vel ejus mandatarius accipiat, nisi recepturus solutionem alteri magis facilem reddere voluerit.

In omnibus causis, justis judiciis inter cives decisis, octodecim uncias agentis solvat sententiam rescindens, eaque nihilominus rata stataque maneat, sed in Regium procuratorem quinque marcarum multa tenetur. Utranque multam vel procurator Regius vel toparcha actione exigat. Juxta latam sententiam debitum sunn alter primum capiat, sed (violatæ sententiæ) multe pro rata bonorum residuorum quantitate distribuendæ. Si latam sententiam (rens) nihilominus servare recusaverit, toparcha enim, in þus vocatum, exlem faciat, nisi jam constituta persolverit.

Præterea: si quis vel in tribu, vel nomophylace coram, justum & æquum obtinere non

¹) mbr. supra lineam.

²) eða, vel, F.

³) eindella Sch.

⁴) salit þ.

⁵) k̄ mbr.

⁶) sva om. F., er dómr dæmði Sch.

⁷) enn skur hvortvegger F. X. þ. Sch. quod absurdum.

⁸) hin-

om mbr.

⁹) halldi, tenuerit F.

¹⁰) mbr. supra lineam.

a) V morkom. *Hic et leges H. A. Gul. et H. H. Frost. habent XV morkom sed Ilaco Haconides postea pænis pecuniariis 40 & 15 marcarum, regali fisco debitis, duas detraxit partes, novellæ suæ constitutione, legibus Frostensibus juniori sed Jarnside forsæn antiquiori. cfr. Paus II. p. 167. cfr. pag. 16. not. a.*

b) Hann eða valldz maðr. *Hic locus mihi probare videtur, konongs umboðsmadr & valldz maðr non esse synonyma, (cfr. pag. not. ...) nisi þeða^h hoc loco sit declarativum, non disjunctivum.*

c) þat er nu oc. *Cum reliquum tituli nec in legg Gul. II. A. nec Frost. H. II. invenitur, ex verbis initialibus conjicio, id novellam esse constitutionem*

fire logmanni, þá skal hann¹ sakar a-beri stefna honum til alþingis, er hann fær eigi rétt af. Öe ef hann hever til þess sannleg vitne, at hann hever [þeim þannig² stefnt er mal a við hann, oc þat annat, at mal have³ þannig faret, sem hann hefer hermt, þa sculo þingmenn dæma þat mal at logfullu, hvart sem þar ero baðer, eða sa einn er fram berr, oc log-rættu monnom oc logmanne þikir firi bita, nema hinom þanne full nauðsyn er stefnt) er.

potuerit, agens in comitia generalia eicit reum, justa ei denegantem. Ille si testibus idoneis comprobare potuerit, se adversarium suum coeclasse, controversianque, ut præteritid, decisam fuisse, soriptæ irrevocabili sententiã causam judicent, sive pars utraque, sive agens tantum, ex scabinorum et nomophylacis sententia jure potior, adfuerit, nisi in jus vocatum justa impedimenta retinuerit.

Kristindoms-bálkr.*

Sectio Christianismi.

(Jus ecclesiasticum.)

CAPITULI I.

TITULUS I.

^a Þat er upphaf laga varra Islendinga, sem upphaf er allra goðra luta, at ver skulom hava oc hallða kristelega tru. Vær skulom trua a guð faður⁴ almatkan⁵

Initium est legum nostrarum, qui Islandi appellamur, quod & initium erit omnium bonarum rerum, ut religionem christianam profiteamur servemusque. Credamus in Deum

¹) haus, ejus, St.; hann om. Sch. et legit sakarúberari.

²) þangat V. sensu cod.; þannic Sch.

³) þeim

⁴) Hanc sectionem A & Th. F. T. omnino omittunt, ut & præcedentem, sed X utrasque, aliunde desumptas, cum aliis additamentis fini legis subjungit. Inscriptio in membr. decet. Numerum capitulum secunda manus addidit.

⁵) faður om. V. X.

⁶) almatugan V. sens. cod.

a) Cum neque titulus præsens nec subsequentes inveniantur in legg. H. II. Frostensibus, neque in legg. H. A. Gulensibus, Haconem Haconidem hæc primam in Jarnsidam intulisse opinor, et Olai Regis sancti leges secutum esse. Hinc Magnus Legg. Reform. et confessionem christianam et leges successorias suis intulit legibus: primo in jus municipale. Thronthem. et deinde in ejus jus civilem, jus municipale. Berg. &c. Jus municipale Thronthem.: inter

primas Magni leges refero, inductus verbis ipsius legislatoris in præfatione ad jus munic. Thronthem.: at ver höfom i hyggio, quod innuere videtur, ceteras ejus legum emendationes, hæc edita, nondum publici juris factas fuisse. Rex Haco aperte dicitur (hujus sect. tit. 3.) leges regni successorias condidisse, juxta Olai Sancti leges, Magnunum Haconis filium eas tantum publicasse. Hic etiam nominatur Enarus Archiepiscopus, qui sub Hacone

seapara himens oc iardar. Vær seulom trua a varn drotten Jesuni Krist oc¹ hans einga sun, er getinn er af crapte² he(i)lags anda, oc fceddez³ af Marriomey,⁴ pindr under Pilalz valde, crosfestr, deydr oc gravenn, for niðr til helvites, at leysa þadan alla sina menn. Þriðia dag eftir er hann var deydr, reis hann upp af dauða, oc var síðan með lærise(i)nnom sinom XL daga, fra pasca degi oc til helga þorsdags, oc steig þa til himna upp, oc þadan seal hann koma a efsta degi þessa heims, at dæma hvern æpter sinom verðleika.⁵ Vær skulom trua a helgan anda, at hann er sannr Guð, sem⁶ fader oc sunr, oc þær þriar skilningar er⁷ einn guð. Vær skulom trua a þat allt sem truir oll eristeleg þið,⁸ oc heilagra manna samband, oc heilög kirkia hever samdyct með obrigðelegre staðfesto. Vær skulom trua synder fire lataz með sanne idran oc skriptaganng með holdde oc blode vars drottens, er i messunne⁹ helgaz með bænahallde¹⁰ oc olmosu gerðom oc fýstom oc með ollom odrom goðom¹¹ lutum er menn gera, hugsa eða mæla.

unicum, patrem, eceli & terre conditorem omnipotentem. Credamus in unicum ejus filium dominum nostrum Jesum Christum, qui conceptus est virtute Spiritus sancti, natus a virgine Maria, cruciatus sub imperio Pilati, cruci affixus, uentus & sepultus, descendit in infernum ut omnes suos inde redimeret. Tertia post mortem suam die ex mortuis resurrexit, a quo tempore per quadraginta dies cum discipulis suis conversatus est, a die Paschato ad sanctum Thoris diem, cum in celos ascendit, unde in supremo hujus mundi die veniet ad iudicandum unum quemque pro eujuscunque meritis. Credamus in Spiritum sanctum, quod verus sit Deus cum Patre & filio, quæ tres distinctæ essentia unicus sunt Deus. In omnia credamus, quæ credant Christiani, & sanctorum tota communitas, quæ ecclesia sancta sancivit, stabilitate irrevocabili. Credamus peccata remitti per pœnitentiam infusam & confessionem, cum communiõne corporis & sanguinis domini nostri, in uissa consecrati; per preces & elemosynas; per jejuniã et quæcumque alia quæ quis pie fecerit, cogitaverit vel dixerit.

¹⁾ oc om. X. p. Sch.   ²⁾ i krapli Sch.   ³⁾ sæðr F. cod. sens.   ⁴⁾ mey p. Sch.   ⁵⁾ verkuin oc verðleika, factis & meritis F.   ⁶⁾ sem om. F.   ⁷⁾ ero, sunt p. Sch.   ⁸⁾ oll heilög þið, omnes sancti, F. oll þið, omnes. St.   ⁹⁾ hámessunni, missa sanctissima, F.   ¹⁰⁾ með bæna on. Sch.   ¹¹⁾ odrom goðom om. Sch.

visit et primis Magni regnandi annis o: 1264 decessit. Nihilominus Rex Magnus hæc regie successions prima lineamenta, qua continentur hujus sectionis tit. 4., ulterius suis legibus et exposuit et auvit, cfr. ejus Legg. Gul. & Jonb. Chrb.; Jus

aul. norv. Cap. 1 seqq.; Jus unie. Thronh. Thingst. Cap. 7 seqq., ubi videre videtur regis successiones magis accomodatæ esse ad civilem succedendi ordinem ex Jarnsida et legg. H. H. Frost. quam ex ipsi Magni legibus.

Vær skulum trua at hvers manz líkamr, er i er komenn heimenn,¹ eða koma kann til doma dags, skal þá upp rísa, oe þaðan af skalo þeir, er illa gera þessa heims, hava enda lausan ufagnat með diöflonem oe hans englom i helvite; en þeir, sem gott hava gort þessa heims, skulo þá fa oe hava eilívan fagnat með guðe oe ollom helgom i himinríki.

CAPITULI II.

Nv af þúi at guðs miskunn ser til þess þorf hversdaglega utolulegs lýðs,² oe imis fiömmennis, þa hever hann skipat tueim sinom þíonom at vera augsynilega hans umboðs menn um þessa helga tru, oe hans heilagt logmal, göðom monnom til rættinda, en vandom monnom til refsingar oe reinsanar. Ero þeir tueir, annar(r) konongr, en annar(r) byseop, hever konongr af guðe veraldlegt valld til veraldlegra luta, en byseop andleet valld til andlegra luta, oe a hvarr þeirra at styrkia annars valld til rættra luta oe loglegra, oe kannaz við sek, at þeir hava valld oe yfer boð af sialvom guðe, en xigi af ser; oe fyr þúi at þeir ero guðs umboðs menn, hins oe annars at þat sia aller, at þeirra ma a enga lund missa, þess

¹) er her kom i heiminn, & hic nati, F.

²) lýðs om. Sch.

Credamus corpus uniuscujusque hominis, & nati, & ad diem usque supremi judicii nascituri, tum resurrecturum, quo facto illi, qui his in terris mala perpetraverunt, infernum eum diabolo ejusque angelis in infernis dolorem sustinebunt; qui vero in vivis bona fecerunt, aeternis cum Deo sanctisque omnibus in caelorum regno gaudiis sunt fruituri.

TITULUS II.

*D*ivina misericordia cum id innumeris & variis populis quotidie quam maxime necessarium viderit, duos e suis ministris jussit esse visibiles suos procuratores, circa divinam hanc religionem, sanctamque legem, ut bonos jure frui faciant, malos vero castiget & corrigat. Horum duorum unus est Rex, alter episcopus. Rex a Deo nactus est imperium civile, ad res civiles moderandas; episcopus spirituale, ut spiritualibus prospiciat. Unus horum alterius imperium ad justa quevis & equa obtinenda stabilire debet. Agnoscat uterque sese imperium & eminentiam a Deo non a seculipso obtinuisse. Hi cum Dei ipsius sint procuratores, et, ut omnibus appareat, quam maxime necessariū, et laudem eum ipse Decus eorum uominibus sese vocari dignatus sit: is in magno, quoad Deum

a) Quoad hunc titulum et sequentes cfr. M. legg. Gul. Chrdb. Cap. 2. Jonb. Chrdb. Cap. 2. Jus mu-

nic. Throdhem. Thfb. Cap. 8.

ins þrjú á sialfr gúð virðiz at kalla sek með þeirra nofnum, þá er sa i miklum haska sannlega við gúð, er þá styrker cigi með fullkominne ast oe rædo¹ til sins vaddz, þess er gúð hever þeim til skipat, þar sem þeir hera sua mikla ahyggio firer landz folkino,² oe ahyrgiaz firi gúðe, allra hellzt þar sem login vatta með stadom eða merkiom³ sua, at hvarke mege hófðingiarir, ef þeir geyma þess, anaudga⁴ eða þyngia folkino, oe með of mikille aðyngð,⁵ oe at cigi megi favittrir menn synia hófðingionum loflegrar þegnskyldo fire þriozku saker eða skamsynnar⁶ uvizku.

CAPITULI III.

^a Nv af þui at landz folkit a mikla lýðskyldu⁷ at væita⁸ kononginum, þá veri þat þarfleect, at menn varaðiz þa myklo villo þoko er mestr luír landz þessa hover sua hormulega verit blindaðr af, at i eyngu ande sinnaz demi til, þar sem teknir^b hava (verit) imissir menn, oe kallader konongar, ranglega, a móf logom hins helga Olafs konongs, oe aullom þeim rættýndom, er hverr bondi villde una af óðrum um

¹) rettlanti, *justitia*, *V.*   ²) land oe folki, *terra* & *populi*, *V.*   ^b) með stadom oe merkiom, *locis* & *terminis*, þ. Sch.; stadom enómerkiom *X. St. E. V.*   ⁴) nauðga *V. X.*, þ. Sch. *cod. z.*   ⁵) ahyrgð *V. X.* þ. Sch. *sed male.*   ⁶) upptoku *V. male.*   ⁷) þegnskyldu *V. cod. z.*   ⁸) at svara, *persolvere*, *V.*

periculo sane versatur, qui non infusato amore & reverentia eorum, a Deo concessum imperium promovet & fovet, populi enim salutis cura & ratio Deo reddenda iis incumbit. Leges præterea fixis præsumunt terminis, nec principibus, si modo id curaverint, licitum esse, populam opprimere, vel nimia exactione vexare; nec fas esse ut homines imperiti, contumacia & improvida vecordia ducti, principibus suis justa subditorum officia denegent.

TITULUS III.

Cum eives Regi permultapræstare debeant subditorum officia, pernecessarium erit, ut evitent illam crassam erroris caliginem, qua maxima hujus populi pars tam misere obcecata fuit, ut nullibi in terris talia inveniantur exempla. Varri enim Regio nomine injuste sunt honorati, contra leges Olai Regis Sancti, et jura civitate quæsitæ, quæ rusticus a rustico exigere vellet. Viri generosi sæpe serviverunt iis, qui vix digni erant illorum esse servi. Hodie etiam

a) *efr. l. c. et Jus aul. Norv. Cap. I.*

b) þar sem teknir *Et. Hæc ad antecedentia Norvegiæ tempora respicit, cum hoc regnum Birkibeino-*

rum. Kustungorum, Baglorum, Slittingorum & aliorum turbis et seditionibus miserime vexabatur, de quo Suarorum videtis.

sinar erfðer. Þionat¹ opt vel þorner menn þæim, ær varla matto vera knápar þeirra, sem enn yattar i dag, hvart þeir misto fle(i)ri óðala sinna, [eða hinir, sem þeir koll-
oþo kononga sina]² óc sua hitt sama um manna missornar.

Nu at menn þurve eigi griplande hende aða læitande epter fara, hverr konongr a rætlegra at vera i Noregi, þa se þat kunniet ollom Norðmonnom at Hacon konongr, sun Haconar konongs, sunarsun Sverris konongs staðfeste sua, oc leit i bok setia, a Frosta þinge, huerr at rættom erfðom a at vera Noregs konongr, epter loðom hins helga Olafs konongs, með raðe oc samþykke^a Magns konongs sunar sins, Æinars ærki-
byseops, oc allra annarra lióðbyseopa,³ lendra manna oc lærdra, stallara oc log-
manna oc allra hanudginginna manna þeirra er þa voru i hia, oc allra Frosto þings manna, oc síðan birti þetta Magnus konongr sun hans i ollom lutom landzins a ðingom, oc samðyeto þui aller Noregs menn fire sek oc sitt afspringe, með rættu þing-
taki, at þessi skipan skal standa þar um ævinlega, sem þa var gor, oc fylger nu her.

probant documenta, quoniam plures amisissent fundos avitos, hi vel isti, quos regio salutaverunt nomine. De hominum clade & jactura itidem dici potest.

*Ne cives vacillanti manu querant & hesitobundi ambigant de justo Norvegie Rege, Normannis omnibus notum sit, Haconem Regem, Haconis Regis filium & Sverreri Regis nepotem constituisse, legumque eodici in comitiis Frostensibus inseri fecisse, quoniam ex justo successionis ordine, et juxta leges Olai Regis saueti justus sit Norvegie Rex. (Hanc legem tulit) consilio & consensu Magni Regis filii sui, Enari Archiepiscopi, et omnium episcoporum suffraganeorum, baronum, clericorum, aule magistrorum & nomophylacum, omni-
umque aulicorum, qui preesto fuerunt, necnon foripetarum in comitiis Frostensibus. Magnus Rex ejus filius hanc legem in omnibus imperii comitiis promulgavit, sed omnes Norvegie incolæ pro se suisque posteris eam seiverant, justo & comitali armorum tactu asseverantes, ut facta & hic subsequens de successione constitutio rata stataque in eternum maneat.*

¹) Þionuðo X. cod. z.

²) uncis inclusa non sunt in membr. et om. F. j. Sch. In membr. signum quoddam supra lineam inveniuntur (*), quod fortasse omissionem indicare debuit, quamvis omnia nullibi adscripta sint.

³) Iyðbiskupa V.

CAPITULI IV.

Þa skal konongr vera i Norege er skilgetinn er Noregs konongs sun, hinn elzte, oðalborenn¹ til landz oe þegna. En ef eigi er skilgetenn sun til, þa skal sa konongs sun konongr vera, þo at hann se eigi skilgetinn. En ef engi er þessara, þa se sa² konongr at Noregi er oðalborinn er, oe erfþom er næstr, oe þa af kononganna ættom kominn. Siðan epter fra fall konongs, þa se sialfhóðef konongs efni, byseopom ollom oe abotom, hirðstiorum oe lognonnum, með hirð alla, at sækia norðr til hins helga Olafs konongs frænda sins, oe nefni hirðstiora³ með ser XII hina vittrasto þennndr or hverio byseops rike, oe se a for innan fyrsta manadar siðan er þeir spýria konongs liflat. Þa late konongs efni stefna Eyra þing, oe se þar til konongs tekinn, oe sueri þegnom sinom log oe rættýnde en þeir bonom lönd oe þegna. Nu ef nokkor(r) lætr sekt oþro viss til konongs taka en nu er mælt, þa lever sa fire gort fe oe fríde, oe i pavans forbóde oe allra heilagra manna, oe æigi kirkio græfr, oe sua hverr⁴ er honom fylger til þess.

En ef hirðstiorar eða hirð siri nemaz þessa ferð, þa ero þeir landraða menn við kononginn, nema full nauðsyn hanni. Er hverr bonde er nemz⁵ þessa ferð, sa er

TITULUS IV.

Rex sit Norvegiæ, qui Norvegiæ Regis filius est legitimus & nati maximus, cui avito jure terra & subditi deferuntur. Filius legitimus si defuerit, Regis filius quamvis illegitime natus Rex fiat. His omnibus deficientibus, Regium Norvegiæ imperium devolvitur ad ingenie natum, hæreditati proximum, a prosapie Regia oriundum. Rege demortuo, Princeps Regi successurus omnibus episcopis, abbatibus, aule magistris & nomophylacibus, aulicisque stipatus, septentrionem versus ad propinquum snum Olavum Regem sanctum (in Nidarosiam) ultro tendere tenetur. Magister aule duodecim prudentissimos, e quovis episcopatu, secum evocet colonos, qui obitu Regis audito, intra mensem elapsum iter ingredi debent. Princeps deinde in comitia Eyrensia (cives) citet, ubi sese Regem creari faciat, & subditis suis leges & justitiam juret, hi contra ei terram & incolas juramento firment. Si quis alió quam hic præscripto modo in Regem sese eligere fecerit, bona, vitalemque suam securitatem committit, Pape & omnium sanctorum interdicto damnatus, & ad ædem sacram haud sepeliendus. Omnes itidem eius partes amplexi.

Aule magistri, aulicæ si iter ingredi successederint, perduccionis in Regem reatu tenentur, nisi legitima intervenerint impedimenta. Colonos quivis denominatus profectioem neg-

¹) oðalborinn, ingenue natus, St.

²) sa om. Sch.

³) hirðstiorar in pl. Sch.

⁴) hann, ille, F.

⁵) nemiz F. nemst p. Sch.

nefndr er,¹ sekr XL marka^a við konong, en konongr meti náðsýniar með skynsamra manna ráðe. En í² þessa for fari hverr a sinom kostnaðe, en konongr inne þeim allan³ kostnað sinn, er æige lever aðr konongs fe.

CAPITULI V.

N^v,⁴ at konongr viti sek þui helldr skyldugan log at hallda við þegna sina, oe um at bæta, þa skal hann⁵ þenna æiðstaf hava, þa er hann er til konongs tekiinn: þess leg(g) ek hond á þessa helga doma, oe þui skyt ee til grúðs, at ek skal þau

¹) þa er, additum in marg. membranæ; tum legendum esset: en hverr bóndi &c. — þá er sekr quod verosimiliter sententia librarii erat. ²) i in membr. supra lineam; om. V. p. ³) ollua, omnibus, F.

⁴) En, sed, p. Sch. ⁵) þeirra eiðstaf, eorum juramentum St., cyðstað V. haud bene.

TITULUS V.

Rex quo magis memoria teneat officium suum, leges subditorum & servare & emendare, his verbis conceptum, cum Rex creatur, iurandum præstat: Enm in finem manum his sauctis impono reliquiis, Deumque testem invoco, me christianas leges servaturum, quas Rex

- a) XL marka. Loco respondenti leges Magni locis cit. habent 8 ortugas et tredecim marcas argenti, quasi hæc in Jarnsida scripta faciunt, aut constitutionem Hac. Hac. quid penas pecuniarias ad trientem reduxit (Paus. II. pag. 167.) quod catenus mihi difficile intellecta, cum in Thfb. Cap. 6. supra quidecim marcarum multa ad quinque marcas iuxta constitutionem est redacta (vide pag. 9 not. a.). Insecione de furtis tit. 10 postea, quadraginta marcarum cause etiam nominantur, ubi leges Magnæanæ habent octo ortugas et marcas tredecim. Satisfactionem regi ob eivem casum debitam antiquitus fuisse marcas quadraginta testatur Speculum regale pag. 253, et ipse Rex Magnus legg. Gul. Mh. Cap. 2 fatetur, Haconem Haconidem hanc satisfactionem ad tredecim marcas et octo ortugas reduxisse. Hoc quomodo explicandum sit non invenio, nisi accipiatur, quod et fere dixerim, Jarnsidam omnino iuxta tenorem legum Frostensium ab Hacone concinnatam fuisse, priusquam multas

Regi competentes ad trientem reduxit, constitutione allegata; Haconem eam imperfectam reliquisse; Magnum eam emendasse, priusquam in Islandiam transmissa fuerit, et ei astutissime quicquid pertineret ad cardis satisfactionis distributionem in familiaribus (frændbætur), et quas repugnaverit serioribus Haconis legum emendationibus, non tamen tam exquise, ut quodeis hujus vestigium evanuerit, ut hic XL merkur et postea Mh. 2: þá bæti frændr hans fiorðungagjaldi. Nihil etiam obstat Haconem mox post annum 1247 Jarnsidam concinnatam suscepisse, hoc enim anno Thordum Kakatium Islandiæ præfectum suo nomine constituit, teste Sturlungorum historia III. p. 93, quomvis lex in Islandiam, regio imperio ibi adhæc vacillante, non transmissa fuerit, quod primum anno 1271 aliquo successu factum esse testantur et Hist. eccles. Isl. II. p. 5 et Sturl. hist. IV. pag. 13. cfr. not. & ad Mh. 15 postea. & ad tit. secundum et ad tit. Mh. 28.

kristin log hallda, er inn helgi Olafur konongr hof, oc áðrer hans rættir æpter komandr hava nu ¹ samþykkt í millom konongs oc bonda, með hvarratueggjo samþykkt oe goðra manna raðe, um at bæta epter þui viti sem guð gefr mer.

CAPITULI VI.

Þa ² skulo oe lender menn oc hirðstjorar þenna eioðstaf ³ sueria: þess leg(g)iom vær hond [a þessa helga doma ⁴ oe þui skiotum ver til guðs, oe til hins helga Olafs konongs, at ver skolum holler oc truir vera varum ⁵ kononge, bæde opinberlega oe leynelega, oe styrkia hann oe hans rike bæde með raðom oe ollom styrk varum. Hallda seulum ver oe æiða þa, er hann hever suaret ollo landzfolkino, epter þui vite sem guð hefer gefit oss. Sva se oss guð hollr sem ver satt segium, gramr ef ver liugom.

CAPITULI VII.

Nv at bændr oc alþyða vite sek þui ⁶ skyilðvgare til hollostu oe þegnskyilðv oe lyðne við konong, þa skulo þeir þenna eioð sueria kononge ⁷, sua marger menn af fylke hverio, sem honom likar: þess leggiom ver hond a þessa ⁸ helga doma, oe þui skiot-

Olans sanctis tulit, legitimize ejus successores optinatum consilio comprobaverunt, ut inter Regem & subditos, utriusque partis consensu, valeant. Has leges me emendaturum (polliteor) pro sapientia mihi a Deo concessa.

TITULUS VI.

Barones & ante magistri dein his verbis si juramento suogantur: cum in finem manum sanctis his reliquiis admovimus, Denique & Regem Olavum sanctum testatur, quod Regi tam clam quam palam faventes & fidei erimus. Et consiliis & omnibus nostris viribus ipsium & ejus regnum corroborabimus. Jurajuranda, quæ nobis & omnibus regni incolis Rex dixit, conservabimus, ex prudentia nobis a Deo concessa. Nobis vera loquentibus Deus propitius esto, mendacibus severus vindex.

TITULUS VII.

Coloni & vulgus, quo magis agnoscant, sese Regi fidei, officia & obedientiam debere, juramentum ei præstent tot e singula provincia evocati, quot placuerit Regi, his verbis conceptum: Ideo manus sacris reliquiis imponimus, Deumque contestamur, quod Regi nostro omni-

¹) nu om. þ. Sch.   ²) Sua St. X.   ³) eyð F.   ⁴) a helga bok oc doma, libro sancto & reliquiis, F.
⁵) Herra in membr. primum scriptum est, deinde abolitum, sed plures codices derivati servant. Recte om. F. X. þ.   ⁶) heldrur interp. F.   ⁷) kononge om. þi   ⁸) þessa om. þ. Sch.

um ver til guðs, at ver skulom holler oc fruir vera varum kononge bæde openberlega oc leynilega, með ollom varum styrk oc matt, sua sem goðer þegnar skulo goðom kononge; væita alla loglega¹ þionasto oc lyðskylldu, með þeim ollom logom oc lunnendum, sem hinn helgi Olafur konongur skipaðe i millum konongs oc bonda, með hvarra tueggio samþykt. Sua se oss guð hollr sem ver satt segiom, gramr ef ver liugum.

Ero eige at eins þeir skylduger til at abyrgiaz þenna æid er sueria, helldr aller þeir er i konongs lyðskylldu ero, alner oc oborner, oc þeir sem hans eiðs vilia niota.

bus nostris opibus viribusque palam & clam favorem & fidem præbebinus, probos subditos bono Regi prout præstare deceet. Instum quodque officium & præstationes, subditis debitas, ei præstabimus, juxta leges & privilegia quæ Rex Olauus sanctus inter Regem & populum utriusque consensu constituit. Nobis vera loquentibus Deus propitijs esto, mendacibus severus vindex.

Hocce jusjurandum non solum ipsi jurantes servare tenentur, sed omnes Regis imperio subditi, & nati & nascituri, & qui Regis juramenti fructus capere cupiant.

Mannhelge.

CAPITULI I.**

² Þat er fyrst i mannhelge varre at var³ lande^a skal huerr⁴ friðheilagr vera innanlandz oc utanlandz. En ef maðr vegr mann, þa lever hann fire gort ollo þui ær hann atte, nema iorðu sinni einne, nema hinn have aðr verkat ser til uhelgi.

¹ logligasta, justissimum, V.

* Cod. membr. hanc inscriptionem non exhibet, neque omnino hic Sectiones dividit, quod ex literis majusculis in initio tituli vidimus, sed secunda manus novum titulum ("capitulum") numerum hic incipit.

** Quatuor primi tituli hujus sectionis in þ unico efficiunt.

² þat er — uhelgi, (Cap. I), om. V.

³ huerr, A.

⁴ huerr om. A. Th.

Jus personale.

TITULUS I.

In jure nostro personali primum est, quod nostratum quisque tam his in terris quam extraneis vitali gaudeat securitate. Quicumque alium occiderit, omnis generis bona sua, suis exceptis, committat, nisi occisus personæ suæ a læsione immunitatem factis janam commisisset.

a) at var lande. Hæc sequentia desumpta sunt e legg. H. H. Frost. vide Paus. pagg. 21, & 4. cfr. etiam

H. H. constitutionem quintam, Paus. II. p. 168.

CAPITULI II.

¹ **N**v þo at allt þat sem vegande atte þede i lande oc lausum eyri felli aðr unnder konong, utan óðals iærðer, at loðom hins helga Olafs konongs, þa gerðe þo² hinn virðulege herra Hacon konongr hinn koronade þa miskunn oc skipan a, epter inna bezto manna bænar stað, at hvart sem epter ero æignir eða lausa fe, þa skal konongr taka ekki meira þegngillde^a en aðr er vande til, af fe eða eignom. En ef eign er (i) þegngillde³ greið⁴, þa skulo frændr veganda lausn æiga a, ef þeir vilja leyst hava.

TITULUS II.

Quamvis omnia homicidae bona, tam immobilia quam mobilia, suudis avitis exceptis, ex legibus Olai Regis saneti, Regi olim commissa fuerint, venerabilis tamen dominus Rex Haeco coronatus, precibus optimatum permotus, clementer decrevit, ut, sive boua superfuerint immobilia sive mobilia, Rex haud majorem ob civem caesum capiat multam, sive e mobilibus sive fundis, quam solitum fuit. Fundus si in homicidii multam persolvitur, occisoris propinqui, si voluerint, ejus redimendi jure gaudeant.

CAPITULI III.

En ef vegande^b fellr i utlegð fire konongs suerðe, eða hans umbóðs manna, eða frændom hins dauða, oe a hann fe epter,

TITULUS III.

Quodsi occisor, in exilio agens, vel per Regis ejusve mandatum gerentis gladium, vel per occisi propinquorum insidias, vitam amiseric,

¹⁾ *Titulum hunc om. A. Th. T. I.*

²⁾ þo om. Sch.

³⁾ Cod. membr. mendose scribit þegngillde.

⁴⁾ En ef ei er þegngilldi greiðd, si multa homicidii non persolvitur, F. X. p. Sch., sed male. [Mbr. habet eg, quod veteris locis cigi significat, et inde error exscriptorum ducitur.]

- a) ekki meira þegngillde. *Quantitas satisfactionis Regi debita ob civem vel subditum casum, fuit quadraginta Marcae, vide Spec. regule pag. 253, quo etiam ut videtur referenda: H. A. Gul. legg. Mh. Cap. 15 et 17.; Paus. I. pagg. 152, 153. In Jonsb. hæc satisfactio ad tredecim Marcas reducitur, Mh. 1.*
- b) En ef vegandi *Ille titulus desumptus est e H. H. Frost. legg. pag. 4 & 5, unde tamen ex industria plurima omittuntur, quæ spectant ad distributionem.*

satisfactionis ab occisoris propinquis casi familia solvenda, de qua legg. H. A. Gul. et H. H. Frostens. et Gragasa tam prolixè agunt. Hæc enim distributio abrogatur Mh. 28 postea, qua constitutio tamen, si fallor, est novella constitutio, adjecta Jarnsida a Magno Rege, hæc priusquam in Islandiam demum transmissa fuit. Ille etiam primam hujus tituli partem in leges suas non recepit. cfr. supr. p. 16. not. a.

þa hæte frændr hans siordungs giallde ^a af þui fe, en þeir take tryggðer oe sæltæ imot af frændom hins dauða. Aldrege skal oe erfinge ² selia þær eignir, er hann tekr epter utlaga mann, meðan hinn utlæge lifer, en giallda allar loglegar skullder af eignom, ef eigi er lausa fe til.

bona tamen derelinquens, hujus propinqui homicidii multæ quadrantem e bonis (exulis) relictis expendat, sed a cæsi propinquis fidem § integram reconciliationem recipiant. Heres nequaquam bona ea immobilia abalienet, quæ ex cognatione cum exule nactus est, hic quando in vivis versatur. Debita quæque legata bonis inherencia ex immobilibus solvat, si mobilitium copia non fuerit.

CAPITULI IV. ^b

² Nv kann sa at burðr einn huerr til at geraz, at konongr [gefr þessum hinom utlæga ³ manne lanz vist, með orðsendingom oe hænar stað goðra manna, eða kemr hann a konong's fund oe fær grið af konongi, þa skal hann sek sua i frið kaupavíð konong, sem hans er miskunn til, en hæta þann lut hota, sæm epter stoð, með slikom sala stefnum, sem goðer menn sia at hann [mege orka. ⁴ Scal þetta mal siðan fara til sættar við þa er epter liva, epter goðra manna domi. En þeir sæm fe hans varðveittu, meðan hann var i utlegð, þa greiði honom slikt sem þeir toko, i egnom eða lausa fe, utan landskylder.

TITULUS IV.

Quodsi aliquo modo acciderit, ut Rex, optatum per internuntios facta intercessione permotus, huic exuli veniam in regno commorandi concedat, vel si ipse (exul) Regi sese obferens, vitali potiatur securitate: hic, ut Regis fert clementia, lytrum pro pace redimenda solvat, sed residuum (homicidii) multæ partem expendat in terminis constitutis, prout ejus facultates, ex optatum sententia, admittunt. Quo facto lis inter (occisi) heredes superstitēs, (et exulem), ex proborum virorum arbitrio est transigenda. Exulis, dum absuit, bonorum curatores, ei § immobilia § mobilia, quæ susceperunt, restituant, locarii fundorum deductis.

¹) *V. pluraliter: aldreigi slulo og erfingiar &c. X inter additamenta legibus subjungit.*

²) *Hunc, duosque sequentes titulos om. A. Th. T. I. sed*
³) *gefe þeim utlaga V.* ⁴) *fær orkat, X in additamentis.*

a) *siordungs-gjalldi. Respicere opinor ad quaternam partem satisfactionis, quæ frændboetur dicebantur, et quæ ex tit. 28 ad solum occisi hæredem solvuntur. Hanc vocem Rex Magnus in leges suas non recepit.*

b) *Cum hoc titulo conferatur Lex H. H. Frost. pag. 5, unde hæc desumpta sunt, eodem cautela ac not. b. pag. antec. memoratur.*

CAPITULI V.¹

En² enngi maðr^a ma iorðu sinnu fire gera, hann hann vege skemðar vig, eða geri niðings verk. Þat er skemðar vig, ef maðr vegr a ueittar trygðer, þa hever hann fire gort lande oc lausum eyri. Þat er annat skemðar vig, ef maðr vegr mann i gríðom. Þat er hit þrídía, ef maðr myrðir mann.

Þat er niðings verk hit mesta ef maðr ræðr lonnd oc þegna unandan konungi. En ef konungs umbóðs maðr kennir manne landrað við konung, þa skal nefna mann af hirðmonnom³ konungs iafubornom⁴ þæim er mali a at suara, oc sake sa þat mal, en hinn veriz⁵ með logom. Þat er annat^b niðings verk, ef maðr leypr i hernat oc heriar a land. Aller ero þeir iamnt utlæger er i þeirri for ero. Þat er it þrídía niðings verk ef maðr ryfe trygðer þær er at logom ero trygðar, oc hann hafðe sialfr trygðer at væitt, hvart sem þat er um víga ferðe⁶ eða aðrar sakar. Þat er it fjórða niðings verk, ef maðr leggrr eilð i hæ manz, oc brenner upp. Nu ero þau skemðar vig

TITULUS V.

Nemo fundum committat, nisi eadem nefariam vel scelus nefandum commiserit. Ad homicidia nefaria refertur eedes, qua fides data violatur; hæc bona tam immobilia quam mobilia committuntur. Secundo: si quis occiderit eum, cui securitatem condixerat. Tertio eedes furtiva.

Ad scelera quam maxime nefanda referendum, si quis regni § subditorum a Rege suo abalienationem machinatur. Si Regius procurator crimine perductionis aliquem insimulaverit, denominandus est aliquis aulicorum, par dignitate eum accusando; ille actionem instituat, hic legali modo se defendat. Ad scelera nefanda secundo referendum, si quis prædonem egerit § regnum depopulatur. Omnes hujus facti participes exilium æque subeant. Scelus nefandum tertio est, si quis fidem § legibus convenienter datam § ab ipso conditam violaverit, sive homicidia, sive alie interesserint cause. Ad scelera nefanda quarto referendum, si quis igne admoto alterius combusserit prædium. Jam eedes § scelera nefanda, quibus

¹) *Hic, duosque sequentes tituli, secundum in þ efficiunt. borinn, X. þ.*

²) verst, (in præ. indic.), V.

³) Enom. V.

⁴) hirð. V.

⁵) iafn.

⁶) vígaferte, V. X. þ. Sch.

a) enngi maðr &c. *Hic titulus desumptus videtur e H. H. legg. Frost Mh. 1, 2, 3 pag. 21, 22, omis- sis que ad statum scrivilem pertinent, qui hoc tem- pore abrogatus vel abolutus fuisse videtur.*

b) þat er annat. *Leges Frostenses l. c. prædationem*

ad scelera nefanda non referre videntur, si bellum in antecessum indictum fuerit. Jonsb. Mh. 2. cfr. etiam H. A. legg. Gul. Mh. 28 pag. 158, et pag. 41, 45, 46.

oc niðings verk told, er maðr hever fire gort iorðu sin(n)i, ef maðr verðr sannr at. En engi maðr skal mæra fire gera en eignn sinne, en¹ þui er þa er hann eigande at ordinn.

CAPITULI VI.^a

Menn þeir² er lata lif sitt fire þyfsku eða utelego, hvart sem þeir ræna a skipom eða lande, oc sua fire morð oc forðædo skap oc spafarar oc utisetor, at³ vækia troll upp, oc fremia heidni með þui, oc þeir menn er geraz slugu menn, til at drepa menn þa, er þeir eigo engar sakar við, oc take fe til, nema konongs umboðs menn late refsa til landreinsanar oc fridar; oc sua gøringa menn, oc sua þeir er konor taka nauðgar eða dætr manna fire utan vilia þeirra manna, er forræde eigo a at logom, oc sua sialfra þeirra, hversu sem sidan geriz vil þeirra, er samvista geriz, oc sua þeir⁴ er hefva þessara obota manna, eða hamta giolld epter, sua at vitne væit, þa ero þeir obota menn aller, fire gort⁵ fe oc friðe, en þeir friðhelger er veria fe sitt oc frænkonor fire þeim, en hiner ero aller

¹) Fortasse rect. eða, librario in en mutante.

²) Sic mbr. V. p. Sel.; en þeir, sed qui, cett. ³) oc, X. p. Sch. ⁴) þeirra V. ⁵) oc hafa fyrri giort, p.

perpetratis & comprobatis immobilia bona committuntur, sunt enumerata, sed nemo nisi propria, et jam acquisita bona committat.

TITULUS VI.

Qui penam luunt capitalem, qua convieti de furto, vel de latrocinio, sive in navibus, sive in terra prædati fuerint, vel de eade furtiva, vel de magia & vaticiniis & evocatione manium, quibus cultus Ethnicismi patrat; ut & sicarii, qui mercede conducti necant eos, cum quibus nullam habent litem (quo respectu tamen excipiatur, si Regis procurator penas sumere facit de reis, ad regnum purgandum et pacem publicam promovendam) et incantatores, & qui uxores filiasve civium invitas rapiunt, sine consensu et tutoris legitimi & ipsarum feminarum, quomodocunque tandem, cohabitatione inita, quoad earum consensum res inmutatur; Omnes tandem, qui hos scelestos vindicant, vel, iis cæsis, testibus coram, homicidii exigunt multam: hi omnes scelus committunt inexcipiabile, bonis & pace privandi; qui vero bona sua & cognatas feminas ab his defendunt, publica

a) Cum hoc titulo cfr. H. H. legg. Frost. p. 70; H. A. Gul. pag. 46; Jb. Mk. 2; M. R. legg. Gul. Mh. 4, et notam Pausii I, p. 47. A temporibus

inde Haraldi pulchricomi regnantes exercitum magis odio habuerunt.

ugillder, hvart er þeir fa sar eða bana, bæde kononge oc frændom ¹.

pace protegentur; sed isti siue vulnerati siue necati fuerint, nec Regi nec subditis reparandi, noxæ expositi cadunt.

CAPITULI VII.

TITULUS VII.

^a Þessor ² zeinka mal varo ³ tekin með raðe Haonar kónongs hins kórónaða, sunar sunar Suerris kónongs, með asia ⁴ Magns kónongs sunar hans, Einaris arkibyscops [oc liodbyscopa, lendra manna oc lærðra ⁵, log-manna oc allra annarra hin(n)a vitrustu manna i landino, at minka mandrapin. Liz oss þat likaz til, at log hins helga Olafs kónongs stænde, epter þui sem hann skipaðe, þo at þess have cigi her til gætt verit firi feigrindar saker, at sa er mann drepre saklaust, have fire gort se oc fríðe, oc se utlægr oc ugilldr ⁶, hvar sæm hann verðr staddr, bæde kononge oc frændom. Ollom monnom mun ⁷ þat oc kunnict vera, um

Speciales hæc constitutiones factæ sunt consilio Haonis Regis coronati, qui Regis Sverri nepos fuit; suffragantibus: Rege Magno ejus filio, Enaro Archiepiscopo, episcopis suffraganeis, baronibus & clericis, nomophylacibus & omnibus regni sapientissimis — cum in finem ut homicidia fiant rariora. Nobis maxime arridet, ut leges sancti Olai Regis, quavis lueusque, avaritiæ causa, minus sancte servate, juxta ejus mandata ratæ statæque porro vigeant; ita ut hominem insontem eadens, bona & vitalem securitatem committat, et relegatur, & Regi & occisi propinquis jure occidendus, ubicunque tandem inveniat. Omnibus porro innotescere præsumimus, exitiæ illam con-

¹) þegiom, E. St.   ²) Þessi, X. þ. A. Th. Sch. T. I.   ³) ero, (in præx.), A. Th.   ⁴) pro asia F. tantum ponit A. S. quod quid denotet nescio.   ⁵) og lýðbiskupanna, lærðra manna og leikra, episcopis suffraganeis, clericis & laicis, F.   ⁶) gilldr F. T. matc.   ⁷) ma F.

a) Vide legg. Frost. H. II. pag. 3, 6, 7. Quam avidi veteres et Norvegi & Islandi fuerint eadem amici vel propinquos vindicare in occisorem vel ejus propinquos et amicos, historia nostræ quavis fere plangula testantur; ad talem privatam vindictam inhibendam excogitata fuit distributio homicidii satisfactionis inter propinquos (frændboetur) pro cujusque cum caso propinquitate (cfr. Grø. Baugatal. H. A. legg. Gul. et II. H. Frost.), sed hoc non semper ad optatum finem operabatur, multi enim ignominiosum quid reputaverè, amicum suum vel

propinquum in crumena portare, (ut dicebant: at hera lænda sinn i síoði). Hinc Haco Haonis hanc constitutionem fecit, ad innocentiam tuendam et justitiam promovendam. Haonem hujus constitutionis auctorem dicit et titulus præsens, et leges Frost. H. II. p. 6. Hic etiam Enarus Archiepiscopus nominatur, qui ab anno 1254 ad annum 1264 per decennium archiepiscopalem tenuit dignitatem. Ab anno inde 1257 Magnus cum patre suo sceptrum tenuit.

þann hinn¹ mykka usið, er langlega hæver verit i varum londom, at þar sem maðr verðr af tekinn, þa vilia frændr hins dauða þann or ettenne taka, er baztr² er, þot hann se hvarki vitande ne raðande³ hins dauða aftoku, oc vilia æigi hefna a þæim er drap, þo at þess se kost, oc nytr hinn vande maðr sua illzku sinnar oc uggyptu, en hinn saklaus gælldr sua⁴ sinnar spectar oc godrar mannanar, oc hever margr⁵ maðr af þui fengit mikit⁶ æltar skarð, en konongriun mist hinna⁶ bezto þegna i landeno; oc þui ligg⁷ við obota sok, ef maðr hoggr honð eða fot af manne, at vilia sinom. En ef þat verðr i vapna viðr skiptum, þa fare þat epter þui, sem konongs umboðs maðr dæmir, með goðra manna⁷ raðe, oc syni hinn með tylftar æiði.⁸ Sa maðr er tekr ku⁹ mannz, eða annæt fe, með stolinne¹⁰ hende, þa er hann dræpr oc deyðdr, hvar sem hann verðr staddr.

Þat hever oc verit¹¹ oþlega, þo at hvarke se vel ne viðrkaemilect, at oraðvander menn hava laupet brøt með æigin konom annarra manna,¹² oc hava margr

suetudinem, jam a pristinis temporibus in regno nostro vigentem, aliquo interfecto, occisi propinquos eum e familia (occisoris) snblatum velle, qui probissimus est, hic quamvis eadis nescius eam ne consilio quidem adjuvasset. In occisorem vero, ejus quamvis copia fuerit, animadvertere supersedeant, quo facto, scelestus iste nequitiae suae & infortunii caput fructus, ubi innoxius sic tranquillitatis suae & honestatis causa punitur; Ex hoc permulti familiae suae magnum passi sunt detrimentum, Rex vero subditorum suorum optimos amisit. Hinc pro delicto inexplabili habeatur, si quis ultra manum pedemve alteri praeciderit. Hoc si in concursu pugnae obtigerit, causa a Rege procuratore, proborum virorum consilio, est decidenda, reus vero doddecadis juramento se purget. Si quis manu furtiva vaccean alicuiam, vel que alia pecora, corripuerit, tamen sil obnoxius, et eedendus ubiqueque tandem inveniat.

Id etiam saepe non minus improbe quam indigne contingit, quod scelesti alienas uxores rapientes aufugiunt, hoc factum sum aliis minimo, alii ne obolo quidem resarcire. Cum vero

¹) hinn om. omnes præter A.   ²) bakstr V. quod absurdum.   ³) ne raðandi om. E. St.   ⁴) sva om. A. Th.   ⁵) margr & mikit om. I.   ⁶) sinna E. St. V.   ⁷) manne mbr. pravc.   ⁸) syni homum (cui ductus in mbr. similes sunt) til tylftar eiðs, & ad doddecadis juramentum alterum (reum) deferrant, A. Th. I. T. hinn om. Sch.   ⁹) konu, uzorcm, Sch.   ¹⁰) stchandi, furante, A. Th. I. T.   ¹¹) veitt, St. X. I. In mbr. aut veitt, aut ex hoc correctum in veit.   ¹²) manna annarra, mbr. (errore librarii).

fire þat litlu hætt, æn sumer allzeyngo. Oc með þui at ver væntum, at ollom vitrom mognom¹ virðiz þessi sok meiri, bæde firi guðe oc mognom, at stela ægin konom manna, helldr en kuum² eða bui, þa vilíom ver at aller menn vili þat, at þeir menn, er at slikom uknyttum³ verða kennder,⁴ se obota menn bæde fire konongi oc karle, drápir oc deyddir huar sem þeir verða stadder, oc eigi at kirkio græver.

CAPITULI VIII.⁵

^a Ef fader⁶ verðr sua⁷ odr, at hann drepr sun sinn, æða sunr fõðor sinn, eða broðer broður sinn, þa fare sa ullægr, oc komiz⁸ allðregi i þrist. En ef sa er drepinn var a son epter, einn eða fleiri, eða dottur skilgetna, þa take þau sua arf epter fõðor sinn,^b sëm fader skyllde⁹ ef hann lifðe; en ef þeirra er ekki til, þa take sa er arve hans¹⁰ er næstr, hvart sem er karl eða kona. En huerr feðga, sëm annan drepr¹¹ eða broðer broður, þa sari se þeirra¹² sem skilt var adr.^c Sua skal um

¹ mönnon vitrom, mbr. (errere librarii).

² kúnni, (in sing.), V.; kúna Sch. I.

³ uknettom Sch.

⁴ kunnir, E. A. V. Th. X. þ. St.

⁵ þ hic tertium titulum incipit.

⁶ maðnr V.

⁷ auðrum,

in alium, V. interposit.

⁸ komi E. A. V. St. Th.

⁹ skyllde om. V.

¹⁰ hans om. A. Th. V

X. T. I. ¹¹ drap (in perfecto præter.) þ.

¹² þeirra om. Sch.

a) *cf.* H. II. legg. Frost. Mh. cap. 30 & 31 pag 40; M. R. Gul. Mh. 3 & 9; Jonsb. Mh. 2 & 5.

b) fõvor sinn. tam res ipsa quam origo legis docet, hic legendum esse fõvor fõvor, avo. [Rectius sub-intelligitur látinn].

c) sem skilt var adr. ut scilicet hæres cæsi proximus hujus in hæreditatibus capiendis personam repræ-

certo speramus, omnes sapientes in id consentire, atrocius tam in Deum, quam in homines delictum committi, fortim uxores auferendo, quam vacca vel pecora: omnibus notum esse volumus, tam immanis delicti convictos capituli tam in Regem quam subditos crimine teneri, morti obnoxios & caedendos, ubicunque locorum repereruntur, nec in domus sacre exonerio honeste sepulture jure gaudent.

TITULUS VIII.

Si pater furore detentus filium suum, vel filius patrem suum, vel frater fratrem interfecerit, in exilium abeat, nunquam in integrum restituentus. Quod si occisis unum pluresve reliquerit filios, filiamve legitimum, hi hæreditatem adeant, patre mortuo, quam pater, si in vivis fuerit, cepisset. His deficientibus, adeat hæreditatem ei proximus quisque, sive vir fuerit sive femina. Sive pater filium, sive filius patrem, frater fratremve interfecerit, bona occisi relicta modo jam constituto procedant — Quoad feminas ejusdem propinquitatis eadem valeat con-

sentet, occisore excluso. De cæde a furiosis commissa in hoc titulo sermonem esse nullus dubito. Rex Magnus etiam hic memoratos homicidii casus inter cædes nefarias referens, adjicit exceptionem: nem oðs manns vig vegi, legg. Gul. Mh. 3; Jonsb. Mh. 2; Chr. 4° legg. Norv. Mh. 2.

konor iamskyllðar sem um karlmenn,^a nema hann briotez or bondom þæim, sæm hann var fire æði saker i settr, eða¹ verðr vaða verk,² oc sanni þat með tylftar³ æiði ef tortrygð læikr a.

En ef maðr verðr oðr, súa at hann bryz or bondom, oc verðr⁴ hann mannz bani, þa skal bæta af fe hans fullom botum, ef til er. En ef fe er eige til, oc verðr hann hæill, þa fari hann orlendes, þar til er hann hefer bætl) fullom botom firi sek. En ef menn sia æði a honom, binde sa er vil at vsekio, oc have til þings, oc bioðe frændom, leysi þar, oc sege af sina abyrgð. En ollom monnom ego menn vgrð at væita at vsekio. En oðr maðr er omage arva sins, [en hann verðr eige fyrr umagi arva sins en hann væit, at hann⁵ er oðr⁶ oc hann ma koma hoptom a hann ef hann vil. En ef sakar aberi kómr þar arva hinns oða at hann vile eige hann varðvæita, halde fire einæiði. En ef oðr maðr særer mann, þa skal hann uppe lata vera sar bætr⁷, oc læknis fe, en konongr a ekkri a þui. Nv er þat oðs mannz verk þui at æins, ef hann bryz or bondom, oc vito menn þat⁸.

stintio — Excepitendus est casus, si furiosus vincula ei injecta ruperit, eum facta ejus inter periculosa referenda, quod dodeceadis juramento, si quis suspectaverit, probetur.

Si quis furore detentus, ruptis vinculis hominem occiderit, plena expendenda est (homicidii) multa e bonis furiosi, si id tolerare possint. Quodsi bona furiosi non suppetierint, ille vero ad sanam redierit mentem, in exilium abeat, plenam donec repensavit satisfactionem. Furore alienus comperto, impune eum vinculis constringat qui voluerit, et in comitia delatum propinquis obserat custodiendum. Vinculis furiosi ibi relaxatis, ejus in alterum periculum transferat tenens. Impune quidem (furiosus) a quoecunque custoditur, sed heredibus suo ex jure injungitur; ad heredem tamen non prius defertur, quam hic de furore propinqui certior factus, vincula ei injiciere, si voluerit, potest. Si aetor heredem furiosi eo nomine accusaverit, quod eum custodire noluerit, solitario ille se purget juramento. Si furiosus quempiam vulneraverit, (heredes) satisfactionem vulneris leso sostrumque praestet. Regi hoc nomine multa non debetur. Pro factis furiosi tantum habeatur si vincula ille ruperit, & insaniam ejus innoverit.

¹) oc A. Th.

²) qviðaverk, factum a veridicis decidendum, V., sed male.

³) typltar membr. h. l. in.

curia librarum.

⁴) En ef maðr bryzt or bondum sva at hann verðr oðr, oc yerðr &c. A. Th. X. T. I.

⁵) hann om. V.

⁶) a signo om. A. Th. I. T.

⁷) sarabætur V. Th. X. p. Sch. I. T.

⁸) þat

om. p. Sch.

a) Sva skal um — karlmenn. Hæc sententia quasi in parenthesi interposita est.

CAPITULI IX.¹

^a Ef karlmaðr drepr kono, þa er hann utlæggr, oc sua ef kona drepr karlmann, þa er hon utlæggr, oc sua ef kona drepr kono, þa se hon utlæggr. En ef kona drepr bonda sinn, eða ræðr hann² fire illzko saker þeirrar, er hon hever leget með manne, eða hygggr til, þa se hon ugilld frændom hins dauða, hvar sem þeir vilia meida eða drepa hana, en se hennar gange i bær fullar, ef hon hever drepit, en half giöld ef hon høver rædet. En af se hins er drap have frændr hins dauða fullgiöld, en konongr^b þat sæm auk er bæde i lande oc lausom eyri, oc hinn obota maðr³ ef hann kemz undan, en ef syniar verks eða raða, syni með tylftar víði.^c

CAPITULI X.⁴

^d Nv ero þær honor VII, er maðr ma vega um⁵ secta laust við konong oe frændr,

¹) IV Kap. þ.²) hon Th.³) er, est, add. membr. sine dub. errore librarii.⁴) VI Kap. þ.⁵) um om. St., sed male.

TITULUS X.

TITULUS IX.

Si vir feminam, vel feminam virum vel femina feminam occiderit, exilium luat. Quod si uxor, nequitiæ causa, adulterio vel consummato vel attentato, maritum suum vel interfecerit, vel ejus eadem consiliis adjuverit, cæsi propinquis noxæ data sit, sive eam membri mutilare, sive interficere voluerint, bona vero uxoris, maritum interficientis, ad plenam homicidii multam persolvendam impendantur. Si consiliis tantum eadem mariti adjuverit, dividiam multe partem bona uxoris sustineant, sed propinqui viri cæsi ab occisoris facultatibus plenam capiant homicidii multam; reliquum ejus bonorum, tam immobilium quam mobilium, regali cedat fisco. Occisor effugiens immunitate vitali destituitur; qui si vel a facti vel consiliorum reatu secpurgare voluerit, doddecadis adhibent juramentum.

Septem sunt feminæ, quarum juris personalis violatio impnæ, quoad Regem & propinquos,

a) *conf. H. H. legg. Frost. p. 41, 42; M. R. Gul. Mh. 3; Jonsb. Mh. 2.*b) *En konongr &c. Ille supponitur nocchum maritum occidisse, ad uxorem captandam. Raptus uxoris tit. 6 inter seclera nefanda numeratur.*c) *tylftarcívi. Leges Frostenses h. l. habent gestatio-nem ferri candentis (jarnhurð) que nullibi in Jarn-sida invenitur, unde sequitur eam conscriptam esse**post annum circumeirca 1218, cum legatus Papa Fihelmuus cardinalis, in Norvegia versatus, ordalio-rum usum interdixit, quorum loco purgatio per consacrmentales est introducta. (fr. Kof. Anch. d. Lovhist. I, pag 215.*d) *Ille titulus desumptus e H. H. legg. Frost. p. 44. ubi legitur stiupdottir in recensu faminarum eade vindicandarum, quod et habet exscriptum V., sed*

oc geva dauðom sþk. Ein er kona man(n)z, gñnur möðer, þriðja dot(t)er, fjórða systur, fimta stjúpmöðer,¹ sætta sunar kona, siaunda broður kona. Or² skal skera, oc lata þat oru fylgja, at hann³ fann þann mann hia þeirri⁴ æinni hverri⁵ konu, er til ero nefndar, oc bera vitni um⁶ heðr æða blæia, eða blöð er⁷ a klæðom er, eða navistu⁸ menn er hia voro, karlar eða konor.

violantis cæde vindicatur, violansque pro jure cæso habendus est. Prima est uxor, secunda mater, tertia filia, quarta soror, quinta noverca, sexta nurus, septima fratria. Sagitte forma index comitiõrum emittatur, adjecto nuntio, sese in eum cum aliqua janjam memorata femina incidisse, cujus rei in testimonium erunt vel culcitre vel stragulæ vel vestes sanguine madentes, vel viri femineve qui adfuerunt.

CAPITULI XI.⁹

a Sva¹⁰ er oc mælt, at aller menn¹¹ skulo friðheilager vera heima at heimile sino, oc sua er þeir fara til heima, eða fra. En ef bondi eða bonda son verðr veginn hæima at heimile sino, eða þa er hann ferr til eða fra, eða (a) akri eða eng með lionom¹² sinom, þa skal þann¹³ mann¹⁴ læta aprt með fe veganda, tuennom gjolldom, ef til er. En ef maðr særer mann, eða berr, eða skemmer fullrættis verkom, þa eykz rættir þeirra at helminge, er firi skemðom oc sar-

TITULUS XI.

Legibus cautum est ut quisque in proprio domicilio versans, inde means & remeans, vitali securitate gaudeat. Si pater filiusve familiæ, vel in proprio domicilio versantes, vel inde euntes & redeuntes, vel in agro pratove cum domesticis (laborantes), occisi fuerint, resarcendus est (eorum quisque) duplici homieili multa e bonis occisoris, si tanta fuerint. Si quis alterum (domestica pæce violata) vel vulneraverit, vel verberaverit, vel lesionibus, plena juris personalis violati multa coercendis, lacessiverit:

¹) stjúpdottir, *privigna*, V.

²) Ut V. *sine sensu*.

³) hun, *illa*, St. *male*.

⁴) þeirri om. *Sch.*

⁵) annare hverre, *altera utra*, V.

⁶) tveggja, *duorum*, V. (*error, ortus ex eo quod membr. scribit ii, quasi ii*)

⁷) *membr. supra lineam, om. Sch.*

⁸) nanustu, *proximi*, V.

⁹) VII Kap. þ.

¹⁰) *Litera initialis in cod. membr. solito major indicat librarium hic sectiones divisiss.*

¹¹) menn

om. St.

¹²) *linum A. Th. X. F. T. I.*

¹³) *hann A. Th.*

¹⁴) *mann om. X. T. I.*

textus legit stjúpmöðer. Utrum præferendum sit ambigi potest: stjúpmöðer enim sub möðir eodem modo subsumi potest ac stjúpdottir sub dottir, sed alterutra deest. Præferendum opinor stjúpmöðir, noverca enim eandem habet relationem ad matrem

ac nurus ad filiam vel fratrua ad sororem. cfr. M. R. legg. Gul. pag. 152 not. 1 (cd. Hafn.) et H. A. legg. Gul. p. 38; Jus Biark. cap. 9.

a) *confr. H. H. legg. Frost. pag. 22, 23; Jonsb. Mh. cap. 2 & 19; Chr. 4° legg. Norv. Mh. 2.*

aukom verða, en þeir utlæger er heima frið-
enn briota, oe scker XIII morkom við kon-
ongs umbods mana, ef hiner liva.^a Sa
skal vera bani er hiuin hera vitni um, oe
þau segja til, oe sua skal atta vetra gamall
maðr hera heimsoknar vitni sem fulltiðe.
En sa er heimsoknar vitni bersk¹ a hennur,
sa er bani at sannr oe synn,² oe cigi æið-
om unndan feraz,³ nema þui at eins, at
hann have sua fiarre staddr verit a þui
dægre er⁴ vig var vegit, at hann matte
eigi samdægres⁵ tuivegis fara til vigs oe
fra, oe væri hann staddr at kirkio, eða a
þinge, eða at samkundo, eða skipi, þa heri
þeir XII þegnar hann unndan, er þa voro
með honom stadder, frialser menn oe full-
tiða. En ef hann var i eyngom þessom stad
staddr, komi fire sek tylftar æiði, en ef
þau⁶ mego æigi a þinge segja, þa seulo
hera tveir menn, oe boka sogn⁷ þeirra a
dinge. En ef maðr er særðr, oe ma hann
mæla þa er meun hitta hann, þa skal sa
vera hane er hann seger fyrst a hennur, ef

*jus læsorum vel vulneratorum in duplam ad-
augeatur, pacemque domesticam violantes, in
exilium abigendi, si læsi in vivis fuerint, tredec-
cinqne marcas Regio procuratori insuper ex-
pendant. Pro occisore habendus est, quem
domestici reum esse testificauerunt & indicant.
Vir octo annorum natus, adulti instar, de
domestica pace violata testimonium præstet.
Testibus de domestica pace violata insinnla-
tus pro occisore certo & convicto habendus est,
juramentis purgatoris nequaquam liberandus,
nisi tan longe absuerit eo die, quo cædes acci-
dit, ut inde in locum cædis commissæ, eodem
nycthemerio, & remeare non possit; et
vel in templo vel in comitis, vel in conventu
(nuptiali) vel ad navim fuerit constitutus, quo
casu duodecim eo eum versati, ingenni &
adultæ ætatis cives, cum testimonio suo liberent.
Quodsi (absens quidem) in locis (tamen) memo-
ratis non constitutus fuerit, dodecadis jura-
mento sese purgandi facultatem habeat. (Dome-
stici) si in comitis (occisorem) indicare non
possint, viri duo id faciant, indicio eorum in*

¹) Membr. berik (errore librarii); berse X. þ.; her E. A. F. St. Th.; berz I.; berst T. ²) syniar F. sine sensu.
³) undan feraz (in conjunct.) X. I. T.; in cod. membr. feraz ab initio scriptum in feraz correctum
esse videtur. ⁴) er om. F. ⁵) samdægriis om. þ. ⁶) þeir, illi, F. ⁷) sögu T. I. þ.; saugo Sk:

a) En ef maðr — ef hinar lifa. *Hæc in legibus Frost. non inveniuntur, et cum antecedentia cum subsequen-
tibus cohercant, concludendum, hæc vel ab Hacone
vel Magno R. serius esse interposita, efr. Jonsb.
Mh. 19 in fine. Legislator hic maximâ curâ do-
mesticam munivit securitatem, constituendo: duplicem
satisfactionem læso solvendam, et Regi integram
satisfactionem civis cæsi, læsus quamvis in vivis*

*teneatur; hæredi duplicem satisfactionem propinqui
cæsi; statuendo præsumtionem juris contra occiso-
rem; cuius exceptioni, præter exceptionem alibi,
vim adimendo, et definiendo effectum læsi, vel testi-
monium viri octennis ad probandam domesticam
invasionem esse idoneum, et demique exigendo sum-
mum iudicium purgatorium.*

hann mæler af vite, oc ma hann kenna hann, oc saga hans keimr bokað a fyrsta þing, nema hinn skiri sek með XII manna æidi.

CAPITULI XII.¹

^a Ef madr verðr drepinn at samkundo, þa skolo þeir hera annat tveggja af eða a, er næster honom ero. En ef þeir hera hann² hvarke drepinn ne vðrepinn, þa ero þeir seker við konong III morkom hverr þeirra, eða have fire sek³ lyrtar eið, at þeir visso eige skaða mann hans. En ervinge sæke þa^b til tylftar æidar, sæm fyrr var skilt, en þeir er æigi villdo⁴ vitne um hera oc visso, [þa skulo þeir alldregi síðan vattþærer vera,⁵ oc engiz vitnis niota.

CAPITULI XIII.⁶

^c Ef madr verðr hogginn a þinge, þa skolo aller epter renna til skogs eða fiallz,⁷ en sa

¹) VIII Kap. þ.   ²) þat V.   ³) ser þ. Sch.   ⁴) villa V.   ⁵) þa eru þeir allðri vattþærir síðan ne skulu vera, nunquam deinde testes habiles sunt nec erunt, V.   ⁶) IX Kap. þ.   ⁷) eða fialls om. V.

a) conf. Frost. legg. II. II. p. 32 et II. A. legg. Gul. p. 118 ubi, tamen samkunda denotat symposia colatitia (samburðaril) quales corporaciones antea fuerunt legibus definita. cfr. Paus. I, pag. 10 & 11. Samkunda in Jarnsida et Jonsboka convivium nuptiale denotare opinor, vide Jonsb. Mh. 19.

b) ambiguous an þa sit adverbium temporis tum, vel

comitiis literis mandato. Si quis vulneratus quidem, loquendi tamen facultate, cum invenitur, non destitutus est, pro occisore habeatur, quem priuam, sana mente loquens, et occisorem noscens, indicat, eum nempe iudicium ejus in prima comitia scriptum devenit, nisi insimulatus dodecadis sese purgaverit juramento.

TITULUS XII.

Si quis in convivio occisus fuerit, proximi qui testimonium vel purgatorium vel accusatorium ferre sunt obligati. Quod si nec occisum, nec contra, testati fuerint, quisque eorum trium marearum multa in Regem tenetur, nisi juramento trevirali probare sustineant, occisorem sibi haud innotuisse. Haec occisi agens ad dodecalis juramentum tum provoect eadē insimulatos, ex antea praescriptis. Qui vero testimonium, scientes tamen, exhibere recusant, nunquam in posterum testes erunt habiles, nec testimonio excusandi.

TITULUS XIII.

Si quis in comitiis percussus fuerit, (praesentium) quisque in silvam montesve occisorem

pronomen illos o; praesentes. Sed tit. 8 in fine et tit. 6 in medio probat (ut et tit. 13 in fine) tantum ab insimulatis dodecadis juramentum esse exigendum. Praesentes trevirali juramento probent occisorem sibi non innotescere.

c) conf. II. H. legg. Frost. p. 27, 28; Jonsb. Mh. 7; Chr. 4° legg. Norv. Mh. 7.; M. R. legg. Gul. Mh. 8.

er eige renur, er sekr XII¹ aurom. En hauggilldis menn², oc nefgilldes menn, oc na magari skulo eige renna at logom. En hværr er biorg væiter, þa er sa utlaegr, nema honom³ se uvisa vargr, oc sueri hann einn frer.

En ef maðr verðr særðr a ðinge, oc renna aller epter þeim manne til skogs eða fiallz, er vig vacte. Nu verðr hann farenn, oc ef hann vil at logom veriaz, þa leggð hann niðr vapn sin, oc biðe log fire sek. En þegar hann er handlaðr, oc leggð hann vapn sin niðr, þa er hann friðheilagr meðan hinn liver, hinn sare⁴; binnda skal þann mann, oc færa soknar manne, þæim ær til soknar er tekinn i þui heraðe, en hann a at varðvæita hann, oc sua vallz maðr er honom er færðr. En ef soknare þarf liðs⁵ við at gæta hans, þa skal nefna bændr með honom, sua marga sem hann þarf; en ef hann leypr fra soknar man(n)e, oc verðr hinn sare dauðr, þa er soknar maðrenn⁶ sialfr i veðe, til⁶ orskurðar⁷ konongs umbods man(n)z, oc skipi hann epter mala vöxtom, með hinna beztu manna raðe, cr

persequi tenetur. Persequi supercedens, duodecim unciarum pœna molestandus. Agnati & cognati (occisoris) & affines proximi persequi ex jure non tenentur. Occisorem protegens luat exilium, nisi (ille) huic ignotus fuerit, quod singulari suo juramento probet.

Cum quis in comitibus vulneratur, eademque attentans in silvam montesve ab omnibus persecutus circumvenitur: hic, si ex jure sese defendere voluerit, arma deponat sua, legalem obferens contentionem; qui, armis depositis, prehensus vitali gaudeat seewitate, vulneratus quamdiu in vivis versatur. Vulnerans, vinculis constrictus, transfereendus est ad actorem (publicum) eo in tractu constitutum, qui eum servandum suscipiat, ut et toparcha, si ad eum delatus fuerit. Actor (publicus) si ad eum conservandum opus haberet auxiliũ, coloni, quotquot ei opus sit, in id denominandi. Quod si ab actore (publico) aufugerit (vulnerans), vulneratus vero diem obierit supremum, actor ipse (Regis vel) Regis procuratoris arbitrio obnoxius esto, qui optime notæ virorum, in id denominatorum, consilio usus, causam (actoris publici) ex circumstantiis djudicet. Actor (publicus)

¹) VII aurom, septem unc., þ.   ²) hauggilldis maðr oc menn *V.*   ³) hinn, alter: occisor, þ. *Sch. T. I.*   ⁴) meðan hinn ver honom sari, dum alter cum a vulnere defendit, *V.* Error ex prava lectione cod. membr. ortus.   ⁵) lið *V.*   ⁶) konongs add. *E. St.*   ⁷) eðr add. *E. St.*

Leges Norvegicæ Chr. 4° pro hauggildismenn & nefgildismenn habent: Frender i fjerde Led, propinqui in quarto gradu.

a) þa er soknar maðrinn. *Leges Frostenses actorem publicum morti obnoxium esse declarant, si vinculis aufugerit et obierit vulneratus. Leges Fro-*

stenses etiã proximo heredi hominis vulnerati concedunt percussorem a foro missum facere, ut aufugere possit, quam constitutionem omittit Jarnsida, quod probat homicidium hoc tempore delictum omnino publicum factum fuisse, cum hucusque ad publico-priateã pertinuit.

hann kallar til með ser; en ef soknar maðr syniar viðtoko, þa sculo þeir hava vitae til, oc setia þann mann bunden a flet hans, þa varðar honom ¹ hit sama, nema of-rike ² take af honom; en hvervitna er ³ soknar maðr tekr utlegðar fe, þa skal hann fa mann til at refsa þeim manne er a þing kær.

CAPITULI XIV.⁴

^a Ef maðr er dreppin til dauðs, þa a sa at vera hanc er vigi lyser a hendr ser, en lyst skal vige sandægris ⁵ innan heraðs, oc nefna sek a ⁶ nafn, oc nat(t) stað sinn, oc herað þat er ⁷ hann er or, oc lysi til frials mannz oc til rætz nafns ⁸ mannz ⁹; þa skal a orvar þinge koma fram natt staðr mannz, oc þat skal bonde sueria, sa er hann var at um nattena, at hann nefndiz sua. En til viglysingar skal ⁹ a þinge

si (vulnerantem) recipere denegarit, obferentes, iestibus eorum, hunc vinculis constriatum in domicilio illius deponant, quo facto eundem (actor) semper incurrit reatum (si vulnerans aufugerit) nisi violenter ei abreptus sit. Actor (publicus) bona commissa occupans, idoneum præstare tenetur virum, qui reum in comitia delatum castiget.

TITULUS XIV.

Cum quis vulneri lethali afficitur, pro occisore habendus est, qui eadem in se denuntiando recipit. Cædes eodem nycthemerio in eodem tractu est denuntianda, et nomine auctoris, & hospitio ejus nocturno, & tractu, unde est oriundus, definitis. Denuntiatio proferenda est coram personâ ingenua, justo suo nomine nominato. In comitiis sagittariis nocturnum occisoris hospitium iudicandum est, et colonus, suprema nocte eum excipiens, firmet jureju-

¹) æ, semper, om. E. St. V.; oc þ. Sch.

²) ofriðr þ.; ufríðr Sch.

³) þar sem V.

⁴) X Kap. þ.

⁵) sandægurs' Sch.

⁶) a om. V.

⁷) er om. V.

⁸) nefnds V.

⁹) hann, ille, add.

þ. Sch.

a) confer H. H. Legg. Frost. p. 21; H. A. Gul. p. 147; M. R. Gul. Mh. 11; Jonsl. Mh. 10; Chr. 4ti legg. Nore. Ma. 10.

b) oc til rætz nafns mannz. Legg. Frost. habent namz manns quod Pausius intelligit de eo qui denuntiationem audit, ut ille eam et percipere possit; et testis sit idoneus, sed hoc ut opinor minus recto: veteres enim et nafn et nann (nomen) scripserunt,

et fons legg. Frost., H. A. legg. Gul. (pag. 147) hoc optime interpretantur, definiendo: ne denuntians sese lupam vel ursum nominet, nisi tale ei fuerit nomen; hoc igitur ad ipsum denuntiantem respicit. Veteres interdum cædis denuntiationem anigmaticis, poetiis, et vario modo contortis verbis involutam proferebant; vide Hist. Krokaref pag. 62 (ed. Hol.) Hist. Vigagl. Gretteri &c.

segja. En ef maðr¹ vil eigi viglysingar vitne bera, eða eigi sucria natt stað, þa fare til baugilldes maðr veganda einn hverr, oc geri honom stefno til, annattveggja a² eða af^a simtar þinge. Ef þeir bera huartke af ne a, þa ero þeir seker III morkom huarr þeirra, have halft sa er saeker, en halft konongr, oc niote engiz³ vitnis sidan, oc beri ekki vitni, [oc fare ræt(t)lauser, [oc sua um oll onnor vitne⁴. Nu er skirskotat er unnder hann⁵ innan helge⁶; en til þessarar soknar skal eigi heim stefna. Þing skal stefna af simtar þinge um sua margar netr, sem menn hava tekit^b i þing a þeirri, oc skal a þui þinge annat huartt fram koma fe eða [at for⁷, oc taka halvo maera. En ef sa maðr, er viglysing komr a henndr, ma fara sandogris⁸ til oc fra, þar sem vig var vegit, þa þarf veige natt staðr fram at koma, ef hann a heimile sua nær, utan heraðs oc innan. Eige skal hann fara um

rando cum ita se nominasse. Cædis denuntiationio in foro indietur. Quodsi testimonium de denuntiatione cædis, vel juramentum de hospitio supremo præbere quis recusaverit, occisoris agnatorum aliquis quærensus, qui recusanteum in comitiis quinionis citet, ad testimonium præbendum vel excusatorium vel accusatorium; Sinecurum testati fuerint, trium marcarum multa uterque tenetur, quarum pars dimidia agenti, dimidia Regi cedit, illi vero, testimonio nequaquam excusandi, testes sunt semper inhabiles, et capite deminuti habeantur. Eadem regula, quoad testes omnes, in jure personarum contestatos, valeat. In hac (de multis) actione citatio domum revocandi haud adhibeatur, sed in comitiis quinionis conventus indietur, tot noctium termino adhibito, quot in ea jurisdictione solitum est. In hoc conventu nulla vel solvatur, vel in duplum adancta inmissione in bona reorum exigatur. Si occisor, cædis denuntiatione compertus,

¹) maðr om. A. Th. T. I.   ²) a om. A. Th. T. I.   ³) einseis A. X. T. I. manns' add. V.   ⁴) a priore[om. Th. error librarii.   ⁵) hann om. A. Th. X.   ⁶) Sic Membrana et omnes, sed, ut opinor, mendose. Juxta versionem latinam legendum conjunctio; oc sua um oll onnor vitne, þau er skirskotat er unnder i mannhelgæ. Cfr. Regis Magni legg. Gulensis Mh. Cap. XI, legg. H. H. Frost. p. 24.   ⁷) for, projectio, V. male.   ⁸) sandsegurs Sch.

a) annattveggja a eða af. Hæc juxta subsequentiã ita intelligenda sunt, nisi baugilldismaðr vel, ex legibus Magnæanis et Chr. 4ti, hæres occisi proximus, in quinionis comitiã citare debeat, ut ibi vel pro vel contra proferatur testimonium; cfr. H. H. legg. Frost. p. 24; M. R. legg. Gul. Mh. 11; Jonsb. Mh. 10; Chr. 4ti legg. Norv. ibid.

b) sem menn hava tekit. Illic de noctibus, quibus hospitio exceptus est occisor, non sermonem esse, probant et antecedentiã, et H. H. Legg. Frost. p. 25. Illic legislator tantum loquitur de termino citationis, testibus de denuntiatione cædis præficiendo, pro more in jurisdictione recepto. Loca judicii ordinarii fuerunt definita, sed jurisdictiones diversæ amplitudinibus.

III hoi¹ sua, at eige se vigi lyst, fra hui er vigit var vegit, nema haugilldes² oe nefgilldis menn, eða na magar hins vegna hui a. En ef hann lyser eige sua, þa er hann mörðinge rættir oe fire gort fe oe friðe. En ef hode kemr fram a fyrsta þinge viglysing oe saga³ hins sara, sua boren sem [fyrr var⁴ skilt, þa skal saga hins sara standa, en eige viglysing, oe herr þo⁵ morð af veganda⁶, at hann se utlegr. En ef eige kemr saga hinn sara fram a fyrsta þinge, ne heimsoknar vittne, oe kemr viglysing oe sionar vitne fram, þa skal viglysing^b standa ef hon er at logom borenn, en eige sionar vitne. En erfinge hins dauða skal fara i herað, þar sem sa maðr let sek or vera⁶, oe ef hann sinur hann, þa skal hann stefna honom þing, en a hui þinge skulo XII frialsar menn af honom hera, oe eige nefndar vitne⁷, oe fara fram þar a þingeno. En ef hann vil eige unndan foraz, þa er hann sanur at sokinne. Nu ef hann hever undan færz at logom, þa fare erfinge hins dauða

eodem nythemero a loco cædis commissæ (domun) & necare & remeare possit, nocturnum ejus hospitium indicare hand necessarium, modo tam prope, vel extra vel intra toparchiam, domicilio fuerit usus. A loco cædis commissæ (occisor) ne tria prætervehat prædia, denuntiatione nondum facta, nisi occisi vel agnati vel cognati vel affines proximi in iis habitaverint. Si tali modo non denuntiaverit eædem, cædis clandestinæ reus ex jure habeatur, bonis & pace excludus. Si ex modo jam definito & denuntiatione (percussoris) & declaratio vulnerati in primis edantur comitiis, hæc non illa valeat, quo facto reus a cædis clandestinæ reatu absolvitur, exilio manente. Si in primis comitiis nec declaratio vulnerati nec testimonium de aggressionem domesticam apparent, cædis tamen denuntiatione & testis oculati effatum profertur, hoc posthabito, denuntiatione cædis juste prolata valeat. Hæres mortui in toparchiam, unde percussor sese oriundum declaravit, tum abeat, huic reperto dicem dicere debet, in comitiis indictis duodecim

¹) um eða yfir II bæi, præter vel trans dua prædia, þ. saga om. A. Th. T. I. male. ²) var fyrr mbr. vera Sch. male. ³) nefndarvætte F.

⁴) hauggilldis þ. Sch. om. menn. ⁵) or ⁶) þa, tum, A. Th. F. T. I. ⁷) let setor

a) oe herr þo morð af v. Sc. Locum legg. Frost. respondentem Pausinus (p. 25 lin. 17) recte vel non legit vel non intellexit. Sententia est: si et denuntiatione cædis, ab occisione facta, et declaratio cæsi in comitiis profertur, occisor cædis furtivæ non reus erit, hæc quamvis ab illa differat et præfertur. Pena homicidii simplicis et cædis furtivæ multum differant, v. Mh. tit. 4.

b) þa skal viglysing Sc. Leges Magnanæ testes oculatos, modo duo adfuerint idonei, præferunt occisoris denuntiationi. Rei confessionem duorum testium (qui decem instar sunt ex Jarns. Kð. 2) effato præferre anomaliam esse animadvertit Legum Reformatore.

oc sæke sua marga^a menn, sem hann vil, þa sem hia voro stadder, til tylftar eida, með hino fyrra skilorde.

CAPITULI XV.¹

Ef maðr er særðr, oc kœmz sa eige i skog er særðe, eða verðr honndom tekinn, oc byðr hann log fire sek, þa ero þar uppe sak þœtr kononge oc sar þœtr² hinom^b oc læknis fc, efter skynsamra manna raðe, sem logbok skyrer.

En huar sem maðr særer mann, þa skulo aller frialser menn epter honom renna, nema haugilldes menn oc nefgilldes oc na maðar, þeir skulo³ eige efter renna⁴, nema þeir vile; en hverr annarra, sa er eige vil epter renna, er sekr XII aurom.

CAPITULI XVI.⁵

Ef maðr lyster mann heftugre hende, með hverio sem hann lyster, þa er hann utlægr,

1) XI Kap. þ.

2) sarabœtr X.

3) skulo om. X.

4) þeir — renna om. þ. Sch.

5) XI Kap. þ.

virii ingenni, non sparsim lecti, acensatum, iudicio coram, a reatu liberent. Quod si incensatus sese purgare noluerit, pro convieto habeatur. Reus si legibus convenienter se purgaverit, hæres mortni (ævdi) præsentium quotquot voluerit ad doddecadis iuramentum, modo jam præscripto, provoet.

TITULUS XV.

Cum, aliquo vulnerato, vulnerans in silvam se recipiendi facultate destitutusprehenditur, legali sese submittens actioni: multam Regi, vulneris resarcitionem vulnerato, § compensationem medicamentorum ex sapientum estimatione et legum codicis præscriptis solvere tenetur.

Ubi quis aliam afficit vulnere, omnes ingenni cum insequi debent, nisi agnati cognatique (vulnerantis) affinesque proximi qui insequi non tenentur, nisi ipsis ita placuerit. Cæteri (vulnerantem) insequi recusantes duodecim mœiarum multam sibi contrahunt.

TITULUS XVI.

Qui manu ira incitata aliquem quaticumque tandem instrumento verberat, exilium laud,

a) oc sæke sua marga &c. hæres præsentium quot voluerit ævdis insimulare potest, si primum insimulatus legali modo sese purgaverit. Leges Frostneses plus quam tres insimulare non concedit. cfr. Chr. 4ti legg. Norv. Mh. 10.

b) oc sar þœtr hinom &c. cfr. H. H. Legg. Frost. Mh. 10—11.

c) Hic titulus desumptus est ex H. H. legg. Frost. Mh. 21. pag. 34 & 35.

oe ollo fire gort þui er hann a, nema iorðu sinne, oe fe þui er fire iarðer er, oe þui fe er hann kómr til skogs¹ með ser, oe runnr eða risla bylr. En þat er epter er, þa skal hinn² taka rætt sinn oakunn³ or þui fe, er fire ovæni varð. En umbøds maðr konongs⁴ take þat er auk er⁵. En ef hann vil wige kaupa sec or skoge, þa skal hann giallda konongs manne⁶ V merkr^a, en hinn rætt sinn oakunn. En ef hann a⁶ minna fe, þa skal alla aura iafnt skerða, en hann skal taka tryggðer i mot, en allðrege er hann fyrre fridheilagr, en hann høver bætt⁷ við sakar abera, oe við konongs mann⁸, en ef hann byðr baðom þeim bætr, þa helg-ar hann sek, huart sem þeir taka við eða eige. En ef einn maðr lýstr eða særer tua menn eða fleire⁹ i einu at wige¹⁰, þa bæte sinom rætte eða sarbotom hveriom þeirra, en einom¹¹ V morðom kononge.

CAPITULI XVII.¹²

Ef sa maðr kómr a þing er annat hvarf er blar eða bloðugr, oe¹³ þerr þat minn vattr¹⁴

¹) skogar F. þ.; konongs, ad regem, St.

²) hinn om. St. hann om. chart.

³) aukin, aduetum, St.

⁴) konongs om. F.

⁵) at auk er F. sem auki er A. Th. X. T. I.

⁶) konungs umboðsmanni þ.

⁷) bætt sie, se emendavit, F.

⁸) konungs umboðsmann þ.

⁹) einn eða fleire, unum plureve, F.

¹⁰) atvici, incursa, A. Th. X. T. I.

¹¹) einom om. A. X. þ. Sch. T. I. en, sed, add. F.

¹²) XIII Kap. þ.

¹³) eða, eel, St.

¹⁴) sinn vott, hoc (o: livescencia cutis & sanguine) cocum testante, F.

bonaque ejus omnia committuntur, exceptis tamen prædiis, bonisque per prædia acquisitis, ut et bonis, que secum in silvam ita detulit, ut virgulta betulave ea occultet. In bonis ejus non exceptis lesus juris sui personalis violati satisfactionem simplicem capiat. Quod super est Regio cedit procuratori. Si (verberans) e silva sese redimere noluerit, regio (procuratori) quinque expendat marcas, et lesio juris sui personalis violati satisfactionem simplicem. Si bona ei in tantum defuerint, omnibus (expendendis) pro rata aliquid detrahatur, fidem vero § securitatem recipiat. Accusatori & procuratori Regio dum non satisfecit, vitalem nequaquam acquirat securitatem; horum utrique justa obserendo securum ille se præstat, sive receperint sive non. Qui duos pluresve eadem vulnerat aggressionem, corum cuique juris personalis violati vulnerisque inflieti satisfactionem et Regi marcas quinque tantum solvere tenetur.

TITULUS XVII.

Si quis in comitia livescens vel sanguine madens devenerit, unico teste adhæc fultus, exilii

a) giallda konongs manne V merkr. Legg. Frost. h. I. habent XV merkor; vide constit. II. II. primam. Paus. II, pag. 167.

b) En ef hann a &c. Talis concursus multarum Regi & lesio debitarum inter Magni Regis legum emen-

dationes numeratur Mh. 28. postea, nec in legg. II. II. Frostensibus invenitur, unde Haconi non adscribenda videtur hæc constitutio, quod et confirmant quæ a me supra allata sunt pag. 16 not. a.

með honom^a, þa er sa utlagr er laust hann. En ef hann er lostenn eða særðr sua, at hann ma ekki mæla, skeri hann orvar upp, þegar¹ hann ma mæla, en þa skal þat orvar þing iannfullt sem or vare samdægres upp skorin, en ef hann verðr dauðr, þa skere sa orvar vpp er a iorðu byr.

dannandus est qui cum percussit. Si vero vulneribus vel verberibus tam male habitus sit læsus, ut loquendi destituatur facultate, hac restituta, sagittas (comitiorum indices) emittat; his indicta comitia sagittaria tam justa habeantur, ac si eodem nycthemerio (quo vulnere afficiebatur) sagittas emisisset. Laeso emortuo, colonus predii (ubi mortuus est alter) sagittas emittat.

CAPITULI XVIII.²

^b Orvar ero þær þriar, er se liggir við: ein or at dauðom manne, önnor at sarom linom meiom, þriðia ef maðr er aflimaðr. Ervinge skal orvar skera samdægres, er hinn lætr lif sitt, eða hiner skilrikaztu³ na visto menn ef eige er ervinge við, fire vattom, oc hava þing þri nætt, þar sem vig er vegit, eða a gravarbakka; þa⁴ mego þeir dom⁵ dama, þoat eige kome flere menn en VII oe XXe. En af⁶ þingstöð rætri skal umdæma, þa skal fiordungr þingmanna^d koma, þa mego þeir þo dom dama, þoat eige kome flere til. Aller skulo þeir orvar bera, oc enge⁷ fella, en sa er sekr XII aurom

TITULUS XVIII.

Tres sunt sagittæ, quibus pecunie adieciuntur (scilicet: pana pecuniaria, si non juste portantur): una aliquo necato emissa, secunda propter vulnera majora, tertia cum quis membris mutilatur. Hæres defuncti, vel, eo absente, probatissimi presentium, testibus nuncupatis, sagittas emittat, eodem quo alter animam exspiravit nycthemerio. Tribus postea noctibus comitia habeantur, vel in loco eadvis, vel ad sepulchrum demortui. Sententiam ibi ferre possunt, viri quamvis tantum apparuerint viginti septem. In justo comitiorum loco hæc sententia examinanda, ubi quarta soripetarum pars appareat. Sententiam ferre iis fas est, quan-

¹ þa A. Th. X. T. I.² XIV Kap. þ.³ skilvisustu eða skilrikustu, probissimi vel probatissimi, F.⁴ þar, ibi, F.⁵ domendur, iudices, X. þ. Sch.⁶ at Sch. bene.⁷ eigi.

non, F.

a) bera þat einn vattr m. h. *Ad probationem adimplendam facit vel declaratio læsi, vel ipsa læsio visibilis.* cfr. II. H. legg. Frost. Mh. 28. pag. 39; Jonsb. Mh. 10. in fine.

b) *Hic titulus desumptus esse videtur ex II. A. legg.*

Gul. Mh. 1, pag. 144. *Hinc migravit in Jonsb. Mh. 10 in f.*

c) *hic legg. H. A. Gul. habent XXXII, l. c.*

d) *Pausius hæc minus recte in legg. Gul. H. A. vertit "en Fierdings Thingmand".*

er þær¹ feller, en sa² er sekr at halvo meira er hann gerir bæðe, feller orvar oe sitr læima um þing. Fire vattom skal hann orvar skera; sa skal orum^a fylgia, er a ero lagðar. Nu ef orvar taka hann, oe seker eige þing, þa herr hann a bake sok, en ef orvar taka hann eige, þa skal stefno gera honom til þings annars^b, oe niote þar skirsla sinna³, ef æige ero sionar vattar til. En ef hann a frændr eða erfðar menn, þa skulo þeir honom boð gera, en ef hann komr eige, oe firriz hann þing, þa er hann sannr at sok, ef æige hanna honom⁴ loglegar nauðsyniar.

Bonde huerr skal til þings fara, er or kemr til, oe fara þar til er hann mætr þæim monnom er a ðinge varo oe hverfa þa aftr at usekiu⁵.

vis non plures adfuerint. Omnes sagittas indices portent, nemo eas quiescere sinit; qui impedit, duodecim unciarum nulla tenetur. Duplo graviorem luat penam, qui & sagittas impedit & comitiolum tempore domi remanet. Testibus coram sagittæ emittende. Declaratio sagittas nulla munus sequatur, que primam adjecta est. Si sagittæ ad eum devenerint (eni reatus intenditur) sed in comitiis non apparet, pro convicto habeatur; si vero sagittæ eum non invenerint, in secunda citandus est comitia, ubi, testibus oculatis deficientibus, suas proferat excusationes. Si ei propinquius hæredesve fuerint, hi per nuntium, (factæ citationis) eum certiores faciant; si comitia aversatus non apparuerit, justis impedimentis tamen non præpeditus, pro convicto habeatur.

Colonus quivis, sagittæ admonitus, comitia petat, perquam donec soripetæ redeuntis ei occurrunt, quo facto impune revertitur.

¹) þær om. *A. Th. X. T. I.*

²) membr. in marg.

³) skirslu sinnar (singulariter) *F.*

⁴) koma

hanom, ei non obvenientibus, *A. Th.*

⁵) osekio *A. Th.*

a) sa skal orum &c. *declaratio vel nuntius sagittas indices sequebatur, quibus certiores fiebant cives, quid sagitta emissa denotaret &c. (fr. Arnes, isl. Retterg. p. 430 seq. Comment. Vidalini sub a-lagðar.*

b) til þings annars. *In comitiis sagittarius inquisitio fieret de facto homicidio, de occisore, de supremo ejus hospiti, ibi denuntiatio cædis ab occisore facta proferretur &c., sed hinc causa deferenda*

fuit in comitia post quinque noctes indicta, ubi actio et defensio procedat, sententia judicium pronuntietur et executio fieret, Tit. 19. Tamca ex titulo sequi apparebit, hæc omnia in comitiis sagittæ indictis procedere potuisse, si causa fuerit manifestæ, et reus convictus & presens, et sagittæ index eum invenerit vel ad eum pervenerit. (fr. Arnes. l. c. et pag. 433.

CAPITULI XIX.¹

^a Ef sa maðr vil ganga a orvar þing, er hann er þar fire sokom hafðr, þa skal hann asta² ser gríða, en bændr skulo selia honom gríð a þing oc af þinge: V natta gríð a sumars dege, en halfsmanaðar a vetrar dege. Sua er oc mællt, at ongom³ manne skal þinggongo⁴ synia, nema þeim mannz bana⁵, er veðr mann a þinge, oc verðr telinn i epter ras, oc þiove þeim, er foli er bunden a bak.

En ef maðr verðr utlægr a heraðs þinge, eða a orvar ðinge, þui er þar er, sem herat þing er skipat⁶. Nu vil þesse maðr þar bæiða ser⁷ þinggongo, þa skulo hændr æige iata honom; en hverr maðr annarra skal eiga þing gengt, oc veri þar mal sitt með logom, en ef honom er bannat eða syniat þinggongo, þa ma þann mann eige utlægan gera a ðinge þui, en epter þat þing, þolt hinn⁸ deye or sarom, þa varðar þat ekki handom, en baue fare ut lægr.

TITULUS XIX.

Reatu insinulatus, si in comitia sagittis indicta tendere parat, saluum couductum sibi expostulet. Coloui ei securitatem & in comitiis & inde redeunti (iuramento) firmare debet; tempore æstivo quinque, hiemali decem et quatuor dierum pacem ei præbeant. Leges præterea definiunt, nemini in comitiis apparendi jus esse denegandum, nisi percussari, qui hominem occidit in comitiis, et facta insecutioneprehenditur, ut et furi, cui furtum dorso alligatur.

Qui in comitiis tribuarius, vel sagittarius ibi habitis, ubi tribuaria constituta sunt, in exilium damnatur, si in comitiis apparendi jus sibi postulat, coloui id non concedat. Cæteri omnes in iudicio standi persouam habent, et legibus convenienter causam suam ibi defendunt. Si cuiquam tali apparendi jus interdicitur vel denegatur, cum in his comitiis exilium damnare non fas est. Vulneratus quamvis post comitia peracta supremum obierit diem, coloui (vulnerantem non condemnantes) reatum non incurrunit, sed occisor in exilium nihilominus pellendus.

¹⁾ XV Kap. þ. introitioem, þ. interponit f.

²⁾ askia, A. Th. X. F. þ. T. I.
³⁾ manni, homini, A. Th. T. I.
⁴⁾ hann, ille; o: vulterans, F. St. male.

⁵⁾ at lögum, ex iure, add. F.
⁶⁾ skapat, ordinata, St.

⁷⁾ þar. ibi, hic

^{a)} cfr. H. H. legg. Frost. Mh. 29 p. 39, ubi in specie de vulnerantibus sermo est; hic in genere etiam de homicidiis accipi potest. Excipitur tamen ca-

sus, cum quis in ipsis comitiis alium occidit; ibi enim de reo maximam certitudinem adesse præsumitur.

CAPITULI XX.¹

Ef maðr er eige fierr til þings, sa er særðr er, þa fare sa epter melande hans er ræt(t)r er, livart sem þat er með frændsemi eða umboðe, til, oc skal selia gríð oc festo^a taka², epter þui sem hinn sare. En þau gríð oc þa festo skal hann sua hallda, oc³ aller hans frændr, sem hann have sialfr festo tekít oc sellt gríð. En ef sa athurðr verðr, at menn söras eða liostaz⁴, oc er hvarge til þings fier, oc fester hvars tuegge epter melande odrom log eða umdæmi goðra manna, þa skal su festa oc gríð sala standa af hvarstveggia hende at iamfullo, sem þeir have sialver gríð sellt oc festo tekít, en fe þeirra i veðe er verk gerðo, hvars⁵ við annan, en eige þeirra er festo, nema sua se skilt. En ef maðr andaz or sarom, þa skulo^b arvar⁶ þui male skipta, epter goðra manna umdæmi sialfr hann ef hann liver til alsættar, en eige hinn er festu tok, nema hann se arve.

Hveruitna þess er menn hittaz a með vandræðom, oc verðr tuinnæ⁷ orvar þing,

TITULUS XX.

Vulneratus si in comitiis apparendi facultate destituitur, actor, sive ex propinquitate cum vulnerato, sive per mandatum justus & competens, vulnerati instar pacem præstet & fidem stipulatam accipiat. Hanc pacem fidemque & ipse & omnes ejus propinqui ita servent, ac si ipse pro se ipso fidem pacemque pepigisset. Quod si e venerit, ut neuter vulneratorum & invicem pugnantium in comitia devenire valeat, sed actor uterque competens alteri legalem actionem vel proborum virorum arbitrium paciscatur: pax fidesque data utrique æque rata staque maneat, ac si uterque (vulneratus) ipse pacem fidemque pepigisset, sed bona vulnerantium invicem in periculo versantur, non vero paciscentium, nisi ita fuerit pactum. Si alter vulneribus conficitur, hæredes invicem juxta proborum virorum arbitrium causam moderentur, ipse vero vulneratus, si in vivis maneret, firmam & perfectam inire potest reconciliationem, non vero pacem paciscens nisi heres sit (vulnerati).

Ubiqumque periculose qui concurrunt, comitiæque sagittaria una et in locis diversis

¹) Kap. XVI. þ.   ²) taka om. *A. Th. T. I.*

³) hvör *V. X.*

⁴) örvar, *sagitta*: *o: Judices in comitiis sagittarii (vel potius mendo librorum) A. Th.*

⁵) tvinnæ (*ex membr. tuinc*) *A. Th. X. T. I.*;

⁶) at, ut, *V. male.*

⁷) rostast, *vizantium, þ.*

⁸) tvinnæ *þ.*; tvinnæ *V. (iterum ex ductibus membr.)*

a) oc festo taka. Festa *h. l.* per fidem stipulatam expositi, respectu sequentium, quamvis pignus etiam vel fidejussionem denotare possit.

b) þa skulo arvar &c. Hanc lectionem in textum receptam varianti præferendam opinor, si ad antecessen-

tia et subsequencia respicitur. Fugit enim legislator hæredes vulneratorum invicem fidem & pacem pepigisse, causamque proborum virorum arbitrio jam submitnisse.

oe i sinom stað lıvart, oe koma baðer til fimtar þings, þa skal sa fyrre sin vitni ryðia er fyrre skar or¹ upp, oe niote þar vitna sinna allra, þeirra er hann haver til, en hiner lýðe til meðan, oe stande udæmt mal þeirra til þess er hvarertueggjo hava rutt sin vitni, en bætr mete^a vitni þeirra. En ef aðrer tueggjo leggja fyr dom a², oe troða þing oe vitne hinns, þa hever sa fire fare³ sokn sinne, en hinn sekr III morkom^b er dom lagðe a, en hverr annarr bauge, er vapnom hellt upp⁴, en hinn have sitt mal, er a logom stendr.

habeantur, uterque vero in comitia quinioniis devenit: prium sagittam emittens testes suos prius producat, eorumque, quotquot admo- vere potest, testimonia in suam ibi convertat utilitatem. Pars altera interim auscultet; utriusque vero causa injudicata maneat, uterque donec testes suos produxerit. Multe juxta testim effata moderandæ. Si alteruter, sententiam prius ferendo, comitia & testes adversarii sui turbat, causa sua cadat, et sententiam ferens trium marcarum multa in Regem tenetur. Quis arma sursum tenendo (suffragans sententiæ) annulum ei expendat (multaticium). Legibus convenienter agens causam suam servat.

CAPITULI XXI.⁵

^c Et vitne mannz ferr til þings, hvart sem er, þat er viglysing skal frambera, eða natstadaðar vitne, þa er þeir meta monnom er a þinge varo, þa skulo þeir skirskota⁶ under þa, er a þinge varo, at þeir villdo vitne bera, ef þeir mætte komaz til þings, þa skal þat vera at fullu⁷ er þeir bera a næsta þinge. En ef þat⁸ sker or er þing

TITULUS XXI.

*T*estes alicujus, sive ad cædis decumtationem probandam, sive ad nocturnum hospitium (occisoris) iudicandum, in comitia tendentes, si foripetis e comitiis redeuntibus occurrunt, eos antestari debent, sese testimonium proferre paratos fuisse, si in comitia pervenire potuis- sent. Hoc, si in proximis profertur comitiis, valet. Si quis ibi sagitta indicat comitia, ubi

¹) örvar (in pl.) F.   ²) leggja fyr doma, judicia prius constituendo, X.; leggja fyrir doma F. sine sensu.
³) fyrirgiort F.   ⁴) uppi, spernac, þ.   ⁵) XVII Kap. þ.   ⁶) skirskota, X.   ⁷) at fullu F.
⁸) sic cod. membr. F. M.; þar cett.

a) en bætr mete &c. Legg. Frost. l. c. habent honór, coloni; quidnam præferendam sit, dispi- ciant doctiores.

b) totidem marcarum multa in legg. Frostensibus præ- finitur.

c) vide Legg. Frost. II. H. p. 62, 63.

hóð skyldde, þá varðar þat ekki bondom, [er hinn (hefir) firðan sek liðe manna¹, oc þo eige fire farið sokn sinne, ef menn vilja mæla um; en enge maðr verðr at male fellðr, nema or eða maðr stefni honom þing.

CAPITULI XXII.²

^a Ef maðr rinndr manne i elld, eða a kaf, oc um akastan³, oc sua ef maðr stingr annan⁴ með haðung eða heipt, oc sua ef maðr rinndr manni eða nykker⁵ til sin eða fra, oc sua ef maðr feller mann, oc allt þat er monnom verðr með ovond misþyrmt, oc hinn skirskotar er fire verðr, eða hava skynsamer menn seð a, þa skal sa bsta er misgerðe, epter þui sem V menn dæma, þeir sæm til, ero nefndr af hvarstuegia hennde, með þeirri skynsemð, sem guð gefr þæim; en hinn er misgerðe bæti kononge haug^b. En þo at hann skirskote eige, þa (a) hann þo kost⁶ at bæida ut rættar sins, þegar hann vil, oc sækia með þingstefno,

indice debuisset, coloni (non apparentes) reatum effugiunt, perverse vero indicans seipsum auxilio privat civium, quamvis causa non cadat, siqui eam utro inspicere vellent. Nemo est condemnandus, nisi vel sagitta vel agentis dica in comitia citatus fuerit.

TITULUS XXII.

Si quis alium in ignem vel aquam profundam truserit, aut cum jaculando vel pungendo contumeliose & animo nocendi petierit, ut et si quis alium protruserit, hinc & illinc impulerit, prostraverit, vel quocumque alio modo invidiose tractaverit, laeso testes antestante, & presentibus testibus idoneis & oculatis: reus huic satisfaciatur, ex quinque prudentium virorum, ex utraque parte denominatorum, arbitrio, juxta iis a Deo concessam scientiam. Reus præterea Regi annulum multatiæum persolvat. Laesus quamvis testes non antestatus fuerit, juris sui personalis violati satisfactionem, cum voluerit, exigendi facultate gaudeat, quod diem

¹) er hinn firðan stig lagði liði manna *V. haud intelligendum.* er hinn hefir firðan sig liði &c., cum alter seipsum auxilio privat civium &c. þ. Sch. bene. ²) XVIII Kap. þ. ³) akstein, *V. quid sit neselo.* ⁴) manu, hominem, *V.* ⁵) rikkir, rapit, X. þ. Sch. ⁶) kost þo, membr.

a) vðe H. H. legg. Frost. 3 part. p. 32, 33, cap. 15, 17; M. R. legg. Gul. Mh. 21; Jonb. Mh. 23; Chr. 4ti legg. Norv. Mh. 19.

b) bæti kononge haug. Baug annulus (multatiæus) sæpius simpliciter ponitur, sed quanta hæc multa

fuerit nullibi aperte dicitur; duodecim uncias effciscæ opinor, cfr. postea hoc tit. ut et legg. Frost. H. H. pag. 51 cap. 51. Duodecim unciarum multa in Gragasæ Baugatal sub nomine haug primùm occurrit; cfr. tit. 30. h. sect.

oc have vatta tua, þa er nær varo, ef þeir ero til. En ef þeir ero eige til, þa syni hinn með lyrtar eidi, ef hann er saklauss. En ef maðr leypr at manne, oc helldr ser sialfr, þa skal hann bæta halfrætte, en kononge bauge, ef skirskotat er. En ef hann verðr halldenn, oc verðr skirskotat, þa er fullrætte, en konongi XII arar¹; en ef hann helldr ser sialfr, oc verðr eige skirskotat, þa er þat arga fas.

CAPITULI XXIII.² vm fullrætte.

^a Ef maðr binndr frialsan mann usynio, giallde V merkr kononge, en hinom fullrætte er bunnden var.

CAPITULI XXIV.³

^b Engi maðr skal þat við annan mola, at hann have þegit skom(m) a ser, hvartke meiri maðr ne minni, nema honom fylge X menn til þings oc sanni mal hans, sua sem mælt er i loðom, at tucir menn skulo sueria, en atta san(n)a. Þeir II skulo⁴ hava

¹) XX aura, viginti uncias, X. þ. Sch.

²) XIX Kap. þ.

³) XX Kap. þ.

⁴) II nescit d.

sed legit: þeir menn skulo &c. — Þeir tveir menn V. Th.

dicendo faciat, duos adhibens testes presentium, si qui fuerint, sin minus, insimulatus trevrali juramento se purget. Si quis in alium incurrens se ipsum sistit, dimidium juris personalis violati satisfactionem lesio, annulum multaticium Regi expendat, modo testes sint antestati. Si ab aliis impeditus fuerit, testibus antestatis, plenam satisfactionem lesio, duodecim uncias Regi solvat. Si se ipsum retinet, nec testes sunt antestati, pro ignavorum rixa id habeatur.

TITULUS XXIII.

De satisfactione juris violati.

Qui homini ingenuo insonti vincula injicit, quinque marcas Regi, integram juris personalis violati satisfactionem lesio solvat.

TITULUS XXIV.

Ne quis, sive melioris, sive minoris note fuerit, alium sodomie criminis insimulet, nisi decem viri, in conitia eum secuti, criminationem eorum probaverint juxta legum prescripta, quibus praefinitur: duos conceptis verbis jurare, octo suffragari debere. Duo illi librum manu

a) vide legg. II. H. Frost. pag. 66, ubi quindecim marcas multa nomine Regi deferuntur. Jonsb. Mh. 20; legg. Gul. M. R. Mh. 19; legg. Norv. Chr. 4ti Mh. 17.

b) confer. II. A. legg. Gul. p. 168, ubi indigitatur quid

subsumendum sit phrasi: at þiggja skom(m) a ser: vide etiam II. H. legg. Frost. pag. 68. M. R. legg. Gul. Mh. 23; Jonsb. Mh. 25; legg. Norv. Chr. 4ti Mh. 21; ubi ðmel, islandicum ðmeli, opprobrium denotare videtur. Grag. Fsl. Cap. 105.

bok i hende, oe sucra sua: þess¹ legg ek hond a helga bok, at þat² hovom vær heyr, en egi vitom ver hvat satt er. En ef hann misser þeirra vatta, þa er hann utlægr, en hinn skal þo³ hava lyritar eið siri sik⁴, þo at hann have þessa vatta alla. En ef hann mæler þat við manni, at hann raðe lond oc þegna unndan kononge⁵; þat skal hvarthe mæla mæiri maðr ne⁶ minne, nema heimilis kviðar vitni fylge, nema vile gera sek utlægan. En ef maðr mæler þat við mannz kono, at hon have legit með öðrom manne en honda sinom, eða kennei dottor hans⁷ at hon ligge með⁸ manne, eða systor hans, þat skal eigi mæla nema heimilis kviðar vitne fylge, nema hann vile gera⁹ sek utlægan. En ef maðr mæler ukvæðes¹⁰ orð við karl¹¹ eða kono, þat er utlegð ligger við, [oe verðr skirskotat, þa skal uppe fullrætte við¹² þann er mællt er við, þo at hann helge sek með haimilis kviðar vitni, nema hann æigi soka a at loðom a þui male, þa er þar ekki rættar far a¹³. Sua skal um oll siolmæli¹⁴ oe fullrættes orð.

CAPITULI XXV.¹⁵

^a Ef maðr gerer sua miket uhævo verk, at hann legg með kono man(n)z, þa skal hann

¹⁾ til þess, cum in finem, þ. til þess leggje Sch.

²⁾ kononge sinom, Rege suo, V.

³⁾ eða,

vel, E. A. V. St. Th. X.

⁴⁾ mannz, A. Th. X. T. I.

⁵⁾ öðrom, alio, interp. V.

⁶⁾ gera, cod. membr. in margine medio; om. A. Th. I.

⁷⁾ umkvæðis,

forson: ambigua significationis, þ. Sch.

⁸⁾ man, aliquem, add. V.

⁹⁾ a [om. V, incuria li-

brarii. ¹⁰⁾ rettr fyr a, prius cessabat satisfactio, St.

¹¹⁾ siolmæli-mæli V. ¹²⁾ XXI Kap. þ.

tenentes, huac in modum concepianz verba. Ideo manus libro imponimus sacro, quod auditum est verum sit nec ne. Injurians his testibus destitutus exilio tenetur. Criminosi insimulatus treviri sese purget juramento, alter quavis omnibus hisce fultus fuerit testibus. Nemini, sive uelioris sive minoris sit note, in alterum dicere liceat, cum terras vel subditos a Rege alienare, nisi id domesticis testibus probare sustineat, sin minus, exilio damnandus est. Si quis alterius uxorem, cum cum alio, quam proprio marito nec habere, criminosus fuerit, vel alicujus filie sororive stuprum objecerit, testibus domesticis si destituitur, exilium luat. Qui verbis nefandis, exilio puniendis, virum feminamve infestat, testibus de his antestatis, injuriato expendat plenam juris personalis violati satisfactioem, etiam si suam, testibus domesticis admotis, probet auctoritatem, nisi injurians actor sit competens cause, tum enim satisfactio cessat. De omnibus dieteriis et injuriis, integra juris personalis violati satisfactioe expiandis, idem juris esto.

TITULUS XXV.

Si quis tantum committat scelus, ut uxori alterius stuprum inferat, marito ejus triplicem

¹⁾ oe þat Sch.

²⁾ þo om. V.

³⁾ sik om. V.

⁴⁾ eða, vel, E. A. V. St. Th. X.

⁵⁾ mannz, A. Th. X. T. I.

⁶⁾ öðrom, alio, interp. V.

⁷⁾ gera, cod. membr. in margine medio; om. A. Th. I.

⁸⁾ umkvæðis,

forson: ambigua significationis, þ. Sch.

⁹⁾ man, aliquem, add. V.

¹⁰⁾ a [om. V, incuria li-

brarii. ¹¹⁾ rettr fyr a, prius cessabat satisfactio, St.

¹²⁾ siolmæli-mæli V. ¹³⁾ XXI Kap. þ.

^{a)} Primam hujus tituli partem in legibus, Jarnsidd antiquioribus, non invenio; nisi quatenus huc sunt

referenda quæ habent legg. H. H. Frost. p. 174, et Jus Blarkeense cap. 53. Leges ecclesiasticæ

bæta bonda hennar réttom þrimr. En ef hann vil eigi bæta, þá stefni hann honum þing af þinge; en af því þinge bæte hann honum¹ sem skynsamur menn XII dæma, VI² af hvars hende, eða fari utlægr. En ef hann er fierr til unndan farslo, syni með tylftar æiðe.

³ Nu ef maðr yrker um mann, þat er monnom víðiz til niðs eða haðungar, fiordung viso eða lengra, þá skal⁴ hinn kuedja þings, oc kueda a þinge, en hinn farez undan með lyrtar æiði, eða fare ut lægr, oc hverr penningr fiar hans, nema iærðer; take hann fyrst rétt sinn af því fe, en konongs umbods maðr se fire⁵ því er auk er. Nu hverr mal er maðr mæler við mann⁶, þat er horver til neyksla⁷, eða kener huinzko eða fiordædo skap, oc hann a eigi soku a, þá er hann fiolmales maðr ef hinn skirskotar, nema

(adulter) expendat juris personalis violati satisfactionem, quam si solvere recusaverit, maritus a comitis, ubi duodecim viri prudentes, sex ex utraque parte, sententiam tulerunt, cum in jus denuo provocet, et exulcm proclamandum curet. Reus se defendere volens, duodecim virorum iurejurando sese purget.

Quod si quis quartam distiehi partem excedens carmen de aliquo, in ejus infamiam & contumeliam quod spectare estimatur, pauceri, injuriatus comitia indicet et judicio eorum carmen recitet. Reus se triumvirali, si valet, juramento purget, sin minus, exiliu damnatus, quæcumque sua committit bona, fundis exceptis. Juris sui personalis violati satisfactionem injuriatus e bonis commissis primum capiat; Regii procuratoris curæ, quod superest, cedit. Quocumque tandem dieterio, aliejus famæ infesto, si quis alium prosciderit, sive hoc involvat in-

¹) bæte hann honum om. A. Th. T. I.   ²) V, quinque, A. Th. T. I.   ³) hie þ incipit titulum XXII.
⁴) skal om. St.   ⁵) siá fyrir, provident, V.   ⁶) annan A. Th. X. T. I.   ⁷) neixla, St. þ. Sek.; hneixla T. I.

adulteria inter delicta publica referri voluerunt, ejus nomine multam episcopo vindicantes. Vide Jonæ II. archiepisc. jus eccles. cap. 46 et 21. (Paus. I. p. 148 & 127). Leges civiles adulterium ad privata retulerunt delicta, quoad adulterium uxoris, eade inapuni vindicanda, (certa tamen restrictione, vide tit. 9 supra) et juris personalis in uxore violati satisfactione triplici capianda. Vide locos primum citatos, ut et legg. Frost. p. 173 cap. 13. ubi tres marcam nominatur quasi, ut videtur, uxori a marito adultero solvenda; hoc aliquatenus convenit cum "réttom þrimr" quod tex-

tus habet. Rettr ex Gragasá fuit 48 uncia, seu 6 marca mercium legalium (logaura), Vst. 20; ex legibus M. R. Gulensibus rettr maream argenti efficit, Må. 29. Rettr ex legibus H. H. Gul. Må. 50, pag. 170, pro persona dignitate diferebat, cfr. H. H. legg. Frost. cap. 29 pag. 158. Parva quæcumque pecuniaria ex Gragasá ad merces legales sunt constituta; ex legibus vero Norvegicis ad argentum legale; relatoucm inter marcam mercium legalium et argenti legalis vide postea not. ad Lbb. 7., qualis nimirum seculo undecimo in Islandia fuit.

hann have heimilis kuiðar vitne a hende honom, þa skal hann sueria tylltar æið. En ef hinn misser heimilis kuiðar vitnis a þingge, þa er hann utlægr.

CAPITULI XXVI.¹

^a Sva er mællt om rogs menn alla, þa er rægia menn við konong, eða² iarl, eða lysesop, æða vallðz menn; æf hann ræger fiørve man(n)z, þa skal hann sino fiørve fire rægt hava. [Nu ræger hann fe mannz, þa skal sa sino fe iamnyklo rægt hava]³, nema hann syni með lyritar æiði; en ef hann kenneþ þat rof manne⁴, at hann have fenget af orðum hans upökka konongs, halde firer lyritar æiði, eða gialle III merkr⁵. Enge a sok a son(n)o.

CAPITULI XXVII.

^b Mædr liverr fulltiða er þengr husa a meðal⁷, oe þiggr olmoso, hann a engan

simulationem furti sive magie, de quo injurians actor non est competens, hic mendacii est arguendus, si testes fuerint antestati, nisi domesticos (de rumore) producere valeat testes, quo casu dodecadis jurejurando etiam se purget (injurians). Testibus domesticis deficientibus, exilii tenetur (injurians).

TITULUS XXVI.

De calumniatoribus, qui cives coram Rege, comite, episcopo vel toparcha deferunt, defuncti comite leges, eos, si vita delati per calumniam periclitatur, propriam committere vitam. Si bona alicujus per calumniam in periculo versantur, totidem propria committat boua, nisi triumvirali juramento sese purgare valeat. Si quis se gratia Regis alterius delatione excidisse queratur, trevirali insimulatus sese purget juramento, quo deficiente tres marcas expendat. In vera referentem nulla datur actio.

TITULUS XXVII.

Homo adultæ ætatis ostiatim mendicans, jurisonalis expers habeatur, quamdiu sanus &

¹) XX Kap. þ. ²) eða om. F. ³) Uncis inclusa om. þ. Sch. ⁴) rogmanni Sch. ⁵) oc gialdi III merkr, et quatuor marcas expendat, þ. Sch. ⁶) XXIV Kap. þ. ⁷) a milli A. Th.X. V. T. I.

a) *Hic titulus desumptus est ex II. A. legg. Gul. Thb. cap. 7. pag. 134. Cfr. M. R. legg. Gul. Mh. 21, Chr. 4ti legg. Norv. Mh. 21, Jonsb. Mh. 26.*

b) *Confr. II. II. legg. Frost. p. 160 et Jonsb. Mh. 30, M. R. legg. Gul. Mh. 28; Chr. 4ti legg.*

Norv. Mh. 21. Restrictio his legibus adjecta: nisi operam suam obferens eam elocare non poterit, inter Magni Regis legum emendationes est referendum. cfr. Grag. Aþ. tit. 8.

rætt a ser meðan hann gengr með vanarvøl¹, oc hann er heill oc verkfærr, en þegar hann fier sær matar sialfr, eða frændr hans, oc klæða, þa er hann þegar rætt næmr. Engan rætt a konongr a þeim manne², er engan a sialfr a ser.

CAPITULI XXVIII.³

^a Ef maðr selr fralsan mann af lande, eða i utlegð, þa er hann sekr XII morkom við konong, oc komi manningom i land aptr, en bæti hinom rætti; en⁴ ef hann ma honom eigi aptr koma, gialde⁵ hann [fulloim botom, en ef hann syniar, halde]⁶ fire lyritar æide.

CAPITULI XXIX.⁷

^b Þessar rættar hætr oc æinka mal varo tekin um allan⁸ Noreg epter forræde oc

labori par baculo mendico nisus vagatur. Cum vero tandem victum vestesque vel ipse sibi (labore) quarit, vel a propinquis suis accipit, mox jure personalis integro perfruatur. Regi nihil juris est in hominem juris personalis expertem.

TITULUS XXVIII.

Si quis ingenuum peregre vel in exitium vendiderit, duodecim marcas Regi multe nomine expendat, et venditum in regnum restituat, cui etiam juris personalis satisfactionem solvat. Si hominem restituere non possit, integra satisfactione cum rependat. Si reatum effugere cupit trevirali se purget juramento.

TITULUS XXIX.

Hæ legum emendationes & privilegia recepta sunt per universam Norvegiam, auctoritate &

¹) a vonarvol *A. Th. T. I.* með vonarvol X.

²) nesoinit *A. Th. T. I.* In additamentis ponit X.

³) unci inclusa om. X. p. Sch. et ipsa membrana, sed ex apographo E ea in textum intuli.

⁴) Kap. p. ⁵) allan om. p. Sch.

⁴) manne om. V. ⁵) XXV Kap. p. Hunc titulum

⁶) en om. Sch. male. ⁷) haldi (lyritar eyji) p.

⁸) Kap. p.

^a) Hic titulus in Jonsb. Mh. 5 migravit, ut et per M. R. legg. Gul. Mh. 7. in Chr. 4ti legg. Norv. Mh. 5. Hic marce duodecim, in Jonsboka tredecim, in reliquis tredecim marce et octo ortuga.

^b) Hunc titulum Magnus legum reformatorem Jarnsidæ addidisse innui supra pag. 16 not., illa priusquam in Islandiam mitteretur. Serius cum adjectum esse testantur et ipsa tituli verba, et mentio ibidem facta Johannis Archiepiscopi secundi hoc nomine, qui anno 1268, Magno jamjam regnante, cathedram calcare cepit. Hic homicidii

multæ & solvenda et accipienda distributio in propinquos et occisoris et cæsi abrogata est, hæcque multam, vel si majoris satisfactionem, hæres occisi referat solus. Cfr. Paus. II. p. 172 4dc Forordn. Hic constituitur, satisfactionem Regi debita cæsi subditi nomine (þeggjildi), bonis occisoris deficientibus, cum satisfactione hæredi debita concurrere debere, imo hæc illa prius capiendam, cum, eadē nefaria vel scelere nefando commissis, bona rei reliqua regali fisco deferbantur in totum, et utrique satisfactioni responderent.

skipan Magnus konongs, sunar Haonar konongs, oc með asion¹ oc tillago² Jons ærkibyscops, oc annarra byscopa, lendra manna oc lærdra, stillara oc logmanna, oc hinna vitraztu manna af olom lutom landzinns: at um þa³ menn, er monnom verða at skaða, fare epter þui, sem adr vatta lög; en af fe veganda deme VI menn skilríker, loglega til nefnder, slika gerð, epter laga skilorðe, sem þeir sia rættlegazt fire guðe, oc mala vexter ero til, ervingiom hins dauða einom. En allar adrær frændbætr oc saktal skal falla niðr, sua at hvargiz⁴ frændr adrær taki ne giallde framarr en nu er⁵ skilt. Nu vinnz eigi fe veganda bæde til þegn-gilldes oc bota, þa skal sua⁶ skerða fire hvarom sem tala rennr til, efter siar magne. En ef nokkorr gengr a þetta, þa hever hann fire gort fe oc friðe, oc verðe alldre sidan bota madr, oc sua aller þeir er rað leggja til þess, at sia skipan se rofin, eða a hana ginget. Þessar rættar bætr fleire⁷ let Magnus konongr þuisa fylgja, at þo at niþings verk eða skemdar vig se vegin, þa skal fyrst luka mann bætr af fe viganda, en konongr have þat sæm auk er. En ef

jussu Magni Regis, Haonis Regis filii, provida vero cura & consilio Jonæ archiepiscopi aliorumque episcoporum, baronum, clericorum, prætorii præfectorum, nomophylacum, omniumque sapientissimorum, qui e quavis regni parte sunt collecti: ut quoad homines alios ledentes antea allata legum regule valeant. Sed e bonis occisoris viri probi sex, legitime lecti, juxta legum præscripta tantam solis defuncti hæredibus definiant satisfactionem, quantam Deo coram, ex causæ circumstantiis, iis juste competere æstimant. Quævis alia satisfactio ob eadem a consanguineis consanguineis præstanda, cædisque multarum partitiones tollantur, ut neutri consanguineorum, ultra quod jam definitum est, vel capiant, vel solvant. Si bona occisoris non suffecerint ad nullas solvendas, & Regi pro cæde subditi, & hæredi, tum utrique pro rata detrahatur. Hæc si quis spreverit, pecunia & pæce privabitur, nullius unquam satisfactiois capax vel tali quando expiandus. Easdem omnes alii luan penas, qui consilii id agunt, ut hoc edictum violetur, vel illi fraus fiat. Has aliasque legum emendationes Magnus Rex adhæc adjecit: ut, cædes nefaria crinenque nefandum si committitur, c

¹) asiono þ. Sch.

²) tillogum (in pl.) X.

³) þa om. F.

⁴) hvorgis F. male; hvorgis þ. T. I.

hvarigs E. A. Th. St. X.

⁵) var E. A. Th. St. X. V.

⁶) sua om. A. Th. T. I.

⁷) fleire

om. F.

Debita legalia, i. e. testibus comprobata, bonis commissis inhærentia, satisfactioni Regi debita præferantur; cfr. M. R. legg. Gulens. Mh. 12; Chr. 4ti legg. Norv. Mh. 11. Omnes hujus se-

ctionis titulos sequentes a Magno Rege adjectos crediderim; cfr. ejus constitutiones apud Paus II. 171 seqq.

minna leypr af en þegnigillde, þa skerðe fire þaðom, æpter þui sem tala rennr til. Sna iatæde oe Magnus konongr, at hvergi skal konongr fyrr taka fe manz bana, oe engan annan ut lægan eyre, en adr se loknar allar lolegar skullder, þar sam fyrr varo gervar, en fe eiganda felle i þa spk.

bonis occisoris primum homicidii multa persolvatur, quod superest eadæ Regi. Si pars residua multam Regi pro cæde subditi debitam non efficiat, utrique pro rata detratur. Rex Magnus adhæc assentiit: nec bona homicidæ, nec alia quæcunq; bona commissa, fiseo regio prius eedere debere, quam debita quævis legalia sint persolbta, modo contracta sint antequam bona possessoris in commissum ceciderint.

CAPITULI XXX.¹

^a Her seger um vada verk, oe ero þau með at hygle skoðande, oe með skynsemð greinande, með hveriom atburðom er þau kunna til at falla, þui at i ollom stödom er menn skulo ser til þarfinða vinna, oe monnom til haglegra luta lið at væita, þa ero þesse vada verk meirr virðande, en hin, er engé naudsyn dregr til, nema galeysi oe mikit skamsyni². ³ Nu þo at tvæir menn fari i skog saman, æða reka strander, oe skyz annars ox⁴ a annan, at uvilia þess er⁵ a skapti hellt, oe deyr hann af, þa

TITULUS XXX.

Hic de damnis casualibus agitur: quæ maxima attentione sunt contemplanda & sapientia discernenda, quibus accidissent eireinstantiis. Ubique enim in suam vel alienam utilitatem et commoditatem & auxilium operatur, damna casualia majori clementia tractanda sunt, quam facta non necessaria, quæ tantum incuriæ & frivolæ levitati originem debent. Hinc, si duobus simul in silvam vel litora, ubi materies ejectitia jacet, (arbores cæsum) euntibus, unius aseia ligno excussa alterum occiderit, absque voluntate manubrium tenentis, hic quartam tan-

¹) XXVII Kap. þ. Hanc titulum A. Th. T. I. non habent. X in additamentis adfert. ²) mikit skamsyni in fæm. omnia apographa præter Sch. ³) Reliqua pars capituli et initium capituli sequentis alia manu scripta esse videntur. Notandum est quod litera æ (in hæta) hic semel occurrit, et scriptio vocis ivir (pro yfir). ⁴) ðxe þ. ⁵) gerðe oc add. cod. membr., deinde librarius tð gerðe litura delcivit, oc vero sine litura manet.

a) Vide H. A. Legg. Gul. Mh. capp. 19, 23, 27. H. II. legg. Frost. pag. 37 seqq. Jonsb. & M. R. Legg. Gul. Mh. 13. Prima hujus tituli pars, quasi præ-

fationis loco, veteriorum legum constitutionibus a Rege Magno apposita videtur. Hæc primum incipiunt: Nu þoat II menn.

seal hinn bæta siordung bota ervingiom hins dauða, oc synia mæð settar eiði, at hann villde þetta eige gort hafa, oc skal¹ sua huervitna þesskonar² vaða verk fara, er þeir hafaz þat at, er til nýtsæmdar er, hvart er menn fa af mæin æða bana, æða sar, at uvilia³ þess er giorde, oc er þetta secta laust við konong. En oll onnor vaða verk, sua sæm at kasta æða skiota ivir lus æða hæðer, æða seip, æða i læika at ganga, æða aðra þarleyso at gera, hvart er menn fa af mæin æða sar eða bana, at uvilia þess er gerði, þa skal bæta⁴ halfum botum, oc syni þo vilia sins mæð settar æide. Þetta er secta laust við konong, oc ecki a konongr a vaða verkum.

tum homicidii multe partem mortui hereditibus persolvat, et juramento probet sevirali, animum nocendi sibi abfuisse. Damna hujusmodi casualia, factis utilibus causata, quamvis vel lesionem vel mortem vel vulnera, invito agente, attulerint, eodem modo æstimanda sunt, nec Regi eorum respectu ulla debetur multa. Cetera vero damna casualia, inutili actione causata, & invito quidem agente lesionem, mortem vel vulnera adferentia, verbi gratia: cum quis supra ædificia, loca edita vel naves jaculatur vel mittit, vel ludo se immiscet, dividia multe parte sunt resarcienda, agens vero ab animo nocendi sevirali se purget juramento. Regi multa non debetur. Damna casualia quoad Regem innoxia.

CAPITULI XXXI.⁵

^a Þat er ollum monnum kunnikt, at rytningar ero firri boðnir⁶ at bera, en sa er herr,⁷ hann er sekr við konong VI aorum. En sa er hregðr knive at manne, oc kœmr eigi fram, hann skal bæta fullom rætte þæim er hann bra at, en kononge XII aorum. Nu ef maðr leggr mann með knive,

TITULUS XXXI.

Omnibus innotescit pugiones ferre vetitum esse. Ferens sex uncias solvat Regi. Qui cultrum in alium, sine effecti, stringit, plenam juris personalis violati multam expendat petito, sed Regi uncias duodecim. Qui alium cultro pungit, exilium luat, & leso satisfactionem, ex duodecim virorum sententia ei honorifican, sol-

¹) skulu V.   ²) þessi V.   ³) at vilia, ex voluntate, St. prave.   ⁴) þa skal hann, tum ille &c. þ. Sch.   ⁵) XXVIII Kap. þ. Hunc titulum A. Th. T. I. nesciunt. X in additamentis adfert.   ⁶) fyrirboðnar (in fam.) E. St. þ. Sch.   ⁷) Quæ sequuntur manu priori scripta sunt.

^a) Hic titulus nec in legg. H. A. nec H. H. Frost. invenitur, nec in jure Bjark. Idem quoad sequentes hujus sectionis titulos dici potest.

þa er hann utlægr, oc hæte þeim er hann lagðe, sem XII menn dæma, oc þeir sia at hinn er vel sæwðr af, en konongs soknar maðr skal taka¹ þann er lagðe, oc færa a þing, oc lata þann² knif keyra i gegnom hond hans, oc skal hann kaupá sek i fríð með þessare refsing, ef hinn lifnar, oc a-byrgze sialfr sar sitt. En ef hinn deyr er sáklans er lagðr, þa er sa dræpr er lagðe, bvar sem hann er staddr, en ef hann kemz undan, fare hann utlægr, nema landz stornar monnom virðez nokkurar nauðsynjar til lava gengit, en fe víganda fare æpter fyrra laga³ skilorðe, bæde þegngillde oc bætr. Með sama skilorðe skal vera ef maðr skytr at manne þo at elke take, þa hæte kononge VI aurom, en hinom fullrætte er hann skaut at. [En ef hann serer manni með seote, þa skal sa er skaut⁴ slika refsing fire fa, sem hinn er⁵ lagðe með knive, oc sua þo at hinn deye, er skotenn var, þa skal hinn er skaut under samo refsing oc hinn er lagðe, oc með sama skilorðe, [greiða bæde þegngillde⁶ oc bætr.

CAPITULI XXXII. 7

Þat er [eigi víðr kamelegt⁸, at menn bitiz um⁹ sem hundar æða hestar. Nu sa maðr

vat. Actor Regius reum prehensum in comitia deserat, et eodem cultro manum ejus transfigi curet, qua castigatione, si læsus convalescit, pacem publican reus redimit, sed proprii vulneris periculum ipse sustinet. Qui insons confodiebatur, si obierit, neci obnoxius erit percussor, ubicunque tandem inveniat. Ille si effugerit, exilium luat, nisi civitatis gubernacula tenentes justam subterfuisse causam sentiant. Bona percussoris, quoad satisfactionem & Regi & heredibus debitam, ex prins allata lege tractentur. Idem juris esto, si unus in alterum, quamvis sine effectu, telum jaculerit. Sex uncias reus persolvat Regi, sed juris personalis violati satisfactionem ei, in quem telum emisit. Qui alium telo emisso vulnerat, eandem penam luat ac ille, qui cultro punxit. Si telo percussus occuberit, jaculator eodem supplicio tenetur ac cultro pungens, et sub eadem conditione satisfactionem et multas persolvat.

TITULUS XXXII.

Hominibus valde indecorum est, canum equorumve more mutuis se morsibus petere. Si quis

1) konongs umbósmáðr take þann &c., Procurator regius &c., V. 2) laga om. V. 3) a [om. V. et antecedentia sequentibus conjungit per oc, et. 4) er in marg. codicis membr. 5) In cod. membr. bæde þegngillde ab initio scriptum est, omisso tō greiða deinde litura tō gilldi delovit, sed punctis subscriptis, quo indicare videntur lituram nihil significare. Verbum qu. est greiða, in margine additum, exscriptores in locum tōv gilldi posuerunt, non attendentes signum illud parvum in codice, quod ante vocem bæði ponendum esse indicat. Hinc error exscriptorum: bæde þegngillde oc b. 6) XXIX Kap. þ. 7) viðúrquæmiligt X; óviðúrquæmiligt V. 8) um om. V.

er mann hitr, þa skal soknar maðr taka þann er beit, oe fara a þing, oe lata briota framtehnr or hofde honom, þeim er beit, oe se sidan saklaust við konong fire refsing þessa, oe bæte þeim er hann beit, eptir þui sem XII menn dæma, oe þeir sia fire guðe at hann se væl sæmðr af.

CAPITULI XXXIII. ¹

Menn þeir ² er til þess vilia hava sek, at ganga i samkunnder manna uboðet af þess hennde er vaitzluna a, oe sitia þar slimo setre ³, oe þo at þeir verðe harðlega a brot rekner, eða þar nokkot misþrymt, þa ero þeir halfrettes menn, oc seker III morkom við konong. Er þetta fire þui gort, at margr goðr maðr hever finget skemðer oc vandræðe fire ⁴ þeirra olutvennde.

CAPITULI XXXIV. ⁵

Sva er oc staðfastlega tekut um allt lanndet, at ef maðr drepr mann, eða væiter honom þær akomor, eða gerir þau nokkur verk, sem hann a at lata lif fire eða limo at lögom, þa skulo þeir sem næster verða, eða þeir sem fyrst mego ⁶ na, taka þann mann, oc fara umboðs manne konongs bundenn eða siotraðan, þa er hann skyldr

alium momorderit, actor publicus mordentem prehendi, in forum deduci & primoribus dentibus privari curet. Quo supplicio a nulla Regi prestantia liberatur mordens, sed lesso satisfaciat juxta duodecim virorum sententiam, ut iis, Deo coram, injuriato honorificum esse videtur.

TITULUS XXXIII.

Homines, quibus mos est in convivia devenire, nulla ab eo, qui convivium instituit, invitatione accepta, moranque ibi nectunt otiosam, dure quamvis expellantur vel aliquatenus male tractentur, pro capite deminutis habendi sunt et tres marcas insuper Regi persolvant. Hæc vero lex ideo lata, quod istorum hominum periculantia multis probis damna et pericula attulit.

TITULUS XXXIV.

Si quis alteri necem, vulnere vel lesiones intulerit, que mortis supplicio vel membrorum mutilatione, ex legum prescriptis, sunt vindicanda, per totum regnum stabiliter receptum est, proxime adstantes, vel eos, qui primum assequi valent, eum prehendere, vinciantque et catenis constrictum ad procuratorem regium transferre debere. Hic eum in comitia ducere

¹) XXX Kap. þ.   ²) En þeir, sed quibus, þ. Sch.   ³) slimusctu A. Th. V. T. I.   ⁴) af þ.
⁵) XXXI Kap. þ.   Hunc titulum omittunt A. Th. T. I. Aliunde dosuntum in addamentit posit X.
⁶) mciga, possunt, V. omisso v; na.

at siera a þing, en bændr skolo dæma þann mann epter logom a þinge, en konongs umboðs maðr late refsa honom epter logom.

Nu er þessu þui sua skipat, at ennge ma þetta synda laust gera, nema sa domare, er hofdinge hever til þess skipat, þviat loginn refsa en eige hann, þo at hann geri sina skyldo epter logom, en aðrer gera með hæipt oc afund, oc þui væiter þat iafnan, at þeir fa fyrst mannskaða, oc suara síðan storum skriptom með frekom liar ¹ gjolldom, oc langom utlegdom, oc horðom avar kostom, oc hava þa slikan mannskaða sem adr.

Nu hverr sem adrú vis gerir, oc provaz sua, at hann matte þuisa ale(i)ðes koma², þa er hann utlæg, til þess er konongs umboðs maðr gerir skipan a epter mala voxtom, hvat nauðsyn til rak þeim sem giorðe.

Nu hever sa eige liðskost til sem attelr, þa skial hann segia valldz manne, oc ³ ef valldz maðr krefr liðs með ser, þa er hverr sekr III aurom, er eige ferr, nema nefgilldes menn oc haugilldes menn oc namagar. Nu ero þeir aller friðhelgir er til sackia, en hiner aller er veria utlæg, hvart er þeir liota ben eða bana.

debet, ubi coloni eum, ex legum præscriptis, judicent, sed procurator regius, ex legum rigore, eum supplicio affici curat.

Ea ratione hæc ita sunt ordinata, quod nemini hoc impune facere liceat, nisi iudici a principe constituto. Etiam leges pœnas irrogant, non ipse, officium suum quamvis ex legum præscriptis exequatur. Ceteri id agunt, irâ incensi & invidiâ ducti, unde sæpissime sequitur, eos priuim cognatis privari, & insuper severam subire disciplinam, gravesque pœnas pecuniarias cum exilio permanente & miserima vitæ conditione. Jactura familiaris minime tamen repensa.

Si quis contra fecerit, & comprobatum sit, eum (percussoremprehendere) potuisse, exilio puniatur, regis donec procurator, juxta causæ circumstantias, dispexerit, qua necessitate adductus ita egisset reus.

At si accusator competens (percussoremprehendendi) facultatem non habet, tum toparchan ea de re faciat certiozem, quo auxilium poscente, qui insequi contumaciter supersedet, trium marcarum multam sibi contrahit, nisi cognati & agnati & affines proximi. Qui reum persequuntur, publica pace agunt, sed protegentes exilii damnandi, sive vulnera lethalia sive mortem patiuntur.

¹) liar om. F.
krefr liðs F.

²) ma ecki þvi soleiðis koma F. matc.

³) oc om. f. Sch.; oc yfirvaldsmaðr

CAPITULI XXXV. ¹

^a Einn af þrjú at logbók vattar sua víða, at þa menn, sem til refsingar hafa gort, skal a þing færa, ok dæma, ok eptir þeim dome refsing aleggia, þa herr þeim innvirdelega at ransaka er til doma ero teknir, ok með mikilli hófsemð at meta, huart misgort er við saklausan mann, æða firi littlar sakir ok þo firi nokrorar, æða miklar ok þo æigi nogar, æða sua nogar at full naudsyn þikki hafa til rekit, sua ok huart nokor hafa laga bød i millum komit eða ængi, eða þat sem harð-azt er, at sa hefir bota bæiz er misþyrmt var, ok þo ængar fengit. Sua ok huart nokot var kært firir rættaranum, er laga orskurðrinn er sialfr skipaðr, þeim sem a saklausum monnum vinna. Æn þrjú er domrinn nefndr til, at þa skal ransaka ok meta sakir ok misgjorningar, ok tempra sua dom-

¹) Hanc titulum omittunt I. T. A. Th. X. p. Sch. Verba tantum initialia: af þrjú at logbók vattar sua víða habent F. St. E., adjecto: "vide Gulahl. oc Jonsbók Capp. XVII." et vide legum Gulensium et Jonsbókæ Cap. XVII. — F. St. E. etiam in Recensum titulorum hunc referunt. Ipse codex membranaceus et fidum ejus excerptum (Nr. 119 in 4to) verba tantum hujus tituli initialia hic habent (et ideo fortasse secunda manus novum titulum numerum non apposuit), sed codex ipsam titulum in extenso in fronte ponit, et ita tum Gragasæ Islandicæ cum Jarnsidæ cum (alia manu scriptum) præmittit. Igitur librarius cum justo loco denovo exscribere supersedissee videtur.

^a) Hunc titulum ab initio ad Jarnsidam pertinuisse nullus dubito, sed a Magno Rege ei additum fuisse opinor, unde cum in leges suas et Gulensæ et Jonsbókæ et Jus municip. Thronðhem. transtulit. Omnia tam interna quam externa criteria demonstrant, eum Norvegicæ esse originis, unde mihi non apparet ratio, cur Gragasæ Islandicæ magis præmittatur in codice Magnæano, quamvis alicubi inveniat, quam titulus aliquis juris romani, si librarius eum Gragasæ aduisset. Hujus igitur tituli, qua præfationis in Gragasam Islandicæ, de-

TITULUS XXXV.

Cum codex legum passim doceat, homines criminis convictos in comitia ducendos, judicandos, et ex lata sententia puniendos esse, iudicibus delectis diligenter examinandum est, et magna temperantia æstimandum, quid in insontem commissum fuerit, quid factum sit ob causam levem, sed tamen aliqualem, vel magnam, nec tamen sufficientem, vel adeo sufficientem, ut auctor necessitate adactus egisse videatur. (Eodem modo anquirendum) an satisfactio legalis oblata fuerit nec ne; Aut, quod æquitati maxime repugnat, utrum læsus satisfactionem petens, eam obtinere non poterit; et denique, nunquid coram iudice, ad legales sententias ferendas constituto, actio lesionis insonti illate instilula fuerit. Verum ideo iudices sunt lecti, ut causæ & delicta examinarentur & æstimentur, sententiæque ex causarum cir-

tectio in codice Magnæano non magni habenda. Johannem archiepiscopum hujus tituli, si non etiam præcedentium auctorem fere crediderim, partim quod dicendi genus hic ipsis conveniat in ejus jure eccl. (cfr. inprimis Cap. 53, 54) partim quod ipsis provida cura et consilium laudatur in titulo 28 hic mox antea, - quod ad omnes sequentes titulos hujus sectionis hucusque non inveniret refertur, cum nullus eorum e legibus antiquioribus desumptus esse videatur.

inn eptir mala vaxtom, sem þing menn ok rettarenn sia retlegaz firir guði, ok þeir vilia suara eptir sinni samvizku, æn æigi sem margr snapr hefir suarat her til, at þeir dæma ekki annat æn log; þui at sannlega skolo þeir þui suara, sem log vatta þæim a hendr, er vanda menn lata uðæmða a brott fara, ef vanrefst er af hende domarans, oc sua ef ofrefst er þæim er miskunnar ero verðir, af þarnan þeirra tillogo. Finnaz ok nog dæme til þess, at þeir menn hafa lotet harðar hefndir af guði, er vandæmt hafa, æn þo þeir harðare er oflæmt hafa, ok er miat mundangs hofet, en þui miara sem þat er, þa ero þeir þui sælle, er sua fa hæft þeirra fugurra systra hofe, sem i ollom rettum domum æigu at vera, at guði liki ok monnom hæfir. En þat er miskunn ok sannynde, ret(t)visi ok friðsemi; miskunni a at varaz, at æigi komi hæipt eða grimd¹ i doma. Sannynde herr at gæyma, at æigi verði lygi fram borin. Rettvisi a at varaz, at æigi verði með rangyndum hallað rettum dome. Friðsemi a at varðvæita, þar til er retr domr fellr a, at æigi verði með bræði akafr afelliss domr a lagðr. En þui gæymi domarar þessa, at þetta er þui þunglegre sem gerr verðr athugt ræynt² i ollum domum. En at menn variz þui gorr ranga doma, þa ma varla illt varaz nema

cumstantiis temperentur, pronti iudex ejusque advocati, Deo coram, ex sua conscientia, justitie maxime congruum esse censent, fugientes stultorum legalecorum morem, qui strictum jus in sententia ferenda se semper sequi contendunt. Etenim certo subibunt penas quas leyes indicunt iis, qui maleficos impune dimittunt, si aut minorem, quam lex statuit, penam de reo sumunt, sive justo majorem misericordia dignis infligunt, propterea quod officio suo desint. Namque sat exemplorum occurrat, quod Deus in eos gravi animadverterit ultione, qui levio-rem penam, quam par est, reis irrogarunt, graviorem tamen vindictam experti sunt iudices, qui sententias nimis rigidas tulerunt. Tenue bilancis examen; Sed quo magis tenue, eo beatiores sunt qui quatuor illarum sororum modum, que omni justæ sententiæ adesse debent, ita assecuti sunt, ut Deo gratum, hominibus utile esset. Sunt vero ille: misericordia, veritas, justitia et studium pacis. Misericordia prospiciat, ne ira aut odium sententiis se immisceant. Veritatis partium est servare, ne mendacia proferantur. Justitia caveat, ne pravo partium studio ajusto declinetur sententia. Pacis studium curet, justa sententia donec lata sit, ne nimio fervore immatura & condemnatoria sententia pronuntietur. Hæc iudices serio perpendant, eo enim difficilius videbitur, quo exactius inspicitur causa. Ut vero ab iniquis in

¹) Sic cod. membr. recte, non grund, quod in textum in editione Grægas irrepsit, et mendo librarii tribuitur.

²) Hæc duo athugt et ræynt eundem fere sensum habent, et incuria librarii tribuendum esse videtur, quod illud prius non deletum est.

vite, oc þui minniz menn, at með fiorum hattum verða rangir domar. Annað huat með ræzlo, þar sem maðr ottaz þann, er hann skal dæma, elligar segirnd, þar sem maðr snikir til nokorrar mutu, eða með hæipt, þa er maðr hatar þann er hann skal dæma; ella með vinattu, þar sem maðr v(i)ll liðsinna felaga sina, ok er þa illa skipat, er þessum hor hornum er inn visat, æn hinar skilgetnu systir ero i brott reknar, þar sem aðr varo talðar, þuiat illa man sa domr virðaz siri goðum monnum, en allra verst siri guði. Er æ þui betr, sem þessi kapituli er optar lesinn, þar sem um stor mal skal dæma.

Gai menn ok æinkannlega at fa þeim monnum prest er til bana eða limalaz ero dæmdir, aðr þeim verði refst, ok gefi til þess goða stund oc tom, þuiat illt verk skal hata, æn ælska manninn af naturulego eðle, æn saluna allra hellzt sem sinni iafnkristina.

CAPITULI XXXVI. ¹

Sva er tekitt um allt landet, at um hönor þær allar, er monnum ero skyldar, oc menn vilia enga rækt a leggja, þa vilium ver at enge take mæira en laga rætt^a a þeim. En ef frændr konunnar vilia leggja til hennar slíka heiman fylgio, sem skynsamir menn sia, at hinn mege vel við taka, er konona.

¹ Hunc titulum omittunt A. Th. T. I.; in additamento ponit X. XXXII Kap. I. Secunda manus in cod. membr. huic titulo numerum "cap. 35" præfixit.

a) laga rætt. Hic quantum fuerit innuitur et supra, pag. 41. not. 45, et in indice sub lagarett.

sententiis ferendis sibi caveat quisque — difficulter a delictis abstinebit, qui ea ignorat — sciant homines: quatuor modis injustas fieri sententias, aut metu, cum iudex a iudicando sibi metuüt; aut avaritia, ubi iudex donis inhiat; aut odio, ubi partem alterutram, cui sententiam feret, odio prosequitur iudex; et tandem favore, ubi quis socio suo operi ferre voluerit. Et sane res male agitur, ubi proles ista adulterina hospitio recepta fuerit, eiecit legitimis sororibus, que supra recensite sunt. Talis sententia valde offendet omnes bonos, sed maxime Deum. Quocirca eo utilior erit hujus tituli repetita lectio, quo majoris momenti sunt cause, iudicis sententia dirimende.

Præsertim probe curent iudices, reis, capite aut membris plectendis, pastorem concedere, ad supplicium priusquam rapiuntur, sufficienti in id mora & otio suppeditatis; siquidem delictum odio habendum, homo tamen, et natura jubet, amore fovendus, inprimis vero anima, æque ac ipsius christianæ communionis sociæ.

TITULUS XXXVI.

Totius populi consensu in leges relatum esse volumus, nequis ultra legalem juris personalis violati satisfactionem capiat stupratis feminis, quarum curam consanguineorum nemo gerere voluit. Si femine propinqui talem ei prestare voluerint dotem profectitiam, qualem ei, qui eam rem habuit, accipere æquum aesti-

höver legit, oc vill hann þa¹ eige festa hana, þa skal hann gjalda slikan rætt fire þa kono, sem XII menn loglega til nefader vilia dæmt hava. En ef frændr² vilia ekki til leggja, þa skal sa er konona hever legit bede bioda oc bæta laga rætt. En ef hinn vil æige viðtaka, er þan rætt a at logom, oc vin(n)r [a þæim er kono hever legit, þa vinr³ hann a saklausum manne, oc suare sem log vatta. En allar þær meyar oc konor, er menn leggja ræð a, oc verða þær leguar, þa skolo þat dæma XII menn, hæde rætt oc rað spell, epter þui sem þeir sia at hinn er sæmðr af, er rættinn a at læimta.

CAPITULI XXXVII.⁴

Sva liz oss oc oðrom skynsonom munnom, at um þa iafnaðar æiða^a, sem menn hava haft i sættargerðom manna, at⁵ þat se mæirr með ofkappe⁶ gort, heldr en logom oc rættindom. Oc af þui at ver hovom ollom monnom log suare i rikino, þa viliom ver at þesser æiðar falle vannlega⁷ niðr,

mant viri pèriti, ille tamen eam tum ducere recusat, satisfactionem fœminæ respectu propinquis ejns solvat tantam, quantam duodecim juste denominati viri, lata sententia, definire volunt. Si propinquis (dotis nomine) nihil expendere voluerint, reus legalem satisfactionem & offerre & prestare tenetur. Si ille, cui satisfactio jure debetur, eam recipere noluerit, et vim intulerit stupratori, insonem eum invasisse tenendum est, & ex legum præscriptis puniatur. Virgines & fœminæ omnes, propinquorum cura protectæ, si stuprate fuerint, duodecim viri lata sententia definiant satisfactionem, tum pro jure fœminæ personali violato, eum pro spe felicitis matrimonii frustrata, dignitati ejns accommodatam, qui satisfactionem caperet.

TITULUS XXXVII.

Nobis aliisque prudentibus, quoad juramenta æquitalis (v. æquiparata) in litibus civium transigendis vulgo adhibita, visum est, ea magis insolentia quam æquitate niti. Nos igitur, qui omnibus regni incolis justitiam jurejurando promissimus, volumus, ejus generis jurajuranda omnino aboleri, iis tantum concessis, quæ le-

¹) þa om. F.²) konunnar, fœminæ, add. F.³) a [om. F. male.⁴) XXXIII Kap. þ.⁵) oc F. ⁶) Cap. 36^a sec. manus in cod. membr.⁷) kappi F. ⁸) vandliga, (idem) A. Th. T. I. X. þ. Sch.

a) iafnaðaræiða. Iafnaðaræiðr Pausius bene danice vertit: Jævningseid; sed M.R. Legg. Gulensium interpres minus juste, hanc vocem denotare opina-

tur juramenta consuetà seu usu recepta, dan.: brugelige Eeder's; vide quæ in ind. voc. sub iafnaðaræiðr attuli.

oc þa æina uppi lata sem logbækr vatta, en þat ero dul æidar, oc um kenzlu mal þau, sem æige ero logleg¹ vitne til.

Sua liz oss oc haskasamlegt² fire guðe, at þar sem sa maðr suerr fire, sem male a at suara, þa skulo aller sueria eþter hans æiðstaf, þo at þeir vite eige hvartr er þeir sueria³ satt eða æige. Nu vilium ver þa skipan a gera, at sa sueri fullan æið fire sek, er fire male er, en aðrer sanne hans eið, með þui skilorðe, at eige vito þeir sannare fire guðe, en þeir sueria.

gum codices sancunt, iuramenta nempe purgatoria § censatoria, ubi legitimi defuerint testes.

Nobis adhuc Deo coram periculosum esse videtur, ejus, ejus interest, jusjurandum purgatorium edendo præeunte, omnes (ab eo productos testes) iidem ac ille conceptis verbis jurare, incerti quamvis fuerint, vera ne an falsa jurent. Nos legibus illatum volumus, ut ille, ejus interest, jusjurandum conceptis verbis solus præset, ceteri vero ejus firment juramentum, adjicientes, se nequid verius, Deo coram, scire, quam jurassent.

Rvenna-giptingar.

CAPITULI I.⁴

^a Fæder oc moðer skal raða gyptingom ðættra sinna, ef þau ero til. En ef þeirra misser við, þa eigo frændr hinir nanasto gyptingom at raða.

Giptingar maðr skal raða hæiman fylgio oc til gjofo^b fire frændr kono sinne, sua

Jus matrimoniale.

TITULUS I.

*P*ater materque, modo supersint, filias suas elocandi jure gaudeant. Parentibus defunctis, idem jus ad propinquorum proximos devolvitur.

Desponsator defuncti § dotem profectitiani femine sibi sanguine junctæ, § antipherna,

¹) logleg om. *A. Th. T. I.*   ²) hascalegt *Sch. T. I.*   ³) segia, dicant, *A. Th. T. I.*   ⁴) *Inscriptio et numerus capitum ex ordine legis derivatur, non ex codice membr., qui sectiones hic non dividit, et capitulum numerum a secunda manu continuatum (XXXVII) habet; ignorat etiam hunc titulum, A. Th. T. I. et hujus sectionis quicquid habent, juri personali subjungunt; X itidem, sed hunc titulum in additamentis adfert.*

a) cum hoc titulo conferatur *II. II. legg. Frost. pagg. 168, 169. H. A. Legg. Gul. pag. 128;* hic legislator quandam adjecit iidem fere verbis in *legg. M. R. Gul. Erfstat. I. Jons b. Qg. 1, 2.*

b) Heimanfylgio oc tilgiof. Heimanfylgia, heimanmunde, heimanferð, heimangjöf, dotem a desponsatore legitimo sponso stipulatam denotat, sed tilgiof, viðgjoald, gagngjald, antipherna, que

sponsus uxori pollicetur, in securitatem dotis accepta. Hinc lite de horum quantitate acta, onus probandi quoad dotem incumbit desponsatori, quoad antipherna sponso. Mandr simpliciter positum ambigua est significationis, nec magis donum matrimonium, quod sæpissime dicitur gjofo, quam largitionem sponsalitiæ et antipherna, quibus uxor quasi emitur, denotat, igitur in *Erfstat. 19, cum de an.*

sem þeim kemr asamt. Þeir skulo þa oc vindinga nær brúðlaup skal vera, en ef þa skil a um maldaga, þa late giptingar maðr hera tueggja manna vitne um heiman fylgio, hvat mællt var, þeir er líia varo. En ef þa skil a um tilgiöf, þa niote festar maðr tueggja vatta, með fyrra skilorðe, en enga hæiman fylgio ma arve gyptingar manz riuva, þa er sua er gorr¹, sem nu var skilt. En ef dótr verða föðor sins arvar, eða möðor, eða broður, æða hverskis arvar sem þær verða sumar giptar en sumar ugiptar, þa skulo þær er ugiptar oc taka sua mikit af uskiptum arve, sem þær höfðo er he(i)man ero gipttar. En þo at allar se heiman giptar, oc er eige skipt hæiman fylgio til iafn-áðar þeirra i millom², þa take þær af uskiptom arve iann mikit sem su hafðe hæiman, o meðan³ se vinz til. Griper þeir aller er lagðer ero til hæiman fylgio, oc ero þeir metner oc mynder i hennr þeim er kono fær, þa a hann þa iafu hæimila sem fader eða möðer leti hæiman fylgia. En ef maðr seger, at hann leði eige til þess þa gripo, þa sueri hann eins eide, sua karl

prouit inter eos conuenerit. Dieu nuptiarum etiam constituent. De conditionibus stipulatis si inter eos non conuenerit, desponsator duorum presentium prodici faciat testimonium de dote profectitia, quanta constituta fuisset. De antiphernis si dissentiuut, sponsus allato modo duorum testimonio probet veritatem. Dotem profectitiam, ex iuriam prescriptis comprobatau, heredi desponsatorio rescindere haud liceat. Si filie, alie nupte alie inuupte, patri, matri, fratribus, vel cuiunque tandem alio successerint, inuupte tantum ex asse hereditatis prerogatiua capiant, quantum nupte (& dote) reportarunt. Si omnes nupte fuerint, sed inaequalem acceperint dotem, ex asse hereditatis, dum suppetit, aequalem enim ea, que uariuam reportauit, portionem relique capiant. Res pretiosas, dote profectitie additas, et facta taxatione sponso traditas, hic eodem tenet titulo, aesi a patre vel matre cum dote profectie fuissent. Si quis contenderit, se non ea mente concliuia commodasse, (ut eederent sponso), solitario hoc probet iuramento, sive vir fuerit sive femina, sed a despousatore tantum (quantum reedit) sponsus actione exi-

1) var gior F. er gort Sch.

2) amille X.

3) ametan F.

tiphernis sermo est, additur: eingi skal ser kono kaupna með annars manns fe, nema bonis alienis uxorem sibi emat, quod conuenit phrasi in Gragasam usitata: möðir mundi keypt, mater mundio emta. Postea tit. 5. h. s. mundr indubie denotat dotem, proprie sic dictam, unde hujus uocis uacillans significatio apparet. cfr. celeb. Sehlegeli

dissert. historico-critic. in Gragasam isl. p. CXVII, CXVIII. ut et ipsam Gragasam I. pag. 411, ubi mundr nihil aliud est quam antipherna, (per arham sponsalitiuam ibi exposui) quod clarius apparbit si Et. 19 hic postea cum Grag. I. c. conferratur.

sem kona, en sœke til iafumikils giptingar mann kounnar, oe skerðe þat til gíof hennar efter rætti til tolo. En ef ekkia gipte sek heiman, oe lætr hon virða fe annarra manna til hæiman fylgio ser, oe ler sa til er atte, þa a hann þat iafuheimilt sem þat er ekkian atte. En ef maðr kuez eige til þess let hava, þa syne með eins eiði, en hæiman fylgia hennar þui minne.

gat. *Pro redditi quantitate autipherua immi-
nuntur. Si vidua seipsam despondens aliena
ei commodata bona in dolcu suau profecti-
tiam æstimari fecerit, sponsus hæc eodem te-
neat dominii titulo, quam ea que viduæ reuera
fuerunt. Si quis contenderit, se eam in finem res
suas haud commodasse, solitario hoc probet
juramento, sed dos viduæ profectitia pro rata
minuitur.*

CAPITULI II.¹

Fe konu sinnar seal maðr eige fara af lande brot, nema hon vile. Raða skal hann fe þeirra ollo til þarva þæim; hvarke seal þeirra fire mæla ne fire gera annars fe. Slíkan rætt a hvern a kono sin(n)e, sœm a sialvum ser, ef henni² verðr með ovond misþyrmt. Æigi a kona at synia bonda sinom felags. Nu fer maðr meyar; eige mego þau felag leggja sin i millom, nema þeir menn iate er til arfs þeirra ero komner, en ef þau ala born til arfs sins, þa mego þau leggja felag sin i millom, slíkt sem þau vilia.

Nu fer maðr ekkju, oc a hon born til arfs sins, oc ero þau i umegð, oe vil hann þo³ leggja felag sitt við hana; þa

TITULUS II.

*Bona uxoris suæ, ea invita, peregre deferre
ne cui liceat. Bona conjugum omnia com-
muni eorum utilitati impedere potest maritas.
Conjugum neuter alterius bona dictis factive
committat. Eadem cuique marito circa ux-
orem suam malitiose injuriamque juris person-
alis violati debetur satisfactio, acsi ipse male
habitus fuisset. Uxori haud liceat marito suo
bonorum communionem denegare. Virgine
nupta, conjuges bonorum communionem haud
faciant, nisi legitimi utriusque heredes consen-
serint. Prole hereditatis capaei procreato
bonorum communionem pro labitu instituant.*

*Qui viduan, cui liberi sunt hereditatis ca-
paees, sed impuberes, ducit, et in communionem
bona transferre cupit: liberorum propinquos*

¹) Hunc titulum non habent A. Th. T. I. In additamentis ponit X. In cod. membr. secunda manus scripsit: "cap. 38." ²) honom (o: marito) Sch. ³) þa, tam, V.

a) Hic titulus fere iisdem verbis in II. A. legg. Gul. Qg. cap. 2. 3. 4. pagg. 69. 70; M. R. legg. Gul. Et. c. 3, et Jonsb. ibid. etiam conferantur.

skal hann gera stefno til hovoðs barns monnom¹ barnanna, oc leggja felag þeirra saman farmagne: leggja iorð^a iorðu i gegn oc eyri eyri i gegn; meta oc faung hans, hvart þau ero meire eða² hennar faung se. Nu ma þar³ eige riuva, er sua er lagt; en ef þau leggja annan veg felag sitt sau-an, þa ma riuva, hvart sem vil⁴, hans erv-inge eða hennar, a þa lund, at fara a þing fram, fyr en þau have verið XX vetr a-samt⁵, þa a hann alldrege uppreist⁶ þess mals siðan. En ef maðr fier ekkio barn-lausa oc ala þau ser bornn saman til arfs sins⁷, þa mego þau leggja felag sitt sam-an, þa skal þat halldaz, epter þui sem lo-gleger vattar vito.

Su til gíof skal kono heimil vera, er til hennar var geven, oc vattar vito, at lyst var a gíptingar dege, ef hon liver lengr, en ef hann misser hennar við, þa take arvar hennar heiman fylgio, en tilgíof falle niðr.

CAPITULI III.⁸

⁶ Er þreigar ganga saman at laudz lo-g-om⁹, oc aukaz þeim fe, þa (a) hann tua

¹) hofuð-barns-monnom St. E. hofuþz barnz monnum Sch.

²) magis usitatum) cett.

³) þat V.

⁴) uppreisn V.

⁷) sins om. V.

⁶) Hunc titulum secunda manus in cod. membr. 39um numerat; A. Th. X. T. I. juris personalis titulo 36 subjungunt. Illum excipit hujus sectionis tit. 5tus.

⁹) lofum landz A. T. I.

primarios areccsat, et iis coram communionem instituat, pro utriusque bonorum quantitate. Fundus fundo, ucia ucia respondeat; Rula easa mariti au quantitate uxoris superent, per taxationem definiatur. Communionem coram sic institutam rescindere ne liceat. Communionem aliter initan rescindendi facultatem habeant hæredes, vel mariti vel uxoris, modo in comitiis intra vicesimam matrimonii hiemem peractam instituitur rescissio, qua præterlapsa nulla datur actio. Si quis viduam duxerit inprolem, ex qua liberos suscipit hereditatis capaces, bona sua in communionem deserant conjuges, que valeat, idoneis comprobata testibus.

Antipherna, testibus coram, die nuptiarum uxori constituta, domini titulo cedunt uxori, si maritum supervixerit. Illic si superstes fuerit, hæredes uxoris dotem profectitiam tantum capiant, sed antipherna cedunt marito superstiti.

TITULUS III.

Cum egeni legitimum inuent matrimonium, ex aucta re familiaris, tam mobili quam fuitis,

a) leggja iorð &c. Illic locus probat: conjugibus licitum fuisse plenam bonorum communionem (helsinga felag) instituere si voluerint, quamvis ex regula maritus duas partes, uxor tricentem habere debuit; v. tit. subsequ.

b) Confr. H. H. legg. Frost. pag. 171; M. R. legg. Gul. Kb. 4; Jonsb. Qg. 1.

late, en hon þriðjung, bæði í lande og í leysom eyre; en ef annattveggja hiuna miss-er annars við, oc þrytr samkunndo vitne, þa fare þat epter þui sem skyrer í þæim kapitula^a, er maðr sez í uviðan eyre, oc greiðiz þa fe upp epter logoim. En ef maðr kaupar iorð með gripom¹, eða lausa fe, eða hu fe kono sinnar, oc liver hon honom lengr, þa skal hon þat eitt hava or lönndom, af arve hans, er hon hafðe heiman oc til gíof með, oc þo sua at hann leiði hana til botar skeyting^b at taka², þviat lög riuva þat mál, oc lausa fe er arvar greiða henni í lond. En ef hon tekr fe í erfð, síðan er þau komo saman, oc verðr þat fe fire iorð greitt, þa skal su iorð hennar vera.

^c Mær su er arve verðr, hvergiz³ arve er hon verðr, hon ma gípta sek sialf þæim er hon vil, þa er hon er XV vetra at alldre, með þeirra frænda raðe, er nanaster ero oc vitrazter, bæði í foðor ótt oc móður ótt.

^d Hverr er giptingar maðr er rættir at konu, late allt vera⁴ heimill í heiman fylgio.

¹) grip (in sing.) *V.*   ²) til bocar, skeyting at skeytings *A. T. I*; post botar comma ponit *V.* in marg.; om. *V. p.*

marito due sunt partes, uxor tricentem habeat. Quodsi conjugum alteruter decesserit, testibus de pacto nuptiali deficientibus, res moderanda erit juxta præscripta legum in titulo de occupatione bonorum (papillarium) noudum aestimatorum. Bona hoc casu ex legum præscriptis distribuenda. Si maritus prædium emerit emclis, mobilibus, pecoribusve uxoris, illa, marito superstes, ex fundis relictis hereditariam capiat portionem ex quantitate tantum dotis profecticie, adjectis antiphernis moderatam, etiamsi (maritus) scotationem in ejus favorem literis consignasset; leges enim tali actui vin adimunt. Bonorum mobilium tantum capiat (vidua), quantum heredes ei tradunt. Si post nuptias initas hereditaria bona obtinuerit uxor, quibus prædium acquiritur, hoc in ejus dominium transeat.

Virgo hæres facta, cuiunque tandem decesserit, nubendi habeat potestatem, cui ipsi libuerit, modo quindecim annorum sit nata, et consilio utatur consanguineorum, qui proximi sunt & prudentissimi, sive agnati fuerint sive cognati.

Sponsor feninæ legitimus curet omnia in dotem collata justo iuncti titulo. Quicquid

taca, ad libram, ad scotationem capiendam, *X*; til botar ³) hvergist *V.* hverigs þ.   ⁴) vera cod. membr.

a) i þeim kapitula, scilicet *Et. 19. Hic de egenis sermonem non esse, sequentia probant.*

b) hæc sententia etiam ita exprimi potest: etiamsi ad panni particulam, eam, ad scotationem recipiendam, deduxisset. *cf. quæ in indice sub botar skeyting annotavi.*

c) vide *H. II. legg. Frost. pag. 176, 177*; *H. A. legg. Gul. p. 217*; *M. R. legg. Gul. Eb. 2. Hæc in Jonsbokum non illata sunt, et in plurimis legg. Gulensium (M. R.) apographis non inveniuntur.*

d) vide *H. II. legg. Frost. p. 175. Jonb. Qg. cap. 2.*

En allt þat er sækia skal at logsoknom þa seal eigi tilgjof i mote koma.

actione petendum est, antiphernorum caveat congrua portione.

CAPITULI IV.¹

^a Ef mæx hever þar halld broður sins, þa se² faður frændr oe móður frændr sueinsins sliet henni til handa i heiman fylgjo, af siar-lutom sueinsins, sem þæim syniz er hygn-aster ero; en ef þa skil a, þa raðe þeir fõður frændr, er arve þeirra ero næster, ef þeir hava³ vit til⁴. En ef broðer gefr þa sök, þa er hann er fulltiða, at þeir have tekitt fe a⁵ gipting systur hans, þa stande sa fire eins eide, er su sok kæmr a hond. En ef einn hverr verðr sannr at því, at hann hever til þess muto tekitt, reiði sliet sueininom, sem hann tok i mutona, oe heiti drengr at verre. En umfram rað⁶ þeirra manna, er nu ero til skilder, þa skal hon eigi ega kost meira at taka ser til heiman fylgjo. En ef hon telr annan veg en nu er skilt, þa halldiz því at eins, at broðer hennar vile, þa er hann er fulltiþa. Ef broðer gipter systur sina með franda raðe, sa⁷ er elltr er, oe ero sumer i umegð, þa skal þat halldaz, sua sem þeir vere aller fulltiða.

TITULUS IV.

Si penes virginem tutela & cura fratris sui bonorum fuerit, agnati cognatique pupilli, e bonis ejus in dotem sororis tantum erogent, quantum eorum prudentissimis visum fuerit. Si inter eos non convenerit, agnatorum, utriusque hereditati proximorum, valeat sententia, si modo iis prudentia non defuerit. Quodsi frater majorennis factus contenderit, eos largitione corruptos sororem suam cloasse, incusatus juramento sese purget solitatio. Qui largitionis dolose convincitur tantum rependat pupillo, quantum fraudulenter accepit, improbi hominis nota insuper signatus; sed ultra consilium virorum hic nominatorum dotem sibi ipsi erogare sorori hand liceat. Si alio quam hic prescripto modo dotem erogaverit soror, rata solimmodo maneat dos, si frater ejus, majorennis factus, voluerit. Si frater natu maximus, reliquis fratribus minorennibus, sororem suam, propinquorum consilio, in matrimonium dederit, hoc ratum statunqne maneat, quasi omnes facti fuissent majorennis.

¹⁾ Hunc titulum secunda manus in cod. membr. 40um numeral; om. A. Th. T. I.; in additamentis ponit X.

²⁾ siat F. ³⁾ hava cod. membr. in margine. ⁴⁾ ef þeir vita, si modo rescierint, F. ⁵⁾ af, er, F.

⁶⁾ um framrað, cod. membr., verbis prave junctis.

⁷⁾ sa, cod. membr. in margine; om.

X. F. þ. Sch.

CAPITULI V. ¹

TITULUS V.

^a Ef kona legz með manne ² unnder bonda sinn, eða skilz hon við hann saklaust i mote guðs logom ^b, þa hever hon fire gort munnde sinom ³ oc tilgiöf. En ef bonndenn byðr henni samvist, en hon vil eige, þa skal hann ollom fiar lutom hennar varðveita, meðan hon liver, en sidan take sa heiman fylgio hennar, er þa er arve næstr, en enga tilgiöf. En ef þau sættaz a mal sin, oc tekr hana við henni, þa fare mal þeirra sem þat veri spella laust ⁴. En ef henni verðr sa glöpr optarr fire, þa skal hann þo fiar lutom varðvæita, meðan lif hennar er, at hann vill ⁵ eigi optar við henni taka, en sidan fare sem adr var mællt ⁶. En ef hon hever eige fyrr ⁶ meirr við þann glæp verit kennd, oc heitr hon yver botom við guð oc bonda sinn, oc byðr honom samvist, oc vil hann eige eiga hana, þa have hon heim- an fylgio sina, en eige tilgiöf. En ef bondi

Si uxor, marito adhuc vivente, cum alio concubuerit, aut a marito, contra leges ecclesiasticas, sine data causa, divortium fecerit: dotem suam & antiphrna committat. Si uxor a marito oblatam cohabitationem repudiarit: ille quelibet uxoris bona, dum ipsa in vivis agit, administret. Defunctæ heres proximus dotem recipiat, non antiphrna. Si maritus, mutua inter conjuges facta reconciliatione, eam receperit, res eorum ita se habeant, acsi uxor vacaverit culpâ. Bona uxoris, ejusdem criminis deuo convictæ, dum ipsa in vivis est, maritus, culpæ veniam ei denegans, conservanda curet, de quibus in posterum fiet, ut antea constituitur. Si istius criminis antea uxor convicta non fuerit, & Deo maritoque suo morum emendationem pollicetur, ultro laicè observens cohabitationem, eo recusante, tum ea dotem retineat, antiphrnis privata. Si maritus eam dote privari intendens contenderit, tali eam

¹) "Cap. 41", secunda man. in cod. membr.
sinom om. V. ⁴) spiall laust V.

²) öðrum A. Th. I. manni öðrum X. T.
⁵) vilde X. þ. Sch. vilii V. om. optarr.

³) munnde
⁶) firre V. fyrr om. Sch.

- a) vide H. H. legg. Frost. pag. 174; M. R. legg. Gul. Eb. cap. 5, 6; Jonsb. Qg. 5, 6. Leges Magnanæ cum hic multa addant, sed Jarnsida hic ad leges H. H. Frostensæ propius accedant, hoc mihi indicium erit, Jarnsidam hoc loco Haconi, non Magno, attribuendam esse.
- b) mote guðs logom. Causæ matrimoniales jam pridem inter ecclesiasticos relatae sunt, partim indulgentia imperantium, partim quod Papicolæ matrimonium inter sacramenta retulerint, diversis hoc

probantes commentis, ut: conjunctionem Christi cum ecclesia sub matrimonii imagine representari &c.; sed cum jam ecclesiasticum, qua complexum legum ecclesiasticarum, originis respectu divinum esse contenderint Papicolæ, facile apparet ratio, cur leges ecclesiasticæ, præsertim circa matrimonia incunda, dissolvenda et sancto colenda, guðs loq. sev leges diuinæ dictæ sint. cfr. Boehmeri princ. jur. canon. §§ 69, 386, 387.

c) sem adr var mællt, ambiguum est an uxor secunda

hennar vil firra hana heiman fylgio¹ sinne, oc segr sua, at hana have fyrr meir slikr gloppr hennt, oc var su sakar gipt eige fyrr meir af hans hendr við hana, sua at menn visse, þa stænde hou fire eins eide, oc have heiman fylgio sina, en eige til gíof, ef² hann vil eige við henne taka.

a En ef meinleiki sundrar samvist hiuna með þess raðe er sundra³ a at guðs logom, have sitt fe þa⁴ huart þeirra.

En ef maðr sætetz við þann mann, er legít høver kono hans, þa skal sa væita trygðer þeim er konu a. En ef hann tekr konu sina i húscaþ apr, oc liggir hinn hana sinn annaþ, meðan þau ero saman, þa er hann tryggrove, sem sa er vigr a vspilltar⁵ tryggðir. En ef bonde konunnar vinnr síðan a honom, þa vinnr hann a tryggrova manne oc ugílldom, bæde kononge oc frændom^b. En ef maðr fær ser konu at logom, oc gefr imote henni⁶ tilgíof, oc fellr hann síðan i fra, þa skulo lukaz henni þing sin oc heiman fylgia af sialfs hans fe, meðan

impudicitia antea fuisse inquinatam, ejus criminis ille tenen eam antea nunquam, quantum innotuit, insinulavit: juramento uxor se purget solitario et dote fruatur, non vero antiphernis, si maritus eam recipere noluerit.

Si matrimonii contrahendi impedimenta legalia cohabitationem conjugum dissolverint, ejus consilio, qui juxta leges ecclesiasticas divortium faciendi gaudet potestate: suas uterque conjugum habeat facultates.

Adulter, qui uxorem alieijus stupravit, cum marito reconciliatus, fidem ei dare tenetur. Si adulter cum uxore a marito in matrimonium recepta iterum coit, dum in conjugio versatur: sedifragus habeatur, par illi, qui integram fidem eade violat. Si maritus uxoris violatae adulterum occiderit, sedifragum occidisse censatur, ejus ob eadem nec Regi nec propinquis ulla debetur satisfactio. Si quis sibi uxorem legitime quæsierit, et antiphernis constitutis coemerit, eo demortuo, uxori ipsius ciuelia, dosque profecticia, e marito opibus, in quantum sustinere possunt,

¹) Sic A. Th. X. F. þ. Sch. T. I.; h. ferð cod. membr., r̄ ferð longe seriore manu addito in lacunam n prima manu relictam. ²) en, scd, add. F. ³) sundrast (in pass.) F. malc. ⁴) þa om. A. X. T. I. ⁵) vgyur aulspítar F. haud intelligendum. ⁶) henni om. F.

vice adulteri comperta dotem suam et antipherna committat, ex regula prima, nam tantam antipherna, ex regula secunda. Illud, non vero hoc, accipio, justa sequentia: En ef bondi hennar vill firra hana heimanfylgiu sinni oc segr sva &c.
a) efr. pag. 64, notam b. *Impedimenta matrimonium dirimentia publica hic innuuntur; talia fue-*

runt: votum solenne calibatus, susceptio majorum ordinum, adulterium, raptus uxoris, disparitas cultus, vinculum matrimonii antecedentis, consanguinitates et affinitates tam vera quam fictæ.

b) *Sequentia novam legem esse, nec cum antecedentibus coherentem, apparet.*

þat vinz til, en þeir er næster ero erfðom epter hann, þa skulo þeir ekki^a luka af sino, oc ekki taka efter hann.

solventur, heredes vero ejus proximi e suis nihil addent facultatibus, nec quid (dote non expensa) hereditatis nomine capiant.

E r f ð a t a l¹.CAPITULI I².

^b Svar skal taka arf epter föður sinn, ef at skopom ferr^c, sua ætlaðingr, sem ættborinn. En ef illa verðr, þa tekr faðer epter son sinn, ef hann a eige borinn arva³.

Recensus successionum.

TITULUS I.

Ex ordine nature filius tam legitimatus quam legitimus hereditatem adeat patris. Per factum sinistrum pater filio, heredis experti, succedat.

CAPITULI II.

Sv er onnur erfð, er tekr dotter oc sunar sun, sa er skilgeten er, oc sua faðer hans. En ef sunar syner tueir standa til arfs, skilgetner, oc er annars faðer skilgetinn en annars eigi, þa take sa arf, er⁴ skilgeten er faðer hans. En ef hann a eigi ne⁵ dotter⁶, þa eigi hann arfskipte⁷ við sunar dottur, oc skipte sua^d sem skipta⁸ skyldo sunar

TITULUS II.

Successio secunda est, cum hereditatem adit filia & nepos legitimus, e filio legitime nato procreatus. Si duo legitime nati nepotes hereditati proximi fuerint, unus a filio legitimo, alter a spurio oriundi, eam adeat nepos a filio legitimo. Si filia defuncto non fuerit, nepos cum nepte ex filio concurrat, quo casu hereditas eodem modo dividuunda, acsi adesset nepos ex filio

¹) Inscriptio in cod. membr. non adest. Litera initialis solito major indicat, librarium hic sectiones divisisse. Novum numerum titulorum secunda manus addidit. ²) Omnes tredecim successionum classes unicum effecit titulum in A. Th. T. I. X., classibus tamen invicem per numerum distinctis. ³) er ei borinn arva A. Th. ⁴) ef, si, V. ⁵) Mbr. nē. ⁶) eigi dottur A. Th. X, þ. ei nema dottur, si non nisi filia def. f. I. ei ne om. Sch. ⁷) þa er hann arfi skifti þ. ⁸) skipta om. A. Th. X. T. I.

a) þa skulo þeir ekki &c. antipherna uxoris hæres ne solvat si demortui bona non suppetierint, cfr. Et. 19 postea. Dos proprie sic dicta cum bonis pupilli et debitis legalibus concurrat, sed antipherna cedunt debitis legalibus.

b) Recensus successionum nec omnino convenit II. II.

legg. Frost. 116, seqq. nec legibus Magni Regis, sed ulterius ibi exponitur.

c) ætlaðingr. De filio naturali legitimando tractatur h. s. tit. 17.

d) oc skipte sva — oc dottir; hæc in versione danica legg. Frost. omittit Pausius.

sunar¹ oe dotter, oe stande i ollom erfðom upp fra þui. Sama mal eigo broður syner² sua getner. En þo at dotter se ein,³ en þeir allmarger, þa skal hon ganga iamnt til arfs við þa; en þo at þær se allmargar, en sunar sun einn, þa skal þo skipta iafnt þeirra i millom. En ef oðals iorð er i skipte þeirra, þa skulo þeir brøðr leysa til sin sliku fe⁴, sem allra uanna ginge i miðil, með voru oe kuik fe, gulle oe brenno silfri. En ef misser dottur oe sunar sunar, þa tekr sunar dotter fyrri arf en brøðr.

CAPITULI III.

Sv er erfð hinn þriðia, er⁵ broðir verðr broður arfe, oe ero þeir samfeðra oe skilgetner, en ef broður⁶ misser, þa tekr syster samfeðra oe skilgetinna.

CAPITULI IV.

Sv er hin fiórða erfð, er tekr fòður fader oe fòður brøðr, oe broður sun, sinn þriðing hverr þeirra. En ef fòður brøðr er einn, en broður syner fleiri, þa skal fòður brøðr taka hialvan arf við þa. Nu er broður sun einn, en fòður brøðr fleiri, þa

& filia, quod & in omnibus successionebus deinde servandum. Quoad fratrum filios legitime natos eadem valeat regula. Filia unica tantam capiat portionem quantam illi, etiam complures. Sed filie si fuerint plures, nepos e filio unicus, equalem hic eum illis capiat portionem. Prædia avita in hereditate dividenda si que fuerint, fratres ea redimant pretio solito, in meree, pecoribus, auro & argento desecato. Filia & nepote ex filio deficientibus, neptis ex filio fratrem præcedat.

TITULUS III.

Successio est tertia, cum frater in fratris hereditatem vocatur, uterque ex eodem patre & legitime nati. Frater si defuerit, hereditati immittitur soror legitima, ex eodem patre procreata.

TITULUS IV.

Successio est quarta, cum hereditatem adit avus paternus, patruus & patruelis, eorum quivis hæres ex triente. Patruus si unicus fuerit, sed complures patruelus, ille hæres fit ex semisse; at si patruelis est unicus, sed patruus plures, tum ille hæres erit ex semisse. Si horum

¹ sonarsynir (in pl.) V.
male.

² broðarsynir, fratris filii, V.

³ ein se cod. membr.

⁴ slikt fe V,

⁵ at, ut, F.

⁶ broðurs V.

a) Sententia in legg. Frost. II. II. hic interposita, et in Jarnsida omissa, viz intelligibilis est: En þat

seal eigi vera eiltra enn XXX vetra oe eigi yngra enn XV, vetra.

seal hann taka halvan arf við þa¹. [En ef einn þeirra er til, þa seal hann² taka þan(n) arf allan. En ef engi^a þeirra er til, þa tekr móðer skilfengin³ þann arf [allan. En ef hennar misser, þa tekr föður móðer og föður syster⁴ og broður dotter skilgeten, og seipte sua sem þeir skipta föður föðer og föður broðer og broður sun.

CAPITULI V.

S^v er en fimta erfð, er tekr broðer sam- (m)æðra og bræðra syner, halft hvarær tueggjo. En ef eigi er broðer til, þa eigo bræðra syner^b þann arf allan. En ef bræðr sammæðra ero eigi til, ne bræðra syner, þa seulo⁵ systr sammæðra og bræðra dætr þann arf taka, og skipta sem þeir skyldo skifta, ef þeir veri til.

CAPITULI VI.

S^v er hinn sætta erfð, er tekr föður syster samfæðra og skilgeten, og þó föðer henn-

uius tantum extiterit, hæres fit ex asse. His omnibus deficientebus, mater legitime acquisita integram adeat hereditatem; quæ si defuerit, accedat bonis relictis avia paterna, amita et fratris filia, legitime natæ, quo easu hereditas distribuenda ex eadem regula, aesi adfuissent avus paternus, patruus et patruelis.

TITULUS V.

Successio est quinta, cum hereditati immittitur frater ex matre & filii patrum, utriusque ex semisse; fratre (ex matre) deficiente, ad patruorum filios hereditas tota defertur. Si defuerint tunc frater ex matre cum patrum filii, accedant sororis ex matre et patrum filia, ex eadem ac illi regule heredes factæ.

TITULUS VI.

Successio est sexta, cum hereditatem capit avita, legitime ex eodem ac pater (demortui)

¹) þann arf halfan, eam hereditatem ex semisse (capiat), *V.* — ²) a [om. *V.* — ³) skilgetin *Ni.*
⁴) a [eod. membr. in margine, alia (sed cætera) ut videtur manu adscripta. — ⁵) þa eru og skulu *V.*

a) En ef engi &c. Hic matri tota defertur hereditas, deficientibus avo paterno, patruo et patrueli, et profertur avia paterna, amita et filia fratris, sed in legibus H. II. Frost. p. 117 mater concurret cum amita et fratris filia, quibus avia paterna profertur, nec mater hæres fit nisi ex semisse; imo deficientibus iis cum quibus concurrat, in se-

stem hereditatum classem descendit. In legibus Magnæanis mater in tertia classe, fratre & sorore deficientibus, admittitur, quod et magis convenit legg. H. A. Gul. ubi frater in tertia, mater in quarta, classe in hereditatem vocatur.

b) Cum bræðrasynir etiam in quarta classe vocati sint, hic vocatos opinor filios patrum; vir enim agna-

ar se frillo sun^a, oc sa halfbræðrungr, er hann er skilgetinn, oc kominn fra bræðrum samfedra, oc tekr halfan arf hvart þeirra, ef þau ero bæðe til. En ef annars þeirra missir við, þa take þat allan arf er til er. En ef hvarle þeirra er til, þa take su kona þann arf allan, er halfbræð(r)ungr er, oc sua at frænsemi kominn, sem aðr¹ var skilt um karlmenn.

CAPITULI VII.

Sv er hinn siaunda erfð, er tekr frillo² sun, ef hann er til. En ef enge liver i siaundu erfð i haugillde nema bróðer skilgetinn, þa take fyrr³ bróðer hans i siaundu erfð laungetinn, ef hann annðaz barnlaus, hellede en i attando erfð gange. En ef hværge er þessara til, þa tekr frillu dotter.

CAPITULI VIII.

Sv er hinn attanda erfð, er taka efter^b bræðra sunu^a, oc er at friðia manni frændsemi þeirra [i huaratueggjo halfo^c, en ef

¹) aðr om. þ. Sch. ²) friðla A. ³) fyrst og fyrr, primum & prius, V. ⁴) synir V. ⁵) einn hvorutueggja hallt, dimidiam (hereditatem) quisque?, V.

ti hic cum cognatis confunduntur. Duorum fratrum filii invicem dicuntur bræðrasynir sed filius fratris bróðurson in quarta classe.

^a) Hic fingitur, duorum fratrum (quorum filii hic invicem succedunt) patrem communem e concubina

patre procreata, hic quamvis ex concubina susceptus fuisset, et fratruelis legitime procreatus a fratre ex patre. Uterque, si extiterit, hæres sit ex semisse. Alio eorum deficiente, assem capiat superstes. Utrouque deficiente, femina hereditatem assequitur fratruelis, ejusdem propinquitatis ac antea, quoad mares, fuerat constitutam.

TITULUS VII.

Successio est septima, cum filius ex concubina, si quis fuerit, in hereditatem vocatur. Si in septima successioni classe aguatorum neutro in vivis fuerit, præter fratrem legitimum, improli eo demortuo, frater ejus spirius in septima classe prius in hereditatem ejus vocatur, quam in classenu octavam devolvatur hereditas. His deficientibus, filia ex concubina succedat.

TITULUS VIII.

Successio est octava, cum hereditati aduittuntur fratrum duorum nepotes, quorum cum defuncto cognatio est utrinque in tertio gradu (li-

esse procreatum, quod quidem quoad fratruelis hic non aperte dicitur, sed ex constitutione quoad amitam æqui videtur.

^b) efter bræðra sunu; quid hoc denotet in versione innui: idem est ac næsta bræðra in Gregusa;

þeirra misser, þa skulo taka konur þær, er epter ero brædra dætr.

CAPITULI IX.

Sv er hinn IX erfð, er tekr modur fader oe dottur sun. þeir eigu haðer einn arf at taka, oe verðr hvartueggi annars arfe. En ef þeirra misser, þa tekr modur¹ modær oe dottur dotter hvartueggja þeirra epter aðra, ef annarrar misser.

CAPITULI X.

Sv er hinn X erfð, er tekr modur bróðer oe systor sun. þeir eigu haðer einn arf at taka oe verðr hvartueggi annars arve. En ef þeirra misser, þa tekr modur systor oe systur dotter. þær eigo haðar einn arf at taka oe verðr hvartueggja annarrar² arfe.

CAPITULI XI.

Sv er hinn XI erfð, er taka þeir menn, er ero tueggja systkina syner, karls oe kono³. þeir eigu haðer einn arf [at taka⁴, oe verðr hvartueggi annars arfe. En ef þeirra misser, þa skulo taka tueggja⁵ systkina dætr, karls oe kono⁶. þær eigu haðar einn arf at taka, oe verðr hvartueggja annarrar⁷ arfe.

¹) modur cod. membr. in margine.

²) annars (in masc.) A. Th. X. T. I. F. þ. Sch.

³) qvinno Sch.

⁴) atka cod. membr., errore librarii.

⁵) tueggja om. A. Th. X. T. I. F. þ. Sch. — In cod. membr.

tueggja in margine a secunda manu appositum est.

⁶) qvinno Sch.

⁷) annars (in masc.) F.

Legislator etiam ipse quid sit declarat, et simul indicat modum propinquitatem computandi his temporibus usitatum, justum nempe canonicum.

nae collateralis æqualis). Qui si defuerint, accedunt femine neptes, ex uhorum fratrum filiis.

TITULUS IX.

Successio est nona, cum hæreditatem capiunt avus maternus & nepos ex filia. Hi ex semisse hæreditatem capiunt & sibi invicem succedant. Si defuerint, admittuntur avia materna & neptis ex filia, quarum utraque, altera deficiente, alteri succedat.

TITULUS X.

Successio est decima, cum admittuntur avunculus & nepos ex sorore. Hi ex semisse hæreditatem capiunt & sibi invicem succedant. His deficientibus accedunt matertera et neptis ex sorore, quæ ex semisse hæreditatem capiunt et invicem sibi succedant.

TITULUS XI.

Successio est undecima, cum in bona demortui vocantur amilini. Hi ex semisse hæreditati immittuntur, et sibi invicem succedant. Qui si defuerint, admittuntur filie amilinae. Hæ ex semisse hæreditatem capiunt, et invicem sibi succedant.

CAPITULI XII.

Sv er hinn XII erfð, er taka systra tveggja syner; þeir eign hader einn arf at taka, oc verðr huartueggi annars arfe. En ef þeirra misser, þa take þær konor er systra dætr ero; þær eigo hader einn arf at taka, oc verðr huartueggja annarrar arfe. Sua er oc mællt, at i þeirri erfð skal hverr taka arf sem hann er taldr ¹, oc enge taka arf fire kenndr ² auðrum fram.

CAPITULI XIII. ³

^a **S**va er oc mællt oc talt ⁴ i logom manna, ef maðr verðr fire þeirri villo, at hann vegr mann til arfs, þa hever hann fire veget ⁵ þæim arfe, en arfr sa fare at rættom erfðom, sem sa maðr veri eigi til, er menn vegr til arfs.

CAPITULI XIV.

^b **S**va er oc staðfest um allt lanndet með konongs raðe, at þegar er maðr fester ser kono at guðs logom oc samþykt ⁶ heggja

¹) talþr X. ²) kenndr om. þ.

³) Hunc & sequentem titulum omittunt A. Th. T. I. In addita-

mentis adfert X; titulo XV postponit þ.

⁴) þ. om. samþykt; V. legit samþichi.

^a) Desuntus est hic titulus c II. II. legg. Frost. p. 120. cap. 13. cfr. Jonsb. Ab. 16; Chr. Ati legg. Norv. Ab. 9. Grag. Fsl. 71, II. pag. 113.

^b) Eadem constitutio legitur in legg. Gal. M. II. Eb. 7. et Jonsb. Et. 1, ubi Haconii Haconidæ hæc

TITULUS XII.

Successio est duodecima, cum hæreditati im-
mittuntur sororum filii, qui ex semisse sunt
hæredes & invicem sibi succedunt. Talius si
defectus fuerit, accedunt sororum filie, ejus-
dem hæreditatis ex semisse hæredes, & quæ in-
vicem sibi succedant. Legibus præterea cau-
tum est, ut quis accedat ex ordine præscripto,
sed nequis hæreditatem alteri præcipiat.

TITULUS XIII.

Legibus constituitur et cautum est, cum hære-
ditatem speratam committere, qui ea tenetur
dementia, ut hæreditatem captans hominem occi-
dat. Hæreditas illa ex justo succedendi ordine
procedat, aesi nequaquam extitisset, qui spe
hæreditatis allectus cedem commisit.

TITULUS XIV.

Per univærum regnum porro Regis consilio
receptum est, liberos procreatos ab uxore, juxta
leges ecclesiasticas et ex communi contrahen-

⁴) oc talt om. þ. Sch. ⁵) fyrirgiort V. St.

emendatio legis tribuitur. Fere eadem constitutio in juris ecclesiastici Fragmento (verosimile Vicensium) quod Pausius juri Biarkoensi adjungit, I, pag. 268.

þeirra, þa ero þau bornn er hann a með þeirri kono aull löglega til arfs komin, hvarf sem þau ero geten fire festeng eða eptir.

CAPITULI XV.

Sv er hinn XIII erfð, er þeir gavo syner Magnús konongs herfæz: Sigurðr konongr oe Eysteinn konongr oe Olavr konongr, er taka skulo föður bröðer oe broður sun frillo¹ syner, oe sa föður bröðer oe bröður suu annarr, er þeir ero sammædra oe skilgetnir, oe skipte at mann mergð. En ef þessara misser við, þa take konor iafnskyllðar, oe skipte sem aðr var skill. En ef þær ero eigi til, þa taki faður bröðer sam(m)ædra, oe eigi skilgetinn, oe brædra syner sammædra, hvarf sem þeir ero skilgetner eða eige, oe broður sun sammædra oe eige skilgetinn, oe skipti at mann mergð. En ef þeir ero eige til, þa take konur iafnskyllðar, oe skipte sem aðr var mællt. En ef þessara misser allra, þa take þeir er at² fimta manne ero at frændsemi, nema nanare finnaz, fyr en unnder kononga³ gange.

CAPITULI XVI.

^a Mæðr ma bsta rað sunar sins, oe leiða hann i ött, ef hann vil, ef sa iattar er arfe

¹) frillo X.   ²) a F.   ³) konong (in sing.) þ.

a) Ex legg. H. A. Gulens. p. 76 et H. H. Frost. p. 124 ritus legitimandi ab hic præscripto multum

tium consensu nuptâ, hereditatis ex jure capaces esse, sive ante sive post nuptias fuerint suscepti.

TITULUS XV.

Successionum classem decimam tertiam adjecternut Magni Regis nudipedis filii Rex Sigurdus, Rex Eysteinus & Rex Olans, in qua admittuntur patruus et patruelis, utriusque ex conubina suscepti, ut et alter patruus & paternelis legitime ex eadem matre prognati. Hi hereditatem in capita inter se dividant. His deficientibus femine ejusdem cognationis in successionem vocantur, ex eadem regula hereditatis capaces. Que si defuerint, admittuntur patruus ex eadem matre, sed illegitime natus, patruelus ex eadem matre sive legitimi sive spurii, & patruelus ex matre spurii. In capita hereditatem inter se dividant. Si non extiterint, femine ejusdem propinquitatis, ex eadem regula, admittuntur. His omnibus deficientibus, heredes accedunt in quinto gradu demortuo conjuncti, si qui non fuerint propinquiores, priusquam Regi deferatur hereditas.

TITULUS XVI.

Filii sui (illegitimi) conditionem meliorem reddere, cum legitimando, pater potest, si voluerit,

discrepat. Ibi legitimatio in convivio fieret, quod institueretur ex tribus cerevisie modis, et mactato

er næstr. Nu ef hann a suno skilgetna¹, þo at ævin se fulltíða, ef sa iatar, þa iatar sa fire alla þa er i umegð ero, oc sua fire alla þa er ualner ero. Sa skal oðale iata er oðal a með þæim.

Nu skal sa er mann ætleidir, oc sa er iatar arfe eða oðale, oc sa er ætleiddr, ganga aller saman fire kirkiu dyrr, oc halde aller saman a einni bok, oc skal sa mæla sua meðan², er ætleidr: Ek ætleidi þenna mann til giáll oc til giavarr, til sess oc til sætes, til bota oc til hauga, oc til allz rættar, sua sem móðer hans väre skilfengen. Sua mego fleiri frændr, karlar oc konor, i ætt leida oc til arfs gera, sem nu er talt³, ef sa iattar er arfe er næstr. Nu skal hann allt þat hava, er hann er til ætleiddr⁴, meðan þeir lifa er hann ætleiddu, þa skal hann taka síðan, er þeir ero dauðer, bæde arf oc oðal. Hærr sem oðru viss er ætleiddr, þa er sem ugort se. Nu skal maðr lysa ættleiðing sinne a hveriom XX vetrum, til þess er hann tekr arf, þa þerr arfr honom vitne um ævi oc um alldr síðan.

hæredis tamen proximi venia acquisita. Si (pater) alios habuerit legitimos, eorum qui majorennis factus est consentiens etiam consentit pro omnibus, qui immature ætatis vel nondum in lucem editi sunt. Cohæres (juris odelici) prædii aviti ejus respectu conseusum dare debet.

Alium legitimans & qui successioem in hæreditatem vel prædium avitum consentit & legitimandus simul ad fores eant templi, omnes una manu tenentes codicem (særum). Legitimans interim hære loquendi utatur formula: Hanc ego legitimo personam, ut (legitime nati instar) fruatur debitis & donis; sella & sede, multis & multarum annulis omnique jure, mater ejus quasi legitime quesita sit. Ceteri propinquorum tam mares quam femine ut legitiment fas est, modo formula jam allata adhibeatur, et hæres proximus assentiat. In familiam deductus, quibuslibet, in que lectus est, bonis, jure fruatur dum vixerint legitimantes, quibus demortuis, & hæreditatem & prædia avita adeat. Legitimatío, alia quam hic præscripta ratione instituta, nullius habeatur. Legitimatus vicesimo quovis anno, donec hæreditatem adierit, legitimatíonem suam manifestet. Hæreditas ei delata dehinc per ævum & ætatem ei præbet testimonium.

¹) eptir add. A. Th. T. I.

²) var mælt A. Th. T. I.

³) meðan om.

⁴) tilleiddr X.

boue trienni, ex cujus dexteri et postici pedis corio detracto calcæus aptaretur cui et legitimans et legitimatus et omnes consentientes pedem inferrent. Ex legibus Frost. pag. 136 prohibitum fuit fami-

nam legitimare, cui nec licuit maren legitimare. cfr. legg. M. Reg. Gul. Ed. 8; Jonsb. 15; Chr. 4ti teges Norv. Ab. 8.

CAPITULI XVII.

^a Ef menn falla i orrosto¹ oe deya aller i senn, oe kemz enge i brot, eða drukna aller eða inni brenna, fare arfr þeirra sua sem þeir hefðe aller i senn latit lif sitt. En þeir, er gestfedri ero, mego geva arf sinn, ef hann er heill maðr, oe of sinn aprt taka, en eige annat sinn. En eigi ma geva² nema heill maðr se, oe i þrim³ stodom riufa, oe þar geva, at kirkio, oe at samkundu⁴ oe a⁵ þinge. Með trygðom skal geva ef jarðer ero, en ef annat fe er, þa se sem vattar vito, oe sua (þo) at eigi se skeyting a, ef tinnat er, oe herz sua vitue til⁶. Sua oe, ef maðr gefr fiordung or fengnu fe, oe ero iarðer i, þa skal hallda ef vattar vito, þo at eigi se skeytt. En ef maðr deyr a jorðo manz, sa er þar byr, oe er hann gestfedri, en sa er sua, er engan a frænda i lande eða loglegan arva, oe ef hann atte til VI aura⁷, þa have sa er iorð a, oe⁷ bulute alla, oe allt þat er rötfast er i korni eða hey⁸, oe hvert tre er gravet er i iorð niðr. En ef meira er en til VI

TITULUS XVII.

Cum vel in pugnis omnes simul moriuntur, vel naufragio pereunt, vel incendio absumuntur, ita ut vivus evadat nemo, hereditas eorum procedat, quasi omnes eodem momento vitam amisissent. Hæredes destitutus hereditatem suam, dum sanus agit, dono legare potest; ut semel tantum donum rescindat fas est, non vero secunda vice. Sanitate tantum fruenti tale donum facere licet, quod in tribus locis §-faciat et reclamet: in templo, nuptiis et comitiis. Si prædia (dono data) fuerint, (scotatione) fides facienda (donatorio). Quoad bona mobilia testes sine scotatione sufficiunt, modo bona fuerint decimata, et testes donum probaverint. Si quis porro quadrantem bonorum suorum aequistorum, et inter hæc prædia, donaverit, id ratum statumque maneat, etiam sine scotatione, modo adhibeantur testes. Si quis ad alium pertinentis prædii colonus, qua hospitigena, diem obierit supremum — hospitigena dicitur qui, hærede legitimo § cognato in regno destitutus, deedit — sex bonorum uncias relinquens, fundi domino sex illæ uncie cedunt, ut

¹ falla i austr eða orustur, verbotenus: Si qui in sentinam vel pugnas incidierint, V. malc. ² meira gefa, majus donum facere, V. ³ þeim, illis, St. p. ⁴ aprt at samkundu, secundo in consultiis, V. ⁵ oe þriða at, et tertio in, V. ⁶ fram V. ⁷ oe om. p. Sch. ⁸ hey e A. Th. T. I. X. F.

a) vide H. H. legg. Frost. pag. 125, cap. 2, et 126 cap. 5, unde hæc desumpta sunt, sed multum immutata.

b) Ex legg. H. A. Gulent. pag. 119, 120 bona alienæ relictæ etiam cedunt domino fundi, si per

tres annos hæres non apparuerit, nec bona tres superaverint hæres; si ultra fuerint, dimidia pars Regi, dimidia domino fundi, hæreditario jure cederet.

aura, þa a konongr þat halft er eykr, en halft¹ sa er iorð a.

& utensilia quaecunque rustica & frumenti & feni quicquid radix adhuc tenet & arbores humo infixæ. Si bona caluca sex excederint uncias, dimidia reliqui pars Regi, dimidia fundi domino, cedit.

CAPITULI XVIII.

^a Þat er nu þui næst, ef maðr verðr dauðr, þa skal arfe i anndvegi setiaz, oe gera skulldar monnom stefno, at þeir komi þar aller at siaund², oe have hverr sina skulld a brot, slika sem vitne ero til. Nu er eige sua mikit fe, þa skolo aller þarnaz³, sua sem tala rennr til. Sa skal meira þarnaz, er meira atte fe. En sa er eigi [kómr til at siaunnd, saki⁴ hann sitt með vattom, ef fe er til, oe stefni ernungia til vatta sogu; en ef ekki er fe til, þa misser hann skulldar.

TITULUS XVIII.

Porro aliquo demortuo, hæres primariam patrisfamilias scandal sedem, et creditores citet, ut septimo appareat die, debita sua, testibus probata, reportaturi. Quod si massa relicta non suffecerit (creditoribus), pro rata cuique eorum aliquid detrahatur. Plus ei detrahatur, cui plus debebatur pecunie. Septimo die non apparens debitum suum, modo suppelierint bona relicta, testibus adhibitis, exigat actione; heredem ciet ad testes exaudiendos. Si bona non suffecerint, debitum suum perdit (creditor).

CAPITULI XIX.

Nv er þar umaga eyrer i garde oe male kono, þa er þat vel ef þeim vinnz baðom fe, en ef þeim vinz eige, þa skal hon missa gagnagiallz oe giavar; en ef eige vinnz fe i

TITULUS XIX.

Quodsi e defuncti massa bonorum relicta solvenda sint bona pupillaria et uxorie res, bene res se habet, si utrisque solventis sufficiat facultates, sin minus, uxori detrahantur anti-

¹) halft en cod. membr., errore libraril.

²) siöund Sch. T. I.

³) þarnaz E. A. X. Th. T. I. þ.

F. Sch.

⁴) fer at siöund og kemr til, särke &c., qui septimo die non proficiunt et apparet &c., F.

a) Hic titulus et sequens desunt ex H. A. legg. Gul. pag. 120, 121. Magni Regis legg. Gal. hunc titulum et sequentem etiam habent et ulterius exponunt, adjectis quibusdam quoad creditorum apponendi impedimenta; vide legg. Gul. M. R. Ab. 12; Jonsb. 18; Chr. 4ti legg. Norv. 12. Hoc probat.

Magnum hæc e patris sui Itaconis Jarnsida desumsisse. Ascensio sedis primarie seu patrisfamilias hereditatis additionis signum habebatur. Debita demortui, non nisi testibus comprobata, solvere hæres fuit obligatus.

alla staðe, þa skal sa mest missa er mest atte at honom, sua kona hans sem aðrer skulldu nautar. Taulo skal hava¹ til þess, nema maðr have veð i ens lveriom grip, þa a hann þann² fyrst at hava. Helldr skal kona missa tilgiavar sinnar, en þeir menn er fyrr atto fe at honom, en hann senge hennar^a, þviat enge skal kono kaupar ser með annars mannz³ fe. [Nu skal hon hava heiman fylgio sina, en umage sitt fe⁴. Nu er eige fe sua mikil, þa missi sua huar-tueggja, sem tala rennr til, oc fiar megin⁵ er til. ^b Nu ero syner epter eða ðætr, þa skulo þau skullðer giallda ef þau hava fe til. Engi maðr annarra⁶ nema fe take, þviat þau skulo sua⁷ gegna leido sem liuvo. Nu eigu þau felag saman, oc deyr anna(t)-tueggja þeirra, þa skal sua skulldom gegna sem felag þeirra var til⁸.

CAPITULI XX. °

Enn⁹ ef maðr kallar til arfs sins, oc iatar hinn¹⁰ at hann er þess mannz sun, er hann

1) hann hafa, habent, þ. Sch.

2) þann om. þ. Sch.

3) mannz om. þ.

4) Hinc a [om. St.;

et þ. Sch. usque ad: sua mikil þa.

5) fiarmagna þ., fiarmegni E.

6) annars F.

7) sua

om. F. 8) var giort F.

9) Nu St.

10) huan, illa, þ. Sch.; honum, et, F.

a) cfr. not. ad Kvg. I.

b) Beneficium inventarii liberis demortui hic, ut et in legg. H. A. Gul. l. c., denegatum iis concessit Rex Magnus, suis legibus. l. c.

c) Hic titulus desumtus e legg. II. H. Frost. pag. 127, 128, cap. 7. cfr. M. R. legg. Gul. Eb. 17, Jonb. At. 25.

pherna et donum (matrimonium). Si in debita quævis solvenda non succerint facultates, maximum ille faciet damnum, cui plurimum debetur, sive uxor fuerit sive creditor. Iusta adhibeatur equatio, nisi quis in certa quadam re jus pignoris habeat, que ipsi præ cæteris obtinenda cedat. Uxor potius antiphernorum jacturam faciet, quam creditor pecuniæ, marito, antequam matrimonium cum uxore contraxerat, credite; necui enim ære alieno uxorem sibi coemere liceat. Uxor dotem, pupillus bona sua referat. Si bona demortui non tanta fuerint, utrique pro quantitate debiti et bonorum relictorum, pro rata, aliquantum detrahatur. Si decessus filios filiasque reliquerit, hi debita demortui, propriis bonis, si que fuerint, persolvere tenentur; æque enim commoda & incommoda perferre debent; cæterorum hereditum nemo, nisi bonis hæreditariis, debita persolvant. Si frater sororve, communionem bonorum facta, decesserit, debita solventur, ex utriusque parte, pro ratione bonorum in communionem delatorum.

TITULUS XX.

Cum quis hereditatem sibi vindicare intendit, possessorque hereditatis vindicantem ejusdem

seger, oc til arfs kominn, oc er hann innan lanz getenn, þa gange hann til fodor arf(s) sins, en sa er eige kallar hann arfa, þa fare sa hann fra með loglegom vitnom. En ef hann dular¹, at hann se þess mannz sun, sem hann seger, [þa skal hann kuedia fiar hallz mann, oc æiga dom cinn til, oc niota vitna sinna, at hann er þess mannz sun, sem hann seger², oc til arfs kominn. En ef hann er utanlandz³ borinn, þa skal hann kuedia fodor arfs sins, eða þess arfs er hann kallar til, oc nioti vitna⁴ sinna, at hann se til arfs gorr, oc æiga skila dom til, nema hinn vile fyrre af lata. Huervitna þess er jafnmaner⁵ ero hinom dauða, karl sem kona, þa skal kona fra ganga en karlmadr⁶ til, ef þau ero bædi i haugillde eða nefgillde^a, en ef hon er nanare, þa kemr hon fyrre til arfs; en haugilldis menn ero fyrre i arfe⁷ en nefgilldis menu, huart sem er karl⁸ eða kona.

CAPITULI XXI.

^b Þetta skal dotter hava af moður arfe sinom ef broder lifer: klæði oll nema gud-

- 1) dvalar, tardaverit, V.   2) a [om. A. Th. T. I.   3) erlendis A. Th. X. T. I.   4) motvitna St. male.   5) jafnir A. Th. T. I.   6) karlbarn, puer, V.   7) til arfs V.   8) karlmadr V.

a) Bauggildi eða nefgildi agnatio vel cognatio. Has voces in antiquis, tam Norvegicis quam Islandicis, legibus saepe obvias Rex Magnus suis legibus non intulit, quasi respicientes ad homicidii satisfactionis distributionem in familias. Attamen ille marem

ac præterit viri filium & hæredem competentem esse affirmat, hic, si in Islandia genitus sit, patris sui relicta adeat bona. Si quis vero vindicantem non hæredem esse contenderit, testibus legitimis adnotis eum removeat. Si negaverit alter, vindicantem ejusdem ac præterit viri filium esse, hic bona tenenti diem dicat, et judicio coram, testibus suis fultus, probet, se ejusdem ac præterit viri filium esse hæredemque competentem. Quod si peregre natus fuerit, paternam suam & quamcumque aliam vindicantem hæreditatem reclamet, testibus suis adnotis, probantibus, eum justum esse hæredem, de quo etiam, nisi reuens prius eeserit, judicio coram dispiciendum est. Ubiunque vir feminaque in eodem propinquitatis gradu demortuo conjuncti sunt, et utriusque vel agnati vel cognati, femina hæreditati expellenda, vir admittendus. Illa si propior fuerit gradu, prior hæreditati immittitur. Agnati vero, sive vir sive femina, cognatis in hæreditate acquirenda præferuntur.

TITULUS XXI.

*F*ilia, fratre vivente, maternæ hæreditatis vestimenta eujusunque generis capiat, præter

femina ejusdem propinquitatis in successione ubique prætulit.

b) Hic titulus omnino convenit H. H. legg. Frost. pag. 129, 129. Quoad voces minus usitatas, quæ hic occurrunt, et magnopere ad vitam antiquitatis

vefiar skik(k)jor, oc uskorinn klæde oll, þat a bróðer. En af klæðom skal bróðer taka gull allt ef hann vil; en vefiarskilkjor oc assala¹ alla oc typt klæde², oc vægud³ oc lesin, þa a dotter, oc fiadr klæði oc dun-klæði. En ef vefr stendr uppi⁴, þa a sunr þat sem ovit er, en dotter þat sem v ovet er. Sunr a setklæði⁵ oll oc bekkklæde⁶ oc kogra⁶ oc husbunad, en yferbreizl a dotter ef móðer atte, en sunr a ef faðer⁷ atte. Dotter a sauði fim oc lin allt oc garn oc fim reyfe ullar oc gæs, en sunr a þat sem auk er⁸. Klæða ilat oll a dotter, þau er móðer atte. Ros⁹ skal dotter hava eða kingo¹⁰, hvart sem hon vil, eða briostbunad hinn bazta, ef eige er or gulli gor, oc nisti oll, ef vegr (eyre)¹¹ eða minna, af silfri gor, oc steina þo at silfr se i. Oll þau ker er konur drekkaz a yfer þuert golf, heima at hilylom sinnom, þat æigo dætr, oc deiliker¹² þo at silfr se a, en sunr a silfrker. Munlaug eina skal dotter hafa, nema rekeundr se gor¹³ a meðal, þa skal hon hava þaðar.

pallia bombycina et vestimenta omnia in usum non aptata, quæ fratri cedunt. Aurum vestimentis applicatum frater si voluerit auferat, sed pallia texta, peristromata quæcunq; vestes anaglypticæ et machina vel acu texte ut et calcite pluinâ tam vilioris quam mollissimâ refertur filie cedunt. Si textum instaret, filius quod textum est, filia nondum texta habeat. Filius stragulas et sedilis et scamni capiat, ut et aulea fimbriata tentoriaque parietum. Instrumenta vero lecti si matris fuerint, filia, si patris, filius habeat. Oves quinque, lini quicquid, fuerit, et netum quod est, ut et quinque lanæ vellera et anser cedunt filie, horum quod superest filius capiat. Areas vestiarias, quæ matris fuerint, filia habeat. Filie rosa defertur vel fibula si maluerit, vel ornatus pectoralis qui optimus est, modo auro non factus fuerit. Omnes adhæc humile monilium argenteæ, (uniciam) vel minus ponderantes, ut et gemmæ, argento quamvis infixæ, et pocula omnia, quibus femineæ domi in gynæceis per transversum pavimentum propinquantur, cedunt filiabus. Vasa adhæc calcata (calices) quamvis argento ornata filia, sed argentea filius, habeat. Unicum filia capiat malvium, nisi per clavos dua fuerint conjuncta, in quo casu utraq; cedunt filie.

¹) askala V. afsata Sch. ²) trypkæði V. ³) vægin legg. Frost. ⁴) stendr uppi, om. V. ⁵) bekkklæði, pulvinaria scamni, V. ⁶) kofra, velamen capitis, V. ⁷) sonr V. ⁸) umfram er E. A. X. Th. þ. F. St. ⁹) Ross þ. Sch.; Hross V. *Apographa* E. St. et legg. Frost. legunt Kross, cruz. ¹⁰) kvigu, juvenca, F. þ. Sch. ¹¹) eyre om. A. Th. T. I. St. þ. Sch. et ipse cod. membran. cum lacuna. Ex *apographis* E. X. F. hic additum est. ¹²) deilyker St., dælkier V., hæliker E. ¹³) gjört (in neutro) V., gorr Sch.

domesticum illustrandam faciunt, adeatur index vocum.

a) særklæði þræve legit Pausius in legg. Frost. l. c.

CAPITULI XXII.

^a Sialfr skal hverr ráða se sino meðan hann ma sitia i andvegi sino, sua kona sem karl máðr. En ef máðr verðr sua vanuita, at þat syniz nafrendom^b hans, at hann kunni eige at ráða fire se sino, þa vardvæite sa er arfe er nastr, en þat se skal eige selia fra þæim er a^c. Af þui se skal honom fa alla at vinno, sua sem þeirra er beggia sæmð i¹.

CAPITULI XXIII.

^d Máðr hverr er arf a at sækia, þa skal hann sott hava allan innan XII manaða, fyrr en hann se halfðritogr at alldre. En ef hann sitr innan landz, til þess er hann er halfðritogr at alldre, oc hever hann² eige sott, þa a hann enga upp reist þess mals siðan. En ef arfr tæmiz manni³, þa skal hann sott hava a X vetrum nastom efter þat er arfr tæmiz, ef hann er innan landz. En ef hann hever eige sott, þa liever hann fire fare⁴ sok sinne, oc sua skal⁵ um all-

¹) sæmde, deceat, F. St.   ²) hann, in margine cod. membr., om. A. Th. T. I. X. p. Sch.   ³) meir, magis, St.   ⁴) hever eige sott hana, eða fyrirfarit &c., quodsi hereditatem non vindicaverit vel causam suam perdidit, F. male.   ⁵) skal om. p.

TITULUS XXII.

Bonis suis prospiciat quisque, tam femina quam vir, dum in sede sua herili sedere potis est. Si quis tanta tenetur fatuitate, ut cognatis ejus proximis haud par videatur bonorum suorum curæ, hereditati proximus ea conservanda & curanda suscipiat. Hæc vero bona e dominio fatui ne abalienentur, sed curator ei inde sustentationem, utrique decentem, capiat.

TITULUS XXIII.

Quicumque hereditatem vindicaturus actionem circa eam totam instituat intra menses duodecim, antequam vicesimum quintum compleverit annum. Quodsi in Islandia degens actionem nondum, vicesimo quinto atatis anno completo, instituerit, causa sua cadat. Circa delatam cui, in Islandia modo degenti, hereditatem, ille actionem in decem, proxime hereditatis delationem subsequentibus, annis instituat, quod si neglexerit, ejus agendi jus in posterum præscriptum est. Idem quoad omnes actio-

- a) desuntus est hic titulus e H. H. legg. Frost. pag. 135, 136, cap. 20.
 b) nafrendom. Hic legg. Frost. habent: bauggildism. oc nefgildism.
 c) Sequentia tituli Pausius in legg. Frost. l. c. minus recte ita exprimit: men han skal deraf udlægge til hegge deres sømmelige Forflegning. quasi ha-

res proximus a bonis fatui suam etiam caperet sustentationem, quod minime sensus est, sed ut suppeditet fatuo sustentationem pro ipsius dignitate, nec tam parce, ut ipse suppeditans sortis argui possit.
 d) sfr. H. H. legg. Frost. pag. 140, 141.

ar fiarsokner, er maðr a at sækia. En ef maðr er utanlandz, þa have hann sott fe sitt a X vetrum binom næstom, síðan hann kom aftr. En ef maðr ferr af lande, oc spyrr arfe andlat hans, oc hever vitne fram a¹ fimtar stefno, er þeir menn hera, er annattueggja² varo i for með honom, eða spurt hava sannlega af þeim er i for varo með honom, oc þeir sogðu sua, at þeir visso þat sannazt fire gude um þat mal, þa site hann³ i arve, ef hann fellr i fra, til þess er þat reynez sanare⁴ at hinn lifðe er fe afte, þat mund er sia annaðez er i arf hafðe sez fyrst.

CAPITULI XXIV.

^a **E**nge maðr skal i uirðan umaga eyri setiaz, oc eigi konu fe^b uvirt taka, en ef uirðr er tekinn, þa skal umage, þegar hann er fulltíða, krefia fiar sins, þess allz, er hann fær^c skilrík tueggja manna vitne til, oc þeir mego sueria, at sua mikil tok fiar-

¹) oc, et, A. Th. X. T. I.

²) annartveggja F. St.

³) þa site her &c., hic teneat, St.

⁴) sanuara A. Th. T. I. X. V. bene.

⁵) hefir A. Th. X. I., fer om. T.

nes rei persecutorias valeat. Peregre ver-saus decem reditum ejus proxime subsequenti-bus annis actionem suscipiat. Peregre degen-tis mors ubi heredi proximo nuntiatur, qui ideo quinque dierum citatione adhibita testes producit vel comites peregrinantis, vel eos, qui a comitibus itineris certum obtinuerunt nun-tium, asseverantem, hoc sibi, Deo teste, hac de re verissimum inuoluisse: hæres hereditatem teneat, donec eo demortuo probatum sit, dominum bonorum eo temporis momento in vivis fuisse, quo possessor hereditatis, eam occupans, diem obiit spreuum.

TITULUS XXIV.

*N*ec bona pupillaria sine facta taxatione, nec dotem uxoris, nondum æstimatau, quis suscipiat. Si (bona pupillaria) nondum æstinata suscipiuntur, pupillus, majorennis factus, bona sua reclamet omnia, duorum proborum virorum testimonio usus, qui jurejurando probare

a) Quoad hunc titulum confer. II. A. legg. Gul. pag. 123; II. H. legg. Frost. pag. 136, 137 seqq.; M. R. legg. Gul. Eb. 14; Jonab. 20. seqq.

b) kono fe, dotem scilicet, quæ semper reddatur, sive hæredibus uxoris, si maritus eam supervixerit, sive unacum antiphernis uxori superstiti. Dote æstimata antipherna etiam æstimabantur, hæc enim illius dimidiam partem, eæ regula, æquabant, unde in legg. Frost. semper vel sapissime dicuntur þriði-

ungs aukí, augmentum trientis. Præter dotem et antipherna uxori etiam forsæn fuerunt cimelia quædam ei propria (þing hennar) et donum matutinum (gjof). Tum antipherna cum donum matutinum uxoris fuerunt, sub conditione, si maritus suam supervixerit, et ad debita communia solvenda suppeterint bona relicta, unde neutrum, ut opinor, hic æstimationi subjiciendum.

halldz maðr hans vvirt, oc luki þa upp huern penning, epter þui sem þeir vilia¹ bera oc suara fire guðe, oc sua skal um kuenna fe, oc allan þann arf, er menn æigo vorð at vrita. En ef þau fa eige vitne til sins mals, þa leggi sa fram er fe tok, sua mikit sem hann vil suara fire guðe; oc sveri fullan æid, en tveir skilrikir menn sanne mal hans, at² eigi vitu þeir annat sannare, at þa hever hann greitt iafumikit oc iafu gott sem hann tok.

Sa skal umaga eyri varðveita er næstr er erfðom, ef hann hever fullar vorðzlar fram at leggja. Þa³ take sa i attenne er þar er einn næstr erfðom, ef hann hever uorzlar til at leggja imote³, oc þar til skal umaga eyrer fram fara i attena at rættu erfða tale, er fullar vorzlar koma at mote, oc have slíkan forlags eyri, sem skynsamir menn sia, at hann se vel hallden af, oc umagenn megi vel orka. En ef nmaga misser við, þa take sa erfð er erfðom er næstr, hverr sem siar halld hever haft. En sa maðr er siar halld a umaga; þa vilíom vær at hann taki eige fleiri umaga a heन्द्र ser en hann orkar, oc se sektar laust við konong, þo at fleiri⁴ se til en hann megi við taka, þegar hann

sustinent, tutorem ejas tantas, sine taxatione, suscepisse facultates, quæ tum etiam bonorum, pupillarium nummulum quæcumque persolvat, prout testes, Deo coram, testificare & probare audent. Quoad dotem uxoris & quamcunque eure alienjus demandatam hæreditatem, idem juris esto. Testibus deficientibus, bona suscipiens tantum reddat, quantum se suscepisse, Deo teste, asseverare potest, justo sanctus juramento, et duobus probis viris simul coenam probantibus, eum, quotenus iis innoscit, tantum & quoad quantitatem & quoad bonitatem ac accepit reddidisse.

Bona pupilli curanda suscipiat qui hereditati (post eum) proximus fuit, si modo sufficientem prestare possit hypothecam. (Sin minus) tutela bonorum pupilli deinde devolvitur ad propinquum hereditati tum proximum & sufficientem. Sic bona pupillaria in familiam descendunt, juxta juris hereditarii rationem, hypotheca donec sufficiente secuta sunt. In pupilli alimoniam tanta proficienda sunt bona, quanta viri prudentes constituent, ita ut & (tutor) satis bene habeat & pupillos sospes agat. Si decesserit pupillus, hereditati proximus, quicumque tandem tutor fuerit, relictam ejus adeat hereditatem. Tutor ex lege proximus, ut plures, quam par est, pupillos curandos suscipiat nolueris, nec in regem multe tenetur tutor, plures quamvis fuerint pupilli, quam ut

¹) þa, tum, interp. A. Th. X.

²) þar næst, deinde, F.

³) vorzlar til fram að leggja F.

⁴) menn interponit A. Th. X. T. I.

hever sua marga sem fe hans vinz til viðtoko oe forlags; en þeir umagar, er hann ma eige við taka, þa fare fram i ött, oe take soður frændr við, þeir sem næster ero, oe fe have til, en ef þeir taka eige við, þa suare slikom¹ seetom, sem hinn fyrre, ef hann hefðe fe til, oe villde eige við taka.

CAPITULI XXV.

^a **S**va skal korlom skipta oe kerlingom se oðrum skulldom², en bornom þeirra oe fe³ skal sa⁴ veita vorð, er arve þeirra er næstr, hvart sem halldz maðr⁵ er helldr karlmaðr eða kona, þa skal enge⁶ i ovirdan eyre setiaz. Færi oe enge fe vmaga or fiordunge⁶, nema hann fae vorðulu mann þann er þar eige iardir, at þar⁷ se fe golldit sem hann tok, ef umage er rætnæmr. Nu virðiz þar fe sua, at þar er innstædo eyrer fullr, **III** merkr^c fire vmaga hvern, eða

scipere par est, si modo tot ei curandi inhærent, quot bona ejus alendos recipere sustinent. Pupilli, quos recipere non par est, in familiam progrediantur, et paterni eorum propinquui proximi & sufficientes eos recipiant curandos. Qui si non receperint, eadem tenentur muleta ac primus, si facultatibus quamvis pollens, recipere noluisse.

TITULUS XXV.

Deceptorum tam senum quam anuum sustentatio ex eadem regula (in familiam) distribuatur ac debita solent. Liberos eorum & bona caret hereditati proximus curator bonorum, sive vir fuerit sive femina, nequis tamen nondum æstimated facultates suscipiat. Bona curandi extra quadrantem (insule) nequis transferat, nisi fidejussorem præstet fundorum id loci sitorum dominum, qui spondeat bona reddita iri in eodem ubi suscipiebantur loco, curandus modo juris personalis sit capax.

¹) þvilikum *V.* · ²) skyldmonnum, familiares, *V.* · ³) oe fe om. *V.* · ⁴) sa om. *V.* · ⁵) fiarhaldsmaðr, tutor v. curator, *V.* · ⁶) eigi þo, non tamen, *V.* · ⁷) oe þar &c. *A. Th. X. T. I.*

a) *Hic titulus desumptus est ex H. A. legg. Gul. pag. 121, cap. 2.*

b) or fiordunge. *Islandiæ respectu, quæ in quadrantibus dividitur. Leges Gulenses l. c. hic habent Fylki.*

c) **III**. merkr. *Quales marca? marca triplîces fuerunt: marca mercium legalium, octo uncias legalis (sex unciarum) continens; marca argenti defecati, octuplo majoris pretii, et marca argenti legalis, paulo plus quam quadruplo majoris pretii. Hanc non illas hic innui opinor. Centenarius*

(2½ marca seu 120 ulnæ) argenti legalis, ex Gragasæ Kb. 84 æqualis pretii fuit cum quatuor centenariis et viginti ulnis (500 ulnis) mercium legalium; hinc tres marca argenti legalis æquales fuerunt cum quinque centenariis mercium legalium, quod omnino convenit cum constitutione Magni Regis in Jonsb. Kb. 21, ubi quinque centenarii definiuntur ut caput pupilli, nec augendum nec minuendum. Huc facit, quod *Legg. Gul. M. R. Kb. 15*, ubi pro capite quatuor marca definiuntur, addunt: silfra o: argenti. Hinc hálfarr merkr^c böl

meira, þa skal þat fe taka, oc skal þat hvartke vaxa ne þuerra, gjalld slikt sem hann tok. Nu ef eige vinnz instæðu eyrer, þa skal umage neyta halfrar merkr a XII mauaðom, til þess er hann er XII vetrar gamall, þa skal hann vera matlauni síðan. Umage skal neyta halfrar merkr¹ i iarðleigo. Su virðing skal vera a iarðleigo, er hit fyrsta ar² var virð, huart sem þuerr eða vex fjarhalld. Maðr skal eige selia odr-om fe at hallda, en ef hann selr, þa a umage kost at ganga a henndr huarom sem hann³ vil at læimta sitt. En ef umage a halfrar merkr bol iarðar, þa er þat innstædo eyrer. En ef maðr lætr umaga (eyri)⁴ lausan, nema dæmðr se or hennde honom a domi, þa skal hann setia sitt fe fire, þuiat skulld er engi gollðin nema vattar vite, en ef hann dular⁵, þa verðr hann gjallda aðra.

Si bonorum pupillarium caput, facta aestimatione, tres vel majus, pro quovis pupillo, equivaleat marcas, tutor ea suscipiat bona, nec augenda nec minuenda; tantum reddat quantum accepit. Si bona pupillaria legitimum caput non effecerint, pupillus semimarcam quotannis, ad ejus duodecimum usque annum, consumat, deinde sustentationem suam operibus acquirendi par habeatur. Pupillus fundi locati locariorum semimarcam consuunt. Eadem que primo facta est fundi locati mercedis aestimatio valeat, bonorum pupillarium caput in posterum sive actum sive deminutum fuerit. Nequis tutor bona (pupillaria) alii tenenda tradat, quod si fecerit, pupillo optio datur, a quocumque voluerit sua repetere. Pupillo si tantum fuerit fundi, ut annua locaria semimarcam efficiant, id pro capite usurario habeatur. Si quis bona pupillaria alicui traderit, iudicium sententia in id non obligatus, ex propriis facultatibus pecunie tantum restituat pupillo — Æs quippe alienum haud rite, nisi testibus adhibitis, solvitur — recipiens si se accepisse denegaverit, (tutor) bona restituat.

¹) merkr om. A Th.²) ar om. V.³) hu. manni er hann &c. A. Th. X. T. I.⁴) eyri om.

X. V. p. et ipse cod. membr. Ex apographis E. A. St. Sch. Th. T. I. adscivi.

⁵) dilur V.

michi est fundus, unde quotannis locariorum nomine semimarcam argenti legalis, seu 100 unæ, mercium legalium, solvitur, Semimarcam argenti legalis pupillus quotannis consumat, quod ex Jarnsida respondet sexta capitis parte, ex legibus Gulensibus tantum consumat quantum octavam capitis partem efficit, sed ex Jonsboka decimam capitis partem :

decem uncias, quod et melius convenit legibus Is-lan-dorum antiquis, Græg. Kb. 1, ubi definitur lo-caria legalia esse duas uncias e centenario seu vi-ginti uncis, unde e quinque centenariis, capite minimo non minuendo, proveniebant decem un-cie pupillo quotannis consumenda. vide pag. 89 not. postea.

Landabrigða - balkr ¹.

Sectio de fundis reluendis.

CAPITULI I.

TITULUS I.

^a Hvar sem ungom manne tæmiz land i erfð eða at gjof, þeim er eige ² a varðveizlo fiar sins, oc selr fiarvarðveizlo maðr hans i brot, þa a hann brigð til þess landz, hvart sem er eit eða fleiri. Hann skal land brigð hefia ³, þa er hann er XVI vetra ⁴ um sumarit aðr. Nu a hann fleiri lond at brigða, þa skal hann brigða land a XII manaðom, þar til er hann er tuitugr. Eige stendr þat mal lengr. Kost a hann at selia öðrom manne i hendr ⁵ at brigða land, ef hann vil ⁶, þeim ⁷ er hinom er eige öfrikis maðr er við hann a.

Ef sa maðr ⁸ er utan landz er landz brigð tæmiz ut her, oc kæmr ut fulltíða, þa skal hann landz brigð upp hefia ⁹ um haust- et þegar hann læmr ut ¹⁰. Nu a hann fleiri lond at brigða, þa skal hann brigð hafa oll þa er III vetr ero liðner.

Ubi fundus vel ex jure hereditario vel ex dono desertur pupillo, tutorque ejus hunc fundum abalienat, ille, sui juris factus, fundum, sive unus sive plures fuerint, retrahendi jure gaudeat. Actionem circa fundum relucendum instituat, cum ætate antecedente sedecim compleverat annos. Si fundi retrahendi plures fuerint, unicum quotannis ad viciesimum ejus annum retrahat, quo peracto jus agendi prescribitur. Ut juvenis alteri actionem committat, fas est, et tamen, qui fundi possessori nimiam non probet violentiam.

Ubi jus fundum his in terris relucendi alicui peregre agenti desertur, qui deinde redit, cum majorenis factus est: actionem de fundo relucendo instituat autumnno reditum ejus proxime subsequenti. Si plures ei fuerint fundi relucendi, omnes redenti sint, cum quatuor (ab ejus reditu) hiemes peractæ sunt.

¹) *Hæc inscriptio non a cod. membr. derivatur, et incertum est an librarius hic sectiones divisit, cum litera initialis ceteras aut nihil aut paululum tantummodo magnitudinæ excedat. Secunda manus novum capitulum numerum incipit.* ²) eige male om. *A. Th. X. T. I.* ³) landit brigðt hafa, relucionem fundi persequisse, *V.* ⁴) gamall add. *A. Th. X. T. VI* vetra gamall, sex compleverat annos, *I.* ⁵) hond (in sing.) *A. Th. X. T. I.* ⁶) ef hann vil om. *A. Th. X. T. I.* ⁷) þann (in acc.) *V. male.* ⁸) En ef maðr &c. *A. Th. X. T. I.* ⁹) upphryia Sch. ¹⁰) fulltíða add. *E. St.*

a) Hanc titulum c *Grægas* isl. *Lbb. I.* desumptum opinor, iis tantum immutatis quæ ad processua-

lia pertinent, et succisis plurimis supererucanis. *cf. etiam Jonsb. Lbrb. I.*

Ef maðr vil land brigða, þá skal hann fara um haustet¹ til bæjar þess, er sa byr a, er land kallaz eiga, oc segja honom við vatta, at hann vil land þat brigða; þetta skal hann gort hava fire iola nott, huarge sem hann finnr hann. Hann skal stefna honom til iardar þeirrar er hann brigðir tysdag epter paska viko, oc slytia þar oðals vitne sin. En ef honom beraz oðals vitne at logfullu², þa skulo domendr dæma honom iorð þa, en hinom slika aura sem skynsamir menn meta i mot iorðu, oc þa aura ræða. Nu komr hinn eige til, er stefnt var, þa skal sækiande lata bera stefno vætte sitt, oc syna aura, oc have at lane til þess er³ hinn heimter, oc abyrgiz at sinom handa verkom. Nu ef honom fellz þessi brigð⁴ fire nauðsynia saker⁵, þeirra er skynsamer menn meta, þa brigðe hann þeirri iorðu, sua sem nu er mællt, þott siðarr⁶ se.

CAPITULI II.

^a Ef maðr vil selia oðrom man(n)i land sitt við verði, þa skulo þeir kueda a um merki með ser, um land oc skoga oc engrar

Reluotionem fundi suscipiens praedium adeat, ubi habitat ille, qui pro fundi domino se gerit, & testibus adhibitis ei declaret, se fundum retrahere velle. Hoc ante noctem natalitiorum Christi peragat, ubicunque contrarium suum tandem invenerit. Hinc in fundum reluendum eitet, in diem Tiri (Martis), qui Pascelatos hebdomadem proxime subsequitur, ubi testes, qui jus ejus odelicum probent, producat. Si testes jus ejus omnino comprobaverint, iudices fundum ei adjudicent, sed contrario ejus tantas mox solvendas pecunias, quantarum viri prudentes fundum aestimant. At citatus si non apparuerit, tum agens testes de facta citatione produci faciat, pecuniasque (solvendas) monstret, quas deinde, donec reclamatur alter, quasi ex commodato teneat, earum ad interim, quoad propria facta, sustineat periculum. Si per impedimenta, quae a viris prudentibus (legalia) aestimantur, relucio fundi impeditur, ex jam allatis regulis, etiam seruis, cum retrahendi jure gaudet.

TITULUS II.

Cum quis pretio (definito) fundum suum alteri vendere parat, contrahentes inter se definiant terminos & territorii & sivarum, & pra-

¹) um haustet om. A. Th. X. T. I.

²) at iafullu og logfullu F.

³) er om. A. Th. T. I.

⁴) brigði (neutr. pl.) F.

⁵) sakar þ.

⁶) siðau X.

oc reka, væðar oc aftrættir, ef ero, oc allra gæða skulo þeir geta, þeirra er þui lande eigo at ¹ fylgia, þo at þat se i ² onnor laund, æða aðrer menn eige þannig not³. Síðan skulo þeir i hennr takaz oc kaupa með vatta tua eða fleiri. Hann skal handselia honom land, með þeim⁴ ummerkiom half-om sem landeno eigo at fylgia. Hann skal heimila⁵ honom fe þat allt, sem þar kanu finnaz i iorðu oc a iorðu, nema eigendr verde til. En ef land er eige við vatta handsalat, þa er sem ukoypt se, en annar hvarr skal rift hava innan XII manaðe, ella er fast kaup⁶, en sekr^a VI aurom hvarr þeirra við konong, er þeir kaup^a vatta laust.

tornm & litorum & venandi locorum & pascuorum montanorum, si que fuerint. Omnium etiam mentionem faciant servitutum, ad fundum venditum in fundis alienis pertinentium, ut et si alius in eo fundo servitus fuerit. Junctis deinde dextris, intionem venditionem in duorum phurimve testium presentia perficiant. Venditor emtori manu data tradat fundum, cum terminorum ad fundum pertinente dimidia parte. Bona quæcunque et e terra effodiendo & in superficie invenienda domino modo vacua, ei jnsto titulo tenenda tradat. Fundus si in testium presentia non traditur, emtio venditio pro irrita habeatur, per annum vertentem alteruter ab ea recedat, sin minus, rata maneat, sed uterque sine testibus contrahentium sex mciarum multa in regem tenetur.

CAPITULI III.

TITULUS III.

^b Ef maðr selr land fire fardaga, eða a miðiom misserom, þa a hann allar landz nytirar til fardaga sem aðr, nema fra se scilt i kaupi, oc sua reka alla, oc fe þat er finnz i iorðu oc a iorðu⁸, en sua skal hann skog hoggja sem leigu maðr. Hann skal land

Fundum ante dies migrationum, vel semestribus dimidiatis, vendens, omnes ejus proventus, per contractum non exceptos, ut & ejectamenta maris, et res in terra & supra terram inventas, ad dies migrationum usque, ut antea, capiat. Coloni conductitii instar silvam cædat. Fundi

¹ eigo at om. F.² eigi þ. Sch.³ not, cod. membr. in margine sine signo; þau mot V; not

om. A. Th. X. T. I. p. Sch.

⁴ þessom, illorum, St.⁵ sic cett. (?), heimilega cod. membr.⁶ kaup þeirra A. Th.⁷ keyptu (in perf.) A. Th. X. T. I.⁸ iorðu om. F.

a) en sekr &c. *Multa Gragasæ ob testes non adhibitos tres marcæ deferuntur agenti non Regi, sed tres marcæ mercium legalium cum sex uncis argenti legalis conferendæ. cfr. pag. 82 not. c & 89 not. b.*

b) *Hic titulus desuntus e Gragasæ island. Lbb. 2. est in fine (II. pag. 216.)*

abyrgiaz við elde og skriðom og votnom, og ollom spellom¹ til fardaga. En ef aðrer menn skedja þar iorðu², eða gera þar onnor spell³ á lande, þá a hann sok a þui, en hina ef hann vil eige.

CAPITULI IV.

^a Kona skal eige land selia nema lograðande hennar loki; nu selr hon, þá a lograðande kost at ripta: hann seal segia usatt sina a kaup e þeim XII manaðom er hann væit, ella er kaup þeirra fast; en ef kaup⁴ rofuar, þá a sa er keypte heimting at henni allra slikra aura sem hann reiddi henni, og sua a hverr at sinom selianda, ef at solom ferr. En sa er land keypte er sekr III morkom við lograðanda hennar. Nu þarf kona at selia land sitt til skullda eða umaga biargar⁵, þá skal hon biöða lograðanda sinom, ef hann er uhætt skullda nautr, en ef hann má eige kaup, eða vil eige⁶, þá skal eige banna at hon seli öðrum við fullvirði.

etiam periculum, igne, nivis vel montium ruinis & aquis causatum, et quodcumque aliud ejus detrimentum, ad dies usque migrationum ipse sustineat. Si alii fundi territorium interim læserint, vel detrimenti aliquid ei intulerint, in eos agendi jus habeat venditor, quo volente actio emtori cedit.

TITULUS IV.

*F*emina, nisi curatoris sui legitimi consilio, fundum ne vendat; si vendiderit, curator venditionem ejus rescindere jus habeat. In duodecim illis mensibus, quibus de venditione certior factus est, sese eam improbare declarat, quo neglecto, emtio venditio rata maneat. Emptione venditione rescissâ, emtor tantas a feminâ exigat pecunias, quantas in eam contulit, et ita emtorum quisque a suo venditore, si per plures emtiones venditiones fundus transferebatur. Emtor (primus) in feminae curatorem trium marcarum multa tenetur. Si ad debita persolvenda vel alendos sustentandos femina fundum suum vendere necesse habuerit, hunc curatoris suo legitimo, modo debitor sit idoneus, primum emendum obserat. *Ille* si emere vel non potuerit vel noluerit, feminae haud prohibendum alii fundum justo vendere pretio.

¹) spellum F.

²) pro þar iorðu F legit þa.

³) spell F.

⁴) þeirra, eorum, interp. X.

⁵) biargar (h. l.) cod. membr.

⁶) ne vill eigi F.

CAPITULI V.

^a Svá er mælli, þar er maðr¹ selr land sitt öðrom manne, [oc vil hann leggja a logmala², þa skulo þeir handsalaz við þann mala, sem þeir verða a satter. Þat er logmale a lande, at hann skal eiga kost³ at kaupa fyrst⁴ landet at sliku uerðe, sem annarr⁵ byðr við, þa er lanndet er falt. Vera ma oe sa male a lande, at þeir kuedi sialfer a, hverso dyrt vera scal þa er falt verðr; þann mala scal hann lysa fire grønnom sinom fim(m), oc hit næsta sumar epter a alþinge, sua at logmaðr heyri. Eige þarf hann optær at lysa þann⁶ mala, meðan vattar liva, oc þeir villaz eige.

^b CAPITULI VI.

Nv vil maðr leggja⁷ logved i land mannz, huart er þat er fire landz verð eða aðra aura, þa skulo þeir handsalaz við. En þat er logved, er hann skal taka sua marga aura, sem skynsamir menn virða við bok at hann se vel haldenn af; en þat skulo þeir gera fimta dag þan(n) er VII vikur ero af sumri,

TITULUS V.

Ubi quis alteri fundum suum vendens, luuc pacto protineseos obstringere cupit, contrahentes dextris junctis, pactum protimeseos, ut inter eos coueuit, stipulari debent. Pactum protimeseos iuste constitutum est, si stipulatum fuerit, vendentem jus habere, fundum, cum uenalis fit, eodem primum emere pretio, quod tertius obserit. Eo pacto adjecto emtionem uenditionem fundi etiam circumscribere fas est, ut fundi, cum uenalis fit, pretium ipsi (contrahentes) definiat. Hoc pactum & coram aecolis suis quinque denuntiet, § astate subsequenti in comitiis generalibus nomophylace exaudiente recilet. Pactum protimeseos, testibus uicentibus § non tarbatis, saepius denuntiare non necesse habet.

TITULUS VI.

Si quis fundum alienum, vel in securitatem pretii pro fundo soluendi, vel aliarum pecaniarum oppignorare uoluerit, contrahentes dextris junctis stipulari debent. Oppignoratio (fundi) legalis est, cum constituitur creditorum tantas (in fundo) pecunias capere debere, quantas uiri prudentes ad librum (sanctam) aesti-

¹) ef maðr &c. F.   ²) a [om. A. Th. X. T. I.   ³) fyrstr interp. F; fyrst interp. A. Th. X. T. I.
⁴) fyrst hoc loco omittunt A. Th. X. F. T. I.   ⁵) hann, ille, þ. Sch., sed male.   ⁶) þeim (in dat.) E. A. St. X. F. Th. T. I.   ⁷) þar maðr vill leggja &c. F.

a) *Hic titulus fontem agnoscit Gragasum isl. Lbb. 12. (II, pag. 234).*

b) *vide Gragasum l. c. II. pag. 231, 235.*

hit sama var, sem hann misti fiar sins¹, þa eignaz hann sua mikit fe í lande, sem þeir dæma honom. Sua skal hann lya veð² sem mala.

CAPITULI VII.

“Ef maðr vil selia mala land, þa skal hann fara til fundar við þann, er mala a a, VII nottom fire sumar, oc segia honom at land er falt. Hann seal stefna honom heim með vatta sumars dag hinn fyrsta, oc segia at hann mun þar³ koma, at bioða⁴ honom landz mala, oc hava þann með ser er kaupá vil. Nu er hann eige heima; oc er honom heim stefnt, sumars dag hinn fyrsta, at nauðsynia lauso, oc hever hann engan mann fengit til keys⁵ fire sek, þann er handsal se við eiganda⁶, þa verðr hann sekr VI aurom^b við þann er landet haud, en landet mala last. Sua er oc, ef hann

mant sufficere ad indemnitate creditoris. Aestimationem instituant die quinto hebdomadis, cum septem aestatis septimane sunt peractae, vere eodem quo creditori pecunie constituta non persolvebantur. Tum eritor tantam fundi capiat partem, quantam aestimatores ei adjudicant. Pactum pigoratium eodem modo ac protimeseos publicetur.

TITULUS VII.

Fundum jure protimeseos obstrictum vendere parans, jure protimeseos gaudentem adeat septem ante aestatis initium noctibus, eique indicet, fundum se vendem habere. Testibus adhibitis venditurus eum domum eiet prima aestatis die, indicans sese ibi adfuturum, et jus protimeseos ei exercendum oblaturum, adhibito tertio, qui simul emere cupit. At domum in primum aestatis diem citatus, nulla quanvis necessitate impeditus, domi non adest, nec ullum, ad stipulandum idoneum sui loco ad eligendum constituebat; tum sex unciarum multa tenetur in oblatorem fundi, qui a jure protimeseos etiam liberatur. Idem obtinet si (jure protimeseos)

¹) fiarins *A. Th. X. T. I.*   ²) veði (*in dat.*) *V.*   ³) þa, tum, *V.*   ⁴) oc bioða þ.   ⁵) kaups *V.*; kevsr *St.*; ciors *A. Th. X. T. I.*   ⁶) þann er handsalað við eiganda, qui cum domino (fundus) stipuletur, þ. *Sch.*

a) vide *Gragasam II*, pag. 239, 240.

b) VI aurom. Hic, ut et antea tit. 2 h. s., sex uncias argenti legalis significatas opinor, vis enim multarum marcarum in *Gragasu* definitæ, in *Jarnsida* imminutæ sunt, sed tres marcæ (24 uncia) mer-

cium legalium prope accedunt ad 6 uncias argenti legalis. Equatio inter argentum legale et merces legales ex *Gr. Kb.* 84 fuit = 6 : 23, sed in commercii quotidiani verosimillime habebatur = 6 : 21.

kyss unndan ser landet, nema þuiat eins at hann kaupe udyrra, en honom var boðet, eða gerðo þeir til þess at þeir villdo koma mala hans af laude, oc kaup: engo, þa er hvar tveggj þeirra sekr XII aurom við hann, oc fastr male sem aðr.

CAPITULI VIII.

Ef maðr selr mala lannd annars mannz eða þat er annarr a veð i, eða selr kona land fire rað lograðanda sins, þa skal þessi lond oll sua brigða, sem her var fyrr sagt um oðals iorð, þa er ungom manne tæmiz.

CAPITULI IX.

^a Nv gefr maðr land með ser til fostrs, eða þeim manne auðrom, er hann vil fram fara ¹, oc mæler hann sua, at umaga eyrer skal i því lannde liggja, meðan hann þarf fram færslo, oc verðr fram færsla eige ennd ², eða sua illa, at skynsamom monnom þikker eige við vært, þa skal sa, er til umaga framfærslu stendr, brigða landet, sua sem fyrr var talt, en sa sekr XII aurom við konong, er falsæt gerðe.

¹) er hann a fram að fara, cui alimoniam præbere debet, F.   ²) efnid E. St.

a) Hic titulus desinitus e Gragasá II, p. 251.

mescos gaudens) emationi renunciat, nisi (entor ille adscititus) minori pretio fundum emerit, quam alteri obferebatur; vel (dominus fundi & entor adscititus) ematione venditione ficta id intendebant, ut jura protimeseos alterius everterent, quo casu in eum uterque illorum duodecim unciarum multa tenetur, et jus protimeseos fundo nihilominus inhercat.

TITULUS VIII.

Fundus pacto vel protimeseos vel pignoriatico alicui obstrictus, si venditur, et fundus a femina legitimi curatoris consilio posthabito venditus, ex eadem regula ac antea, quoad fundos avitos pupillo delatos præscriptum est, retrahatur.

TITULUS IX.

Cum quis fundum in suam alimoniam, vel ejus, quem sustentare cupit, erogat, ea conditione, ut fundus alimonie, dum ea opus habet alendus, obstrictus sit, sustentatio tamen vel non consummatur, vel tam sordide, ut viris prudentibus alendo haud toleranda esse videatur; fundum jam allato modo retrahendi jure gaudet ille, cui alendi sustentatio ex lege est deferenda, dolose vero agens, duodecim unciarum multam regali fisco persolvat.

CAPITULI X.¹

^a N^v leigir maðr iorð af þeim sem a, at leigo mala rættom, þa skal hann þa iorð hava heimilega² XII manade at bua a, oe ina hinom leigo firer³, slika sem þeir urðo asatter. Nu er leiga eindagat⁴, oc kemr eige fram i ein daga, þa uheimilar hann ser iorð. Nu reidir hann sumu leigo, en suma eige, þa seal sækia með vatta þat er epter stendr, sem aðrar fiar sokner, oc sua þo at til allrar þurfe at sækia. Hann skal a iorðu bua til fardaga at oðru vare. Af⁵ þeirri iorðu ma maðr ekki oðrom selia a leigo til heimildar nema hann seiðe þat, þa er hann tok, at hann mynde oðrom manne af selia með ser. En ef hann selr, þa er honom iorð oheimol⁶, oc sua hinom er tekr, hæte land nami^b hvartueggia oc heimili ser sua iorð, sa er tok af landz drotne. Af skal hinn fara er af leigo liða tok. Allt þat er hann verðr sins um, þa seal hinn hæta honom, oc VI aurom at handsalslite, þuiat sua seal hnerri bæta er oðrom selr

TITULUS X.

Qui prædium a domino ejus justis conducendi formulis conducit, per annum vertentem ibi libere habiet, mercedem vero stipulatam fundi domino persolvat. Si locaria solvendi terminus peremptorius constitutus fuerit, hæc vero in die oculata non persolvuntur, tum conducens prædio inhabitandi titulo cadit. Conductor si ex locariis aliquid tantum expendit, quod restat repetendum, testibus adhibitis, ut in actionibus rei persecutoris solet. De locariis integris eodem modo agendum. Ad dies usque migrationum veris subsequentiis prædium teneat conductor. Fundi conducti nequis alii quid sublocet, nisi conductor a domino primum stipulatus fuisset ut sublocandi jure gauderet; sin minus, § sublocans & ille cui sublocatur fundo inhabitandi jure cadunt, et uterque tenetur multa ob fundum usurpatum, quæ expensâ, conductor primus justo titulo fundum teneat, sed a colono conductio conducens removeatur, huic tamen, detrimenti quicquid ceperit, a sublocante restituendum, qui ei

¹) A. Th. X. T. I. þ. hic novam incipiunt sectionem legis, quæ Landsleigu balkr, sectio de locatione conductione fundorum, inscribitur. Numerum titulorum hic etiam renovant.

²) firer om. V.

³) eindogut A. Th. X. F. T. I.

⁴) a. in. þ. Sch.

⁵) oheimil þ. uheimil Sch.

Sch.

a) Hic titulus fere iisdem verbis invenitur in H. A. legg. Gul. Libb. cap. 1. pag. 89, 90. Cfr. etiam Grag. Libb. 45; Jonsb. Libb. I.

b) Landnami: multa ob fundum usurpatum, quanta fuerit ex Jarnsida non invenitur, nam huc pertinentia incident in lacunam tit. 28. h. s. Ibi tan-

tum apparet, hanc multam pro fundi domini dignitate variavisse, et colono ob fundum ejus usurpatum unicam unciam cum dimidia competere. Jonsboka hoc nomine colono geminarcam adjudicat, Libb. 18.

ubemilt, nema hann have aðra iorð iafn-
goða at fa honom.

CAPITULI XI.

^a Nv seal hann husum upp hallda ollom þæim er a varu, þa er hann kom til. Þat skal hann eige abyrgiaz at¹ hus fyrnez. Nu ef hus gerð er mællt a henndr honom², þa skal hann gort hafa aðr hann ferr af iorð; en ef hann hever ugort, giallde lannz drotné hus verð aðr hann fare brot, eða late gera hus sem seilt var. Nu gerir hann³ þau hus er eigi varo mællt a heandhr honom, þa gerir hann þau ser sialfvom. Hann scal honom bioda at kaupa þat hus, er⁴ iorð a, með vattom; en ef hann uil þat helldr, þa fære hann i brot⁵ fire fardaga; en ef hann ferr utan heraðs, biode hann⁶ þæim er til iarðar ferr. Nu ef hus stenndr epter fardaga, þa a hinn hus, er iorð a, nema hann fære viðenn a holku eða reysar⁷ þar er huarke spillé akri ne eng fire fardaga, þa er hann a hellz tom at⁸.

^b Leiglendingnr⁹ skal fara til lanz, þa er VI vikor ero af sumre, þa er honom

etiam sex uncias ob dextra fidem violatam multe nomine expendat — itidem quisque alteri quid injusto titulo tradens — nisi fundum ejusdem bonitatis ei tradere possit.

TITULUS XI.

Ædificia, que in prædio, eum id accedit, fuerunt, sarta tectaque conservet conductor. Damnum ædificiis vetustate obveniens hand sustineat. Si domus exstructio a colono conductio stipulata fuerit, hanc, prædio priusquam demigrat, perficiat, quo neglecto fundi domino domus extruendæ pretium migraturus persolvat, vel, ut stipulatum fuit, domum extrui curet. Si domus non stipulatas extruxerit, has pro seipso ædificasse censendum est. Domino fundi has redimendas, testibus eorum offerat, vel, si maluerit, ante migrationum dies auferat. Si e tribu emigrat, colono succedenti domum emendan offerat. Domus diebus migrationum non demolita cedit domino fundi, nisi colonus materiem in saxeta vel salebras, ubi nec in agri nec prati detrimentum jacet, ante dies migrationum, cum maxime vacat, avehisset.

Colonus conductitius prædium immigrat, eum sex æstatis septimanæ sunt præterlapsæ.

¹) þott þ. Sch.   ²) þeim, ei (iis), St.   ³) hann in marg. cod. membr.   ⁴) eðr, vel, St. malc.
⁵) þat brott Sch.   ⁶) hann cod. membr. in marg. medio; om. þ. Sch.   ⁷) hreisar þ. Sch.
⁸) til A. Th: X. V. T. I.   ⁹) Hic þ. incipit tit. IIIum, numero ðcin continuato.

b) Prima pars hujus tituli verbotenus desumpta ex H. A. legg. Gul. Lib. 2, pag. 90, 91; omissis quæ ad tempora migrationum legibus definita pertinent.

b) Quod superest tituli desumptum c Gragasa Libb. 45, II. pag. 332, 333.

heimill hage, oc söt sin inn at hera, oc sculo þeir miðlaz husrum¹ við; en ef eigi [vinnr þæim husrum þaðom², þa a sa heimil fiarhus III nætr er adr þyr a lande³. Þviat æins a sa, er þa scal a lande bua smala sinn inni at hava til laugar dags, at hinn love er fire sitr, eða þarf eigi allt husrum, en síðan a sa fire lande at raða, oc husom, er leigt hever, en þegar er VI vikor ero af sumre, þa a hinn eigi, er adr bio þar⁴, at beita enç. Hava a hann þar ross i haga til sun(n)o dags, en annan smala þar til er liör helgina⁵. Rætt er oc at hann se þar sunno daginn með hiun⁶ sin, oc ero honom⁷ þa⁸ heimol fiar hus til innivistar, ef þæim vinnaz þaðom eigi inni hus, þviat eins scal smala sinn inni hava, ef þæim vinnr þaðom rum, oc fara i brot mana dagenn⁹, nema þa se loçheilagt, ella nott síðarr, með smala sinn allann oc onnor fong.

CAPITULI XII.

^a Hvirðer scal hann epter lata standa þriar, þo at enge væri [þa er hann kom¹⁰:

¹) husum A. Th. X. V. T.

²) hröckr (vinnst E. St. X.) husin haðum þeim V. vinnor &c. Sch.

³) sem þyr a landi V.

⁴) þar post beita ponit þ.

⁵) þartil helgena þ. þartil a liör

helgina V. ⁶) hiu þ.

⁷) þeim, iis, Sch.

⁸) þa in marg. cod. membr.

⁹) mana dagenn

om. p. Sch.

¹⁰) þegar hann kom A. Th. I.

Tum pascuis libere utendi, et utensilia sua domus inferendi jus habeat. Edificiis in comunione pro rata uti debent; si in utriusque (cedentis & supervenientis) necessitatem domus non sufficiunt, colonus prædicto demigraturus oviarius per tres noctes jure utitur. Lares suos in prædium transferens ea tantum conditione pecora sua ad diem usque lavationis (Saturni) domibus pecuariis includat, si antea ibi habitans id concesserit, nec omnium opus habeat. Novissime conducens dehinc & fundi & domuum gaudeat potestate. Sexta ætatis hebdomade peracta migraturus ibi prata ne depascat; ad dominicam usque equos in pascuis tenere ei liceat, cætera pecora ad peractam dominicam. Per diem dominicam cum famulatio suo ibi etiam agere jus habeat, et in oviarius sese tenere potest, si oves ipsæ ad utriusque necessitates non sufficiunt. Pecora sua in pecuariis tantum servet, si utriusque necessitati inservire possunt. Et pecora sua & suppellectilem cujusque generis omnino avehat ecedens, die lune, nisi hic legaliter festus fuerit, tum vero nocte præterlapsa.

TITULUS XII.

Tres migraturus relinquat januas, nulla earum etsi, cum in migraverat, exiitisset, januas

^a) Hæc desumpta ex II. A. Legg. Gul. Lib. 4. pag. 92; omissis iis, quæ ad Norvegiam in specie spectant, nec Islandicæ statui fuerunt accommodata.

stofu húrd, burs húrd, uti húrd; en standa sculo allar þær er fyrr stodo. Nu ef hann tekr eins liveria¹ þa húrd, oc færir a brot, þa skal hann færa aftr, oc leggja a land nam, ef hann lever leyst fra; en ef þar fylger nokkot af þreskellde² eða of dyre³ eða gattar tre, þo at einn⁴ flis se, þa er þat husbrot, oc seal⁵ leggja a merkr III. En ef hann brytr setstokka or huse, eða brikr þær er greyping [hava nomit⁶, þa seal hann færa apr, oc leggja a merkr III.

Alla þa vido er hann a þar, sma⁷ oc stora, er eige ero noglom fester⁸, eða greypter⁹ under bita eða bialka, þat skal hann leggja þar er hvarke spille akr ne eng, oc fære i brot þegar hann a tom at.

CAPITULI XIII.

^a Ef menn bæta engjar leiglendings, þa a hann sok a þui, en landz eigande ef hann vil eigi sækja, oc sua ef iorðo er skatt; þat skal bæta landnami oc skaða botom, sem grannar hans V virða. En ef fiskveiðr fylger [leigo lande¹⁰, eða fuglveiðr eða eggyver, þa a¹¹ leigo maðr þat allt, nema

nempe ctenaculi, cellæ penurariæ & anticam. Ceteræ, quas recepit, immotæ mancant. Si harum januarum quandam amoverit amotamque avexerit, eam reddat, adjecta nulla ob fundum usurpatum, si modo illesam resolvisset; quodsi qui de limine, vel tigno superliminari vel poste fractam simul avellitur, etsi frustulum tantum fuerit, ædes fractas esse censendum est, quod trium marcarum multa resarciatur. Si sedilia domuum vel tabulas compagibus coaptatas fregerit, fracta restituat, trium marcarum multam adjiciens.

Ligna sua quæcunque tam minora quam majora, elavis domui non affixa, nec trabibus domuum transversis, columnisve compagibus coaptata, eo transferat, ubi nec ager nec pratum detrimentum capit, occasione data inde ablaturus.

TITULUS XIII.

Colono conductio de pratis ejus depastis competit actio, qui si agere noluerit, ad fundi dominum devenit jus agendi. Item si aliquatenus suado infertur lesio. Fundi usurpati multa hoc coercendum, adjecta damni illati resarcitione, ut accolte quinque aestimand. Jus vel piscatura, vel aucupii, vel ova legendi, ad

¹) einhvorra þ. Sch.   ²) þreskilldi V.   ³) umdire V., af dyre E. St.   ⁴) einn þ. Sch., quasi flis sil masc.   ⁵) seal om. Sch.   ⁶) nemr X.   ⁷) smaa E. A. Th. X. St. V.   ⁸) nagl-fastir F.   ⁹) ero interp. St.   ¹⁰) landi þ. Sch.   ¹¹) a om. V.

fra se seilt í¹ kaupi þeirra, oc sua ef þar rekr fugla eða fiska, sela eða nisor. Ef við rekr a land, þa a leigo maðr at draga við or flæðar male, oc marka þess marke er fioru a, oc festa sem hann eigi. Hann seal eiga þar alner kefle oc smære. Nu rekr hval a fioru, þa seal hann festa sem hann eigi, oc hafa af lass, ef hual² er tuitogr³ eða lengri eins kyns⁴. En ef hann bergr⁵ verr hual eða víði en nu er tint, þa er hann sekr XII aurom, oc ahyrgez scaða þann allan, er landz drottenn far af urætt hans. Ef skogr fylger læigo lande, þa seal hann hogga skog þann ser til þarfinda, en ekkí selia or skoge. Beta skal⁶ huluti sina or skoge eða af reka víðe, ef hann þarf, en ef hann gerir meira⁷, þa a landz drottenn þat⁸.

fundum conductum pertinens, colonum conductitium sequatur, nisi in contractu ejus (cum domino fundi) exentum fuerit; ut et aves, pisces, phocæ & delphini phocæna, qui e mari in terram ejiuntur. Ligna e mari ejecta colonus conductitium supra maris terminos trahat, litoris domini signum iis imponat & propriorum instar continenti alliget. Unius ulnæ baculi lignaque minora eedunt colono. Balænam in litus ejectam continenti ita alliget, acsi ei propria fuerit. Si balæna viginti ulnarum vel ultra fuerit ejusdem generis, vehem ejus capiat colonus. Si negligentius quam hic definitur vel balænam vel materiem in tutum constituerit, duodecim unciarum multa tenetur, damnumque totum fundi domino, ejus inewria causatum, præstet. Silva eum ad fundum conductum pertinet, hanc colono conductitio in proprium usum eedere licet; nequid vendendo abalienet. Propriam suppellectilem e lignis vel silvæ vel ejectitiis reficial quantum necesse habet, quod ultra est cedit domino fundi.

CAPITULI XIV.

TITULUS XIV.

^a N^v leiger maðr iorð oc vil eigi hava síðan, eða til fara, þa skal landz drottenn

Ubi fundum conducens eum accipere vel ei immigrare recensat, fundi dominus eum, septi-

¹) í om. Sch.

²) hann E. St. V. Sch.

³) tvetogr þ., tuitogor Sch.

⁴) einshering A. Th.

eiuscernis X. einshernis T; quæ omnia denotare videntur: inter sectiones. Hodie dicitur: milli skurða o: in-

tra caput & caudam.

⁵) birgr St.

⁶) skal hann A. Th. X. V. T. I.

⁷) nya, (si) novam

(fecerit), V. ⁸) þat om. V.

fara til^a, er VII¹ vikur ero af sumri, oc nyta ser iorð² þa, sem hinn hefði eigi læigt, oc heimfa þo leigo af hinom, sem adr.

ma æstatis hebdomade peracta, ipse suscipiat, et eo ut nequaquam conductus fuisset utatur. Locaria a conducente nihilominus exigenda.

CAPITULI XV.

Nv ferr maðr a iorð manuz, oc tekr eigi heimild af þeim sem a, þa skal gera³ honom fimtar stefno af⁴, oc leysi sek með landnami a brot. En ef hann vil eigi af fara, þa skal landzdrottenn stefna honom þing fire ran, þa eigo þingmenn at dæma honom, er land a, allt þat er a iorðo er, utan⁵ frialsa menn, oc rauhaug kononge^b. Nu vil hann eige af fara, þa skal hann krefia þingmenn sua marga at hann se full (liða)⁶ at færa hann af iorðo, ea huerr sekr III (aurom)⁷ er eigi ferr. Soknatmaðr er skylldr at fara, oc odlaz með þui kononge haug^c.

TITULUS XV.

Ubi quis in fundum alienum, domino non concedente, habitatum immigrat, ille per factam quinque dierum citationem in jus vocatus, remouetur, et usurpatis prædii multam solvendo se liberat. Colonum nihilominus prædio emigrare recusantem, fundi dominus rapinæ reum in comitiis agat, ubi iudices ei, quicquid fundo illatum est, præter ingenuos homines, adiudicent, et rapinæ multam Regi. Si colonus nihilominus demigrare supersederit, fundi dominus tot evocet comitiales, ut satis habeat auxilii ad contumacem e fundo eiecendum. Quis auxilium denegans trium unciarum tenetur multa. Actor publicus eo se conferre obligatus est, annulum multaticium Regi ita acquisiturus.

¹) VI, sex, V. Sch.   ²) hans interpon. A. Th. X. T. I.   ³) skal hann gera &c., ille, o: colonus, ab hoc, or domino fundi, A. Th. X. V. T. I.   ⁴) af om. V.   ⁵) nema A. Th. X. T. I.   ⁶) velliða þ. Sch. Prima syllaba in cod. membr. deleta est.   ⁷) V aurom, quinque unciarum, V. III morkum, trium marcarum, þ. Sch.; neutrum convenit tit. XIX postea. For que est aurom in cod. membr. deleta.

a) er VII vikur ero. Islanorum migrandi tempus incipit cum VI æstatis hebdomades peracta sunt, Grø. þingsc. þ. cap. 66, I, p. 146; et per quatuor dies septimæ æstatis septimana durat. Tres adhæc adjiciuntur dies, dominus fundi fundum conductum priusquam adeat. Legg. Gul. I. c. habent: quinque æstatis noctibus peractis.

b) rauhaug kononge. Rauhaugr seu multa rapinæ

quanta fuerit, nullibi dicitur, sed ex Kb. I. conjiendum, sex uncias argenti legalis hanc multam effecisse. Nec in legg. Norv. antiquioribus hujus multæ quantitas facile invenietur.

c) haug. Jonsboka Lib. 10, ut et legg. Gulenses M. R. Lib. 11. hic emimmarum (quatuor uncias) argenti habent.

CAPITULI XVI.

Nv selr maðr eina iorð tućim monnom, sa skal hava er fyrrer tok. Hviurvitna þess er maðr selr II monuom hit sama, þa skal sa hava er fyrr keypte eða leiger¹. Hallda skal hann skila domi fire, oc niota vatta sinna, at hann tok fyrrer. Aðra skal hann hinom fa, ef hann kemr til, eða giallda handsals slit² VI³ aura^a. En ef hann a þa eina er hann byr a, þa skal hinn hava, en eige sialfr hann.

CAPITULI XVII.

Nv selr maðr iorð a leigo, oc vil eige lata þann hava er tok, þa skal hann honom stefna þing⁴ oc niota þar vatta⁵ sinna, hversu hann hever þa iorð tekna, en ef honom bersk at fullo, þa skal hann siðan hallda skila domi fire leigo iorð sinni, oc sva mala iorð, ef su er. Nu ef annarr⁶ þeirra deyr, þa er male þeirra rovonn, þa skal greiða fe þat er vgolldet⁷ er, epter þui sem tala rennr til.

¹) leigði (in perf.) þ. Sch.

²) Correct.; hanasal sitt, fidei dextra, cod. membr.

³) VII

aura, septem uncias, A. X. T. I.

⁴) lata stefna þing, in jus vocari faciat, V.

⁵) oc lata niota

sua votta &c. V.

⁶) annarrvorr, alteruter, V.

⁷) gollidt, (pecunie vero) soluta, A. Th.

X. T. I.

TITULUS XVI.

Idem prædium si quis duobus elocati, qui prior conduxit, sù potior jure. Ubiqueque quis rem eandem duobus tradit, eam ille tenet qui primus vel emit vel conduxit, judicio coram experiatur, et testibus suis productis probet se (fundum) prius conduxisse. (Fundi duobus elocati dominus) aliud, si quid ei fuerit, prædium cedenti vel præstet vel dextrae fidei violente multam sex uncias ei solvat. Si prædium illi non sit, nisi quod inhabitat ipse, hoc defraudatus, non vero ipse dominus, habeat.

TITULUS XVII.

Si prædium elocans id conducenti tradere velit, hic illum in jus vocare debet, testibus probaturus, quibus conditionibus prædium conduxisset. Quo probato judicium experiatur sententiam definitivam, quoad prædium conductum, vel jure protimescos ei obstrictum, si ita fuerit. Contrahentium alteruter si decesserit, contractus eorum rescinditur, pecunie vero nonum soluta pro rata e bonis demortui solvantur.

a) handsals slit VI aura. Multa ob dextrae fidei violatum idem ex Gragasá Lbb. 13, 45. f. p. 59, et II. A. legg. Gul. p. 95 et sæpius. Ex legibus

Magnæanis hoc casu multa æqualis cum fundi locariis. Jonsb. Lbb. 6; Legg. Gul. ibid.

CAPITULI XVIII.

Nv bua grannar tucir saman, oc taka af einom manne iorð, oc er su iorð uskipt, þa skal þat scipte hallda¹, er þeir scipta sin i millim, meðan þeir bva² haðer a iorðo, en ef annar(r) byr en annar ferr brot³, þa ma hann eige þeim skiptes synia, er til kemr.

Nv ef⁴ tucir menn bua a einom bæ, þa skal huarge þeirra hava fleira bu fe um sumar en lanndet ma vel upp hallda, oc scipta því at iafnaðe með ser. En ef annar(r) hever fleira i haga, giallde gras verð sem menn meta.

CAPITULI XIX.

Gotur⁵ oc garða hlið seulo sua vera sem at fornu hava verit. En ef menn bua i grennd saman oc eigo aller sætra ferð, þa skulo þeir fara til sætra, er atta vikor ero af sumre, nema þeim þikke ollom annat⁶ sannare⁷. Nu sitr einn hverr⁸ lengr heima, þa skal hinn fire biðða honom þar seto⁹.

¹) hann skipti hallda, *divisionem servet*, *V.*

⁴) En ef *X. V.*

⁶) Sötur, *mapalia*, *E. St.*

annat sannara *A. Th. X. T. I.*

⁸) maðr *interp. A. Th. X. T. I.*

X. T. I.

TITULUS XVIII.

Accolæ duo si in eodem, et ab eodem conducto, simul habitaverint prædio, cujus antea nulla facta est divisio, ab iis inter se facta divisio, dum in prædio simul habitant, valet. Si uno remanente alter emigraverit, succedenti ille novam divisionem fundi haud denegat.

Duorum in eodem prædio habitantium necuter plura per æstatem teneat pecora, quam pascua tolerare possunt. Pro rata parte (fundii quam tenet quisque) hoc inter se dividant. Si unus plura pascuis immiserit pecora, quam alter, ille huic præmium pasturæ, juxta factam æstimationem, solvere tenetur.

TITULUS XIX.

Semitæ & sepimentorum portæ ut antiquitus fuerunt, permancant. Cum accolæ plures mapalia simul habent, eo pecora transferant octo æstatis septimanis peractis, nisi communi consensu aliter fuerit constitutum. Si quis diutius domi remanserit, accola ei interdicit, pecora domi diutius retinere. Si contumaciter tamen

²) lifa, *vivunt*, *V.*

³) fere a brott *A. Th. X.*

⁷) ollum *syniz*

⁹) þarsetr (*in pl.*) *A. Th.*

a) *Optimæ notæ apographa St. et E. legunt "Sötur", et in titulo de mapaliis maxime agitur, sed in recensu titulorum postea legitur "gotur", semitæ,*

quod et convenit membranæ et sex apographis et legg. H. A. Gulensis.

En ef hann sitr þó¹ kyrr, þá skal stefna honum þing, fire ran oc þar seto. Þá eigo þingmenn at dæma konongi baug^a, en land nam halvo aukit þeim er iorð a, en VI aura granna sinom fire grasran. Hann skal bæða bændr, sva marga sem hann vil, at fera fe hans or haga sinom; sekr er hverr III auröm ef syniar honom. Slikt liggr við, ef hann ferr ofan fire tvímanat^b. Ha eigo menn um haustom; hana skal enge fire öðrum bæta; en sa er bæiter, giallde grasrans baug.

CAPITULI XX.

Garðr er granna sætter. Nu bua tveir menn eða fleiri a cinom bó, þá skulo þeir sua gordom upp hallda, sem þeir hava iardrar megin² til, oc verit hava at forno, oc hava gorvan at þinge, oc abyrgiaz síðan³ huerr sinn garð. En sa er eige vil gerða⁴, skal abyrgiaz skaða þann allan, er linom verðr gorr, huart sem gerir hans fe eða annar(r)a. Nu ef kyr er garð briotr⁵, eða

permanserit, in jus vocandus est, de rapina & contumaci domi remansione. In foro iudices Regi annulum multaticium prædii, domino duplicem fundi, usurpati, multam & accolæ sex uncias rapti graminis nomine adjudicent. Colonos, quotquot voluerit, eposeat, ad abigenda e pascuis suis contumacis pecora. Quivis evocatus ire recusans trium unciarum tenetur multá. Eodem tenetur reatu, qui (ante) bimensem ab æstivis domum migrat. Gramen in pratis domesticis tempore autumnali renatum, cuique prædio proprium est; hoc alienum nequis depasci faciat, quod si fecerit, rapti graminis multa tenetur.

TITULUS XX.

Sepimentum est accolarum pacificator. Cum dño pluresve unicum tenent prædium, sepimenta, pro rata parte, quam tenent, prædii, ut antiquitus fuerunt, resciant, quod ad tempus comitorum generalium perfectum sit, et quivis deinde sui sepimenti periculum sustinet. Sepem struere recusans, damnum cæteris inde enatum, sive e propriis sive alienis pecoribus causatum fuerit, resarciat. Si vacca aliave

1) þar, þí, X.   2) iardrarnega F.   3) síðan om. F.   4) glóra, facere, F.   5) Nu ferr kyr eðr garðbriotr F, male.

a) konongi baug. Videtur esse ránbaugr, multa rapina, vide p. 96. not. b.

b) ferr ofan fire tvímanat. Tvímánaðr dicitur cum duo æstatis menses supersunt. Incipiebat, his temporibus, die Martis, qui festum Mariæ prius vel

proxime antecessit vel subsequatur, a duodecimo ad decimum nonum Augusti diem; cfr. Rimbergiam p. 556 not. 61. Pausii not. b. ad H. A. legg. Gul. pag. 97.

annat fe, þa skulo fara til grannar þeirra oc sia garð. Nu liz þeim garðr sa gilldr, þa skal sa giallda¹ er garðbriot a, sliet sem at skaða verðr. Nu² ef hufe gingr or kuium, monnom at skaða³, þa skal sa er hu⁴ a giallda sua sem skýnsamer menn meta þann skaða.

CAPITULI XXI.

Ef sa maðr verðr utlagr⁵, er byr a lande mannz, þa skal landzdrottenn leigo hava slika sem uræidd var.

Ef maðr byr við öðn eða afrætt⁶, oc gengr honom þaðan fe at mæini⁷, þa skal hann apte reka i miðia auðn eða afrætt, eða lata þar vera með ser⁸, eða reka heim til ðess er a, en ef hann rekr i annarra manna land, giallde; VI aura, oc skaða þann⁹ sem af verðr.

CAPITULI XXII.

Nv bua II menn i grennd saman a sinom hæ huarr, oc vil annarr hava merki garð en annarr eigi, þa skal sa stefna honom til garðskiptes, er hava vil, oc kveða a eindaga¹⁰ fire vattom, oc krefia hann gerðing-

pecora sepimenti destructioni dedite fuerint, accole ad sepimentum oculis inspiciendum conueniant; quod si legale esse aestimant, damnum enatum resarciat dominus pecoris, destructioni sepimentorum dediti. Si pecora e claustris ovariis euntia damni quid alicui intulerint, hoc eorum resarciat dominus, iuxta prudentium virorum aestimationem.

TITULUS XXI.

Cum colonus conductitius exiliu damnatur, dominus fundi locaria, nondum soluta, capiat. Si ad loca deserta vel tesqua compaseua habitant, pecora inde palantia damnum intulerint, hæc ille vel reagat in media deserta et tesqua compascua, vel in pascuis suis permanere sinat, vel ad pecoris dominum id domum agat. In fundum alienum pecora palantia agens, sex unciarum tenetur multa, et damnum inde enatum resarciat.

TITULUS XXII.

Cum duorum, in diversis tamen prædiis habitantium, accolarum alteruter sepem terminalem struere vult, altero renuente, hunc ille ad sepem dividendam provocet, testibus coram, terminum definiens perentorium, et sepis structuram,

1) bæta E. St. F.

2) Ne cod. membr., errore librarii.

3) oc gerir monnom skaða A. Th. X. T. I.

4) hufe X.

5) Ef sa maðr byr a landi manns er utlagr verðr X; verðr om. V.

6) afrætt V.

7) hein, domum, F. Sch.

8) sem ser, ubi omnibus obvia sunt, A. Th. X. T. I.

9) allan.

10) omne, interp. V.

11) qveða eindaga St. qveða a eindaga V.

ar¹. [Nu ef hann vil eige fara til gerðing-
ar², þa skal hann lata hera vitne um, at
hann stefnde honom til, oc skipte síðan
gerðingó fire vattom, oc legge lut a, oc
gerðe þann er hann lytr. Nu ef hinn³ vil
eige gerða sinn garð, oc gíngur þar fe inn,
oc etr akr eða eng, huerr sem þat hufe
atte, þa skal sa giallda skada þann allan er
gorr er, er eigi vil garðe upp hallda, at
garðr⁴ er ugilldr; en þat er loggarðr^a er
er fim fota þykk⁵ við iorð, en III ovan,
axlhar⁶ af þrepi meðalmanne. En fe
þat er leypur garð hans, eða gíngur þar inn,
sem hinn skyllde gørt hava, ma hann setia
i suelli kui, oc lata huerna leysa sitt land-
nami⁷ i brot.

CAPITULI XXIII.

^b Nv ganga menn ígegnom garðz hlið, þa
skal sa abyrgiaz er hliðe lykr upp, at astr
se lokit; en ef þar gengur inn ross eða bu
fe, oc spíller þar akre eða eng, allan þann
skada sem þar verðr gorr⁸, þa skal sa apr
giallda, eftir þui sem menn virða, er hliðe
lauk upp.

¹) gírdingar *A. Th. X. F. T. I.*

²) a [om. *V.*

³) hann *A. Th. X. F. T. I.*

⁴) eða garðr *X*

⁵) breiðr, latus, *A. Th. X. T. I.*

⁶) oxlhar *A. Th. X. T. I. V.* þ. axlachar *E. St.*

⁷) landnami

(in acc.) *X.* ⁸) verðr af gorr *A. Th. X. F. T. I.*

a) En þat er loggarðr. In *legibus Norvegorum anti-*
quibus quantum scio, legalis sepimenti quantitas et
qualitas non definitur, unde hæc e Gragasæ Lbb.
15. II, pag. 262 desumta esse opinor, ubi tamen

postulans. Si sepem struere supersederit pro-
vocatus, provocans de facta provocatione testes
productos euret, in quorum presentia sepem
deinde dividat, et, ducta sorte, portionem sibi
delatam struat. Si alter enam portionem se-
pimenti struere noluerit, unde pecora, sive ipsius
sive aliena, intra sepimentum vagantia, agrum
pratuvve depascunt, struere negligens damnum
ob sepimenti insufficientiam eveniens resarciat.
Sepimentum legale quinque pedes inferne ad
terram per transversum teneat, tres superne.
In altitudinem porrigat ad axillam medioeris
statuæ hominis in basi stantis. Pecora sepi-
mentum ejus sic structum insilientia, vel ab al-
tero struendum transeuntia, claustris famelicis
includat, unde, multa fundi injuste usurpata
adiecta, quisque sua pecora redimere potest.

TITULUS XXIII.

Cum sepimenti porta intratur, eam ille claudi
euret qui aperuit. Si equi vel pecora intro-
missi damnum agro pratove intulerint, portam
aperiens (nec ocludens), ex facta aestimatione,
eum ex integro resarciat.

damni illati resarcitio tantum obtinet, non vero
landnam quod *legibus Norvegiæ est proprium.*

b) *H. A. Legg. Gul. Lbb. 12, p. 99; cfr. Grg. Lbb.*
15 et 44.

CAPITULI XXIV.

^a Votn oll skolo renna sem at forno hava runnit. Engi maðr skal vatn¹ veita a hæ annars, eða af, nema þat briote sialft, en ef væitt er, þa skal² aftr væita, oc leggja a landnaam. Nu ef³ bryte⁴ annars tueggja iorð, þa a sa er iorð atte þa er hon braut, en hinn a eyri⁵ eða granda ester, þanog til, sem hon var meðan hon rann rætt; en kist a hvarr⁶ er vil at veita i lit forna faret.

Enge skal fire oðrom væiðe stöð⁶ banna, þa er hann hever at forno fare haft. En huervitna þar sem menn ega lax a samann, þa skal huerr gera veidi vel i sinni a, oc gera þo sua, at fiskar mege ganga upp at a huerre. Ganga skal guð geve⁷ til fiallz sem til fioro. En ef maðr gerðer of þvera a, þa skolo þeir, er fire ovan eiga væiði, gera honom fimtar stefno af þinge⁸, at briota or, ef hann hever at ulogom⁹ igort¹⁰. En ef hann vil eigi or briota, þa skolo þeir hiðia liðs¹¹ til at briota or. ^cSa er sekr

1) vatni F.

2) skal hann a. v. X.

3) ef om. p.

4) brytr ef cod. membr. incuria librarii.

5) ey, insulam, X.

6) veiðiskap, piscaturam, F.

7) Guðsgafa F. Guðsgjof þ. Sch. Guðgiavi I.

8) a þingi, in comitiis, Sch.

9) logum, juste, X male.

10) gjort F. gort Sch.

11) liðsmenn, auxiliares, X.

a) Hæc verbotenus, paucis adjectis, conveniunt legg. II. A. Gulensibus Lib. 14.

b) en kost a hvarr &c. Hæc in legg. II. A. Gul. non inveniuntur, unde hic verosimillime respicitur

ad Grag. Libb. 50, II. pag. 351. et 291. Libb. 33.

c) sa er sekr — er gorðe. Hæc desumpta videntur e Gragasæ Libb. 49, II. pag. 350.

TITULUS XXIV.

Flumina eundem, quem olim habuerunt, alveum teneant. Nemini liceat fluvii fluxum immutare, aquas in fundum alienum sive inducendo sive inde abducendo, nisi fluvius ipse fluxum detorqueat. Si quis fluminis fluxum immutaverit, pristino id alveo restituat, expensens multam ob fundum injuste usurpatum. Si annis alterutri fundo adjacenti, alveum immutando, intulerit damnum, fundi inundati dominus annem habeat, alteri vero ora exsiccata vel isthmi competant, ad medium usque alvei pristini. Cuicumque volenti optio datur, in pristinum alveum flumen ducere.

Loca piscaturæ idonea, et antiquitas ab aliquo adhibita, nequis ei inhibeat. Ubique annis æsociis capture idoneus pluribus communis fuerit, quisque in ei propria annis parte techas piscatorias struat, ita tamen ut pisces annem quemcunque intrare possint. Dono Dei, sive montem sive litus petat, haud præstruendum iter. Quodsi quis per annem transversum aggerem struxerit, illi, quibus superius in anni jus piscandi competit, cum intra quinque dierum, e comitiis, terminum, aggerem injuste positum demoliri jubeant. Si noluerit,

III morkom er gorðe, en bonde huerr III aurom¹ er eige vil til fara or² at briota, ef þeim er veiði spell at er fire ovan bua. Enge skal fara i annars a at væiða, nema hann vile þæ(i)m væiða, er ana a, oc giallde þeim þo landnam er a. Þiofr er hann^a ef hann nyter ser fiska.

CAPITULI XXV.

^b Hvervitna þess sem menn skil a um sætr eða landa merke, utan garðz eða innan, þa skal sa³ hava sitt mal, er vitne bera i hað, nema huartueggi have vitne⁴, þa skal sa hava sitt mal er sueria vil. Nu vilia haðer sueria til eða huarge, þa skal briota sunndr i miðiu þat er þa skil⁵ a um landa merke. Allt þat er menn skil⁶ a, þa ma vitne bera sa er vil, frials maðr oc fulltiða. Hann skal sva at orðe kueda, at her skil⁷, oc þa er rætt at minne samvizko.

illi auxilium ad aggerem demolendam sibi postulent. Si quid piscaturæ detrimentum superius habitantibus attulerit agger, eum struens trium marcarum, colonus quivis eum destruere recusans trium unciarum, multa tenetur. In amne alicui proprio, nequis piscaturam exerceat, nisi amnis domino pisces capiat, cui attamen fundi injuste usurpati multam expendat. Furti tenetur si animo sibi habendi piscatum fuerit.

TITULUS XXV.

Ubiunque de testibus vel terminis intra vel extra septimum dissidium inter cives oritur, partis prævaleat jus, quod testibus productis comprobatur. Quodsi uterque contententium testibus suam comprobaverit causam, iurjurandum suum obserens, erit iure potior. Si vel uterque vel neuter iurjurando suam causam firmare sustinerit, controversiæ terminalis areola litigiosa in medio inter eos distribuenda. Ortâ lite, pro teste habili habeatur quivis ingenuus & adultæ ætatis. His in testimonio suo utatur verbis: hic confinia sunt, et ex mea conscientia res ita se habet.

¹⁾ V aurum, quinque unciarum, A. Th. X. T. I.

²⁾ or om. X.

³⁾ sa om. A. Th. X. T. I.

⁴⁾ til add. F.

⁵⁾ skilr E. A. Th. X. T. I. Sch. F. þ.

⁶⁾ skilr A. Th. X. þ. Sch. T. I.

⁷⁾ at hann skil, probe intelligo, F. male; at her scilr A. Th. X. þ. Sch. T. I.

a) þiofr er hann &c. Hac respicere videntur ad Grag. Lbb. 49 II, pag. 349.

b) Hic titulus desumptus e H. A. legg. Gal. Lbb. 15. pag. 101.

CAPITULI XXVI.

^a N^v skil¹ menn a um landa merki inn-
an garðz a akr² eða eng, eða toðor³, oe
maeler annarr huarr sva: þu hever vunnit⁴
um þat er ek atte at uinna, oc hever þu
iørðu stolit, oe marksteina upp gravit, þa
skolo þeir menn til kalla⁵, þa er kun(n)igazt
er⁶ um landa merki þeirra amille. Þa ef
þæim synz sem mork stande rætt, sua sem
niðr varo⁷ sett fire andverðo, oe bioða þeir
vitni sin⁸ til þess, þa er vel; en ef mork
ero upp tekia, oe sett huergi niðr, oc
vunnit⁹ um, þa skal giallda loð oe landnam
þeim er iørð a. Nu ef hann hever mork
upp tekitt, oc sett niðr i öðrum stað, oc
fært a hins lut, er a mot honom a, þa er
hann þiofr oe ut laegr.

CAPITULI XXVII.

^b N^v a maðr eng i¹⁰ annars mannz lande,
þa skal hinn¹¹ eigi þeita engi þat, fra því
er¹² VI vikor ero af sumre, en sa er engit

TITULUS XXVI.

*Cum de terminis intra sepimentum, in agris
vel pratis tam exterioribus quam stercoratis,
disceptant cives, et unus alterum his insectatur
verbis: tu in territorio mihi proprio operatus
es, lapides terminales eruisti, & fundum furatus
es; contententes advocare debent viros,
quibus termini intercedentes maxime innotescunt.
Bene res se habet, si termini, ut anti-
quitus positi fuerunt, immoti manere vidcan-
tur, & suis testimoniis hoc comprobare sint
parati. Termini si quidem amoti sed nullibi
denno constituti fuerint, et ultra terminos (ju-
stos) tamen operatum sit: reus fundi domino
injuste territorii usurpationis multam cum fru-
ctibus perceptis solvat. Si lapides terminales
& eruti & in alio loco, in fundi oppositi frau-
dem, depositi fuerint, reus furti tenetur, exilii
damnandus.*

TITULUS XXVII.

*Si cui pratum in alieno fundo fuerit, (domi-
nus fundi) ne pecorapascenda immittat prato,
post sextam ætatis hebdomadem peractam, prati*

¹) skilr A. Th. X. V. þ. Sch. T. I.   ²) akr þ. Sch.   ³) toðu (in dat.) V.   ⁴) ounnit (negative) V. male.   ⁵) tiltaka, définir, V.   ⁶) kunnigt er þ. cunnigt er Sch.   ⁷) Sic cod. membr. plenis literis.   ⁸) sitt (in sing.) St.   ⁹) ounnit (negative) V. male.   ¹⁰) a A. Th. X. T. I.   ¹¹) hann þ.   ¹²) er om. V.

a) Hic titulus verbotenus in II. A. Legg. Gul. Lib. 18. pag. 104. Terminos movens vel turbans ex Gragasæ Lib. 4, II. pag. 219 exilii etiam reus est.

b) Hic titulus desumptus e Gragasæ Lib. 23, 26; II. pagg. 280, 281, 283, 284.

a skal þat fyrst lata vinna, nema hann vili toðo sina fyr vinna; En ef hann vinnr eige, sem nu er mælt, oc vil hann þo vönnit lava, þa er hann sekr VI aroim, oc uheilagt bæde heyit oc sua engit; en ef hann a engiar¹ i fleiri manna londom, þa skal hann sitt sumar huert sla, oc eige fyr heima, en þau ero oll slegin. Kost a hann at beita engi sitt, ef hann vil þat heldr en sla. Manni er skylt at gera loggarð² um hey sitt, þat er hann a i³ annars mannz lande, oc sua ef annar(r) a heit i orskotz helge [við, þo at i hans lande⁴ se; en ef hann gerer eige sua, þa er heyit uheilagt við fe þess er heitina a, en hann er sekr VI aroim við hann. Baðer skolo þeir faunn unndan fiera⁵ ef þarf.

CAPITULUM XXVIII.

a Bonde a at landnami, ef hann a iorð lalvan annan⁶ (eyri) . . . . .

¹) engit *A. Th. X. T. I. F.*

hans landi &c. *V.*

²) heggarð, fannli, *V.*

³) a a *A. Th. X.*

⁴) eða þo i

sa undan fara *A. Th. X. T. I.* sa undanfær þ. *Sch. utrumque male.*

⁵) "*Hic membranae desunt dua folia in folio*" *X.* Her vantar *II* bloð, hic dua desunt folia, *A.* Her vantar *i*, hic aliquid deest, *Th.* Her vantar i bokina citt eör tvo bloð; þau hafa og vantað i þa þessi er eptir skrifuð, og svo i hina, sem hun var eptir skrifuð. I henni, sem þetta er eptirskrifuð, standa þessi orð: her vantar i bokina sem svarar cinu eða tveimur bloðum. *Hic libro unum duave desunt folia, quae et defuerunt in libro, unde hic excerptus est, et in eo, unde ille excerptus fuerat. In libro qui hic exscribitur leguntur verba: hic codicis desunt circumcirca unum duave folia. þ in margine. T. V. antecedentia & subsequencia conjungunt. Quoad ipsam membranam Aranagagnanam cfr. praefationem.*

a) In hoc titulo incidit lacuna, ex apographorum te-

stimonio dua continens folia in folio. Nec ullus.

dominus id primum demcti faciat, nisi in pratis suis domesticis primum sennum succidere voluerit. Si modo jam definito pratum non demessuerit, quamvis aliquando demetere sibi proposuerit, sex unciarum multam luat, & tam gramen (in prato) quam pratum depastioni impuni expositum sit. Quodsi in plurium fundis ei prata fuerint, diversa aestate diversum pratum primum demctat, et singulo prato in totum demesso, domi sennum caedere incipiat. Prato suo pecora immittere jus habeat, si id, quam sennum secare, maluerit.

Legali sepimento sennum suum in fundo alieno circummunire quisque tenetur, — item si alius, intra teli iactum a feno, in proprio quamvis fundo congesto, jus pasturae habeat — quo neglecto, sennum fundi domini pecoris impuni depastioni exponitur, cui etiam negligens sex unciarum solvat multam. Uterque simul nivis congeriem, si necesse fuerit, feno avchat.

TITULUM XXVIII.

Colono si fundus fuerit, pro eo injuste usurpato, multae nomine, unciam cum dimidia capiat (unciam) . . . . .

1

.....^a viss, eða suerr hann
til² Iyritar eið, þa skal hann hava þat er
hann kallar til, oc verð fire hitt er logat er.
Nu koma eige eigendr til, þa skal hann

..... (testesque producere po-
test) idoneos, vel juramento probat triumvirali,
habeat, quod reclamat, pretiunq; abalienati.
Domini justii (rerum naufragarum) si non ap-

¹) Rehabalkr, Sectio de jure litoris, f.

²) til þess F.

quantum innotescit, superest codex membranaceus hoc respectu integer. Sane Codex Arnæmagnæanas, unde Gragasæ islandicæ impressa est, hanc lacunam habet, et A. Magnus manu propria in codice testatur: her vantar (hic deest), quod integra duo folia effecisse opinor, quæ ex codice aliquando excidere. Jarnsidam nec aliis obviam fuisse integram, probant testimonia virorum doctriæ et antiquitatis studio præcellentium, ut Cæleb. Ericssonii (Holbergs Stat pag. 514) et Kongslewiit (Private Retz förste Grunde I, pag. 215.) Quæ hic desiderantur effecisse videntur ultimam partem sectionis Landabrigðabalkr et primam sequentis

sectionis, quæ verosimillime fuit Rehabalkr, sectio de ejectione maris; fragmentum enim capituli, lacunam excipientis, de rebus naufragis tractat. Initium tituli lacunam præcedentis, desumptum opinor e Legg. H. A. Galens. Lib. 20, pag. 106.

a) Cum leges Norvegorum antiquæ perpaucæ de rebus naufragis habeant, cfr. H. A. Legg. Gul. Thb. cap. 15, pag. 139, hæc ad Gragasæ Lib. 71, II, pag. 357 seqq. accommodata opinor. Titulus hic subsequens, cujus numerum apographum þ bene omittit, etiam in Gragasæ locum allegatum crepuit.

segja til um samarit a alþinge, hvat se þar er rekit. Hann skal sua iafnan laust lata, sem eigendr koma epter, annat huart se eða verð. En þat er engi verð eigande¹ til, þa eignaz hann. En ef landeigande lætr eige virða vagreðk, eða ferr oðru viss með, en nu var talt, þa skal hann gjallða tuen(n)-om gjolldom, er eigande kemr til², oc er þo³ sekr III morkom við konung. En ef hann leyner eða viller heimilder⁴ at, þa er hann þiofr.

CAPITULI XXIX.⁵

^a Almenningar ero a lande her, þeir er⁶ fiordungs menn eiga aller saman. Þar eigo menn at fylga⁷ oc fiskja⁸, oc koma þar⁹ þa er manaðer lifer vetrar, oc vera þar VII¹⁰ manaðe, þa skal almennigr¹¹ liggja V manaðe, sua at sa einn skal bæta er næstr býr. Þar¹² eiga menn at telgia¹³ við oc færa til seips eða buða, oc er þa heilagr viðrinn. Nu koma menn þar a aðru seipi, oc fa þeir engan farm, en aðrer hava meirr en farm sino skipe, hvart er þat er viðr eða hvalr, þa skolo þeir taka farm, en bæti¹⁴ hinom¹⁵ starf sitt þ. Nu kemr hualr

¹) eigande om. Sch. ²) til om. A. Th. X. T. I.

³) þo er cod. membr. incuria libraril. ⁴) heimild

(in sing.) þ. ⁵) XXIX om. þ. benc. ⁶) þa er þ.

⁷) fylga A. Th. X. sigla V. þ. fylgja E.

⁸) fiskja E. St. V. þ.

⁹) þar om. V. In cod. membr. litara delectum, sed a secunda, ut videtur, manu.

¹⁰) VI, sex, V. þ. Sch. ¹¹) almenningar cod. membr.; litara a altero loco puncto subscripto delecta est.

¹²) þa, tum, þ. Sch. ¹³) tegla þ. ¹⁴) bæta V. ¹⁵) honum þ.

paruerint, in comitiis generalibus aestatis subsequentis indicare debet, res quecum ibi e mari ejectæ sint. Domini rerum quando apparent, res vel ipsas vel earum pretium iis reddere semper tenetur. Res vero, quarum domini haud inveniuntur, cedunt domino fructi. Res naufragas, quas vel non estimare facit, vel ex modo jam præscripto non tractat, in duplum restituat domino apparenti, et trium marearum multa in Regem insuper tenetur. Res naufragas si vel occullaverit, vel jus domini aliquatenus turbaverit, tenetur furti.

TITULUS XXIX.

In Islandia littora dicuntur communia, que omnibus ejusdem quadrantis incolis in communione competunt. Ibi § aucupium & piscatio exerceatur. Eo incola sese conferant, cum unicus hiemis mensis superest, et per septem menses ibi se contineant. Per quinque menses loca communia deinde quiescant, nec quis, præter colonum proxime habitantem ibi interea jus pasturæ habeat. Ibi truncos ejectionis aptare et ad naves vel tentoria deferre fas est, quo factio materies jure communi eximuntur. At alia eo devenit navis, que onus obtinere non potest, sed primum venientes ultra quod

a) Hic titulus desumptus e Gragasæ Lbb. 72, II. pag. 392 seqq.

b) en bæti hinom starf sitt. Hæc in Gragasæ non leguntur sed seriori revisioni sunt adscribenda.

þa er menn^a ero eige¹ i almenningo, þa skal sa erossa skera er næst þyr, oc lata fara a alla vega, sem dagr deiliz. Sekr er hann^b XII aurom við konong, ef hann skerr eige kross, en III aurom huerr er feller. Þar skal hual skera huerr er vil oc a brot færa, en sua skal fara um þann, sem² eige verðr i brot færðr, sem adr var tint. Ef skot sínz i hual þeim, þa skal sa varðveita iarn hual er næstr³ þyr.

^cEf menn flytia hual or almenningo, þa skolo þeir fylgja festom til landz⁴, ef þeim er uhætt við brimi eða stormi⁵. Nu skiliaz þeir fire þui við, at þæim er eige uhætt, þa eiga þeir þo hual⁶, ef a þat land rekr er þeir villdo flytia⁷, en ef annars staðar kemr, þa er þat reka hualr. Sakar þar er geraz i almenningom, oc fiordungs-menn eigaz við, þær skal sækia a heraðs þingom; en ef or sinom fiordung ero hvar-er, leggre til alþingis.

navis eorum portare sustinet vel materiei vel balenæ occupavere: tun serius advenientes navim suam etiam onerent, sed opere pretium primis restituant. Si balena e mari ejicitur, dum in litore communi incola non commemoratur, proxime adhabitans cruces indices undique versum, dum dies suppetit, emittat. Cruces indices non emittens duodecim, emissas impediens trium, unciarum multa in Regem tenetur. Balenam ibi & laniet & auferat qui voluerit, sed quoad non ablata prius prescripta obtineant. Jaculo in balena invento, portionem jaculatoriam conservet proxime habitans.

Si qui e litore communi balenam traxerint, retinacula ejus in continentem sequi debent, dummodo propter vim fluctuum & tempestatis tuti agant. Si in periculo versantes recedunt, balena iis tamen competit, modo in fundum, quem sibi proposuere, ejicitur. Alibi ejecta pro ejectione habeatur. Causæ in litore communi inter ejusdem quadrantis incolas enatæ in comitiis tractus agendæ, quæ, si inter diversæ quadrantis incolas eveniunt, in comitiis generalia deferuntur.

¹) eige om. A. Th. X. T. I. F. þ. Sch. male.

²) sem om. F.

³) næst F.

⁴) þeim fylgja

festar til lands F.

⁵) steini, scopulos, X. fyrir brimi og stormi F.

⁶) hual þann A. Th. X. T. I.

⁷) flytia V.

a) ero eige ꝑc. *See apographa negationem in hac sententia nesciant, sed locus Græg. allegatus ipsaque membrana lectionem probat.*

b) Multam Regi debitam emittit Grægasa, sed crucem impediendi trium marcarum indicit multam.

c) Constitutio subsequens legitur Græg. II. p. 385.

R a u p a b a l k r ¹.CAPITULI I. ²

^a Þat er nu þui næst, at varr skal engi fire öðrom taka. Ekki skulo³ varr oss at gripðæilldom gera. Doms er huerr⁴ verðr fire sina at hofn⁵. En sa maðr er fire öðrom tekr, þa skal hann þat aftr fara oc bæta kouonge VI aurom firi þat er hann tok ranglega⁶ oc sæki sitt með logom sidan. Nu tekr valldz maðr eða soknar maðr upp bu buanda utalt oc udæmt, eða væiter honom aðra fiar upptekt⁶, þa skal hann fara þat apr oc leggja a XIII merkr, oc⁷ huerr sekr mork er honom fylger til þess. Nu roa menn scipi⁸ skipaðu at bonda, eða gingr⁹ flokkr manna at garðe, oc bera hann¹⁰ öfriki eða briota¹¹ hus hans oc bera ut fe hans, þa er þat utleggðar verk. Hverr er i lande vil vera af þeim, færi aftr fe bonda, þat sem þeir taka, oc gjalde XIII merkr, eða fare utlæg.

¹) Inscriptio hæc in cod. membr. non invenitur, nec sectiones dividi indicavit librarius.

²) "cap. 30" se-

cunda manus in cod. membr.

³) eigu X.

⁴) hverr maðr A. Th. X. T. I.

⁵) fyri sydu at

hafa F. E. St.

⁶) veita honum aðrar fiar upptektir

(in pl.) V.

⁷) hverr om. A. Th. X. T. I.

⁸) scipi menn cod. membr. incuria librarii.

⁹) oc gengr A. Th. X. T. I.

¹⁰) hann om. V.

¹¹) oc briota V.

Sectio de commerciiis.

TITULUS I.

Legibus porro cautum est, nequis alteri quid surripiat. Quivis caveat ne rapina reus agatur. Pro factis propriis iudicii dignus est quisque. Injuste aliquid alteri surripiens in integrum id restituat, Regique injuste contractionis reus sex uncias multe nomine expendat, proprium deinde civili petens actione. Si vel toparcha vel actor publicus bona coloni domestica, nec aestimatione facta, nec iudicium sententia fultus, occupaverit, vel alio quocunque modo injustam in bona eius missionem fecerit: hoc in integrum restituat, tredecim marcarum multam insuper pendens. Quivis ei in injuria inferenda socius factus unice marce multa tenetur. Qui navi instructa colonum aggressi, catervâ hostiliter prædium eingunt, et violenter adorientes, effraictis œdibus, bona ipsius exportant, exilium luant. Eorum si qui pace publica frui cupiant, bona coloni rapta restituant, tredecim marcis (multe nomine) expensis, sin minus, exilium subeant.

a) Hæc desumpta e. II. A. Legg. Gul. Kb. 1, pag. 51. Thb. 11, 12 pag. 137. ubi injuste et violenter rapientium multa fuit marce quadraginta, hic ad tricenstem usque reducta; Legg. Gul. M. R. ut et

Jonsb. Kb. 1. decem marcas multa nomine constituant.

b) hæti konongi — tok rangliga, cfr. notam ad Lbb. 13. supra p. 96. not. 6.

CAPITULI II.¹

^a Epter vitnom oc² gognom skal huert mal dema. ^bSua er, ef cinn berr vitne með manne, sem engi beri, en tveir sem tíu, ef eige koma aðvitne at mōte. Nu ero þau vitne, er eigi skulo aðvitne mote koma, þat er heimstefno vitne oc þingstefnovitne³, kuaðo⁴ vitne^c, nauð syniá vitne⁵ oc forsagnar vitne, oc þau vitne er borin ero um dæilld manna at samkundom.

En ef maðr krefr manni siar, þa ma hann sva krove veria, at kuæðaz⁶ þa skulld oðrom golldet hava, oc nefna vat(1)a sina þa er við varo. Nu⁷ ef vattar ero innan heraðs, þa skal gera þæim laga stefno, at þeir komi þar, oc beri sliet vitne sem þeir vito. Nu bera þeir sua vitne, at þeir varo við þat, at hann⁸ lauk þeirri skulld allre ser 'af

TITULUS II.

Juxta instrumenta & effata testium lis quevis dirimenda. Testis unicus nullius habedatur, duo testes decem equivalent, nisi testes ad sint contrarii. Testes sunt, quos testibus contrariis infringere non licet; testes nempe: de facta citatione & domum & in conitia, de debito postulato, de impedimentis legalibus, de tradito testimonio (agrotantis) et demum testes de civium in conventibus (publicis) oratio dissidio.

Si quis alterum aris alieni postulaverit, debitor se defendere potest contendendo, se debitum alteri solvisse, testes indicans, debiti solutioni presentes. Qui, si in tribu constituti fuerint, legali citatione sunt provocandi, ut appareant, testimonium, in quantum iis innoteceit, prolaturi. Testes si probaverint, sese totius debiti solutioni interfuisse, debitorem a

¹) "Cap. 31" secunda manus in cod. membr.   ²) vitnom oc om. X.   ³) oc þingstefno vitne om. A. X. T. I.   ⁴) kvoðu A. Th. X. F. T. I. qvado þ. Sch.   ⁵) nauðsynia vitne oc forsagnar vitne om. A. Th. X. T. I. nauðsynia vitne om. þ.   ⁶) qvæst. þ.   ⁷) Nu om. F.   ⁸) hinn, alter, F.

a) Hic titulus desumptus e II. A. Legg. Gul. Ll. cap. 3. pag. 77, 78; cfr. M. Reg. Legg. Gul. K. 62; Jonsb. Ibid.

b) Hæc parocemia juris etiam in Gragasá inventur Lib. 2. II. pag. 213.

c) Interpret legg. Gul. M. R. in var. pag. 475. quædavitni vertit: testes citationis factæ, in indice idem vertit: testis citationis de mutuo solvendo et pag. 17. not. 25. testis evocationis de mutuo solvendo. Idem pag. 475 nauðsynia vitni bene vertit: testis impedimenti, sed pag. 17 testis de inculpata tutela rei. Idem forsagnarvitni pag. 475. exponit per: testis de discordia civium, sed pag. 17, ut et in indice, per: testis de stipulatione

inita, cfr. qua sub hac voce in indice annotavi. Cæterum apparet ratio, cur legislator testes illatos omni exceptione majores declaraverit, quoad heimstefnovitni, þingstefnovitni, qvæðovitni & ályktarvitni, scilicet: ne causis civium forsensibus et negotiis pecuniariis impedimenta objiciantur non necessaria, quominus ad finem perducí possint, sed quoad nauðsyniavitni et forsagnarvitni favor impedimentis legalibus debitus, et quoad forsagnarvitni etiam ratio prima allata. Ipsum ab agrotante traditum testimonium testibus contrariis infringere licuit, quævis testes de ipsa traditione nuncupati omni exceptioni fuerint majores.

hende, þa hever hann rætt varða krovo þa ¹. Þat heiter alyctar vitne ², þar skal oc ekki andvitne imote koma. En ef vattar koma eigi, þa er hann sekr a krovo þeirri VI aurom ³ sire krovo hueria; baugilldis menn ^a oc nefgildismenn ⁴ oc namagar ⁵ mego wige hera vitne með manne, nema þeir se þaðom iafnskylder. Taka mego II menn við eins vitne, oc er sa frumvatr er við var, en ef sa er eige fær annarr er ⁶ við var, oc hava hiner heyrtr hans vitne aðr, þa er þat iafnfullt, sem aller have ⁷ við verit at ondverðo.

CAPITULI III. ⁸

^b Hvervitna er menn skulo gera laga stefno manna a þinge til logmanz, þa skal gera hals manadar stefno, ef hann er innan heraðs oc utan hreps, manadar stefno utan heraðs oc innan fiordungs, tueggia manada stefno utan fiordungs oc innan landz.

¹) þa om. F.   ²) sligtunarvitne F.   ³) pro VI aurom F. legit oc.   ⁴) arfgildismenn Sch.
⁵) omagar, impuberes v. atendi, A. Th. X. T. I. male.   ⁶) er om. St.   ⁷) hefðu F.   ⁸) "cap. 32" secunda manus in cod. membr.

debito jure se liberasse censendum est. Hi testes solutionis sufficientes dicuntur, contrariis nequaquam infringendi. Si testes non apparuerint, (debitor) sex unciarum sibi pro quavis debiti postulatione contrahit multam. Nec agnati nec cognati nec affines proximi testimonio admittantur, nisi cum contrario ejusdem sint propinquitatis. Ut unius testimonium duo recipiant fas est; testis est principalis qui (negotio) ipse interfuit. Si praesentium alter (in comitia proficisci) non par fuerit, et alii duo ejus testimonium antea audierint, hoc ejusdem valoris sit, acsi omnes illi negotio peracto primitus interfuisset.

TITULUS III.

Quis legali citatione alterum in comitia ad nomophylacem provocaturus semimensis adhibeat terminum si (contrarius) in tribu non in pago fuerit constitutus; uniusmensis terminum, extra tribum sed intra quadrantem; duorum mensium terminum, extra quadrantem sed in

a) Baugilldis menn &c. *Ille leges M. R. Gulenses l. e. habent fernanningar at frændsemi. Baugildismenn ex Gragas non extra patrii filios nominatos fuisse crederim, non vero propinquos, qui annulos homicidii multa sequiores caperent (cfr. tabulam Iam Gragasæ adjectam), quod si accipiatur, apparebit patrii filium etiam esse fer-*

menning at frændsemi, in quarto gradu conjunctum, cum suo fratrueli, ex gradu computatione civili, unde et Jarnside et legum Gul. conditores idem dixerunt, sed diversis verbis. Rex Magnus quævis homicidii multa distributionis, jamjam abrogata, vestigia e suis legibus, exterminare studuit.

b) Prima pars hujus tituli desunta ex legg. H. A.

Erfinge¹ eða umboðs maðr skal male hans suara, ef hann er utan landz. Nu er ervinge skylldr at gera honom boð, ella þingmenn, ef æige er ervinge a þinge. Viðr mælis er huerr maðr verðr.

^a Nu sa, er eige ferr til lögmannz loglefa stefndr nauðsynia laust², þa sekiz hann XII aurom við konong; sua oc sa, [er eigi vil lita logmanz³ orskurdè, þa sekez hann III morkom við konong.

CAPITULUM IV.⁴

^b Nv er þat þui næst, ef maðr a se at manne, þat er vattar vito, eða við er gingit, þa skal sa, er skulld a at heimta, krefia fiar sins með vatta tua, hvar sem hann bitter þann, er luka a, oc gera honom⁵ halfs manaðar stefno, en ef eigi er gollden a þeirri stefno, þa skal sekiaude stefna honom þing, oc krefia skulldar sinnar, sem vitne vito. Nu er vel, ef hann reiðer þar eða umboðs maðr hans, en ef þar verðr eige greit(t), þa skal sekiaude nefna sua margn⁶

Islandia. Hæres vel mandataris (citati) causam ejus agat, si peregri versatur. Hæres (citati) ei nuntium mittere debet, vel contri-buli, si hæres in comitibus non fuerit. Jus ex-cipiendi cuique competit.

Porro qui non apparet nomophylacæ cor-am, legali modo (tamen) citatus, nec impedi-tus, duodecim uaciarum nulla in Regem te-netur; ibidem qui nomophylacis sententiam sperauit trium marearum, nullam Regi per-soluat.

TITULUS IV.

Porro si quis debitum ab aliquo habeat exigendum, quod & testibus innotescit & (a debitore) agnoscitur, creditor pecunias suas ex-postulare debet, (in presentia) duorum testi-um ubicunque debitorem inuenit, cui & se-mianensis solvendi terminum præfinit; Quodsi in hoc termino non solvitur, ageus cum (debi-torem) in comitia citet, debitumque suum ex-postulet, ut testibus comprobatur. Res bene se habet, si vel (debitor) ipse ibi persolvit vel ipsius mandataris, si vero ibi non persolvitur,

¹ hans, ejus, or citati, add. A. Th. X. T. I.

² forfallalaust A. Th. X. T. I.

³ er ei vill hliða

logmanns &c., obedire nolit, þ.

⁴ "cap. 33"

secunda manus in cod. membr.

⁵ þeim, ei, Si.

⁶ menn add. A. X. p. T. I.

Gul. Lib. 31. pag. 113. quibusdam leviter immuta-tis et ad statum Islandiæ accommodatis. cfr. Jonb. Thfb. 9. Legg. Gul. M. R. Thfb. 7. & 9. Chr. 4ti Legg. Norv. Thfb. 9.

a) Nu sa &c. Hoc a Magno Rege adjectum fuisse crediderim, quod indicant et verba initialia Nu.

quod novellæ constitutionis adjecta sœpissime si-gnum est, et quod in legibus antiquioribus non in-veniatur, sed in legibus Magnæcensis loco magis opportuno ulterius expositum sit.

b) Illic titulus quamvis non omnino conveniat II. A. Legg. Gul. Kb. 2. pag. 52, 53. cum tamen inde desum-

af þingmonnom, sem hann þikiz þurfa, oe fara til heimilis þess er skulld a at giallda, oe virða honom þar fe sitt. Sa skal hava VI aura^a at hardafange er sotte. Nu ero aller bændr skyllder til þessarar ferðar af þinge. Sekr er huerr III aurom við konong, er eige ferr¹. Soknarmaðr er skylldr at fara til, oe auðlaz með þvi kononge baug til handa, en ef hann vil vígi fara, þa fell-er hann með því baug. Nu standa menn fire oe veria odde oe eggjo, þa falla þeir aller uhelger, oe utlæger, er fire standa, en liner aller fríðhelger, er til sækia oe laga vilia gæta; en þo at þeir falli eige er fire standa, þa er sa sekr XIII morkom^b við konong, er skulld atte at giallda, en huerr annarra III morkom^c.

CAPITULI V.²

^d NV er laufe oc dæmt fe oe allt þat, er vitni veit, oe sa gingr við er luka a, þa

1) ef ei fer, si non ierit, þ. Sch.

2) "cap. 31" secunda manus in cod. membr.

agens denoninet tot foripetarum quot sese necesse habere retrn, qui (cocum) adeant domicilium debitoris & ei (creditori) pecunias suas facta aestimatione tradant. Sex ungar pro difficultate in exigendo agens (insuper) referat. Omnes coloni obligati sunt hanc profectiorem e comitiis suscipere. Quivis contumaciter remanens trium unciarum nullam solvat Regi. Actor publicus obligatus est iis sese comitem præbere, quo Regi annulum, quatuor uncias, promeretur, si vero ire noluerit, annulum multatim perdit. At (inmissioni) aliqui obstant et hastæ mucrone vel acie (gladii, reum) defendunt, tum obstantes cadant qua jure evisi & exili damnati, sed reliqui adorientes & legibus obtemperare cupientes pace publica protecti agunt. Quamvis non ceciderint resistentes, debitor tamen tredecim marearum nullam Regi persolvat, cæterorum quivis tres marcas (multæ nomine pendat).

TITULUS V.

Quoad pecunias & mutuo datas & adjudicatas & testibus comprobatas & a debitore con-

tum opinor. In Jonsb. Kb. 3. migravit (sfr. M. R. legg. Gul. Ibid.), ubi impressa tamen maximam ejus partem Erici Regis Magni filii emendationibus legum injuste tribuit.

- a) VI aura at hardafange. Ex Gragasaa hardafang totidem effecit uncias; vide Festa p. tit. 59. 1, pag. 384, locumque citat. legg. Gul. II. A.
b) XIII morkom. Hic leges Gul. II. A. habent

marcas quadraginta, Jonsboka marcas XIV, sed Legg. Gul. M. R. cum Jarnsida conspirant.

- c) III morkom. Sic etiam legg. Gul. II. A.; sed legg. Gul. M. R. et Jonsb. loco respondentii unicam habent maream.
d) Hic titulus desumptus ex H. A. Legg. Gul. Kb. 3, 4, pag. 51, omissis iis, quæ ad judicium ad fore debitoris ordinanda pertinent (Dyradóm). Dyra

skal sua sækia¹ sem nu var² sagt. Allt þat fe sem vitni veit at eindagat er, þa skaltu sua niota vatta þín(n)a i eindaga, sem þu heðer honom³ heim stefnt. Nu kemr sa eigi er feit skyllde taka, en hinn kemr er reiða skal, þa skal biðða fe i eindaga, ef nokkor er þar sa, er um se boðit, at taka við fe þui, með vattom, þa skal þeim i hond selia. En ef enge er, þa skal segja af abyrgð sinne⁴, oc have sa er adr hafde, oc abyrgesz við handvömmum⁵ sinom, til þess er sa kemr epter er a, þa skal honom⁵ i honnd selia. Nu ef maðr a fe at manne, þat er eige vito vattar, þa skal stefna honom heim til kuöðu, oc kuðia siar þess er hann a at honom; [hinn skal annattveggia festa fe eða synia⁶. Einn skal eyris synia, en II tueggja, en þrir þriggja^b, en ef meira er, syni með sættar eiðe. En ef veriande⁷ vil huarke festa fe ne i æið vinna, þa sannar hann ser skulld a hennr at fyrrer soen⁸.

dictas, actio instituitur modo jam allato. Si testibus innotuerit pecunias in die oculata solvendas fuisse, tu in terminis constitutis testes tuos aequo jure producere potes, ac si domum citatus fuisset (debitor). At non apparet pecunias qui recipiat, adest tamen qui solvat, tum pecunia die constituta obscuratur. Quod si quis ibi adfuerit, ex mandato (creditoris) testibus comprobato, bona recepturus, huic tradendæ sunt pecuniae. Sin minus, (solvens) a pecuniæ periculo sese imminere esse declarat, eamque tenet qui antea tenuit, nec ejus, nisi negligentia sua causatum periculum sustineat, usquehunc eam recepturus apparet dominus, cui in manum tradatur. Si cui fuerit debitum testibus ignotum, ille (debitorem) domum citet, ad expostulationem, et pecuniam debitam ab eo exigat, hic vel stipulatione pollicetur (solutionem) pecuniæ, vel juramento se purget, quoad unicam unicam solitario, quoad duas dumvirali, quoad tres triumvirali. Si major pecuniæ exigitur summa, purget se seviri juramento. Quodsi reus nec voluerit stipulari pecunias nec juramento fungi, probat se pecunias in actione peracta debuisse.

¹) sa sækia, ille agat, X.

²) er V.

³) honom om. Sch.

⁴) sina (in acc. sing.) A. Th. X.

þ. T. I. ⁵) hann, ille (in man. trad.), V.

⁶) a [om. V.

⁷) eigandi, dominus rei, V. male.

⁸) at fesokn, in actione rei persecutoria, A. Th. X. T. I. bene.

dómr non tantum, ut vult Arnesen ist. Heterg, pagg. 317, 348, in inquisitionibus de rebus furtivis habeatur, sed et, idque forsitan sæpissime, circa debita exigenda. Judicia, quæ in Gragasæ dicuntur Skuldadómr, ad legg. Gul. II. A. descriptionem l. c. proxime accedunt; vide Grag. I., pag. 405 seqq. Dyradómr nominatur Eyrbyggias. pag. 58, 68, 278.

a) við handvömmum. Quam negligentia quoad pecora ad culpam latam sit referenda indigitatur hujus sectionis tit. 12 postea.

b) þrir þriggja, cfr. þb. II. postea.

c) at fyrrer soen. Sic etiam leges Gul. M. R. Kb. 4. in fine. Jonsboka habet Kb. 4: oc saki at fyrrer soln, et modo jam præscripto actione exi-

CAPITULI VI.¹

^a **N**v er sa dauðr er skulld a at gjallda, en hinn liver er heimta a, þa kemz hann eigi til skulldar, nema með vattom, þviat ennge skal eið vinna fire briost hins dauða, en ervinge skal þann eið vinna, at [eige var² su skulld sua at ek visse³, þa vinnr hann fire sitt briost, en eigi hins dauða. Nu stendr skulld XX⁴ vetr eða lengr, þa fyrnez skulld fire vattom, en hann⁵ ma koma hinom⁶ til eiða eð hann vil, þviat⁷ i saltu liggj sok eð sækendr duga.

CAPITULI VII.⁸

^b **N**v kemr sa maðr i herað, er þu vil⁹ softan hava, um eit huet mal, oe a engan ervingia i heraðe, oe var eige þar noffina helgo, þa skal spyrja hann at heimili sino, oe ef hann nefnir heimile sitt, þa skal stefna honom¹⁰ þangat. Eige skal hann segja at vallz mannz nema þar se, en ef hann vil

¹) "cap. 35^a secunda manus in cod. membr.   ²) at er &c., debitum extitisse, F. male.   ³) hann vissi, et innotuit, F. A. Th. X. T. I.   ⁴) Niu, novem, þ; IX, novem, A. Th. X. Sch. T. I; X, decem, F.   ⁵) hinn, alter, A. Th. X. F. T. I.   ⁶) þeim, eos, þ. Sch.   ⁷) þat F.   ⁸) "cap. 36^a secunda manus in cod. membr.   ⁹) villt þ, Sch. T. maðr vill I.   ¹⁰) honom om, F. Cod. membr. in margine medio.

TITULUS VI.

A mortuus est debitor, sed vivit creditor, tum hic debitum non assequitur, nisi per testes; nemo enim juramento fungatur de conscientia demortui. Sed hæres tale edat juramentum: hoc non extitit debitum, quantum mihi innotuit; tum jurat de proprio pectore (conscientia), non vero demortui. At debitum per viginti hienes vel diutius non solbitur, tum antiquatur debitum quoad testes, sed (creditor) illum (debitorem) ad jurandum (purgatorium) provocare potest, si voluerit; nam sale aspersa jacet causa (non præscribitur jus agendi) si actores adsint idonei.

TITULUS VII.

*S*i in tribunal devenerit, in quem, de aliqua causa, actionem institere parat, et qui nullum in tribu habet hæredem, nec ibi mansionem habuit per noctem sanctam (proximo præcedentem), sciscitandus est de domicilio suo; Quodsi domicilium suum nominaverit, eo citandus est. *N*aud dicat (se) cum toparcha

gat, quod vel textus preferendum, vel quod habent apographa A. Th. X. T. I. at fesokn.

^a) Illic titulus verbotenus in legg. II. A. Gul. Kb. 5, 6. pag. 57, 58. ^b) Cfr. II. R. legg. Gul. Kb. 6; Jonsb. Kb. 8 Chr. 4ti legg. norv. Kb. 6.

^b) Illic titulus omnino convenit II. A. legg. Gul. Kb. 13. p. 63. Cfr. M. R. legg. Gul. Kb. 7; Chr. 4. legg. norv. ibid.; Jonsb. Kb. 9.

eige nefna, þa skal skirskota unnder vatta, oe stefna honom i huern garð, er hann vil nema ser sialfom, oe sækia hann þar síðan. Þa er oe huerniom manne rætt stefnt, er ¹ a kaupreino, þar sem þeir keyptoz við. Sna skal æinleypom² manne stefna hæim, sem bonda, þangat sem ervinge hans er innan heraðs, ellegar skal hann spyria at heimile sino³; þar skal vera, sem hann seger, inn-an hrepps, nema hann sege at vallz mannz⁴.

CAPITULI VIII.⁵

^a Nv skolo heraðs sokner standa um alþinge, oe fim nætr epter og fire, oe um langafosto. Kristin dom ma iafnan sækia, oe ny verk⁶ þau sem verða. Ekki ma at soknom⁷ gera a helgom⁸ dagom, nema stefna manne heim at eins. Maðr ma stefna manne heimstefno annars mannz til sialfs sins, ef honom er um höðet með vatlom. Sialft skal huerr maðr⁹ sina soln sækia innan lauds¹⁰, frials maðr oe fulltiða, en ef hann hever eige kunnasto¹¹ til, . eða

(mansionem habere) nisi ibi fuerit. Quodsi (domicilium suum) indicare noluerit, antestandi sint testes, et citetur ille in quodeunque prædium (agens) voluerit, ipsius excepto, et ibi agendum deinde. Adhæc quicunque justè citatur in locum contractus, ubi contrahebatur. Eodem modo vir solitarius domum citandus est, ac colonus, co (nempe), ubi hæres ejus in tribu habitat, (quo deficiente) de domicilio suo est sciscitandus. Hoc ibi habeatur, ubi indicat, in pago, nisi se toparchæ domesticum professus fuerit.

TITULUS VIII.

Forensens in tribu quiescant actiones per tempus comitiorum generalium et per quinque noctes his utriusque proximas et per jejuniium quadragesimale. Causas ecclesiasticas semper agere licet, ut et (his temporibus) que oriuntur. Ne liceat actiones instruere in diebus festis, exceptis solummodo domum citationibus. Cuique liceat alium, alterius vice, in domicilium suum citatione revocare, si mandatum in id accepisset coram testibus. Ipse quisque causam suam agat, modo in Islandia sit constitu-

¹) er om. þ. Sch.   ²) einleypom þ. Sch.   ³) hans F.   ⁴) vallsdmanni (in dativo) A. Th. X. T. I.
⁵) "cap. 37" secunda manus in cod. membr.   ⁶) nyvirki þ.   ⁷) sökum, causas forenses, E. A. X.
 Th. T. I. F. St.   ⁸) loghelgom, juridice festis, F.   ⁹) maðr om. A. Th. X. V. T. I.   ¹⁰) innan heraðs, in tribu, þ. oc, et, add. F. þ. Sch.
¹¹) kunnasto A. Th. X. T. I.

a) Desumus est hic tit. ex II. A. legg. Gul. Kb. 14. pag. 64; ibi tamen tempus bellicæ expeditionis

pro comitorum generalium tempore h. l. ponitur. Cfr. Jonsb. Kb. 10; M. R. legg. Gul. Kb. 8.

menning, þá sækja konungs¹ umboðs maðr honom til hannaða, oc öðlez þá sekt, sem við liggfr at logom, en ekki framarr.

En ef maðr ferr af lande brot, þá skal sa hallda fe hans vetr III, er hann hever umbodet með vattom, oc skal sa hava sokn oc vorn fire honom². En ef hann er lengr a brotto en III vetr, þá skal sa hava fe hans at hallda er arve er næstr, oc eyðe ekke af. En ef hinn kemr apr, luki slikt sem hann tok, oc vattar vito. Sna skal kona sækja sem karlmaðr, ef hon er ein fire ser, en hon a kost at selia sokn sina oc vornn, þæim sem³ hon vil. ^aEigi skal hon selia vallz manne' ne ofrikis manne, þæim, sem við hana a. Maðr ma sækja sokn hennar sem sina, ef hon hever honom⁴ umbodet með vattom.

Nú vil maðr sækja⁵ mann um eitt huert mal, en⁶ honom hafðe annarr maðr fyrr sokn a hende, þá lati sa fyrr af er sidar tok til, þviat eige ma hann tucim senn suor

tus, ingenus & adulta ætatis. *Quod si ei defuerit peritia necessaria & fortitudo, procurator Regius ipsius vires suscipiat, et adquiret nullam causæ ex legibus adherentem, nec ultra.*

Si quis peregre profectus fuerit, ille bona ejus teneat per tres hiemes, cui in id mandatum dedit, coram testibus, qui etiam causas absentis & agendi & defendendi jure gaudent. Quodsi diutius peregrinatus fuerit, quam per tres hiemes, bona ejus suscipiat teneunda, qui hæreditati (ejus) proximus est, nec eorum quid consumat; sed si ille revertitur, hic ei tantum solvat quantum suscepit et sentit testes.

Eodem modo fœmina (causam suam) agat ac vir, modo sui juris sit facta, sed optio ei datur causam suam vel agendam vel defendendam demandare cuiusque voluerit. (Causam) ne tradat toparchæ, nec ei qui potentia supereminet partem adversam. Cuique liceat causam ejus, propriæ instar, agere, modo agenti fœmina causam demandasset, coram testibus.

At aliquis, aliqua de causa, in alium agere vult, sed adversus eundem tertius jam agere cepit, tum prius ab actione desistat, qui serius incipiebat — non enim reus duobus si-

¹⁾ pro konungs X legit hans, ejus. ²⁾ hinn Sch. X. T. I. hann umbodit V. ³⁾ annan add. V.

⁴⁾ hverium sem §c. V. ⁵⁾ honom om. A. ⁶⁾ er Sch.

a) Eigi skal hon &c. Simile quid legislator constituit supra Mh. 4. & Kb. 7. Utramque partem

litigantem æqualis dignitatis & potentia esse debere præscribit, ne jus inferioris supprimatur.

veita, ef þat er eige til vela gort við hinn, er hof soknina¹.

mul respondere potest — nisi in fraudem factum fuerit ejus, qui actionem (serius) iustituebat.

CAPITULI IX.²

^a Nv skulo kaup oll ahaldaz³, þau sem handsalat ero, oc vattar at⁴, oc þeir menn kaupaz við, er kaupom sinom eigo at rada, nema maðr seli ulcimilt, eða se fals i, þa skal kaup þat apr ganga, en hinn have andvirðe⁵ sitt. Engi varr skal odrom selia fals eða⁶ flarð, en sa er þat gerir, b þa er hann sekr sem hann have stolet sua miklo, sem skynsamer menn sia oc metta⁷ at fals er i, nema þuiat eins at hann vis(s)i eige falset, oc have fire ser sættar eið. En þat er fals, er skynsamer menn sia er fals er⁸, ef maðr kaupar sand eða saur, þar sem hann kucz⁹ kaupar miol eða smior, oc allt þat er eige ma sia a utan.

CAPITULI X.¹⁰

^c Nv skulo halldaz handsalat¹¹ mal þau sem halldaz mego at logom; þat skal eige halld-

- ¹) lefur sökina, habet v. instituit causam, F. hóf sökina Sch. ²) "cap. 38" secunda manus in cod. membr. ³) haldaz X. þ. Sch. ⁴) vattar vita, testibus scientibus, V. ⁵) andvirrei Sch. ⁶) ne, nec, A. Th. X. T. I. ⁷) merkia, notant, þ. ⁸) at fals er A. Th. X. T. I. bene. ⁹) hugðist, opinatur, þ. ¹⁰) "cap. 39" secunda manus in cod. membr. ¹¹) handölul þ.

TITULUS IX.

Emtiones venditiones quęcumque ratae statae que maneant, que dextris datis et testibus coram & ab iis sunt factę, qui commerciis propriis prospicere debent, nisi quis justo destitutus titulo vel rem falso laborantem vendiderit, tum (enim) emptio venditio rescindatur, et emptor suum recipiat pretium. Nequis nostrum alteri vendat falsum fraudenve. Qui vero hoc fecerit, in tantum tenetur furti, in quantum viri prudentes vident et estimant falsi inesse, nisi vendenti non innotuerit falsum inesse, quod sevirali probet juramento. Falsum vero est quicquid prudentes viri inspicientes falsum esse definiunt, (verbi causa) si quis lutum arcnameve emerit, ubi se dicit emisse butirum vel farinam, ut & frans quęvis ceteręc intuitui non obvia.

TITULUS X.

Rata stataque valeant pacta quęcumque manu stipulata, nec legibus repugnantia. Nequa-

- a) *Paucis adjectis hic titulus convenit legg. II. A. Gul. Kb. 7, pag. 58.*
b) þa er hann sekr &c., non furti reatum, sed trium

- marcarum multam, falsum facienti indicunt legg. Gul. II. A. I. c.
c) *confr. II. A. legg. Gul. Kb. 7. pag. 59, unde*

az ef maðr selr manne þat, er hann hever aðr öðrom sellt; en ef sa hefer honnd at, er síðar keypte, þa ma hann hallda skila domi fire kaupé sino. Nu a sa at hava kaup er fyrri keypte, ef honom fyllnaz vitne at skila domi; þa er þasim kaupfox¹ er síðar keypte, oe skal hann þui skirskota under skilríka menn, a þat er kaupfox, ef maðr kauper þat er hinn atte ekki², er sellde, oe heimta³ sitt af honom, en ef hann vil eige honom i hond selia, þa skal hann honom heim stefna, oe nota vatta sinna, at hann leit⁴ at logom laust, oe krefia hann fiar sins, oe leggja honom ran við. ^bNu kauper maðr at utlagom manne, þa a konongr þat fe, er hann keypte af honom, en hann er sekr mork; syni með lyrtar eide, at hann vissi eigi at hann var utlagr.

CAPITULI XI.⁵

° **N**v selr maðr kyr a leiðo, þa skal sa ku⁶ at abyrgiaz at ollo er hever, nema við⁷

¹) kaupfox *F. malc.* ²) i om. *F.* ³) heimtir *F.* ⁴) aut sic aut létt (= let). *cod. membr.* ⁵) "cap, 40"

secunda manus in cod. membr.

⁶) ku om. *J. Sch.*

⁷) við *cod. membr. in marg. medio.*

quam valeat, si quis cui vendiderit rem, quam alteri antea vendidit. Quod si rem in manus receperit, qui posterius eum, ei liceat emtionem suam ratificandam iudicio inferre. Hic res emta adjudicatur emtori priori, si modo plenam testium probationem iudicio coram proferre possit; Tum fraus in vendendo facta est emtori posteriori, de quo auctetur viros perspicuae probitatis — fraus in vendendo (etiam) committitur, si quis rem emerit, quae domini titulo non fuit vendentis — et suum a venditore reposcat, qui si noluerit ei in manu tradere (pretium rei), domum citandus est, ubi testibus suis probet, se legibus convenienter (rem litigiosam) tradidisse; sua igitur reposcat bona intendens ei reatum rapinae. Si quis ab exule quid emerit, Regi deferuntur bona quae emit ab eo, ipse vero (emtor) marcam multae nomine solvat, triumvirali probet juramento, se nescivisse eum exulem fuisse.

TITULUS XI.

Si quis vaccam cloaverit, conduens ejus periculum in totum sustineat, nisi respectu vio-

haec desumpta sunt; Jonsb. Kb. 14; M. R. Legg. Gul. Kb. 13.

a) þat er kaupfox — er seldi. *haec quasi in parenthesis posita videntur, ita ut antecedentia & subsequencia cohaerant.*

b) Quod superest tituli in *II. A. Legg. Gul.* non occurrit *l. c.*, sed in *sect. Thb. cap. 10, p. 137.* —

Hic unica marca, ibi trium marcarum multa, reo indicitur.

c) Hic titulus desumptus ex *H. A. legg. Gul. Kb. 8, pag. 59.* et *cf. Jonsb. Kb. 16, M. Reg. legg. Gul. Kb. 14. Leges Gulenses II. A. vaccae cloatae periculum in totum, nisi aetatis respectu, conducenti imponunt, sed et Jonsboke et leges*

þui, ef ofríkiz menn taka, oc braða sutt oc helving oc allðre; ^a en ef deyr fire fatekom manne, þa gíallde a III arom verðit, efter þui sem skýnsamer menn meta, þviat ænge skal ku¹ læiga lengr en lifer, nema hann drepi sialfr. Nu skal hann ku hava at leigo mala rættom til fardaga ^b at odrn vare, þviat þa skulo kyr² a sfor vera, nema þeir have annan eindaga amællt³ sin a millom, þa er hann tok ku. Nu er su kyr dauð, en hann atte veð i annarre, þa skal hann þa hava fire sina ku, þviat kyr skal i kyr stað koma. En ef su liver⁴, þa skal hann sina ku hava, þo at hon se eildre, [en ef lester ero a orðner⁵, þo at hale slitne, eða horn brotni, þa skal hann þa lostu bæta. Nu vil hann eigi læiga ku⁶ lengr, þa skal hann þann hitta er ku a, ef hann er innan⁷ heraðs, oc biöða honom ku sina með vattom, en ef hann er eigi innan heraðs, þa skal hann fiera ku heim, ok læiða menn til, oc lata sia ku at hon se heil oc hinom tæk er a, þa segi hann af sina abyrgð, oc varðveite ku sua sem sin naut, oc þigge af nyt, oc have þat fire gras oc gæzlo, oc abyrgiz⁸ við hand

lentæ ablationis & mortis repentinæ et partus & senii. Si vacca pauperi elocata perierit, ille intra triennium solvat pretium, ut prudentes viri æstimaunt; ne quis enim vaccam conductam diutius quam vivit, nisi ipse interemerit. (Conducens) vaccam tenet, ex justo conductio-nis termino usque ad dies migrationum veris subsequentes, tum enim vaccæ (elocata) domum mittendæ, nisi alios inter se constituerent terminos, cum vaccam conduxit. At hæc vacca (elocata) moritur, sed aliam sibi oppignoratam habuit (elocans), tum ille hæc capiat pro sua, vacca enim vaccæ substituitur. Elocata si viæerit, ille suam recipiat vaccam, quamvis atate proveciorem. Quodsi lesiones quedam ei acciderint, cauda nempe disrupta vel cornu fractum sit, (conducens) has lesiones resarciat. Si (conducens) diutius vaccam conducere noluerit, conveniat dominum vaccæ, si hic in tribu fuerit, et obserat ei vaccam suam, testibus adhibitis; Quodsi extra tribum habuiverit (dominus vaccæ), domum vacca duccenda est, et viri admovendi, quibus exhibeatur vacca, eam sanam esse & domino recipiendam, deinde (conducens) sibi abdicet periculum vaccæ, sed eu-

¹) þau, ca, V.   ²) þær, illa, X.   ³) mælt V. amælltann A. Th. T. I.   ⁴) su kyr lifer A. Th. X. T. I.   ⁵) en ef su lifandi hefir lesti eða lestin eru a orðner &c., quod si vivens vitia habuerit vel lesiones quedam &c., V.   ⁶) leigu ku, vaccam conductam, V.   ⁷) lands eða, in terris vel, add. V.   ⁸) abyrgð þ. abyrgist fyrir &c. Sch.

Gulturnes reformatæ casibus exceptis addunt ictum fulminis et morbum pulmonarium &c.

a) en ef deyr — drepi sialfr. Hæc in Jarnsida primum inveniuntur.

b) til fardaga. Hæc ad instituta islandica accommodata sunt; legg. Gul. II. A. I. c. habent: til gægulaga vel gægdaga, ad dies ambarbutium; vide ind. Grag. h. v.

vommum sínom einom. Nu er sa af lande farinn, er ku atte, oc liever manne hōðet um [hallð fiar¹ sins², þa a hann þæim ku af hōða, ef hann er innan heraðs; erfingia ef eigi er fiarhallz maðr til, ef hann vil eigi lengr hava leigt.

ram ejus agat propriorum boum instar, et lacrem ejus referat, que pro pabulo & cura ei cedit, & damna ejus solummodo incuria vacce accidentia in se recipiat. At peregre versatur vacce dominus & bonorum suorum alicui demandavit curam, tum conducens huic vaccam obserat, si intra tribum fuerit — hæredi, si bonorum curator nequis fuerit — nec ipse eam dūtius conducere voluerit.

CAPITULI XII.³

^a **N**v felr maðr hufe sitt inni at manne, at fulgo mala rættom, þa skal hann abyrgiaz við handvommom sínom ollom. þat ero handvom hans, ef hann suellter⁴ eða drepr⁵, eða þeir menn, er hann skal hallða orðe eða eide fire. þat ero oc handvom hans, ef halldz maðr hitter eigi fyr en ound⁶ er or, eða fellr fire biorg, oc fylger eigi fe hirðir, en ef hann syner adr en huð se af flegin, oc fylger⁷, þa ero þat eigi handvom hans. þat ero handvom hans⁸, ef druknar i brunne, oc græter enge maðr eða kyrker klave; en ef hess er i bande eða renni staurr⁹ þa ero þat eigi handvom hans. Nu skal hann^b fæða,

TITULUS XII.

Cum quis pecora sua alicui pabulanda committit, alimonie contractus justis formulis, recipiens huic pecori ipsius qualicunque negligentia illata damna sustineat. Culpa ejus lata erit: si ipse pecora vel fame maceraverit vel occiderit vel etiam ii, quorum dictis & juramentis prospicere debet. Culpa ejus etiam lata est, si pastor pecora primum demortua invenerit vel præcipitatur per prærupta montium in pastoris absentia. Quodsi pastor et monstaverit (pecora demortua) pelle nondum detracta & ca secutus fuerit, culpæ non est arguendus. Culpa ejus lata est, si (pecora) puteo mersa percant, nemine curam agente, vel furca ea

¹) fiar hallð cod. membr. incuria librarū.

²) oðrum interp. V.

³) "cop. 41" secunda manus in cod.

membr.

⁴) spillie, deteriorem fecerit, V.

⁵) eða sueltir hic add. V.

⁶) Hf V.

⁷) oc

fylger om. A. Th. X. þ. Sch, T. I.

⁸) þat ero handvom hans om. X.

⁹) rennr staurr X. þ. T. I.

^e) Desumptus est hic titulus ex II. A. legg. Gul. Kb. 10, p. 61, omissis quæ stata Islandiæ non conveniunt, ut de lupis et ursis, qui in Islandia non inveniuntur.

^b) Nu skal hann &c. Hic ut & sapiens lex Gul.

H. A. subditos in secunda persona sing. alloquitur, hoc & Jarnsida in hujus sect. tit. 5 imitatur, quod et plurimis iniquitatis legibus fuit commune.

til þess er uti ma biargaz, þa hitte hann þann er a, oc biðe honom at varðveita bufe siño, oc syni honom at fært se at mat ser, oc sege af sina abyrgð. En ef maðr tekr ross a fulgo, eða a bit, þat a hann at abyrgiaz við handvommom sinom, en þat ero allt handvom hans, er grannar hans virða til þess, oc vilia þat með eiði sanna. Nu tekr maðr naut a fodr, þa skal hann¹ sua abyrgiaz sem fulgo naut. þat skal maðr eigi abyrgiaz at kyr fae eige kalfs, ef hann hever griðung² með nautom sinom.

CAPITULI XIII.³

^a Nu hever maðr ku mælt⁴ i skulld sina, þa er huarke skerðe uerð ne leiço, þa skal su⁵ eigi vera elldre en VIII uetra⁶ oc eige yngri en at oðrom kalve, heil oc heilspenað, oc have kelt of vetrinn.

Nu kaupar maðr at manne ross eða bu fe; þess er abyrgð a⁷, er keypt hever, þegar a brot leiðer⁸.

¹) a hann V. ²) graðung V. þ. ³) 7cap. 42° secunda manus in cod. membr. ⁴) mælt A. Th. X. T. I. ⁵) hun X. ⁶) og ei elldri, nec adultior, add. V. ⁷) a em. þ. ⁸) leittr er, abducitur, V.

a) Verbius hic titulus convenit cum H. A. legg. Gul. Kb. 10. in fine, II. pag. 62. Cfr. Jonab.

strangulat. Sed si ligamen boum paleari infixum fuerit et ligneo cuneo clausum (bobus strangulatis in stabulo) negligentia non est arguendus. Pecora pabulanda porro pascat, donec in pascuis pabulum ipsa sibi querere possunt, tum dominum pecoris conveniat, eique sui pecoris curam obserat, et exhibeat id pastui sibi querendo par esse, et sese ejus periculi porro immuncem esse delectet. Qui equum sive pabulo alendum, sive in pascuis tenendum suscipit, ejus sustineat periculum, quoad damna negligentia causata. Ad damna incuria data referendum, quicquid aecolæ incuriosi ita estimant, juramento hoc probaturi. At aliquis bovem pabulandum suscipit, tum ejus bovis, depositi instar, periculum sustineat. Ne quis culpæ est arguendus, quamvis vacca (deposita) non conceperit, si modo taurum cum bobus suis teneat.

TITULUS XIII.

Si quis vaccam sibi stipulatus fuerit in debiti solutionem, et integro pretio emendam § locario elocandam: hæc nec major sit natu quam octennis, nec junior quam secundum ferens vitulum, integræ sanitatis § papillarum et quæ peperit in hincne (nuper clapsa).

Cum quis ab alio emit equum vel pecora, emens emit sustineat periculum a momento quo abducit.

Kb. 18; M. R. legg. Gul. Kb. 16; Chr. 4ti legg. norv. ibid.

Kuik fe allt¹ er mádr kaupur, þa skal enge óðrom suik selia, ne með leyndade laustom. Þat er allt leyndade laustr a kuik fe, er² þat drekkir sik sialft. Sa skal sueria er selldo, eða sialfr hava, at hann uissi eigi leyndade laust a, ef hinn finnr a fyrsta manade.

CAPITULI XIV.³

^a N^v kaupur mádr grip usenan at manne, þa er þess abyrgð a, er selldo, þar til er þeim kemr i hendr, er keypte, eða þeim manne, er hann bauð um fyre vattom at taka, nema þeir skile annan veg⁴ fire vattom.

CAPITULI XV.⁵

^b N^v eigo⁶ II menn eða fleiri einn⁷ grip saman, þa selr einn, oc spyrr eigi hina at, er með honom eigo⁸; Nu vilia þeir riuva þat kaup, þa skal luta huerr rada skal; ef sa lytr, er selldo, þa skal hallda⁹, en ef hiner liota, er riuva vilia, þa skulo þeir riuva a fyrsta manade, er¹⁰ þeir verða varer við, en eigi sidarr.

Quoad pecora cujusque generis ab aliquo emta, caveat vendens, ne fraudem alii vendat, vel vitii occultis detenta (pecora). Ad vitia occulta in pecore refertur si scipsum suggerit. Venditor vel ipse habeat, vel juramento probet, vitia pecoris occulta sibi non innotuisse, modo emtor in primo mense ea animadvertent.

TITULUS XIV.

Cum quis rem emit absentem, venditor ejus rei periculum sustineat, donec in manum traditur, vel emtori, vel ei, cui ille testibus coram rem accipiendi mandatum dedit, nisi contrahentes aliter stipulati sint, in testium presentia.

TITULUS XV.

Si res eadem duobus pluribusve communis fuerit, eamque unus eorum vendit, nec expetit consensum caterorum codominorum, qui et rescindere volum venditionem: sorte ducta definitur, cujus praevalcat sententia. Si evenerit sors vendentis, (venditio) rata stataque maneat. Quod si sors evenerit rescindere cupientium, debent rescindere primo mense, postquam (venditionem) animadvertent, nec serius.

¹) þat interpon. A.   ²) ef X, ad þ.   ³) "cap. 43" secunda man, in cod. membr.   ⁴) óðruvis A. Th. X. T. I.   ⁵) "cap. 44" secunda man, in cod. membr!   ⁶) ef F.   ⁷) eiga F.   ⁸) eiga i F.   ⁹) halldast F.   ¹⁰) ef F.

a) vide locos in titulo subsequenti citatos.

b) Hic titulus et subsequens verbotenus in H. A. legg. Gul. Kb. 15, 16. pag. 65. Cfr. Jousb. Kb.

20, 21; M. R. legg. Gul. Kb. 18, 19; Chr. Ati legg. norv. ibid.

CAPITULI XVI.¹

Þa skal lan a byrgiaz, er þiggr, at koma heilu hæim; en ef hann vil þat eige, þa skal þat sækia sem vita fe. En þat er allt vita fe, er vattar vito².

Nu ler maðr eða selr þat er honom er let, oc misferr³ þat^a, þa ma hinn⁴ heimta af huarom sem hann vil, þæim er selde, eða hinom er keypte, oc sua huervitna þar sem maðr selr eða ler annars eign.

CAPITULI XVII.⁵

Þ Nu leggðr maðr veð manne fire einn huern lut⁶, þa skal sa abyrggiaz veð er tekr. En ef þeir (hava) gorvan vindaða til⁸, nær⁷ ut skal leysa, þa skal hann bioða i ein daga, oc hava vatta við, en ef þa leys- er enge ut, þa er þat forveða vorðet.

En ef maðr a fe at heimta at odrum manne, oc tekr hann veð siar sins i eins hueriom lut, huart sem þat er i iorðo, eða annat fe, þa skal veð virða. Nu selr hann

TITULUS XVI.

Rei commodatæ periculum sustineat commodatarius, eamque integram restitui curet; quodsi hoc noluerit, (de re commodata) agendum est quasi debitum testatum fuerit. Debita testata dicuntur, quæ testibus innoteseunt.

At subcommodatæ vel vendit aliquis rem ei commodatam, quæ deinde perit, tum dominus rei, rem (in pretio) reposeere potest a quocunque voluerit, vel vendente vel emente. Sicut ubique, eum quis vel vendit vel commodat rem alienam.

TITULUS XVII.

Si quis alicui rem pignori tradiderit, aliqua de causa, rei oppignoratæ periculum sustineat qui capit. Quodsi constituerent diem oculatam, quando pignus relendum esset, creditor pignoratitius, ei (debitori) obserat in die oculata, testesque adhibeat. Si reluerit nemo, pignus tum commissum erit.

Si quis pecunias ab aliquo exigendas habuerit, suique debiti pignus in re aliqua (debitoris) sunserit, sive fuerit in fundo, sive aliis bonis: pignus est æstimandum. At pignus (con-

¹) "cap. 45" secunda man. in cod. membr.

²) oc við er gengit, et a debitore agnoscuntur, add. A. Th.

X. T. I. ³) missir þat, idque perdit, Sch.

⁴) hann X. V.

⁵) "cap. 46" sec. man. in cod. membr.

⁶) grip A. X. T. I.

⁷) giora eindaga til A. Th. X. V. T. I.; til om. V.

⁸) hvæner §c. X. T. I.

a) oc misferr þat. Pausius hoc dat per: og farer ilde dermed. Interpret danicus leggð. Gul. M. R. (ed. Havn. 1817), danicam Jonabokæ versionem verosimillime secutus vertit: oc handler iðvørligen dermed, sed in versione latina habet: cum res

— perditum iuris, quod recte se habet, hic enim de rei interitu sermo est.

b) Hic titulus verbotenus convenit H. A. legg. Gul. Kb. 17, pag. 66. Cfr. Jonsb. Kb. 22; M. R. legg. Gul. Kb. 20; Chr. 4ti legg. norv. ibid.

veð i brot oðrum manne, þa skal sa hafa vatta til veðs sins, er veð atte, a fyrstom XII manaðom, [ef hann er innan heraðs, en ef hann er utan heraðs, þa have hann brugðet a fyrstom XII¹ manaðom², er hann kemr i herað, ellegar a hann þess mals alldre upp reist³. Nu selr maðr tueim monnom eitt veð, þa a sa veð er fyrr, tok, en hinom er veðlærð⁴, er síðar tok, oc vito þat vattar.

stipulum debitor) tertio vendit, tum creditor pignoratitius, testes pacti pignori adferat, in primis duodecim mensibus, si modo in tribu sit constitutus. Quodsi extra tribum fuerit, (venditionem pignoris sui) rescindat, primis duodecim mensibus, postquam in tribum devenit, quo neglecto, jus ejus agendi omnino præscribitur. Si quis duobus eandem rem oppignoraverit, pignus cedit prius pignori capienti, sed fraus in oppignorando facta est ei, qui serius fuit pignoratatus, si modo testibus innotescat.

CAPITULI XVIII.⁵

^a Nv heimter maðr skulld at manne, ef hann er innan heraðs, oc skulld skeyter hann annan mann við hann, þa hever hann⁶ lokit þeirri skulld af hende ser, ef þar ero vattar við, at hann tok þann skulldarstað.

⁷ Umage ma engom kaupom raða. ⁸ Kona mannz ma oc eige meira raða, en eyres kaup⁸, nema hann sende hana til skips, eða i kaupstefoor, at kaupa baðom þæim til þarfinda, þa 'skulo halldaz kaup hennar ufalsat⁹.

TITULUS XVIII.

Si creditor aliquem debiti poposcerit, qui his in terris versatur, et debitor, in eris alieni solutionem, tertii nomen ei delegaverit, hunc debitum suum juste solvisse censendum est, modo adsint testes, probantes, creditorem delegati nomen accepisse.

Pupillus jure emendi & vendendi careat. Uxori unius tantum unicie contractum inire liceat, nisi maritus eam miserit ad navem (mercatoriam) vel in mundinas ad emendas communes necessitates, quo casu emtio venditio

¹) brigðat a nmstum XII *þc. V.*   ²) a [*om. A. X. T. I.*   ³) uppreisn *V.*   ⁴) veðfals, falsum in oppignorando, *V.*   ⁵) "cap. 47" *sec. man. in cod. membr.*   ⁶) *cod. membr. in marg.*   ⁷) *Hic þ. titulum XIX incipit.*   ⁸) ma eigi raða nema eyris kaup^e *A. Th. X. T. I.*   ⁹) þeirra ofölsuð *V. þ.*

^a) *Hic titulus desumtus e legg. Gul. II. A. Qg. 5, 6, pag. 71. Cfr. Jonsb. Kb. 23 & 24; M. R. legg. Gul. Kb. 21.*

^b) *Hoc convenit et Jonsb. & legg. Gul. reformatis;*

Gracasa statuit semijnciam Fp., I. pag. 333, 334, ubi leges Gul. II. A. cum cæteris legibus conspirant.

Elligar skal hann riufa a fyrsta manaðe, er hann væit, oe þikke honom ofkvept.

CAPITULI XIX.¹

^a Nv kaupar maðr verk^b at frialsom manne, þa skal þat allt halldaz er þeir verða a satt-er, en ef honde vil eige hallda (mala) við leigo mann sinn, oe visar honom or vist, þa skal hann krefia með vatta vistar sinnar, oe biöða verk sin slik, sem þeir verða² asatter. Nu ef honde vil eigi þat, þa er hann sekr XII aurom við konong, en hinn skal hava kaup sitt, oe matar verð, þat er uneyt(t) er. En ef³ leigo maðr vil eige hallda við honða, þa skal hann krefia hann verka slikra, sem hann iatade honom, oe biöða honom vist með vattom, en ef hann vil eige, þa er hann sekr XII aurom við konong, en honde a slikt at heimta⁴ af⁵ honom sem hann skyllde reiða honom, en matar verð fær hann ekki, þuiat hann hafnar sialfr. En ef hann tekr akuæðis verk a hond⁶ ser, oe getr eigi⁷ vunnit, þa skulo menn meta,

¹) XX Kap. þ. "cap. 48" sec. manus in cod. membr. T. I. ²) er skyldr at heimta, reposcere debet, V. A. Th. X. ³) eigi (in cod. membr. supra lineam) om. V. male.

ejus, falso non vitata, rata maneat, sin minus, maritus eam rescindat primo mense postquam ei innotuit, si ultra quod par est eam emisse putat.

TITULUS XIX.

Cum quis operas conducit ab homine sui juris, ratum statumque maneat quicquid inter contrahentes stipulatum fuerit. Si herus (pacto) cum operario inito stare noluerit, eumque mansionem domestica remouet, hic illum testibus coram mansionis postulet, operas obferens stipulatas. Herus hoc recusans reus erit multe duodecim unciarum, Regi solvendæ, operarius vero pactam mercedem victusque nondum percepti pretium obtineat. Operarius si hero promissis stare noluerit, hic illum postulet operarum, quas ei pollicitus fuit, mansionem domesticam obferat testibus coram. Operarius hoc recusans, reus erit multe duodecim unciarum, Regi solvendæ, herus vero tantum reposcat ab operario, quantum ei expenderet, sed pretium victus, quem ipse recusat, operario non conceditur. Si operarius condictas operas hero stipulatus fuerit, quas prestare haud potis est, testimato-

²) urðu A. Th. X. T. ³) Nu ef A. Th. X. ⁴) at A. Th. X. F. T. I. ⁵) a hendr

a) *confr. H. H. legg. Frost. cap. 10, pag. 147, 148; Jonð. Kb. 25; M. R. legg. Gul. Kb. 22; Gragasá I, pag. 147 seyy.*

b) *at frialsom manni. Hic frialsom maðr cum denotare videtur, qui sui juris factus est, etatis re-*

spectu, omnia enim, que ad seruillem statum respiciunt, in Jarnsida omissa sunt, in ejus sententiis quomodo inueniantur. Frialsom maðr hic igitur opponitur pupillo, non seruo.

huert leigo fall honom skal i þui vera. Nu legz leigo maðr siukr eða sar oc liggr hann halvan manað, [þa skal ekki leigo fall i þui vera, en ef hann liggr þennr¹, þa skal meta verka tion oc mat þann er hann neyter², ella fare a hændr frændom.

CAPITULI XX.³

^a Nu seipar maðr skip heima i heraðe, oc ræða menn þar far af honom, þa skal hann sua skipa skip, at þeir have aller far⁴ er tekitt hava. Nu ef skip verðr ofmiok laðit, þa skal styre maðr fyrst⁵ sina voro af bera, en hiner hafe far er toko. [En ef þeim þikker þa en⁶ eigi fert, þa skulo þeir af bera er sidarst toko⁷, þar til er skip er fært, en styre maðr gialde handsalsslit⁸ VI aura hueriom er af gingr.

CAPITULI XXI.⁹

^b Sitt veð fe a huerr er fire vattom er vediað. Sæke sen vita fe. Vnnder tafl eða

¹) a [hic om. A. Th. X. T. I.

²) Hic interponunt A. Th. X. T. I: þo skal ei leigufall i þui vera, nema hann liggi leingr, þa skal meta, ella ferri a hendr frændum, tamen mercedi ejus nihil detrahendum, nisi diutius aegrotaverit, cum fiat estimatio, vel (aegrotans) propinquis adferatur (minus recte).

³) Hic p. novam incipit legis sectionem, quæ inscribitur: Farmannalög, jus nautarum vel navale, et continet tres titulos, cum ultimus in duos dispescitur.

⁴) "cap. 49" sec. man. in cod. membr. ⁵) fari allir far V. malc.

⁶) fyrst om. X.

⁷) pro þa enu V. habet þat o. navis. ⁸) a [om. p. ⁹) at handsalsslitti V.

⁹) III Kap. p. "cap. 50" sec. man. in cod. membr.

a) verbotenus convenit hic tit. cum II. A. legg. Gul. Thb. cap. 16, pag. 139. Cfr. Jonsb. Fml. 2; M. R. legg. Gul. Kb. 24; Gragasam II, pag. 399.

res definiant, quantum, eo nomine, mercedi ejus detrahatur. Quamvis operarius conductus morbo vel vulneribus per semimensum aegrotans decubuerit, mercedi ejus tamen nihil detrahendum, sed si diutius aegrotat, aestimetur & defectus operarum & victus quem consumit vel propinquis suis injungatur.

TITULUS XX.

Navim suam domi in tribu instruit aliquis, et vecturam ibi aliis stipulatur, tum ita instruit navim, ut omnibus vecturae stipulatae pateat opportunitas. Si navis nimis onerata videatur, nauclerus suam mercem primus auferat, sed vecturam, qui pacti sunt, retineant. Quodsi reliquæ vecturae navim adhuc imparcem videant, mercem auferant suam qui postremi conducere, navis donec oneris ferundi potis videatur. Nauclerus vero ob dextræ fidem violatam multæ nomine sex uncias expendat recedentium cuique.

TITULUS XXI.

Pecunias sponcioni propositas vincens habeat, si testibus coram facta sit sponcio. Debiti te-

b) Hæc in legibus Norveg. antiquioribus non inveniuntur, sed ipsa, quoad sponciones, facta constituto probat, hæc non ejusdem esse auctoris ac

tenneng skal engi maðr se sitt leggja¹. En sa, er tellðr verðr til eyres, giallde kononge XII aura, oc sua sa er af honom tellerr².

³Roa menn a menn eða sigla, giallde skaða þann allan er þeir gera, nema menn roi fire barð⁴ þeim.

Þ i o f a - b a l k r .⁵

CAPITULI I.

Varr⁶ skal enge annan stela. Nu er þat greinande, at ef maðr stelr mat, sa er eigi fier ser vinno til fostr, oc helpr⁷ sua live sino, fire hungrs saker, þa er sa stuldr fire engan mun refsingar verðr. En ef sa maðr, er vinno fær ser til fostr, stell⁸ til eyres, sa er ekki var aðr⁹ at slíko kenndr¹⁰, þa skal hann a þing fara, oc leysi hüd sina

¹) setia se sitt *A. Th. X. T. I.*

²) telfði (in perf.) *V.*

³) *Sequentia in þ. efficiunt titulum secundum.*

⁴) horð, (ad) *latus vel tabulam, A. Th. X. T. I.*

⁵) *Inscriptio in cod. membr. non adest.*

⁶) vor

A. Th. X. V. T. I. Hvor Sch.

⁷) hialpar *A. Th. X. V. T. I.*

⁸) stelr *A. Th. X. V. þ. Sch. T. I.*

⁹) fyrr *X.*

¹⁰) þyfsku kendr *V.*

stati instar hæ pecunie exigendæ. *Alex & tessereæ jactu nequis pecunias suas subjeiat. Tesserarum jactu unciam & perdens & luera-tus duodecim uncias Regi solvat.*

In alienam navim remigando vel velificando illidentes resarciant damnum quodeun-que inde enatum, nisi qui navim suam trans-versam illorum prore tigillo ferrato remis ad-egissent.

Sectio de furtis.

TITULUS I.

Nequis nostratium ab alio rem furtim auferat. Attamen observandum, si victum ille furatus sit, qui alimenta operis querere non potest, et tali modo, fame coactus, vitam producit, tale furtum penam omnino non mereri. Si is, qui operas suas elocando alimenta sibi querere par est, unius uncie valorem furtim surripuerit non tamen antea furti convictus, in forum est dedu-

M. R. legg. Gul. Kb. 28, jus municip. Thron-dhem. Kb. 24, quæ omnes leges sponsonibus vim juridicam adimunt. Quoad pecunias alex suppo-sitas cfr. Gragas. Vigst. cap. 121, II. 198. Ulti-mam tituli partem vide in legg. II. A. Gul. Thð. cap. 14. p. 138; ubi etiam mihi subit suspicio, Pausium vcd se, pecunias sponsoni propositas, de pignore intellexisse, quod tamen minime hoc loco approbandum.

a) *Hanc sectionem æque ac antecedentam e H. A. Legg. Gul. þb. p. 198 seqq. deproptam esse*

opinor, quamvis permagna utranque legem dicer-sitas intercedat. Cum legum Gulensium reforma-tarum, ut et Jonð. sectionibus de furtis, hæc sectio fere omnino conspirat, ita ut una lex ex altera exscripta esse videatur; crediderim igitur Jarnsidam hic protypon esse legum Magni Regis et Gulensium et Jonðokæ, quod et probant ad-ditamenta quadam Jarnsida, titulis in legg. Gul. hic et illic adjecta, quæ repetita legislatoris curæ originem debent. Cfr. H. H. legg. Frost. p. 212.

III morkom. Nu stell¹ hann enn annat sinn til eyres, leysi huð sína VI morkom. En ef hann leyser eige, late huð², oc se brugðet lykli a kinn honom. Nu stell³ hann þrjúðia sinn til eyres, late huð, en konongr take VI merkr^a af fe hans, en ef sa linu sami stell⁴ optar, þa er hann dræpr. Ef maðr stell⁵ til halfrar merkr^b, sa er ekki var fyrr at þui⁶ kenndr, þa skal hann a þing færa, oc leysi huð sína XIII⁷ morkom, eða fare utlægr. En ef hann stell⁸ optarr, þa er hann dræpr. Nu ef þiofst stell⁹ til merkr^c i fyrsta bragðe¹⁰, þa hever hann fire stolit fe sino oc have slika refsing, sem sa maðr leggrr a, er konongs valld hever til rætra¹¹ refsinga, oc hallde haun þo liveno¹², en ef hinn same verðr optarr at þyfsko kenndr, þa hever hann fire gort laude oc lausom eyre oc liveno með.

CAPITULI II.

Nu ef þiofst er fumin¹³, þa skal binda^d fola a bak honom, i þui heraðe, er þiofst

¹⁾ stêlr A. Th. X. F. p. T. I. ²⁾ sína, suam (amittat eutem), add. A. Th. X. T. I. ^{3) 4) 5)} stêlr A. Th. X. F. p. Sch. T. I. ⁶⁾ sliço X. ⁷⁾ XII, duodecim, F. ^{8) 9)} stêlr A. Th. X. V. p. Sch. T. I. ¹⁰⁾ i fyrsta sinn X. ¹¹⁾ rætra om. A. Th. X. T. I. ¹²⁾ lifi sinu F.

¹³⁾ Nu er þiofst funinn A. Th. X. T. I.

a) VI merkr. Sic omnia quæ ad manus habeo apographa; Leges Gulensæ M. R. itidem, sed Jonsboka legit XIII merkr, marcas tredecim, quo etiam progressio quedam panæ ex iteratione furti oritur, hic non obvia. Ex Jarnsida graviore panæ animadvertens est in furtum secunda quam tertia vice.

b) halfrar merkr. Sic etiam leges Gal., sed Jonsboka habet marcæm unieam.

c) til merkr. Hic Jonsboka habet duas marcas; utrunque allatum ad leges ordinales fatigandos spectat.

d) þa skal binda &c. Res furtivæ faris dorso alligare omnibus antiquis Norvegiæ legibus com-

pendus, ubi tres marcas solvendo eutem suam (a virgis) liberet. At altera vice ad unieæ valorem furatur, eutem suam sex marcis redimat (a virgis). Tali lytro non capenso, virgarum cæsione plectendus est, et clavis stigmatè in gena notetur. At tertia vice ad unieæ valorem furatur, (tum) eutem amittit, Rex vero ejus bonorum sex capiat marcas. Idem si sæpius furtum commiserit morti est obnoxius Si quis, antea furti non convictus, seninaream furatus fuerit, in forum est deducendus, et tredecim marcas solvendo eutem suam redimat, exilii alias damnatus; si sæpius furtum commiserit morti obnoxius erit. Si fur marcæ valorem prima vice furatur, bona sua furto committit, et ipse punitendus castigatione, quam ille irrogat, qui regali ad punicudum fungitur imperio, vitam altamen retineat, sed si idem sæpius furti convincitur, omnium bonorum, tam immobilium, quam mobilium, ino vitæ, faciet jacturam.

TITULUS II.

Furis comperti tergo alligetur res furtiva, in tribu, ubi comprehensus est, (quo facto) vincius

er tekinn, oc fære soknar manne bundenn, en hann fære til þings, oc þaðan i fiuru^a, oc fai menn til at lata¹ drepa hann, oc sua þiova alla^b, [en bændr ero skyllder at fylgja þiove til draps, þa er af þeirra abyrgð², en ef þeir vilja eige fylgja, þa liggj þeim sliet við^c, sem þeir sækte eige þing; en se allt þat er tekitt verðr a þiofe³, þa a sa, er þiof tekr, nema oðrum beriz⁴ vitni til, en alla aðra⁵ lausa aura a konongr. Sa abyrgiz þiof, er hinndr, V morkom við konong, þar til er hann setr hann a slet soknar mannz, bundenn, oc have vitne við. Ef þiofr vil veriaz, þa fellr hann ut lægr. Ef maðr lætr þiof lausan, þa sekiz hann⁶ V morkom við konong, sua soknar maðr sem aðr.⁷

ad actorem publicum transferatur, sed hic eum in comitia deducit, et inde ad oram maris, ubi carnifices suppeditet ad eum trucidandum. Quoad omnes fures idem valeat. Coloni sunt obligati furem ad supplicium deducendum sequi, quo facto eorum cessat obligatio. Quodsi sequi recusaverint, eodem tenentur reatu, aesi comitia non frequentassent. Bona quæcumque, cum fure deprehensa, cedunt furem comprehendenti, nisi quis testimonio auctoritate ea sibi vindicare possit, cætera (furis) mobilia cedunt Regi. Furis custodiam curamque sustineat eum vinciens, sub quinque Regi solvendarum marcarum penam, donec eum in domicilium actoris publici, victum & testibus adhibitis, deponit. Fur comprehensioni reluctans, exilii damnatus cadit. Siquis furem (comprehensum) elabi siverit, reus erit quinque marcarum multe Regi solvendæ, tam actor publicus quam alii.

¹) lata om. A. Th. X. T. I.

²) a [om. þ. Sch., sed male.

³) er af þiofi A. Th. X. T. I.

⁴) heri Sch.

⁵) aðra cod. membr.

⁶) hann om þ.

⁷) afþr mean Sch.

munis constitutio, quo facto, furtum habebatur manifestum, et fur, notoritate facti, compertus. Anglosaxonibus idem moris fuisse probant leges eorum, ubi habereñd ðeof occurrit, qui etiam where ðeof in Canuti Magni legibus civilibus cap. 79. nominatur. Tamen fur non nisi testibus iudicio eorum productis pro convicto habebatur. H. A. legg. Gul. l. c.

a) i fiuru. Sic Legg. Frost. II. II. pag. 212, M. R. legg. Gul. þ. 2, Jonb. ibid.; sed legg. H. A. locum supplicii non determinant, et addit Jonb. eða hraun. vel in loca igne subterraneo densata,

ocrosimillime, ut in locis devis scelasti tumido ingerantur. Amc hæc, a primis inde temporibus vigens, consuetudo, scelstos ad litus maris summo supplicio afficere, deducenda ab ethnicorum de náströnd, litore mortuorum, doctrina?

b) þiova alla, neci scilicet obnoxios, ex tit. antec. Fures laqueo finiunt vitam.

c) sliet við, pena scilicet pecuniaria duodecim, ut opinor, unciarum, juxta Mh. 17. Jonb. et legg. Gul. M. R. semimarcæ penam irrogant sequi recusanti.

CAPITULI III.

^a **N**v stendr maðr fe sitt þiofstolit i hende odrom man(n)e, en hann¹ vænz heimild at, oc kallaz keypt hava, þa skal æsta² taks fire hann, oc sua fire fe þat, er hann kemur ser³, oc geri til einn daga. Þar skal hann fram færa vitne, at þat er hans fe, oc hann gaf eige ne gallt ne solom sellde. Þa er honom upp næmt. Þa skal hann gera huert er hann vil, fara a brot með sitt, eða reyna heimildar toku hans. Nu ef brestr⁴ honom, þa er hann þiofr at.

CAPITULI IV.

^b **N**v kenner maðr odrum manne stuld, þa skal hann gera huert er hann vil, at stefna honom lænin, oc þaðan til þings, eða fara a þing, oc lýsa þar⁵ þýfl epter. Þa æiga menn⁶ at gera honom stefno⁷ til næsta þings, ef hann er iunan heraðs, en ef hann er utan heraðs, þa skal gera laga stefno afr til þings, oc um huert mal, oc einudaga þat þing. Nu ef hann kemr eigi, þa herr hann a hake sök, nema náuðsynia vitne beriz

TITULUS III.

Si quis bona, sibi furtim ablata, deprehenderit in alterius possessione, possessor vero contenderit rem justo titulo sibi acquisitam esse, se cum emisse interserens, tum fideiussio est expectanda, & ipsius respectu, & quoad bona, que sibi arrogat alter. Certa praefiniatur dies, cum vindicans suos proferat testes (probantes), bona ei propria esse, et cum ea nec dono dedisse, nec expendisse nec vendidisse, quo facto sua recipiat; tum faciat utrum ei magis placuerit, vel suum auferre, vel possessoris auctorem experiri, quo deficiente, ille furti erit reus.

TITULUS IV.

Qui alium furti insinulat, faciat utrum magis ei placuerit, sive insinulatam domum et inde in comitia citare, sive ipse in comitiis apparens furtum denunciando publicare; tunc insinulatus, (domum revocatus), in comitia proxime habenda citetur, si modo intra tribum degerit. Quodsi extra tribum habitaverit, legalis ei publicetur citatio in comitia, causa definita, et die ad comitia habenda constituto. Si non apparuerit, reatum in tergo portat, (pro furti

¹) en ef hann *Ec. X.*²) æstia *A. Th. X. T. I. V.*; æsta taki *Sch.*³) ser om. *A. Th. X. T. I.*⁴) ef hun brestr *V.*⁵) þar om. *A. Th. X. T. I.*⁶) þingmenn, forþeta, *V.*⁷) heinastefno *E.*

^a) *Hic titulus omnino desumptus ex II. A. legg. Gul. þb. 2; cfr. Jonsb. þb. 4, M. R. legg. Gul. ibid., Chr. 4ti. legg. nov. Tb. 5.*

^b) *Cfr. II. A. legg. Gul. l. c., Jonsb. þb. 5, M. R. legg. Gul. ibid., Chr. 4ti. legg. nov. l. c.*

honóm. Nu kemr hann, syni með sættar eidi; fellr til utlegðar.

convicto habeatur, nisi impedimenta legalia obtulisse probaverint testes. At apparet: purget se severali juramento, alias exilii damnatus.

CAPITULI V.

^a **N**v er maðr stolenn fe sino, oc ser hann manna farveg fra liggja, þa skal hann ganga epter heraðs monnom sinom, oc bæiða ser liðs til epter farar. Þeir skulo ganga til garz man(n)z, oc sitia utan garðz, oc gera einn til huss, at¹ segja til erendis, oc bæiða rannsoknar, oc ef hinn² iatar þui, gange hinn³ efter gronnóm sinom, þa eigo hiner at ganga i skyrtóm einom oc laus gyrdir⁴. En ef hann býðr rannsokn⁵, oc finnz eigi foli at hans, þa skal hann synia sættar eidi, ef þeir vilia honóm kent hava.

TITULUS V.

At aliquis furtiva surreptione sua amittit bona, et humana vestigia observat, inde ducentia, tum suos adeat contribules, eorum ad furcm insequendum opem sibi expostulans. Ad domicilium eant (suspecti) et extra seipsum residentes nuntium domum mittant, negotii indicem, qui & ædes perscrutandi petat veniam, qua a patrefamilias concessa alter vicinos arcessat inquisitores, qui solo indusio induti, absque eingulo, ædes ingrediantur. Si paterfamilias inquisitionem ulro obtulerit, nec res furtivæ in ejus aedibus inveniantur, sevirali se purget juramento, si furti eum (nihilominus) insimulant.

CAPITULI VI.

^b **K**enner maðr fe sitt þiofstolet i hendi oðrom manne, oc tekr feit, oc skil⁶ sua

TITULUS VI.

Si quis res sibi furtiva ablatas agnoverit in manu alterius, quas ideo recipit, adficiens: jus

¹) og F.   ² & ³) hann A. Th. X. F. þ. Sch. T. I.

⁴) lausgyrdir E. St. F.

⁵) liður

rannsak, inquisitionem toleraverit, F.

⁶) scilicet A. Th. X. þ. Sch. T. I.

a) *Hic titulus initium continet H. A. legg. Gul. þb. 3, p. 201; ubi etiam prolixè definitur, quo ordine, patrefamilias absente, domestici ejus furti sint insimulandi, si res furtivæ in inquisitione inveniantur. Hac in Jarnsida, verosimillime ut minus justa, omittuntur; cfr. Jonsb. þb. 6, M. R. legg. Gul. þb. ibid. Conferri etiam merentur*

quæ habet Gragusa II, pag. 193, seqq., Vol. 118, ut et Lex XII. Tabb. apud Romanos, de furto luncæ et licio concepto. Heinecc. Antiq. Rom. synt. IV, tit. 1 § 13—19 incl.

b) *Hic titulus verbotenus convenit H. A. legg. Gul. þb. 4, pag. 202; cfr. Jonsb. þb. 3, M. R. legg. Gul. ibid., Chr. 4ti legg. Norv. ibid.*

fire, at ec drep huerge konongs rætte niðr, oc nefuir þar¹ vatta at, þa er hinn sannr at sok, en sa er usekr² er við-tok fe sino. En ef³ leyner þiofe, oc tekr fe fire, þa er hann sekr V morkomi⁴ við konong. Nu mæler þat soknar maðr eða valldz maðr, at þeir have sætt gorva, sa er stolinn var, oc sa er stal, oc have drepit niðr konongs rætte, þa skal sa er stolinn var synia lyritar eidi; fellr til V marka⁵.

regium nequaquam suppressere intendo, in quod et testes nuncupat, furti reus pro convicto habeatur, sed a reatu immunis, qui res suas recipiat. Si furem occultaverit, largitione corruptus, quinque marcarum multam Regi persolvat. Si contenderit vel actor publicus vel toparcha, facta reconciliatione inter rerum furtivarum dominum & furem jus Regium suppressum fuisse, ille trevirali se purget juramento, quo deficiente, quinque marcarum multam luat.

CAPITULI VII.

° Ny sinnr maðr fe sitt þiofstolet oc fylger eigi þiofr, þa skal hann hava við navistar menn⁴ sina, at hann tok þar fe sitt, oc þar er eige þiofr við. Nu kenne maðr manne stuld, en þat odrum, at hann have tekit við fe hans þiofstolno, en sa kuedr nei við, hann skal synia sættar eide⁵. Sa eidr fellr til utlegðar, ef hann vissi at þiofstolit⁶ var. Ef maðr sækir annau um stuld, oc er eigi lyst þyft epter, hann skal synia sættar eidi;

TITULUS VII.

Si quis res suas furtim ablatas invenerit, non vero assuerit ipse fur, presentium effato probet, se res suas ibi recuperasse, furem tamen non affuisse. Si quis unum furti insimulaverit, alterum vero furtivarum rerum occultationis reum agit, hic, si inficias ire voluerit, sevirali juramento se purget. Si tale juramentum prestare non possit, exiliu reus est, modo sciverit res furtivas esse. Si quis alium furti reum egerit, sive furti (legitima) publicatione, sevirali

1) þvi, *ideo, F.*
vistarmenn F.

2) er sekr, *reus est, þ. male.*
3) *cod. membr. in marg.*

4) hann, *ille, interp. F.*
5) þiofstolin St.

6) viður-

- a) *Gul. H. A. leges etiam hoc loco habent quinque marcas, unde multarum ad tricenit reductio hic non attenditur, juxta Hac. Hac. primam constitutionem in collectione Pausiana II, pag. 167; ubi tantum quadraginta et quindecim marc. multæ reducuntur.*
b) V marka. *Hic leges Gulensens H. A. habent marcas quindecim.*

- c) *Cfr. H. A. legg. Gul. þb. 4, 5, 6, 7, 8, pag. 202-204; ibi juramentum trevirale requiritur (tit. 4 § 5), hic sevirale, ad purgationem insimulati adhibendum. Jarnsida etiam omittit omnia que tit. 7. de servis, libertis, vel alienigenis furtum committentibus habet. Cfr. Jonsb. þb. 7, 8; M. Reg. Legg. Gul. þb. 7; Chr. Ati legg. norv. ibid.*

fellr til utlegðar. Ef umage stehr, bæte apter verk hans sa er umaga a. Nu verðr madr fyre þyfsko utlæggr, þa a sa at taka full giolld fiar¹, er stolin var, af fe hins utlegga, oe kostnað sínn, þann er hann þarf til ferðar, sem menn meta.

CAPITULI VIII.

^a Ef madr legz unnder kyr² manna oe drekkr, hann a engan rætt a ser, oe sua sa er gingr i lauka garð manz³ eða i huan garð⁴, þo at menn beri hann, eða taki klæðe af honom.

CAPITULI IX.

^b Ef manne er kent⁵, at hann have raðet lond oe þegna undan kononge⁶. Nu ef syniar, þa skal hann synia með tylftar eiði. Sua skal synia allra obota mala. Nu skal nefna VI menn a huara hond þeim, sem⁷ undan skolo feraz, iafna at rette við hann,

reus se purget iuramento, quo deficiente, exilium luat. Alendi furtum committentis facta reparare debet ille, ad quem alendus pertinet. Ubi quis furti reus exilii subit penam, rerum furtivarum dominus eorum integram capiat resarcitionem e bonis exulis, sumtumque insuper itinere necessarium, ex facta astinatione.

TITULUS VIII.

Quicumque alienarum vaccarum uberi succumbeus, ad lac exsugendum, juris persoualis violati multari ne capiat, ut et qui alienam (furabundus) irrepsit cepinam vel hortum angelicarum — quamvis vel verberatus vel vestimentis spoliatus fuerit.

TITULUS IX.

Qui perduellious criminis reus agitur, quasi qui terram & subditos a Rege auertisset, si factum denegare audet, dodecadis se purget iuramento. Idem quicumque scelere quodam inexpiable insimulatus. Sex undiquorsum ab excusando denominatur viri, ejusdem ac ipse

¹ sins add. V.² bufie, pecorum lactantium, þ. Sch.³ manz om. þ. Sch.⁴ hvörn⁵ garð, aliquem hortum, V. Sch.⁶ er þat kiend X.⁷ sinuum, (a Rege) suo, add. A. Th. X. T. I.⁸ sem om. þ. Sch.

a) Hic titulus desuntus e II. H. Legg. Frost. p. 213, cap. 38, 39.

b) Legg. Gul. H. A. Thh. 2, pag. 131, 132; Jarnsida hic plurimis adjectis ulterius exponit, sed

Jonsboka þb. 19, M. R. legg. Gul. 13, tamen quaedam adijciunt quoad verba, quæ consacraciones in suo iuramento adhibeant. Quod additamentum antea legitur in Mk. til. ultimo, in fine.

þa sem næster ero honom, oe um þat mal ma kunnigazt vera, hvarke síftaðer við hann ne sakaðer, fullliða menn oe skynsama, þa sem hvarke se aðr reynder af rongom eiðom ne at skrókvattom, oe skal hava VII menn af þeim XII, en hann sialfr hinn atte¹, oe III fanga vatta.

CAPITULI X.

Sættar eið^a skal standa um oll XL marka^b mal². Nu skal nefna³ III menn a hvára hond [hinom sakaða⁴, a þann latt sem sagt er um tyllarcið. Hava III af þeim⁵, se sialfr hinn fiorðe, oe II fanga vattar.

CAPITULI XI.

Lýrirtar eið^c skal standa um oll V marka mal^e, oe III mar[ka ma]⁷, þar sem

dignitatis, prozume habitantes et hujus rei maxime quari, nec affinitatis nec intercedentium causarum vinculo cum reo conjuncti, admitta elatis & judicii, nec in antecessum aut perjuriū aut falsi testimonii nota infames. Ex his duodecim septem tantum admoveantur (juramento), ipse octavus, et quatuor adhuc testes adscitii.

TITULUS X.

Sevirale adhibeatur juramentum in quibuslibet quadraginta marcarum causis; tunc tres denominentur viri utrinque a reo, eodem modo ac quoad dodecenis juramentum prescribitur. Horum tres (juramento) admovendi, reus ipse quartus & duo testes adscitii.

TITULUS XI.

Trevirale valeat juramentum quoad causas quinque marcarum et quatuor marcarum. Ibi

¹) attundi F. ²) X marca mál. decem marc. causis., Sch. ³) hann stefna, eittent, St. ⁴) þeim sem sakauð er A. Th. X. F. T. I. Reliquum hujus tituli om. þ. Sch., sed þ. in margine habet: þvatar nockrar linur^a stendr i þvi, sem þetta er eptir skrifat, i. e. nonnulla desunt lineæ^a legitur in eo, unde hæc exscripta sunt. Scilicet in codice membr. pars folii exterior, cum quatuor lineis integris et magna parte reliquarum, avulsa est; quæ vero eam ob causam desiderantur et ex eod. chartaceis desumpta sunt signis [ ] inclusivans. ⁵) III menn af þeim A. Th. X. F. T. I. ⁶) XII marka mal, causas duodecim marcarum, A. Th. X. F. T. I. ⁷) oe III marka mal om. A. Th. X. F. T. I.

a) Quoad sevirale juramentum cfr. Legg. Gul. II. A. p. 132, Legg. Frost. II. II. pag. 215. Comparatione instituta apparebit Jarnsidam juramenta per consacrmentales in meliorem formam redegisse et difficultatem juramenti ad gravitatem causarum accomodasse. Juramentum enim sevirale in causis furti, incendi, damni violenti, vis publica &c. adhibendum ex legg. II. A. revera fuisse videtur juramentum trevirale vel etiam

duumvirale, duodecim viri in consacrmentales quavis lecti fuerint.

b) oll XL marka. Quales nempe antiquitas fuerunt, ad trientem priusquam multa ex H. II. constitutione sunt reducta; cfr. not. a p. 133.

c) Quoad distinctionem inter juramentum trevirale majus et minus aliquid attuli in indice vocum sub lýrirtareidr.

nefna skal tua menn a huara¹ hond) hinom sakaða, [have þa II af, sem hann fær, oc² sialfr hinn þriði. En fire-III [marka mal, oc þrim morkom) smære³, skal nefna⁴ til lyritar [eids sinn mann a huara) hond hinom sakaða, havi einn af [þeim, se⁵ sialfr) annarr, fanga vattr hinn þriðe⁶. Þe[ss eidr skal) standa til þess er hava skal tugggia manna [eio), eða ein eidi. ^aÞui at einn skal eyris synia, en tueur tugggia, sem fyrr seger.

duo utrinque a reo denominantur viri; eorum reus adhibeat duo, quos in id perducere potest, ipse tertius. Sed in trium marcarum vel minoris momenti causis ad trivirale juramentum evocandus est unus ex utroque rei latere, quorum alter adhibeatur, reus ipse secundus, addito unico teste adscititio. Hoc juramento utendum est donec requiritur juramentum duumvirale vel solitarium. Nam solitarium ab uncia unica liberal, duumvirale a duabus, ut antea dicitur.

¹) þar sem nefndir eru treir a hvára &c. *A. Th. X. F. T. I.*   ²) pro: sem hann fær, oc *A. Th. X. F. T. I. habent þeim.*   ³) þætan af smæri *A. Th. X. T. I. V.*   ⁴) stefna, citandus est, *St.*   ⁵) se om. *A. Th. X. F. T. I.*   ⁶) *Confuse & omnino non recte hunc titulum ab initio hucusque þ & Sch. ita legunt: fyrir III marka mal og smæri, skal nefna til lyritar eio, tvo a hvörja hönd hinum sakaða, hafa einn af þeim, annar fangavottr hann hinn þriði, þetta skal standa &c. In trium marcarum causis vel minoris momenti, triumvirale adhibeatur juramentum; duo (denominantur) utrinque a reo, quorum alter juramento admoendus, secundus erit testis adscititius, tertius ipse reus. Hoc obtineat donec requiritur &c.*

a) þviat einn skal &c, vide Kd. 5 supra.

INDEX Ius

vocum et phrasium rariorum, quæ occurrunt in Jarnsida sive libro Haconis.

Numerus titulum sectionis indicat.

A.

- Á** ek v. transitivè: possideo, tenco, mihi debetur, mihi competit. En konongr á ekki á því Regi vero hoc nomine non debetur o: muleta Mh. 8. Verbum á ek intransitive denotat: debco, necesse habeo, mihi incumbit, quæ significationes sæpissime occurrunt. Antiquè áe vel ág ek, ágta, ega; Anglosax. aȝan; cfr. gr. ἔχω habeo.
- Ábóti** m. Abbas, monachorum in cænobiis inspektor primarius, vox, ni fallar, ab hebræo abba derivanda.
- Áburðr** m. impositio, insimulatio delicti nondum probati. Th. ek ber á infero, ingero, insimulo; cfr. dan. at paabyrde insimulare.
- Ábyrgiz** ek v. rei periculum in me suscipio, eventum prestandum assumo V. ind. Gragasub ábyrgð; cfr. gr. πύργος.
- Áfarkost** v. avarkost m. conditio ærumnosa, gravis, aspera v. miserabilis; með hörðum avarkostum miserimis adjectis conditionibus Mh. 34. Th. of substantivum (genit. afar) nimietas, of adv. nimum, of kost optio (ek kys, hefí kosit eligo), quasi sít kosifir electus; cfr. gr. ὑπέροχ ultra, AS. cyst electio, eecosan eligere.
- Áflaga** adv. injuste, irregulariter; aflaga sóttir injuste accusatus, dolosa actione infestatus þfb. 5; cfr. ind. Crag. h. v.
- Aflimaðr** adject. (v. perf. partic. pass. v. ek allima) membris mutilatus. Th. af ex & limr membrum; cfr. gr. μέλος membrum, literis μ & λ per metathesin transpositis; AS. lim membrum.
- Aflaka** f. (genit. aflöku) amotio, ablatio, necatio, homicidium; þótt hann se ekki vitandi hins dauða aflöku necati eades quamvis eo inscio commissa fuerit Mh. 7; cfr. ind. Crg. h. v.
- Aflökinn** adj. abolitus, casus, trucidatus. þar sem maðr verðr af lökinn aliquo caso Mh. 7; cfr. voc. præc.
- Ákastan** f. injectio, jaculatio, Mh. 22. Th. á in & kasta ek projectio. Cfr. ind. Crg. sub kasta ek. Akstein, quod habet V, depravatæ est lectio.
- Ákoma** f. plaga, vulnus. Hodie efflorescentia cutis, etiam casus fortuitus, infortunium. At veita ákomur vulnerare, plagas instigare, Mh. 34. Th. at koma á incidere (de telis emissis vel hasta & ense vibratis).
- Ákvæðisverk** n. vel sing. v. plur. operæ per pactum constitutæ, operæ conductæ. At taka ákvæðisverk á lönd sér operas conductas in se suscipere, ad definita facta agenda operam suam clocare (de operariis), Kb. 19. Th. ákvæði pacta constituta (ek kvæð á definio; AS. evaðan, dicere, constituere), verk; vide ind. Crg. his vocibus.

Áleiðis *adv. in viam, prorsum. at koma einahverju áleiðis þarþví: aliquid in viam perducere, metaphorice: promovere, ad finem perducere, persicere, etiam: posse, Mh. 34. Convenit phrasit eodem sensu usitata: at koma til vegar, at koma til leiðar. Th. á in & leið via, senita (ek líð, leið cedo, vehor). Hoc adverbium sæpissime conjungitur verbo ek kem, sumta significatione transitiva.*

Alinn *adj. v. p. p. p. verbi ek el, hesi alit alo, patrio, alnir ok óhornir nati & nascituri Kib. 7; cfr. ind. Gry. h. v.*

Almenningr *m. loca, vel speciatim litora, communia, quorum usus fractus omnibus ejusdem tractus incolis competit. Almenningar eru a landi hér þeir er sjóðrángsmeani eiga allir saman hie in Islandia loca dicuntur communia, quæ omnibus ejusdem quadrantis incolis in communione competunt, Libb. 29? Th. allr totus, integer, in compositione al (cfr. gr. ólos totus), et maðr homo, in pl. menn.*

Alsátt *f. (in pl. alséttir) integra reconciliatio. Cfr. ind. Gry. sub alséttir & sub sátt v. sætt.*

Álykt *f. conclusio, decisio litis, sententia. Th. á in & lýk ek claudo, finio, absolvo. Cfr. ind. Gry. sub lok & lýk ek.*

Ályktarvitni *n. testis de causa peracta, speciatim: testis de debiti solutione; cfr. v. præced. Th. vitni testis, ek veit scio. AS. vitan scire.*

Alþýða *f. maxima pars populi, plebs. Th. allr, in compositis sæpissime al, omnis, totus, & þjóð gens, populus, qu. v.*

Ánaudga *ek v. opprimo, male habeo. at ánaudga fólkinu populum opprimere Kibb. 2. Th. ánaud conditio servilis; cfr. ind. Gry. h. v. & Gloss. Syntagma. de baptismo sub nauð.*

Andvegi *vide Óudvegi.*

Andvirði *n. æquivalens rei (venditæ) pretium. Th. and contra (cfr. gr. ávri) et verð pretium.*

Arleissla *f. deductio in hereditatem, legitimatio.*

quæ quomodo instituenda legitur Et. 16; dicitur at leiða i ætt in familiam ducere v. ættleiði ek. Th. arfr hærditas (AS. erfe v. yrf & yrfc bona, præsertim hærditæria), ek leiði duco, leið via, ek líð vehor, cedo.

Arfskipti *n. divisio hereditatis. Þá eigi hann arfskipti við sonardóttur hereditatem dividat cum nepte ex filio Et. 2.*

Arfsóka *f. actio hereditatis, petitio hereditatis. Th. arfr (vide arleissla supra), & sókn actio, ek sæki insequor, ago; v. ind. Gry.*

Argafas *n. rixa ignava, impetus ignavorum. En ef hann heldr sér sjálf ok verðr eigi skirskotat, þá er þat argafas si þese (impetum faciens) sese retinet, nec antestati fuerint testes, pro ignava rixa id habebatur Mh. 22. Th. argr invidiosus, iners, ignavus, abjecti animi, pavidus (cfr. gr. άργός, άργος) et las gestus, etiam: turbulenta & subiraucunda corporis agitatio.*

Ásjá *f. inspectio, intuitus, contemplatio, consideratio, consilium. Th. ek sé á inspicio.*

Ásjón *f. idem. Th. á in & sjón visus (AS. seo visus), ek sé video. Distingvendum ab ásjóna f. vultus.*

Assali *v. ársalr m. peristroma & tapeta suspensa lectum cingentia. Vox haud sæpe occurrens. Invenitur in legg. Hacoonis Hacoonis Frostensibus ed. Pausiana, ubi doctissimus interpres sese, quid vox hæc denotet, ignorare fateatur. Occurrit in Eybyggjassaga cap. 50 seqq.; ubi per peristroma lecti exponitur, et quidem, ut opinor, recte; postea enim, cap. 51, dicitur rekhjuljald peripetasma & tapeta lectus, quod capite præcedenti ut & postea ársalr nominatur. Hac etiam factum, quod cap. 55 ejusdem historia legitur: Þjartan tók ofan ársalinn Þörvunu Þjartan Thorvunnæ ársalum dæorsim traxit, quod in tapeta lecti suspensu optime quadrat; cfr. B. Halthori Lex. isl. hac v. Felices cubilia tapetibus cunctis probat Snorro in historia Olai Tryggonis cap. 48. Unde vox hæc conflata sit, haud facile dictu, &*

ambigunt doctissimi interpretes Eddæ Sem. p. II. pag. 310. observ. 92, unde sit derivanda; mihi idem evenire, nequis micetur. Tamen conjecturas quasdam mihi adferre licent. Si ársalr legitimus (quod in oda Gudrunæ Giuki filie II exponitur ársalr), compositum videtur ab ár maturius et substantive: matuta, áurora, et salr quævis habitatio, speciatim vero habitaculum in loco editiore; aulea enim, lectum circumcirca suspensa et cingentia, quasi habitaculum quoddam efficiunt, ubi divitiores, hoc apparatu maxime usi, horas forsau peragunt matutinas. Mihi etiam subit hanc vocem referre ad græcum ἀστυον, quasi lectus auleis cinctus sit locus a læsiouibus immunis, vel ad gr. ἀσέληγος subobscurus, quod aulea lecti lamen adimunt & lævæ & solis. Et saue diversa vocis forma assali & ársalr (si non askali in var. lect. Et. 21, quod corrupta est lectio) peregrinam ejus originem arguere mihi videtur.

Atfór f. aggressio, executio multæ defuítæ. ok skal á því þingi annathvært fram koma fe eða atfór in his comitiis vel multa obferenda est, vel immis-

sione exigenda, Mh. 14. Th. ek fer at invado, aggredior; AS. faran ire.

Átvik n. accessus, incursus, aggressio. Th. vik motus, cessio, ek vik ceto.

Átvig n. aggressio, violenta invasio, ad eadem moveudam. Th. at veiga at eadum alicui intendere, avnis aliquem petere.

Átvinna f. sustentatio, alimentum; v. ind. Grag. h. v.

Áuðn v. óðn f. loca deserta & inculta, tesqua montana; v. iud. Grg. h. v.

Axlarhár v. óxlhár adj. ad axillum hominis (mediocris stature) in altitudinem se elevans (de sepimento legali, Lbb. 22). Th. óxl, genuit. axlar, axillum (AS. eaxle) et hár v. háfr altus, ek hef clevo; AS. healan petere.

Áþýngð f. oucris impositio, tributorum indicio v. exactio. at þýngja fólkiu með ofmikilli áþýngð populum nimis tributis & exactiouis vexare Kdb. 2. Th. á in et þýngð gravitas, þýngr onerosus.

B.

Bak n. tergum, dorsum. At hera sök a baki criminis convictus esse, causam in dorso portare, Mh. 17 þb. 4. Fivris prehensi dorso res furtivæ alligabantur, in forum priusquam deductus esset, et tam pro convicto habebatur. Þá skal binda fóla á bak honum tum res furtivæ dorso ejus (fivris prehensi) alligentur þb. 12. AS. bec et hac.

Bani m. simpliciter et transitiva significatione: occisor, interfector, idem quod mannsbani homicida Mh. 19 (in Gragasæ sepiissime mortem significat, intransitive). Th. ven vaulas lethale; v.

ind. Grg. h. v.; cfr. gr. φόρος cædes et φέροναι occido, AS. bana occisor.

Barð n. navis prore ora prominens, prore tigilli ora anterior & acuta, ferris lamellis instructa. nema menn rói fyri barð þeim nisi navim suam transversam prore eorum admoverint (venis adgerint) Kb. 21. In historiis nostris antiquis interdum fit mentio navium, quæ harðar & jarnharðar dicebantur, quarum structuram in totum exponere haud facile fuerit. Ni fallor jarnharðar hæ naves dicebantur, quod prore, et in specie vostra earum et extremitates prore tigilli, ferris lamellis fue-

rint instructa, ut facilius naves inimicas in praeliis navalibus frangere & tatus iis admoveri possint. Sic Ljoti pallidi järnharði in Svarfdælasaga cap. 4 ferreis lamellis ubique superne cinctus et rostro ferreo instructus fuit; naves etiam alienas facile transvelare potuit. Erici comitis järnharði memoratur in Heimskringla a Snorrone I. pag. 335-36. Hujus navis prora ferreo et prominenti pectine fuit instructa. tð harð in prora fuisse constitutum aperte elucet e narratione Snorronis *Ik. III.* p. 315, cum *Vendi scapham ad latus navis antrorsum, et mox trans tð harð, et inde secundum alteram navis latus retrorsus, ad eminentem usque puppim, trahcbant. Inter Olai Regis Tryggonis artes heroicis numerat Snorro Ik. I. pag. 291* at hann gekk fyrir harð á skipi sinu eum e navis suæ proræ tigillo prominenti in mare desilire potuisse. Skip harðmikil nominatur *Ik. III.* p. 268 sed ibi harðmikil idem esse ac borðmikil, altis lateribus, opinor. Ceterum harð adhuc dicitur, quicquid tenue quidem sed acutum longissime sese extendit, ut hattharð, ora pilei, skötubarð; extremitates in lateribus raja. tð harð cognatum est si non eadem vox ac borð asser, tabula, ora, limbus, mensa, *AS.* bord & bræd mensa.

Bauggildismadr m. agnatus, per sexum virilem alicui cognatus, proprie: qui annulos multaticios (cædis satisfactionem) et solvat et capiat; femina cædis satisfactio rarissime, ex antiquis legibus, admittēbantur; v. *Baugatal* in *Grg.* et voc. *baug-gildi*.

Baugr m. annulus, multa. ok öðlast með því konungi haug annulum multaticionum Regali fisco hoc ipso promerens. ok fellir hann með því haug quo multam Regi debitam perdit *Kb. 4;* v. gloss. *Nialw* & ind. *Grg. h. v.*

Beðr m. calcita; *cf. gr. βεθμός* subsellium, scamnum, quam significationem beðr etiam admittit,

ut knæbeðr, scabellum genuum, in *Laxdælasaga* cap. 89. *AS.* beð, cubile.

Bekkleðr m. *Et. 21 var. pulvinaria scammis instrata. Th.* bekk & beðr; vide subsequētia.

Bekkleðri vel bekkleðri n. stragula textiles scamnis instrata. *Veteres* et scamma sedilia et parietes domuum acupictis tapetibus ornare consueverunt. *Bakkleðri* in *Snorrone III* p. 437 idem esse ac nostrum bekkleðri nullus dubito. *Bekkleðri* etiam nominantur in domum citandi formula in *LL. Mac. Mac. Frost.* apud *Paus.* p. 145. *Th.* bekk, scamnum, et klæði, vestimentum; *cf. ind. Hist. Germ.* vermil. sub bekk.

Biti m. trabs transversa, domum continens. An a bit morsus, ek hit morðeo, quod domum quasi mordaciter continet? nem ab ek bind (hatt in perfecto), ligo, vincio, quasi sit bitti. Sane proxime accedit ad *gr. πῆθῃ* vel πῆθον compes.

Bjálki m. trabs erecta, seu columna domus; *cf. gr. πύλον* arbor.

Björg f. opitulatio, protectio, etiam: sustentatio, victus. At veita björg, opitulari, protegere. *Th.* ek berg, barg, heli borgit at berga, hodie at ljærga; *AS.* beorgan.

Blár adj. lividus; *cf. gloss. Nialw* sub blæcygr.

Blæja f. stragulum lecti, caduceum lecti; *cf. ind. Grg. h. v.*

Boð n. optio, oblatio, conditio. At þjóra einum boð misso nuntio aliquem arcessere *Mh. 17;* sed boð in hac phrasi etiam oblate conditionis significationem habere potest, subintellecto: ut appareat, veniat &c. *Th.* ek býð, invito, offero, mando; *cf. gr. πείθω* persuado, *AS.* ic beoðe mando.

Boðsletta f. parasitus, assecla mensarum, patinarius. *Th.* boð, convivium (ek býð invito), et ek sletti, projicio, projecto. Parasitus, in convivia non invitatus, scipsum eo quasi projicit. Hodie dicitur boðsletna, in convivia ruens, præceps iis sese obtrudens.

Bóka ek v. literis mando, describo. at bóka sögu relationem vel iudicium literis consignare. *Th. bók líber.*

Ból n. prædiam habitatum. hálfrar merkr ból tanta pars prædií habitati, ut locaria inde seminaream efficiant (seminarea viginti quatuor continet ulnas). *Th. ek bý hábito, AS. hyan habitare, possidere; efr. gr. σέω possideo. Hinc býli, habitaculum, et bæli enbile, lastrum.*

Bótamaðr m. capax reparationis & ea expiandus. Respicit tam ad multam antiquitas pro homicidio tam solvendam quam capiendam, eum, idque hoc loco maxime, ad multam ob jus personale violatum (retr). *Th. bót (in pl. bætr, bóta) resarcitio, multa, reparatio, etiam: particula panni, qua vestes reparantur (ek bæli); efr. gr. βράδων auxilium ferre; vide ind. Gry. sub bótsama ek.*

Bótarskeyting f. vox sane dubia. Si hæc lectio genuina fuerit, exponenda est per: scotatio ad statum meliorem reddendum. *Th. bót (efr. v. præc.), et skeyting, dan. Skjødning, scotatio, vel rei immobilis traditio symbolica. Sed legendam forsitan videatur in Fig. 3, ubi hæc vox occurrit, bókarskeyting, ut sit: traditio symbolica literis consignata. Sic in LL. Frostensibus, unde locus Jarnsida verosimillime desumtus est, Pausius p. 171 legisse videtur. Cæterum ambigi potest, an legendum sit: at hann leiði hana til bókár, skeyting at taka, quo sensus evenit maxime palpabilis, num; at hann leiði hana til bókarskeytings, eum at taka vel supervacanea vel ad priora referenda sunt, et skeytings fuerit genit. sing. a nominat. skeytingr, m. Priori casu skeyting ad voces simplices referatur & derivanda a skaut, sinus, gremium, etiam: lacinia vestium (v. ind. Gry. sub skot); in symbolica enim fudorum traditione, eum vendebantur, venditor huiusmodi hic & illic in fundo vendendo certam emtoris vestium lacinias, a testibus detentis, ingerebat, vide II. A. leges Gulenenses apud Paus. pag. 221 & 226. Non tamen semper*

vestium lacinias huiusmodi ingerebatur, sed panni quadam particula involutus emtori tradebatur, ad signandam traditionem totius fundi; et cum bót etiam denotet particulam panni (bót af klæði, klæðisbót, et etiam simpliciter bót), non absurdum erit contendere, lectioem bótars esse genuinam. Conferri merentur quæ adfert doctiss. Kof. Anek. in LL. Dan. hist. I. pag. 488-89.

Bráðasótt f. morbus repentinus, mors repentina (daa. Fang) in pecoribus. *Th. bráðr, citus, præceps, repentinus, incitatus; brá eilium; ek bregð, brá, repente moveo vel muto; þat bráir, v. imperf., repente mutatur vel movetur. Cæterum bráðasótt fere idem ac fallsótt in Gry., qv. v.; efr. ind. Guiml. vernil. hist. sub bráðliga.*

Bregð ek v. innovo, immuto, retraho, etiam: eeleriter moveo, vibro. Þá haf hann brugðit á fyrstu XII mánaðum primis duodecim mensibus pignus retrahat (rekuat) *Kb. 17; (brá eilium, efr. v. præc.) AS. ábregðian.*

Brigð f. immutatio, jus retractus, etiam: ipse aetas reluendi. Þá á hann brigð til þess lands suudann retrahendi jure gaudeat *Lbb. I. Cfr. v. præced.*

Brigða ek v. irritum reddo, sepono, despicio, violo, etiam: fundam retraho. Þá skal þó cigi brigða dómi sektalaust iudicium sententia tamen hanc impune violatur *þf. 5. Cfr. antecedentia & ind. Gry. h. v.*

Brjóst n. (v. sing. v. pl.) antica pars rei cuiuscunque, pectus, etiam: conscientia. Engi skal eiv vinna fyrri brjóst hins dauða nequis de conscientia demortui jurare debet *Kb. 6. Þá vinna hann fyrri sitt brjóst, tam ex propria (non ex demortui) conscientia jurat, ibid. Brjóst etiam interdum denotat primipilum, tutorem, colameum, ut apud Snorr. Ill. III. p. 389, 391, 460 et sapius. AS. breast. Cfr. gr. πρῶστος anterior.*

Brjóstbúnaðr *m. ornatus pectoris, pectorale. Th.* brjóst, *qv. v., et búnaðr, apparatus, ornatus* (ek bý paro, orno).

Bú *n. rusticatus, villicatio, oeconomia, etiam: pecora, praesertim laetantia, ad rusticatum quæ pertinent.* þá skal sá, sem bú á, tam pecoris dominus &c., *Lbb. 20. Sæpissime pecora ibidem búfe*

dicuntur. Cfr. gloss. Nialæ & ind. Crg. h. v. (gr. βοῦς bos).

Bænarstaðr *m. vi vocis: locus precium; simpliciter: preces. eplir inna beztu manna bænarstað optima- tum precibus adductus Mh. 2. Th. bæu vel bôn, preces, et staðr, locus; cfr. Gloss. Nialæ sub bæu.*

C. vide K.

D.

Deild *f. dissidium, controversia, lus, altercatio. Th.* ek deili, *partior. Lite intercedente partes distrahantur.*

Deiliker *vide Hæliker.*

Deillist *v. impers. pass. vel pass. verbi ek deili, distribuo, divido, partior. sem dagr deillist ut dies suppetit Lbb. 20. Quo magis minutim aliquid dividitur, eo longius suppetit. Cfr. gr. διελεῖς, dividere, et ind. Crg. sub deili ek & Gannl. vermil. hist. sub deili.*

Deyðdr, *adj. v. p. p. v. ek deyði morti obnoxius, truncandus, Mh. 7, ubi deyðdr quidem participiū futuri significationem in se habere videtur; sed hæc vox, cum dræpr conjuncta, temporis perfecti significationem, ut alias, retinere potest. dauði mors; dá vel dáu deliquium; ek dey mortior; cfr. gr. δῦω occido, Angl. to dye.*

Drekk *ek v. sugo, etiam: bibo. At drekka sik seipsa sugere (de pecudibus). Drekktr m. in brjóst-drekktr Grugasæ (quod v.) priorem admittit significationem, quæ sane primaria est; bibens enim fluida quasi sugit. Th. ek dregg, traho, at- traho; AS. dragan, trahere; cfr. gr. δρέωω v. δρέωωω prehendo; v. Gloss. Nialæ.*

Drep *ek v. seruo, tundo, verbero, interficio, sup- primo. at drepa niðr konungs rétti jura Regis supprimere. Cfr. gr. δρέπω mecto et gloss. Nialæ & Eddæ Sæm. h. v.*

Dræpr *adj. necandus, neei obnoxius, impune occi- dendus. V. mox antea & deyðdr.*

Dula *ek v. nego, dubito. Th. dul & dulr, dissimula- tio & falsa persuasio. V. ind. Crg. sub dyl ek; cfr. gr. δολῶω fallo, decipio, vel δῖλγω obscuro, AS. dulle, opertus.*

Duleiðr *m. juramentum negans vel purgatorium Th. dul vel dulr dissimulatio & eiðr juramentum.*

Dúnklæði *n. pl. indumenta plamæ mollissimæ, cul- citæ vel cervicæ plumis mollissimis referte. Th. dún plumulæ, quas anas mollissima, ova pariens, a pectore suo inter pennulas carpit, et ovis supponit, klæði vestis, indumentum; vide klæða slát infra.*

Dyri *n. verosimilime: trabs transversa fores supernæ terminans et sustinens, Lbb. 12; hodie dyratræ. Th. dyr fores; cfr. gr. δῦρα ostium, janua; vide Gloss. Nialæ sub andyri.*

E.

Eðalborian adj., *Rdb.* 4 var., *ingenuus natus, jure avito et hæreditario gaudens, nobilis, idem, ni fallor, ac ðædalborian quod tæxtus habet. Th. aðal et borina natus; cfr. quæ postea sub óðal & óðalborian adferrentur.*

Efadr adj. vel p. p. p. v. ek efni perficio, promissa præsto. *V. ind. Grg. sub efnug.*

Eiðstafr m. litera juramenti, verba concepta juramenti. þann eið skulu þeir sverja — með þessum eiðstal hocce juramentum præsent — his verbis conceptum *fsb.* 1. Th. eið juramentum & stafr primum: assule, deinde: literæ; cfr. *ind. Grg.* in stafa ek. Circa etymon vocis eiðr diversa attulerunt lexicographi, sed consensu possunt gr. ὀδῆ cura vel οἴσος calamitas, *AS.* ath et ævd. (stafa a stá, stare, derivandum).

Eiðvætti n. propria: testes vel testimonium de juramento, custodes vel auxiliares juramenti, consacrmentales. Th. eiðr, vide v. præced., et vættir v. vottir testis (ek veit scio). eiðvætti non occurrít nisi in recensu titulorum *Mh.* 37, ubi cum non sit sermo de testibus, sed de consacrmentalibus, qui juramentum intusati quasi auxiliati sunt, adferri etiam potest vætt v. vættir custos, auxiliator.

Eign f. possessio titulo domini, bona possessa, xci̅ ἔξογγν̅ bona immobiliã, cum nempe eigu opponitur lausafe, ut in *Mh.* 2 & 3: gjaldi allar löggilgar skuldir af eignum, ef eigi er lausafe til ðebíta quævis legalia ex immobilibus solvat, si mobilium copia non fuerit. Th. at eiga, antique ega, possidere, ek ág vel á, *qv.* v.

Eindagaðr adj. v. p. p. v. ek eindaga, quod v. in *ind. Grg. AS.* andag terminus peremptorius.

Eineiði v. einseiði juramento solitario vel singulari. Videtur esse ablativus absolutus a nominat. ein-eiðr v. einseiðr m. juramentum singulare. at halda fyrri einseiði & at standa fyrir einseiði jura-

mento singulari sese purgare *Mh.* 7. *Fig.* 5. Prepositio með cum, ablativ. regens, hic omissa videtur. Th. einn unicus (eis unus) et eiðr, v. eiðstafr.

Einga hodie einka adv. unice imprimis, præcipue. Cum additur substantivis, adjectivi indeclinabilis vices sustinet, ut einga son filius unicus v. unigenitus *Rdb.* 1, einga dóttir, filia unica, einga v. einka vin amicus optimus, einkar athvarf unicum refugium. Th. einn unus.

Einkamál n. pl. constitutio specialis, etiam pactum nuptiale. þessor einkamál vâru tekju specialæ hæce constitutiones factæ sunt *Mh.* 7. Th. einga v. einka, *qv.* v., et mál, causa, negotium; cfr. *ind. Grg.* h v. Ceterum þessor in phrasi allata corrupta est locutio pro þessi.

Einleyp adj. solus curvens, vir solitarius, qui familiarium non habet, et pro seipso tantum operatur. Th. einn, unus, et ek hleyp curro, vagor. Aspirata h ante liquidas antiquitus sæpissime abjiciobatur, ex. gr. læðinn pro læðinn, lunnindi pro lunnindi, reisar pro hreisar, væðsla pro hræðsla, quæ vide.

Eiuskering v. eiuscernis, quæ habent Apographa A. Th. X. in *Lbb.* 13, depravata esse videtur lectio. Sane Codex Arnarnagæanus in Gragase *Lbb.* 56, unde hic Jarnsida locus verosimillime desumptus est, ubique habet eius kyns. Allata voces conflatae sunt ab einn, unicus, et ek sker seco, quasi denotent: per unicum sectionem. quod aliquatenus convenit phrasi hodie usitata, de balenis ejectionibus: hann var tvitugur milli skurða intra sectiones finales, o; a capite ad caudam. viginti unarum fuit.

Eindimerki n. (vel sing. v. pl.) signum finale, terminus, determinatio. með staddum eindimerkjum terminis fixis *Rdb.* 2. Th. endi fenis, & merki fenis, determinatio, signum; *AS.* mærk, vexillum; cfr. *gr.*

- τέλειος*, signum, finis, literis paulisper transpositis.
- Endr *adj.* finitus, perfectus, præstitus juxta promissa Th. endi finis.
- Eptírferð *f.* insectio. Th. eptír post (AS. efnhar, gr. *ἐκτετα*) et ferð *profectio* (ek fer eo, AS. faran íre, Eptírferð *f.* idem, ejusd. th.
- Eptírsmælandi *m.* facti ineusator, vindex, accusator. Th. eptír (v. antec.) et mál, negotium, causa, lis.
- Er *particula*, idem quod sem qui. Er er qui est Lbb. 22. Cfr. gr. ὅς.

- Erfðamaðr *m.* vir hæreditatis, hæres. Th. erfð hæreditas, etiam: successio seu classis hæreditatis ut in
- Erfðatal *n.* recensensus hæreditatum, familia ereiseunda. Th. erfð et arfr hæreditas; AS. yrf & yrfe.
- Eyrir *m.*, in pl. auror, uncia, vicesima pars centenarii majoris. Cfr. ind. Gry. h. v.

F.

- Fals *n.* fraus, dolus, falsum, inprimis reale. Sá er falsit tjórði dolose agens. Lbb. 9. nema fals sé i nisi falsum interfuerit. Engi váre skal öðrum selja fals eða stærð nequis nostrum falsum fraudemve vendat Kb. 9. Cfr. gloss. Njale sub falsaðr.
- Fångaváttir *m.* testis acquisitus, adscitilius. Sic dicebantur consacrmentales, qui non ex propinquitate ad rem excusandum sunt electi et ejus juramento purgatorio adnoti, sed hinc & illinc quæsití, prout ipse eos in id adducere potuit. Cfr. ind. Gry. sub fångakviðr.
- Far *n.* facultas navigandi, navigium. Cfr. ind. Gry. h. v.
- Far *n.* vestigium, alueus amnis. at veita i hit forna furit in pristinum alueum amnis cursum dirigere Lbb. 24. Cfr. indie. Gry. sub farvegr.
- Farinn *adj.* profectus, etiam: cessans, confectus, defessus, hic (ut videtur) prehensus. Nú verð hann farinn si comprehensus fuerit Mh. 12. Tamen farinn per confectus hic etiam exponi potest; sic hodie dicitur farinn maðr, qui senio et labore confectus est. ek fer, eo, etiam, si cum dativo construitur. perdo. AS. faran; cfr. gr. *πεῖω* eo, transeo.

- Fartekja *f.* suntio navigii, stipulatio de vectura seu facultate navigandi. Th. ek tek; far vide antea.
- Farvegr *m.* via vestigiorum, directio vestigiorum, vestigia. ok sér hann manna farveg frá higgja humana tamen inde tendentia vestigia observat Jb. 5. Cfr. ind. Gry. h. v.
- Faug *n.* pl. bona quæcunque acquisita, inprimis mobilia, ruta cæsa, proventus villicationis nondum consumti; cfr. ind. Gry. sub húsalfleif. Th. ek fau, acquiró, hefi fengit, at fá; cfr. ek fånga, capio, proprie: in sinum recipio, fång sinus, fång etiam captura, ut in fiskifång, veiðifång &c.; gr. *πύω*.
- Fægind *f.* pecunia appetentia, avaritia. Th. fe, pecunia, etiam: pecus & girnd cupiditas, gjarn cupidus, avidus, deditus, lubens, gerr avidus. Quoad se cfr. AS. fea, leo vel feoh, et gr. *πύω* possideo, acquiró, quod idem videtur cum nostro ek fe, nanciscor.
- Fel ek v. celo, abscondo, etiam: committo, trado Cfr. ind. Gry. h. v.
- Fell ek v. cado, pereoo. Sá eiðr fellr til V marka — til úllegðar hoc juramentum qui præstare nequit (hoc juramentum si deperierit) quinque

marcarum multam — exilium — luat reus *pb.* 6, 7. *Cfr. Gloss. Nialo* h. v.

Felldr *adj. dejectus in terram, arietatus.* felldr at máli *condemnatús* *Mh.* 21. *Etiám esse potest p. p. v. ek fellu, sterno, in terram deicio; fall occasus.* *Cfr. gr. βάλλω jacio.*

Fésókn *vide* fjársókn.

Festa *f. firmitas, confirmatio, fides stipulata.* at selja gríð ok festu taka þaccem *promittere & sedem stipulando accipere* *Mh.* 20. *A*

Festi *ek v. figo, adstipulor, solvere promitto, spondeo, at festa fe pecunias stipulari* *lib.* 5. *Hinc: at festa konu & at festa sér konu uxorem depondere alicui, et desponsatam habere.* festar *f. pl. sponsalia; festarmæðr, Ety.* 1, *sponsus; festarkona sponsa; hæc non a festa, quod in genitivo habet festu, sed a festi, festar; sed utraque ejusdem originis et tantum diversa forma (v. ind. Grg.); festi hodie etiam denotat monile, non quod monilia in collo firmiter sint suspensa, sed verosimillime quod sponsi sponsis tale quid in arrhan dare consueverunt.* *Adhæc*

Festing *f. sponsalia.* fyrri festing eða eptir ante vel post sponsalia *Et.* 14. *Th. fasti firmus, stabilis, etiam: compressus, inflexus.* *Cfr. gr. πῆσσω, dorice πᾰσσω, infigo, compingo.*

Fimtarstefna *f. citatio quiniouis, citatio in qua quinque dierum terminus præsumitur.* *Th. simt, genit. fimtar, quinió, terminus quinque dierum (cfr. ind. LL. Gulensium M. R. sub simt), et stefna citatio (AS. stemne, tempus præsumitur), cfr. ind. Grag. sub stefna.*

Fimtarþing *n. comitia post quinque dies habenda.* *Vide* mox antea.

Firðr *v. firðr adj. vi voeis: qui ab aliquo remouetur, priuatus.* hina (hefir) firðan sek líði maanna *alter auxilio se priuát ciuium* *Mh.* 21. *Th. ek firri priuó; firr, firsi prius, primo, fjarr v. fjærr, fjærst remotius, remotissime.* *AS. afyrtra remou-*

ere, seor procul; cfr. gr. πόρρω idem. *V. ind. Grg. sub firri ek & firmari.*

Fiski *ek v. piscor. fiskr, piscis; cfr. gr. ἰχθύς idem.*

Fiskveiðir *pl. f. captura piscis, piscatio, oportunitas piscandi.* *Cfr. mox antea, & veiði vel veiða, in pl. veiður, captura.* *V. ind. Grg. h. v.*

Fjadrklæði *n. pl. vestimenta plumea, culcitra plumea: plumis referta.* *Th. fjöðr, genit. fjadrar, penna, v. fiðr, pluma, et klæði, vestimentum; vide klæðallát infra.* *Quoad fiðr vel fjöðr cfr. gr. πτεῖν v. πτεῖν volo.*

Fjármagn *n. et fjármegn n. vis bonorum, facultates.* at fjármagni pro bonorum quantitate *fjß.* 6, *Mh.* 29. *Th. fe, genit. fjár (vide feigrnd supra), et magna v. megn v. megin, vires.* *Cfr. ind. Grg. sub handmagn.*

Fjársokn *f. v. fesókn f. actio rei persecutoria, actio de d.bito.* *Th. fe (vide feigrnd) et sókn actio, ek sökri (cfr. ind. Grg. sub sök, sókn, sök-jandi).*

Fjölmal *n. nugacitas, nugæ.* *Th. fjöld, in compositione fjöl, multitudo (AS. fiala multi; cfr. gr. πολύς, multus), mál & mæli, elocutio, loquela.*

Fjölmalismæðr *m. homo multiloquus, uagator.* *Vide* mox antea.

Flet *n. area domestica, domicilium. á flet sóknar-manns in actoris publici domicilium.* *Hinc Dan. stedfore, Fledföring, qui per contractum alimonie domesticam suam mansionem immutat et domicilium suum transfert.* *Modie flet dicitur cubile vile et depressum, quasi derivandum fuerit a flatu planus, quod etiam accipio.* *Flet domicilium denotasse, apud veteres, testantur et leges Anglo-saxonum vetustissime, ex. gr. Mlotharii & Eadrici in seculo septimo, ubi legitur: an opres flette in alieno donicilto, þann þe þat flet age ei qui hoc domicilium possidet, et leges Danorum antiquæ, ubi tó flet v. flæth v. flæt*

domicilii tenet notionem; sed cum etiam denotet arcam domesticam, unde facile domicilium in genere denotare potest, nihil obstat hanc vocem ad flatr planus referre; cfr. gr. πλάτυς, latus, amplus.

Flis f. vel m. frustulum ligni.

Flugumadr̃ m. vir volans v. insidiosè superveniens, sicarius, assassinus. Th. Flug volatus, festinatio, etiam: fuga, v. fuga musca et festina profectio ad occidendum (ek flýg volo); cfr. gloss. Landnamæ h. v. Cæteram ad ek flýg, fló v. flóg, proxime accedit gr. φλόξ, φλογός, flamma, quæ quasi volat.

Flerð f. dolus malus, fraudulentia, fraus, astutia, blanditia. Flar astutus — etiam: crispus, intricatus (de pannis) — et qui blanditiis decipit, unde non inepte confertur gr. φλέω nugar, φλεῦρος malus, φλύερος nugar.

Föli m. quod celatur, res furtiva. Vide fel ek, fal vel sól, hefí fölgit vel falit, at fela; Dan. at fiele; cfr. Hærføding in ind. Legg. Gul. M. R.; adferri possunt gr. φηλίο decipio, φηλός fallax v. φαλός latibulum.

Fordæuskapr m. vox mihi incerte tam significationis quam originis. Forsan vi vocis: insania vetusta; incantationes, veneficia, magia. Ex sententia Bernonis de Skardsa (Scripta Litt. Isl. Societ. II. p. 134) vox composita est a for negativo et dæð honos, ita ut fordæwa denotet: privationem honoris. Sed vix ac nevix probari potest dæð honorem denotare, et perraro for negationem involvit, sed in constructione sæpissime æquivaleret Latinorum præpos. pro, per vel ante. Neque hoc modo fordæwa vel fordæuskapr veneficii notionem involverit, quam tamen his vocibus inesse haud dubitandum. Mihi igitur subvenit fordæwa et fordæuskapr derivandum esse a forn vetustus (fordum antiquitus) et æði insania, furor, vel óðr ingenium, ita ut denotet in genere: omnes malas & superstition-

sas gentilismi & antiquitatis artes, quæ speciatim enumerantur Mh. 6, et quoad significationem æquivaleret forneshja, superstitio gentilium & vetusta. Nihil obstat n in forn hoc modo in ð mutari, hujus enim permulta occurrunt exempla, et vice versa (mannr, hodie madr; muðr, hodie munnr &c.) skapr tantum est terminatio substantivi vix antiquitus adhibita. Vox fordæuskapr, ni fallor, in jure eccles. Thoriaco-Ketliano cap. II primum invenitur, et a clericis lingua nostræ obtrusa videtur.

Forfallalust adv. sine impedimentis. Th. þat fellr for vel fyrir, objicit se; impedimenta enim se agenti vel eunti objiciunt. (laus liber, solutus; AS. leas; cfr. gr. λῶσολύω).

Forræð et forræði n. potestas, procuratio. At eiga forræði, curam rei vel personæ gerere, potestatem habere, Mh. 6. með forræði auctoritate Mh. 20. Th. for þræ (cfr. gr. πρῶ) et ráð imperiam, rectio; ræði idem; AS. rad, ræd (ek ræð rége, AS. rædan).

Forsagnarvitni n. testis de tradito testimonio (ægotantis) Mihi; Pausius in Legg. II. A. Gulcensibus I pag. 78 exponit per testes allegationis (Beskikkelses - Vidner). Interpres Legg. Gulcensium M. R. in textu pag. 475 dat per: testes de discordia civium, sed in indice per: testes stipulationis mutuo inite; Thorhallesen in danica versione codicis Jonæi (Jónsbók) Pausii sententiam est secutus þingfararb. cap. 4; et uterque verosimillime secutus est Norvegicas Voc. Ati leges Thsb. cap. 4. Quinam genuinum vocis significationem sit assecutus, dispiciant doctores. Hæc vox verbotenus denotat: testis verbi concepti v. testis de verbis conceptis, quod in testem ægotantem, testimonium suum duobus tradentem, optime quadrat, hic enim verbis suis præit testimonium suscipientibus; cfr. Crag. JCS. tit. XXX. Quoad etymon vocis composita est a for vel fyri præ, ante,

- ögn, *geuit*, *sagnar*, *dictio* (ek segi dico), et *vitni* (ek veit).
- Forveða *adj.* (*ut videtur*) *forveði*, *forveða*, *forveða*, *periculo expositus*, *commisus* (*de pignore*). *Th.* for of veð *pignus*, *AS.* vedd. *Cfr. ind. Grag.* sub *forveði*.
- Forverkmaðr *m. villiens*. *Cfr. iud. Grg.* sub *forverk*.
- Frántenar *f. pl.* (*in sing.* *framtenn* v. *framtönn*) *dentes anteriores*. *Th.* fram v. *framan* (*comparat. framar*, *ante*, et *tenn* vel *tönn*, *dens*; *cf.* *AS.* toth *idem*, et *gr.* *τεῖνω* *seco*).
- Fríðhelgr v. *fríðheilagr adj.* *pace publica utens*, *inviolabilis*. *Th.* fríðr *pax* (*AS.* fríth *idem*, *frí* *liber*), et *heilagr* v. *helgr*, *quod* v. *in ind. Grg.* et *postea*.
- Fríðla *f.* vel *frilla f.* *concubina*, *amasia*. *fríllubor- iun* e *concubina procreatus*. *Th.* fríðr, *pax*, *quod amorem etiam sæpe denotat*. *Cfr. gloss.* *Synt. de Bapt.*
- Frjáls *adj.* *liber*, *ingenuus*, *sui juris*; *cf.* *AS.* *freca* v. *freoh*. *Th.* frí *liber*.
- Frý ek, *frýði*, at *frýja* v. *denego*, *improbo*, *ex- probro*, *appello*. en ef annartveggi frýr á sitt mál *quod si alteruter de causa sua (lutan sententiam) improbare voluerit* *Jfb.* 5. *Th.*, *ut vi- detur*, frí *liber*, *unde rectius scribendum fuerit* frí ek. *Hodie dicitur*, *de causis appellatis*, ek áfría, *eodem sensu*; *sed etiam* at fría *hugar*, *igna- vianiam alicui obijcere*, *retinemus*.
- Frændbátr *f. pl.* (*in sing.* *frændbót*) *compensatio pro (caso) propinquo*; *multa homicidii propin- quis casi (ex legibus antiquis) debita*. *Th.* frændi *cognatus*, *AS.* freond *amicus*; *cf.* *gloss.* *Nialæ* et *Syntagm. de Bapt.* sub *fraudi* et *hótamaðr* *supra*.
- Frugla ek v. *aucupor*, *aucupium exerceo*. *flugl avis*, *volucris*; *an a flug*, *volatus*, *per transpositionem* *literarum* (ek flýg; *cf.* *flugamaðr supra*) vel per *abjectionem*, *euphonia causa*, *quasi sit flugl v. flugull?*
- Fruglveitur *f. pl.* *aucupium*. *V.* *flugla* ek et *fisk- veitur antea*.
- Frúga *f.* et *frúgunáli m.* *vide in ind. Grg. h. v.*; *cf.* *lólí antea*.
- Fullliða *substantivum adjectivum et indeclinabile*: *sat habens copiarum*, *auxilii & virium*. at vera *fullliða sat habere auxilii* *Lbb.* 13. *Th.* *fullr plenus*, et *lið copie*, *auxilium* (ek læ, *læði*, *sup- pedito*). *V.* *fullnaðr in ind. Grg.*
- Fullrætti *n.* *jus integrum*, *plena juris satisfactio*. *Fullrættis verk*, *fullrættis orð*, *facta vel dicta, plena juris personalis violati multa expianda*. *V. ind. Grg. h. v.*
- Fullriða *subst. adject. incl. perfecti temporis*, *etatis adultæ*. *Th.* *fullr et tíð tempus*, *AS.* tíð; *cf.* *ind. Grg. h. v.*
- Fullvirði *n.* *pretium plenum* v. *justam*. við *full- virði justo pretio*. *fullr & verð*, *pretium*, *AS.* *vert*.
- Funninn *antique pro fundian p. p. p. v.* ek *finn* *invenio*, *assequor*; *AS.* *findan*, *idem* (ek *fæ* *as- sequor*).
- Fyglja ek v. *idem quod flugla* ek, *qu. v.*
- Fylki *n.* *tribus*, *etiam: provincia*, *comitatus*. *V. ind. Grg. h. v.*
- Fyrilíta est *infinit. verbi impers.* þat fyri *bitr* *occurrit* *Jfb.* 6, *ubi hoc ita intelligo*, *acsi de- notaret: potius est, præest, superat, vincit*. *In- venitur Starlung. Hist. II. p. 47*, *ubi denotat: obest, impedit*. *B. Halthori Lex. isl. I. p. 80* *phrasin þat bitr fyrir denotare dicit: hæc res ipsa est; quod non convenit allatis locis*. *Sane plarime in lingua nostra occurrunt phrasæ, quæ referuntur ad bita, mordere, et originem debent veterum equorum concertationibus*, *ex. gr.* *frá- bitinn per morsum avernus, et simpliciter: alienus a re; kuanngir bitast þezt verbotenus: noti (equi)*

optime morsibus colluctantur, v. *metaphorice*: *amicorum commercia haud periculosa*; at *bitast nam de re quadam morsibus certare*; at *bita cina* af sér mordendo *aliquem a se avertere*; hann á ei gott við að *bita ei non facillis est morsuum lucta* o: *arumnosa est ejus conditio*; þat hit á mig *id morsu me petit* o: *suspicio*, *presagio*, *prævidio*; at *bita frá sér mordendo amovere*, v. *verbis refutare*; et *plura alia*. *Huc referendum opinor verbum* at *fyrirbita* v. ek *fyrirbit morsu prior peto*, v. *morsu supero*, v. *morsu impedio*, unde *metaphorice* et *simpliciter denotare potest: potior evado*, *supero*, *obsum*. *Th. fyrir þæ*, *pro*, *ante*, et ek *bit mordeo*.

Fyrifer ek v. *perdo*, *amitto*. at *fyrifara sókn causa cadere*, *actionem causa perdere*, *Mh. 20*. *Th. fyrir* v. *fyrir*, *quod*, *præter multas alias huc non pertinentes significationes*, æque ac *Græcorum παρά & Latin. per*, in *malam partem sumitur* et *denotat: perperam*, *perniciose*, *vitiose*, *male*, *ut in sequentibus*. (ek fer vide farinn).

Fyrigjöri ek v. *malefactis committo*. at *fyrigjöra* se, *fríði*, *q̄e. bona*, *vitalem securitatem &c.*, *malefactis committere* þb. *Mh. 7*; *esr. mox antea*.

Fyrimæli ek v. *maledictis committo*. *hvárki* skal

þeirra *fyrimeala* nè *fyripera* annars se *conjugum neuter alterius bona maledictis vel malefactis committat* *Rj. 2*. *Hodie* at *formæla simpliciter maledicere denotat*. *Th. fyri* (v. *antec.*) et ek *mæli loquor* (*mál loquela*, *sermo*).

Fyrinæmz ek v. *neutr. perverse me excipio*, *perperam me subduco*, *negligo*. en *hverr bóndi er fyriræmz þessa ferð* *quicunque colonorum huic itineri sese subduxerit*. *Th. fyri* (vide *antec.*) et ek *nem capio*, *occupo*, *attracto* (ek næ *nau-ciseor*).

Fyrirægi ek v. *calumniando perdo*. *Th. fyri* et *rög n.* (*hodie röggr m.*) *dissamatio*, *delatio*; *AS. vregan deferre*; *esr. rögsmadr postea*.

Fyristel ek v. *perniciose furor*, *per furtivam ablationem committo*. þá *hefir hann fyristelit* se *sinu in furti penam bona sua committat* þb. *1*. *Th. fyri* (v. *antec.*) et ek *stel v. stell*, *postea*.

Fyriveg ek v. *mihî perniciose cædo*. *Th. fyri* et ek *veg*, *quod v. in ind. Grj.*

Færiz ek *pass. v. ek feri fero*. at *feraz undan se excusare*. *AS. feran ferre* (ek fer eo v. ek ber *fero*, *q̄ip̄o fero*).

Fönn f. *cumulus nivis*, *citiam: nix in genere*; *esr. ind. Land. h. v.*

G.

Gængjald n. *solutio contraria*, *antipherna*, *bona quæ maritus e propriis facultatibus uxori ad-dicit in securitatem dotis eadem acceptæ*. *Hæc vox convenit et usæ et significatione x̄p̄ viðgjöld in Gragasá, 9^a. v.*, nec ut dicit *Vidalius* et *index ad LL. Gul. M. R. originem dicit a gægn utilitas*, sed a gægn v. *gegen* *contra*, et *re-gione*. *Respondet ita Dan. Giengjeldelse et idem est ac tilgjöld, postea*; *esr. Snorro Hk. II. p. 131 & 132*. *Th. gægn* v. *gegen* *contra* (*AS. gægn &*

gegen & *gean*, *Angl. against*, *Germ. gegen*, *Dan. gien*), & *gjald solutio*, ek *geld solvo*, *rependo* (*AS. geltan & gylltan solvere*).

Garðbrjót m. *destructor sepiis*, *de creaturis dicitur*, *quibus mos est sepiamenta arctando destruere*. *Th. garðr seps*. *AS. gerth* (ek *gerði struo*, ek *geri facio*), et *brjót* *destructor* (ek *brýt sternio*). *Garðskipti* n. *distributio sepiamenti struendi inter colonos accolos*. *Th. garðr* (*esr. antec.*) et ek

- skipti *dívdo*, *distribuo*, *AS.* septian *dividere*; *cf.* *gr.* *διάρω* *seco*.
- Garn *n.* *stamen*, *flum*, *quod actum est.* *Vide Gloss. Niala* sub *görn*.
- Gáttartré *n.* *lignum ostii, postes.* *Th.* gátt, gáttar, *janua*, *ostium* (gá v. gá hiatus), & tré *lignum.*
- Ik. II. pag. 253 *postes simpliciter dicuntur gáttir.* Arnljót setti fyrir skálanu hurb' og gátti Arnljótus domus *januam & postes restituit.*
- Gestfeðri *m.* *subst. adject. patre ignoto natus, vel etiam: pater ignoti, hærede destitutus, hospitigena.* *Th.* gestr *homo ignotus, hospes, AS.* gest (*cf.* *gloss.* *Njala* sub *gisti*), et feðir *pater, AS.* feðer, *gr.* *πάτερ*. En sá er svá (gestfeðri), er engan á frænda í handi, eða lögligan arfa, Gestfeðri dicitur, qui nec propinquum nec legalem hæredem in civitate relinquit, *Et. 17.* In *legg.* *Frost. II. A.* vox *cadem* occurrit.
- Giptlingamaðr *m.* *vir nuptiarum, sponsor femine.* *Th.* gipting *nuptiæ*, giptla *fortuna*, ek gef dono; maðr *homo, vir.*
- Girðing v. gerðing *f.* *structura sepimenti, etiam: ipsa sepes struenda* *Lbb. 22. F.* garðbrjótr *supra.*
- Gjóf *f.* *donum in genere, etiam speciatim: arrha vel donum matutinum. Et. 19* gjöf *distinguitur a gagugjald, quod etiam postea in eodem titulo tilgjöf dicitur. Th.* ek gef do, dono, *AS.* gifan *dare.*
- Gjörningamaðr *m.* *fascinator, incantator. Gjörningr factum; gjörningar in pl. et facta in genere et speciatim: fascinationes (ek gjöri facio). F.* *gloss.* *Niala* sub *gjörningr.*
- Grabúngur *m.* *taurus. grabr non castratus, admisarius. F.* *gloss.* *Niala* sub *grabr & græ.*
- Grabarhakki *m.* *ora foveæ, ora sepulcri. á grabrahakka ad sepulcrum* *Mk. 18.* Gröf, *genit. grabar, fossa (ek gref fótio, sculpo; gr.* *γράβω id.; AS.* *grabau fodere)*, *hakki margo se elevans & præceps; bekkir scannum; cf.* *gr.* *τάγος tamulus.*
- Gram *adj.* *subiratus, severus, austerus; cf.* *gremi, ira, in ind. Grg. AS.* *gram idem.*
- Granni *m.* *accola, vicinus. Garðr er granna sættir sepis est accolarum pacificator* *Lbb. 20.* Hoc *proverbio, adhæc usitato, innæitur, sepimento terminali inter prædia structo, nec de terminis nec de pastura inter accolos litem oriri posse. grend vicina. Quidam a rann, domus, derivant.*
- Grasrân *n.* *rapina graminis, cum quis nullo jure alterius territorium depasci facit. Th.* *gras, gruncn (AS.* *græs v. grass idem; ek gre cresco; cf.* *gr.* *γράσσω* *grancn)*, *rân rapina.*
- Grasránsbaugr *m.* *multa pasturæ injustæ. Vide grasrân mox antea & baugr in ind. Grg.*
- Grasverð *n.* *pretium graminis, satisfactio alieni debita ob alterius nimiam depastionem pascuorum utrique communium. Th.* *gras (vide grasrân) et verð pretium, AS.* *vert.*
- Greiping *f.* *coaptatio tignorum vel tabulati in domo, cum unum alteri infigitur. gröp incisura in ligno; ek greipi coopto, infigo, greiptir coaptatus, contiguatus; ek grip preno, prehendendo, capio; grip sinus vel interstitium inter digitos; cf.* *gr.* *γρίπτος* *rete, quo pisces capiuntur, γρίπτις* *pisces capio, AS.* *gripau prehendere.*
- Gríð *n.* *pl. pax, securitas. at gánga á gríð pacem violare* *Jfb. 4. Fide ind. Grg. h. v.*
- Gríðsala *f.* *traditio securitatis, stipulatio pacis. Th.* *gríð, qu. v., et sala traditio, venditio (ek sel do, trado, transfero; AS.* *syllan dare, tribuere, et gridian pacem conciliare).*
- Gríðingr *idem* *quod grabdingr; scd hæc forma vocis derivanda videtur a gríð, gráð vel greðr, cupiditas, fervor, vehementia, si non grabr et grabdingr eo etiam sint referenda.*
- Gripdeild *f.* *controversia de injusta contractione, altercatio de rapina rei. ekki skulu var oss at gripdeildum gera rapinas haud committamus* *Ib. I.* *Ambigi potest, non ab ek grip rapio, prehendendo, hæc vox sit derivanda) vide greiping supra), an*

a gripr res pretiosa, cinclum, etiam: res in genere; sed res eodem credit; gripr enim ab ek grip est derivandum, quasi sit: res que manu imprimis tenentur, quo etiam gripr ad res mancipi Romanorum est referendum. deild est dissidium, lis, controversia (vide antea), sed etiam: distinctio; cfr. *AS.* dal idem, dælere distributor, *q. gr.* *dælsliv* dividere; *Germ.* theilen, *Dan.* deele, *Angl.* to deal. In *Legg. Dan. Chr.* 5ti 1—1—3 at dele retinet notionem controversiæ, quæ etiam sæpius est obvia, ut in *Chr. 4ti* Rigens Ret og Deele, ubi Deele idem est ac deild controversia seu actio forensis.

Griplandi adj. participiale: vagus, incertus, qui huc & illuc se vertit, vacillans. griplandi hendi epitr at fara manu incerta & vacillante querere, hæsitare, *Fib.* 3. Derivandum ab ek gripla hæsitabundus prehendo). Gripl adhæc dicitur fartiva contractatio plurimarum rerum, sed minoris pretii (ek grip prehendo); cfr. *greiping* supra. Hic etiam notandum videtur verbum ek grulla pronus et cernuus quæro; feri enim potest hanc vocem legendam esse grullandi vel gryllandi v. gryllandi cum ad verbum ek grulla esset referenda; hoc enim etiam denotat: anceps et hæsitabundus anquiro. at liggja a grúfu in faciem, pectus et ventrem cubare; cfr. *gr.* *γρυστός* recurvus, inflexus.

Græfr adj. sepeliendus, honestæ sepultura jure gaudens. eigi at kirkju græfr in templi cæmeterio haud sepeliendi *Mh.* 7. Th. gröl fovea, in specie; sepulcrum (ek gref fodio); vide *grasfarbakki*.

Guðgjafi & guðgæfi & guðgefi (ultimum mendose)

m. donum Dei. gænga skal guðgjafi ti fjalls sem til fjöru dono Dei (de salmone), sive ad montes sive ad litus tendit, haud prestruendum iter. Th. guð Deus, gjöf donum (ek gef do; vide gjöf). Cæterum in *Lbb.* 24, ubi hæc vox occurrit, legendum videtur guð's gjöf vel guð's gæfa, quod et habent exscripta *V* & *p* & *Sch.*

Guðslög n. pl. leges Dei seu diviniæ; sic leges canonicæ dicebantur a catholicis.

Guðvefr m. verbotenus; textum pugnæ, textum nempe vexillis militaribus adhibitam; ut voluit interpretes: textam bombyccum. Guð'r v. Gunnr una inter *Falkyrjas* dicta est & poetice denotat pugnam (guð'r var þeim a sinuum pugna iis in animis fuit *Hk. I.* pag. 95), et cum variis ad pugnam pertinentibus nominibus conjungitur, ut *gunnmár* volatile bellicum i. e. sagitta; *gunnbörð* tabula bellica i. e. scutum; *gunnfani* vexillum militare. Guðvefr per texturam bicolorem & figuratam exponit *B. Halthori* et talem vexillis adhibitam fuisse dicit *Lex. isl. I.* p. 313. Hanc texturam bombyccam fuisse dicitur interpretes *Hk. I.* pag. 102, et *Niala Hist. cap.* 53. guþ v. gunn, guþr v. gunnr ad *gr.* *γῆθο*, noceo, refert *Johnsonius ind. Niala* sub *gunnr*. Cæterum vefr tela v. textile (ek vel, vof v. of, at vefa, *AS.* vefan texere) conferendum cum *gr.* *ὄργη* textura, *ὄργαω* texo.

Gögn n. pl. instrumenta & probationes in causa agenda, opponuntur testibus *Fb.* 2. In sing. gægn utilitas, quicquid usus inseruit; *AS.* gain, *Angl.* gain lucrum, utilitas; *Dan.* Gavn; *Germ.* Gewinn idem. Cfr. *gr.* *γέρος* gaudium, *γáω* superbio; sed nostrum gægn etiam victoriam denotat, *Hk. I.* pag. 6.

II.

Hafna ek v. repudio, accipere nolo aliquid mihi oblatum, nego, abduco; cum dativo. *Primitus*

scriptam fuisse opinor hanna ek. f & m *sæpissime* inter se alternant, ut stemna hodie stefna,

- stama hodie stafa, hifin hodie himin. *Hinc cognatum puto cum ek hamla, ek licu impeditio, moror, facio ut aliquid maneat in loco ubi antea fuit (heima domi);* *cf. Dan. at hemme, Sv. hemma, Germ. hemmich. (Olavus Synt. de Bapt. dædicit hafna ab ek hoga vel opa). Cfr. AS. ham domum, hame & live domus.*
- Haldsmadr m. sustentator, tutor vel curator pupilli, etiam: pastor pecoris contractitius. *Et. 25, hb. 12.* *et haldsmadr hittir eigi fyre en önd er or si pecora deposita (pabulanda) tenens ea demortua primum inveniret. ek held tenco; AS. healdan; cfr. gr. ἔλλω tenco, contineo.*
- Hállfræðrúngur m. & hállfræðrúnga f. verbotenus: semifrateruelis, cum nempe duorum patres fratres tantum fuerunt vel ex patre vel ex matre. *Horum filii semifraterales dicuntur in successio- nis classe sexta Et. 6, quasi simplici propinquitatis vinculo tantum conjuncti. hállfr dimidius; bræðir frater, cfr. gr. πρῶτος prior, primarius. Fratrum vel fratris & sororis vel sororum filios invicem dictos fuisse bræðrúnga apparet e Laudnama cap. XVIII, ubi Guttormi ducis filii bræðrúngar fuisse dicuntur cum Haraldo pulchricomo; Guttormus enim frater fuit Ragn- hilde, matris Haraldi. Cfr. bræðrúngur et bræðr- únga in ind. Grg.*
- Hállfrúngur adj. annuum viceannum quintum agens, cum nempe tertia ætatis annorum decas dini- diata est. *Th. hállfr dimidius, þrjú tres & tugi decas (tū decem, gr. δέκα).*
- Handgenginn adj. qui manum alienjus proxime ac- cedit, familiaris, addictus, satellites, aulicus. *Th. hönd manns (v. gloss. Niala h. v.) et ek geng eo. AS. on hand gan v. gangan ministerio alienjus se addicere (sic nos etiam habemus at gá et at gánga ire).*
- Handsalslit n. stipulationis violatio; *vide ind. Grg. Cfr. AS. handsyllan mancipare, tradere, hand- selen traditio manufacta; hryce ús fractio, viola- tio (quod convenit nostro breck, brák fractio), sed etiam slitan rumpere.*
- Handvömm n. pl. vitium v. culpa manuum, incur- ria, neglectus, culpa lata. *V. ind. Grg. h. v.*
- Heiðni f. ethnicismus, gentilismus. *at fremja heiðni cultum gentilitini et artes supersticiosas exercere Mh. 6. Quidam, ut P. Vidalinus, ab heði vel heidur, loca elata, deducunt, quod ab hár altus. Alii adferunt ut radicem gr. ἔθνος gens. Sane heiðinn denotat illustrem, heði & loca elata et cælum serenum, heidr, quæ vox huc etiam referri potest, est honos, cumque al- lata voces omnes in meliorem sumantur partem, mihi non verosimile videtur, primos christianos ethnicos vocasse heiðna, si in bonam partem si- gnificatio vocis vergerit, inde secundam potius recipio conjecturam, aspirata tantam adjecta ἔθνος. AS. hæthendom, heiðindóm, ethnicis- mus, hæthen gentilis.*
- Heilag adj. sanctus, jure communi exemptus. *V. ind. Grg. h. v. AS. halig, quasi háligur, hodie heilagur.*
- Heilspenud adj. (in feminino semper utitur, de pecudibus generis sequioris) integrarum mamil- larum. *Th. heill sáms, integer (AS. hal; gr. ὄλος), speni mamilla in ubere, ek spenja, hodie spana, distendo; cognatum at spenna fibulari, tendere, spönu interstitium distentum inter polli- cem & indicem, at spanna hoc interstitio metiri, AS. spannan tendere, gr. σπάειν, contr. σπῆν, trahere. Mamilla uberis inter mulgendum & trahuntur & distenduntur.*
- Heimafriðr m. pax domestica. *at hrjóta heima- friðinn pacem et securitatem domesticam violare. Th. heima domus, domicilium; AS. ham do- mum, hame domicilium; cfr. gloss. Synt. hac v. Non absurdum erit adferre gr. ἀμα simul, una cum, v. οὐα una; domestici enim una et simul*

- vinnat. fríðr pax; *AS.* frith v. fryth ut in frythstove, *Isl.* fríðarstofa, *asylum*; *cf.* antea fríðla, fríðheilagr.
- Heimanferð *f.* verbotenus: *protectio a domo, dos profectitia. Th.* heiman a domo (*vide* mox antea) ferð úti, ek fer eo, *AS.* faran ire, *cf.* gr. πείρω *transco.*
- Heimanfylgja *f.* quod a domo aliquem sequitur, dos profectitia. *Th.* heiman (*cf.* antea.), fylgja sequela, quod aliquem sequitur, ek fylgi sequor, *AS.* folgan, *cf.* gl. Niala sub fylgi.
- Heimild *f.*, in pl. heimildir, *evictio, auctoritas, justus titulus. V. ind. Grg. h. v. Hinc*
- Heimildarlaka *f.* acceptio evictionis, ek tek capio, *AS.* tvean capere, gr. δέχω capio.
- Heimilliga v. heimilliga adv. justo titulo. heimill, v. ind. Grg.
- Heimsókn *f.* invasio in domicilium alienum. heimsóknarvitni testis de invasione domestica seu de pacis domesticæ violatione *Mh. 11.* heima (v. antea.) et sóka pugna, invasio, actio (ek saki adorior); *AS.* secan sequi.
- Heimstefna *f.* domum citatio, cum quis citatione admonetur, ut certo die domi inveniat. heimstefnavitni testis de domum citatione. *Th.* heima (*cf.* præc.) et stefna, v. ind. Grg. sub stefna. heimstefna in þb. 4 idem videatur esse ac citatio arotatoria; sed in citationibus primum necessæ fuit citandi domicilium scire, ejus enim respectu terminus designabatur, unde in citationibus forensibus primum citatum fuisse videtur ad domum seu domicilium, & inde in comitia.
- Heiptugr adj. hostilis, odio incitatus. með heiptugri hendi manu hostili, manu odio incitata. *Th.* heipt odium in veteratum, ex usu hodierno, sed ex vera significatione: ira incitata & vehemens, æstus animi. Conferunt, & quidem bene, *Dan.* hællig, *Germ.* heilig, acer, ardens, impetuosus, fervidus, vehemens; sed ab ek hepti impedio, retineo, vix derivandum. Radicis loco adferri merentur gr. ἰάπτω, ἴπτω et ἴπω noceo, jaculo emissio lædo.
- Heild ek v. teneo; *AS.* healdan tenere, gr. ἔλλω contineo. Phrases plurimæ huc referenda leguntur in gloss. Niala h. v. at haldla fyrri einvíðir juramento solitario se purgare.
- Helgrdómur *m.* res sancta, reliquiæ sanctorum. *V. ind. Grg.* sub heilagr et antea. dómur vel est terminatio substantivalis — ut in manndómur virilitas, meydómur virginitas, et aliis. *Lat.* -tus vel -tudo respondens (sic etiam *AS.* læthendum gentilitas, haligdom reliquiæ) — vel indicat definitionem & judicium Papæ de divi ejusdem sanctitate (canonizationem), ita, ut helgrdómur vi vocis sit res que sancta est judicata. Hæc sententia tamen nimis quesita esse videtur. Ceterum homagium Regibus Norvegiæ prestabatur in Nidarosia, ad scrinium seu reliquias Olavi Regis sancti, quibus jurantes manum vel imposuerunt vel admoerant. In Helgrdómur, cum & helgr & dómur sit casus rectus, utraque vox declinatur.
- Help ek v. adjuvo, auxilior, sustineo, seruo. ok help svá lifi sínu et propriam ita sustinet vitam þb. 1. *AS.* helpan servare, fovere. Hodie hjálpa ek auxilior, hjálp auxilium, *AS.* helpe id. Ad heill, salus, refert Olav. Synt. de Bapti, nos ad gr. θάλλω foveo, florere facio.
- Hess n. palear, in bonum colle inferne dependens pellicula. en ef hess er í bandi sí ligamenu paleari infxum fuerit *lib. 12.* de bobus & vaccis, quas veteres in stabulo alligabant palo, at et hodie fit, et ligaminis alterum finem transfixo paleari applicabant, vel simpliciter palear transfigendo, vel ligamen duplicatum ex uno latere infigendo, quod deinde ex altero latere cuneo ligneo claudebatur; vide rennistaurr. Collatum volo gr. ἵσσοι partes inferiores, vel ἕξω colloco, sedere facio.
- Hinnaríki n. regnum caeleste; etiam, et id sarpsime, hinnaríki *Th.* himin, antique hisin, cæ-

- lum (*AS.* heafon; ek hef elevo); ríki regnum, potentia, *AS.* rice, vox multæ cognationis.
- Hírdmaðr m. vir aulicus, satellites, prætorianus. Hírd cohors prætoriana, satellitum; ek hírði hírv, ostodio, cura; hjörð grex, quæ custoditur, *AS.* heord exercitus.
- Hírdstjóri m. præfectus aulicorum vel cohortis prætorianæ. Th. hírd (noxa antea) et stjóri in constructione idem quod stýrir rector, præfectus, gubernator; *AS.* steore idem; cfr. gr. στέριω corroboro, ek stýri rego, cursum firmum facio.
- Hjúskapr m. matrimonium. Vide ind. Gr. sub hjú, hjúskapr, hjí. Legitur et hjúnskapr.
- Hlasi n. vehes. Vide ind. Gr. h. v. *AS.* hláðan congerere, hláð agger; gr. ἀλλήθης cumulus.
- Hlunnindi n. pl., v. aspiratione omisa lunnindi, beneficia, auxilia, fomenta quæcumque; etiam: privilegia, eptie þeim lögum ek hlunnindum juxta leges et privilegia Kðb. 7. Th. ek hlýnai auxilium fero, foveo, suffulcio (hinc etiam hlunnr suffulcrum navis); vel a Hlyn dea tutelaris eorum, quibus Friggja propitia fuit, vel a hlýr callidus, etiam: fovens, unde formatur verbum ek hlýna eulfo; sed scribere mallem hlir et hlina, quasi derivandum a hlé remissio, si non omnium Lexicographorum auctoritati id repugnaverit.
- Hlœixli n. offendendum, offensio. þat er hœfir til hlœixla quod in offensiohem alterius spectat Mh. 25. ek hlœiki inœtrvo, ek hlœiki úsfringo, male habeo, ek hlúig cado, *AS.* hlœigan caput demitare. Cfr. gr. νέωις nato, vergo, νέωις decoregentia.
- Hólka n., in pl. hólkn, salebræ, saxeta, aspreta, loca clata; cognatum holl collicus saxeti, hvoll vel hól tumulus, colliculus, hola cavea ab holr cavus, *AS.* hol cavea. Cfr. gr. κοίλος cavus. Vide Sc. societ. Litt. Isl. III p. 239.
- Hollr adj. propitiús, benignus. V. ind. Gr. k. v.
- Hollasta f. benignitas, Rêgi debita fides subditi. Hinc hollustu eigr homagium. hollr, qu. v.
- Hórbaru n., in pl. hórþörn, líberi adulterini. Th. hór adulteriun (*AS.* hor idem) et barn infans (ek ber parvo). Vide Gloss. Eddæ Sem. sub hór.
- Hreysar v. reysar, legitur etiam hreisar, acc. pl. ut videtur f. g. (a nominat. sing. hreysi n.), loca inenita saxis & lapidibus conferta, saxeta, ubi sæpe antra & spelunca inveniuntur. De origine vocis ambigi potest, maxime quod sapissime scriptum sit hreysar, non hreisar. Occurrit in Snorronis Mh. III pag. 349, II pag. 358, Edda Sem. I pag. 141. ut et in Legg. Norv. antiquis, ex. gr. in Legg. Gærens. II. A. Lib. cap 2, ubi Legg. interpres Pausius dicit hreysar esse loca virgultis consita, quasi a hris, virgulta, sit derivandum; eorum faciant et G. Pauli (vide Gloss. Eddæ Sem. I sub hreysi) & B. Halthori, Lex. isl., et G. Andræ, hic quamvis scribat hreysi, sed non hreisi. Mihi etiam hreysi & hreysar a hris, betula, cui collatum volo gr. ῥίγα radix, ῥίψ ramus, ῥόψ virgultum. Hreysar etiam legitur hrisar, et prædia quædam in locis salebrosis in Islandia edificata hoc nomine veniunt.
- Hrisla f. betula. V. noxa antea et hrisif in ind. Gr.
- Hræðsla v. hræzla v. ræzla f. metas, timor, reverentia, veneratio, reverentia. hræðr timidus, perculsus, ek hræði pœrterreo. Conseruat gr. ῥέφροδω metuo; sed mihi potius referendum videtur ad hræðr, *AS.* hræð, velox, celer, pœrnix (pavidum enim celeriter currunt et asfugiunt), quod iterum ab ek renn curro, pro more n in ð mutato.
- Hússbúnaðr m. apparatus in domo, suppellex, in primis ad domum instruendam & ornandam pertinens; forsæn in specie: tentoria parietum. Th. hús domus; *AS.* hus idem. Olavius hús a hjú, *AS.* hive familia, deducit, et optime, ut solet; sed mihi hjú ab hjí (gr. υἰός familiaris v. ind. Gr. h. v.), búnaðr ab ek bý instruo, orno,

- paro; *cf.* gr. ποιέω fabricor, cerebro, vel πύω acquiro.
- Hússgjörð v. hussgerð f. structura domus. Ná ef hússgerð er mælt á hendr honum si extractio domus a colono conductio stipulata fuerit *Lbb. 11.* hús (*vide præc.*) et ek geri vel gjöri facio, *AS.* gearvian parare.
- Hvanngarðr m. hortus angelicus crescendis destinatus. *Th.* hvönn (*genit. hvannar*), angelica, et garðr, *vide* garðhrjótr.
- Hvinnuska f. furtam rei minoris, si non minimæ, furtiva contrectatio, habitus furandi. hvinn qui res multas, sed minoris pretii, furatur. Origo vocis haud apparet, nec obvia.
- Hygg ek v. opinor, existimo, cogito. at hyggja til einhvers aliquid intendere. hugi animus; *AS.* hoye cura, etiam hyge animus; *cf.* gr. οἶω puto, existimo.
- Hylling f. homagium. *Vide* hollr.
- Hæfi ek v. attingo, scopum collineo, assequor. Et svá fá hætt þeirra fjögga systra hófi qui quatuor sororum temperantiam ita attingunt *Mh. 35.* *Th.* hóf lingua seu examen bilancis, et metaphorice: temperantiam, unde hófsemi idem, voce per terminationem substantivalem producta, vel si mavis semi ab ek sem compono. Hæfr adj. adhibendus, utilis, conveniens, dignus (ek hef habeo). *Iude*
- Hæfir þat v. impers. (cum dativo pers. construitur), vi vocis: æquum est, decet, convenit.
- Hæliker n. poculum calcatum. Hæliker vel deil-

ker, vox sane dubia et mihi incerte derivationis, occurit *Et. 21* et in loco respondentis *II. II. LL.* *Frost. p. 130.* Pausius in incerto versatur circa horum poculorum usum ut et vocis derivationem; *vide* loco cit. not. r. Mihi videtur esse corrupta locutio pro hodierno kaleikr calix, nisi compositum sit et formatum ab Hæll, calx (*pedis*), et ker vas. Adhæc in Islandia habentur pocula, tribus calcibus vel globulis quæ instant.

Höfuðharmsmáðr m. vel höfuðharusmáðr m. *Fig. 2.* tutor primarius & legitimus, vel propinquorum proximus. Hanc vocem nullibi me legisse memini. Si hæc lectio genuina fuerit, vocem compositam opinor ab höfuð, in constructione quequid primarium est (*AS.* heafod caput; ek hef elevo, unde etiam háfr v. hár altus), harmr, pectus, vel etiam barni frater (*poeticæ*); sed cum hæc poetica significatio & sit ambigua auctoritatis, et in prosa vix adhibenda, pectoris significationem præfero; ceterum hrjóst & barnr cum idem significat, harmsmáðr esse potest; tutor, defensor (*vide* quæ sub hrjóst annotavi), hinc höfuðharmusmáðr baruanna erit primarius tutor liberorum. Fratrum primarius non esse potest; omnes enim viduæ liberos impuberis esse, hoc loco præsumitur, *Fig. 2.* *AS.* hearm, hærm, sinus, gremium, etiam: pectus.

Höpt n. pl., in sing. hapt, vincula. At koma höptum á vincula injicere *Mh. 8.* ek hepti impedio, vinculis constringo; *AS.* hæflan et hæft vincula. *Cf.* gr. ἄνω νectio. *V. gl.* Nialæ sub hapt.

I. J.

Jafnaðareidr m. juramentum æquiparatum seu æquitalis. *Interpres legg. Cul. M. R.* per juramentum contractum, vel usu receptum exponit, ni fallor, minus recte. Juramentum æquitalis vel jafnaðareidr quale fuerit innuitur in *jure Bjarku-*

censi cap. 22 (*edit. Pausiana*) En hvervelna er máðr hæfir manni fullrætti, þá skal hann vinna honum jafnaðareidr, at hann mundi slikt sáttmál ok slikar bætr sér til handa taka af honum; ef hann átti slikan lut máls sem hann, ok væri þeir

jafnir menn, ok vildi hann sátt taka, *Ubiunque unus alteri juris personalis violati multam integram persolvit, ille huic præstat juramentum æquitalis, ejus sententia (ut polliceatur), se talem reconciliationem tantamque multam pro sua persona a modo recipiente recipientem, si æqualem postea habuerit causam ac ille usque habet, et si æqualis uterque fuerit dignitatis, et reconciliationem non recusaverit. Tale juramentum (quod Pausius bene nominat Dau. Jævningseed) exercitium justitiæ prævertit, et verosimilitudine non raro iniquitati abominabili præbit ansam. Hinc Legislatores talia juramenta omnino abolere voluit, adjecta ratione: nos eam omnibus regni incolis jurjurando jus & justitiæ summus pollicemur. Jöfnubr, genuit. jafnar, æquitas, proportio; jafn æqualis (AS. efen, æfen, efa). Cfr. gr. ὄμιος, ὀμοιος similis. Quoad eibr v. cistatfr supra.*

Jafborinn adj. par conditione vel natalium vel dignitatis. *Th. jafa (vide mox antea) et borinn natus (ek her pario).*

Jafnigr adj. æqualis. *Substantivi loco & absolute ponitur Mh. 35.*

Jarðarmegn & jarðarmegin a. *quantitas fundi. sem þeir hafa jarðarmegin tíl pro rata parte, quam tenent, prædii Lbb. 28. jörð terra (AS. corð, earð, gearð; cfr. æpa terra), megn v. megin. v. in iud. Greg. sub handmego. AS. magan posse.*

Jarðleiga f. locaria fundi. Th. jörð & leiga, quod v. in iud. Greg.

Járnhvalr m. balæna portio ferrea, sc. portio ei debita, qui balenam jaculo confecit. Th. járn ferrum (antique invenitur ísarn, AS. isarn & iren), hvalr balæna (AS. hvalr idem). Vide skotfe in iud. Greg.

Jándell adj. jucundus, suavis, facilis. *Nema sá villi indælla gjöra hánnum, er taða á sal nisi ille, qui solutionem reciperet, eam solventi magis facilitate voluerit ffb. 6. Si eum omnibus ab yudi (ek uni) gaudium, jucunditas, mihi fuerit derivandum, sub y hæc vox ponenda fuerit, sed æquo jure ab ið, iðja, iðu opus, exercitium, vitæ consuetudo, et dæll placidus, facilis, derivatur, quasi sit iðndell factu facilis, factu jucundus.*

Innstæða f. sors, caput, capital. v. ind. Greg. sub innstæði.

Innvirðiliga adv. omni attentione, exquisite, exacte. *Th. inn v. inni, intus, et ek virði æstino, laxo — quasi sit interam rei pretium considerare. Þoðic innvirðugliga. F. gloss. Synt. de bapt.*

Jólanótt f. uox natalitiorum Christi. Quoad etymologia vocis Jól vide Gloss. Synt. de bapt. AS. gebul quodvis festum. nótt nox, AS. næht, niht, gr. νύξ, νυκτός, nox.

R.

Karl m. vir; hodie senex, quam significationem etiam antiquitus habuisse videtur; cfr. quæ sub karlsifl in iud. Greg. notata sunt. Karl, si opponitur kona (karl ok kona), virum denotat. Si opponitur konungr, ut in Mh. 7: hæði fyrri konungi ok karli, subtili notioacm admittit. AS. earl, ceorl. Cfr. gr. ἀνρ, homo nihil, vel xápog

sopor cum gravedine. G. Andræ distinguit inter kall senex & karl vir, sed rationes non adfert.

Karlbari n. puer, infans masculus. karl & baru (ek her pario).

Kaupflox n. fraus in vendendo. Th. kaup emtio venditio, ek kaupri eno, etiaa: commoto AS.

- ceap merx, ceapan v. cepan emere; *esr. gr. κάρπλος, propola, et Lat. carpo.* fox vulpes; metaphorice: astutia, *Angl. fox, Germ. Fuchs; esr. gr. φόςος cui caput acutum est, ut vulpis; v. φεύγω fugio, φεύγος exul.*
- Kaupreina f. nundina, euporium, locus contractus initi. *Th. kaup (v. præc.) et rein (reina sane insolitum quid) vel reim sulcus in agro, quicquid longum et tenue, etiam: locus quicumque definitus (ek renn carro, AS. rennan currere).*
- Kaupstefna f. *idem. V. ind. Gry. h. v.*
- Kelling f. vitulatio, partus vituli. *V. ind. Gry. sub kelf.*
- Kendr *adj. notus compertus. kendr at þýfsku furti compertus þb. 1. Ab*
- Kenni ek v. nosco, agnosco, recognosco, imputo, insimulo. *fe þat, er hann kennir sér bona quæ pro suis agnoscit þb. 3. G. at kenna óðrum stund furti alium insimulare þb. 4. (ek hann scio). Vide ind. Gry. h. v. et sub kaupr AS. cuth.*
- Keyr v. kjör n. electio. ek kjöri eligo.
- Kinga f., *Et. 21, quid sit, nescio. Pausius in Dan. versione legg. Frostensium II. II., ubi occurrit kinga, opinatur esse idolon vel effigiem dei cuiusdam tutelaris in faniliis, et compositum esse singit a kin genus et at gá attendere; sed permultæ rationes huic repugnant. Primum enim kin scribendum fuerit kya, si genus denotaret, et gá verosimilius fuerit substantivum vel adjectivum, quam verbum in constructione cum substantivo, et tum gá denotat hiatus, latrationem,*
- irrisionem. Secundo: si idolon denotarit kinga, hæc vox haud illata fuerit in leges Haconis Haconidis, christiana religione vigente, nisi effigies fuerit sancti et divi cuiusdam hominis; sed haud extant exempla veteres his temporibus effigies sanctorum habuisse, quavis eorum reliquias fuerint venerati. kýngja (non kinga) denotat characterem magicum vel fascinum, ut occurrit in Laxdalasaga cap. 89, a kunngr in magia peritus, vel multiscius; sed si respiciamus ad Mh. 6, ubi quavis magiæ genera exterminantur, haud cogitandum, tale quid hereditarij annumerari, seculo decimo tertio plus quam dimidiato, quamvis non negari possit, adhuc permulta ethnicismi vestigia superfuisse, his temporibus, ut et antea; esr. Eiriks rauda saga cap. 6. Kinga præterea legitur in Rígsmaal Edd. Sam. III pag. 181, et in hujus partis glossario exponitur per lunulam, fibulam, quasi sit keinga, quod alias nullibi occurrit, a keingr curvatura. Sed loco citato recepta lectio carminis Rígsmaal mihi quam maxime dubia, ibique legendam opinor: réistu fald, ringa var a hringu; oculata inspectio in codicem Formianum, unde carmen Rígsmaal exscriptum est, dubium mihi magis auxit, quam amovit. Sane verbum keisa erigere, æque insolitum ac kinga, lunulam vel fibulam pectoralem denotans, quod non dici potest de substantivo ringa vel ringja vel hringja, forsitan rectius hringa fibula, quod et hodie in usu est, quasi femininum, masculino hringr annulus respondens. ¹⁾ Hinc et Pausia-*

¹⁾ Hanc doctissimi glossographi sententiam nullo modo approbandam existimo. *Ambe lectiones, quas antea secutus sum, relegenti satis evidentes apparent: kinga (kingja) eodem modo átei vel scribi potest pro keinga (keingja), ac svit pro sveit et plura similia. Verbum keisa (amplificare, instaurare p. p.) vocem cognatam agnoscit in substantivo keis (res convexa ac prominula, translate stomachus eruberans; esr. keisa, gallina). Refert Laxdala (impr. p. 328, cap. 76) quod Helgafelli in tumulo feminae gentilis kinga, unacum baculo, fuerit reperta; hic legitur fibulam sive altud mullebre ornamentum indicari opinor. Kýngi (magia) longe aliud est vocabulum, at kýngja nihilominus pro characterem magico inauditum. Pausii etymologica conjectura nullo nititur fundamento. Ejusdem legislatoris (Regis Haconis, Haconis filii) Legum Frostensium kinga eandem ac*

nam et codicis nostri lectionem mendosam esse suspicor, legendamque esse kvigo, acc. a kviga juvenca, quam lectionem etiam servant apographa V & þ & Sch. Facile etiam fieri potuit rō kvigo in membrana legi kingo; cum enim veteres literam v per u exprimerent et membrana ita habuerit kvigo, necesse tantum fuit, ad mendum inferendum, punctum priori ductu in u superimponi. Haec etiam facit, quod verosimile sit, filiam aliquid deferendum fuisse vaccarum & equorum ex hereditate materna, cum suam capiat portionem et ovium et anserum. Hinc legendum puto et in Et. 21 Jarnsidæ et in legg. Frost. II. II.: Ross skál dóttir hafa eða kviga filia vel equam vel juvenca habeat, ubi et Pausius et quædam apographa legunt kross cruceam, quod et ex ductam similitudine in k & h oriri potuit. Ceteram kviga vel kviga a kú, hodie kýr, vacca. AS. eu vel cy, (kviga diminutivum).

Klukka f. campana. mikla klukka campana illa magna psb. 3. Vide ind. Grg. h. v. AS. clugga campana. Loco citato innui videtur campana illa, quam Rex Olavus sanctus ad templum Thingvallense, unicum materie ad hoc exstruendum, in Islandiam transmisit, quæ etiam Snorronis temporibus ibi in præsto fuit, Hk. II. p. 204; probatque controversia illa famosa, quæ anno 1727 incidit inter Nomophylacem P. Vidalinum et præfectum regiam N. Fuhrmannum (acta comitialia hujus anni Nr. XVI), ad hoc usque tempus campanam templi Thingvallensis ad comitia generalia indicanda commodatam fuisse. Cfr. tamen II. II. Legg. Frost. Thingþ. cap. 3. (Paus. p. 15).

Klæðillit, n. s. vel plur., receptacula vel scrinia vestimentorum. Th. klæði vestimentum, AS. elat, quod a calidis nonnulli derivant (v. Gloss. Nialæ); sed cum gr. χλαῖνα sit lana, vestis,

nostris textus significationem servare puto. Determinant dictæ leges (nostris in hoc puncto fere consonæ) hereditariam familiæ sortem (capite nono sectionis hereditariæ), his nimirum verbis: Dóttir á sauði V . . . óc gæs. Kross skal dóttir hafa eða kingu, hvart sem hon vill, eða brjósthúnað hún bæta, et eigi er or gulli gör, oc nisti öl, et vegr cyri eða minna, at silfri gör, oc steina, þó silfr sé í steinum: Compentant filæ oves quinque et aneres (cuncti). Sortiatur filia, pro luto, aut cruceam, aut fubulam, aut etiam ornatum pectoris præstantissimum, nisi ex auro factus sit, nec non lunulas specus omnes, quæ pondus unciæ non excedunt, ex argento factas, et porro gemmas, quamvis argento sint inclusæ. Optime conveniunt hæc loco vetustæ et variæ quidam Germanorum leges et constitutiones, quarum multos huc spectantes articulos perdoctæ recensuit illustrissimus Jacobus Grimm, in libro celebri: Deutsche Rechtsalterthümer inscripto (pag. 376-382); ex his unum solummodo hic recapitulare liceat: zu gerad gehören alle schaf, gænc, . . . weibliche . . . gezierde, fûrsþan, ringe, . . . heftlein, lalsband, ketten silberu und gûlden, . . . krcutze, . . . silberen giirtel (p. p.). Ille illud schaf convenit Norvegico sauðir, gænc — gæs, heftlein (et forsetan quoque fûrsþau) — kinga, krcutz — kross, ketten — brjósthúnað. An autem hic articulus debeat corvæ Germanicæ legis normæ, aut etiam pervetustæ Norvegorum præsi (quam ceteræ ipsorum leges reticent) nunc in suspensio linguimus. Nec juvenca, nec equa, in hereditario illo catalogo memoratur, quod autem kross et kinga femininis ornamentis annumerantur, pro certo est habendum. Cfr. vocabulum Rús i. Annoto ceterum, hac occasione data, quod vocabulum Jarnsidæ gæs (supra pag. 78), e mea opinione pro plurali, non autem (ut translator placet) pro singulari numero sit capiendum; sic etiam, suo tempore, beatus Thorhelmus, legem Frostensium latinam translationem componens, pro textus gæs reddidit "anseræ", sed pro kinga "stula", quod mihi ipsi adhuc latuit.

Finn Magnusen.

et n antiquum per ð hodie sæpissime pronuntiat-
 tur, inde nostram klæði formatam opinor. ek
 læt i ingero; ek læt, at læta, *AS.* lætan ponere.
 Knapi v. Knappi m. servus, famulus, pedisequus.
 Servum antiquitus denotasse puto, ductus cogno-
 mine Thorgilsi in Landn. Sag. cap. 4, qui
 knappi dictus fuit, et libertus erat Kolli Þroaldii
 filii, unde ex servili suo statu cognomen verosi-
 millime adeptus est. knapi vel knappi dicitur
Ik. III, 285, qui postea eadem pagina servus
 nominatur. *Ik. II*. p. 106 knapi dicitur Hra-
 reki exregis famulus a caecis, qui verosimillime
 servilis fuit conditionis; knapar ibidem p. 109
 per calones exponitur. Hinc facio knapi vel
 knappi denotare addictum vel adstrictum, ut servi
 domino fuerant, et hanc vocem cognatum esse
 knapper vel hnapper globulus (en Knapp), quo ve-
 stis fibulatur, ek kneppe vel hneppe coarcto,
 premo, at hnappa í þrældóm in servitute redi-
 gere; hnapper adj. v. hneppr (v. *Ik. II* p. 166),
 Dan. knap aretus, pareus, non liberalis. k anti-
 quam ante n hodie in h mutari, ubi vis fere ob-
 viana. Fere dixerim knapp v. hnapp, globulum
 pileo assutum, signum veteribus fuisse servitutis,
 quo respicere videtur locus in *Legg. Frost. II. II.*
 (*Paus. I. pag. 165*) at gefa einum frelsi frá horni
 ok frá hnappi a cornu et globulo aliquem ma-
 nunnittere; huc etiam referenda phrasis antea al-
 lata: at hnappa í þrældóm. *Cfr. gr. νεφετός*
obscurus. AS. enapa puer; Angl. knave homo
nequam, nebulo; Germ. Knabe puer vilioris con-
ditionis.
 Kofi m. mitra, velamen capitis. Sic apographum
V., ubi textus habet kögra, de quo postea. *Vide,*
quoad etymon vocis, quæ adferuntur in Gloss.
Eddæ Sann. sub kögrsvaina.
 Konúngsefni n. princeps hereditarius, successor Re-
 gis demortui nondum receptus, sed recipiendus.

Th. kóngr v. koníngr, *AS.* eyag v. cyning
 rex (konr vir, heros, princeps); efni materia,
 id, unde aliquid fieri potest, etiam opes, divi-
 tiæ. *Cfr. gr. ἄγνος divitiæ, facultates.*
 Konúngsefni n. bona regalia. at hafa konúngsefni
 tenere *Kib. 4. Th. liquet.*
 Konúngsmáðr m. idem quod valdsmáðr, qu. v.
 Kristindóm m. christianismus, religio christiana,
 causæ ecclesiasticæ. Kristindóm má jafnan sakja
 causas ecclesiasticas agere semper liceat *Kb. 8*
 v: etiam temporibus quoad causas civiles excep-
 ptis; in tempore nempe jejunii quadragesimalis
 et comitorum generalium.
 Kross m. crux, signum crucis. *Fox origine la-*
tina.
 Kunnsla f. cogitatio, scientia, invenitur & kunn-
 asta idem. *AS. cuthesse idem. V. kunur in*
ind. Grg.
 Kvaðavítni v. kvöðuvítni.
 kvöða f. postulatio, exactio debiti: þá skal stefna
 honum heim til kvöðu tilte domum ad debiti ex-
 actionem est citandus *Kb. 5.* kvöð postulatum
 — ek kveð, kvadda, at kveðja, postulare; aliud:
 ek kveð, kvað, at kveða, dicere (*AS. evethan*
dicere).
 kveð ek (kvadda, at kveðja) v. voco, compello,
 exigo, postulo. at kveðja sjár bona debita exi-
 gere *Kb. 5.*
 kvöðuvítni n. vel kvaðavítni testis de debito postu-
 lato. *Differt igitur kvöðuvítni ex Jarnsida et*
kvaðarváttr ex Grag., qu. v.
 Kyrkiugráfr adj. ad templum in cæmeterio sepe-
 liendus, honeste sepulturæ jure gaudens. kyrkia,
 xpus oziæ, donus domini. gráfr v. antea.
 kögr n. vel kögri m. vel kögr m., quod habet *Ik.*
III, p. 376, fimbria, aulam fimbriatum. V. gloss.
Edd. Sann. sub kögrsvaina.

L.

- L**agaréttr *m. jus legibus definitum vel concessum, in specie: satisfactio juris personalis violati, legibus definita. Sæpius in Jarnsida occurrit réttir, lagaréttir, fullrétti, hálfarétti, etiam réttir hálfu aukinn et réttir þrír, unde summa aliqua definita ró lagarétt effecit, sed hæc summa in Jarnsida nullibi definitur. In Gragasá 6 marcas, seu 48 uncias legales effecit, Vsl. 20 (cfr. réttir in ind. Gragasá); in Legg. Gulensibus M. R. lagaréttir dicitur esse marca argenti Mh. 20. Th. lög, in genit. laga, leges, AS. laga, etiam domas idem (ek legg pono); cfr. gr. λῆρον constituo.*
- L**agastefna *f. citatio legalis, citatio judicialis, dies dicta. At gjöra lagastefnu til þings in iudicium vocare þb. 4, ubi opponitur heimstefna, qu. v. Th. lög et stefna.*
- L**andúam *n. occupatio vel usurpatio fundi, multa ob fundum injuste occupatum, delentum vel usurpatum. At leggja landúam á damni fundo illati nullam exigere Lbb. II. Th. land terra, etiam: fundus — land ok lánd, AS. land, læþ. Nám occupatio, raptas, usurpatio, ek nem capio, occupo, violenter rapio, AS. niman capere. at ná assqui.*
- L**andráð *n. pl. consilia (nocua) circa patriam. landráð við hönung crímen perduccionis Mh. 5. Th. land (v. mox antea) & ráð, AS. rað, rað consilium. V. ind. Gry. h. v. Hinc*
- L**andráðamaðr *m. reus perduccionis.*
- L**andsdrottinn *m. dominus fundi, fundum elocans. Th. land et drottinn domibus; AS. drihten idem. V. ind. Gry.*
- L**andsmáli *m. idem quod máli á landi. V. máli postea.*
- L**andsnyttar *f. pl., landsnytt in sing., proventus fundi, fructus fundi provenientes. Th. land et nyt v. not utilitas, ek nýt, naut, at vjéta, AS. notian, frui. Cfr. gr. ὀφρῆός utilis.*
- L**andsstjórnamaðr *m. qui terras regit, optimas, etiam: rex. Th. land, stjórn & maðr. Cfr. hirstjórnir supra.*
- L**andskyldir *f. pl. locaria fundi. In sing. landskyld v. landskuld. Th. land & skuld debitum (ek skal mihi incumbit). V. Gloss. Nialæ sub skal.*
- L**andsvist *f. habitatio in terra, jus in regno commorandi. Th. land & vist habitatio, ek er v. es, at vera v. vesa (AS. vesan) esse; v. ind. Gry. sub. unness.*
- L**ánfe *n. bona commodata. Th. lán, genit. lánar (ek lán vel ljæ commodo). AS. litan commodare.*
- L**ánglga *adv. longe, diu; hodie: lengi. lángr longus, AS. lang.*
- L**aukagarðr *m. hortus allii. Laukr allium (AS. leac idem; cfr. gr. ὄλκρον allium, vel λῆχρον olus); garðr v. garðhjóttr, AS. gerth septium. Quoad garðr cfr. gr. γῆρος circulus, γυρόω incurvo, cingo. Sepimentum prædica cingit.*
- L**ausafe *n. bona v. soluta vel caduca, rita casa, res mobiles. Opponitur fasteign vcl simpliciter eiga bona immobilia. Th. laus solutus (AS. leas idem), ek leysi (AS. lysan solvere); cfr. gr. λῶω, ἔλωα, λῶσω solvo. se vide fegirnd supra.*
- L**ausgyrðr *adj. qui indusium cingulo non contrahit. Th. laus (vide præc.) et gyrðr cinctus, ek gyrði cingo, gjörð cingulum. V. quæ sub laukagarðr sunt annotata. Ceterum cum þb. 5 conferri meretur antiquus Romanorum mos, inquisitionem de furto licio indutus instituitur, unde furtum lence & licio conceptum; v. Heinicéú Syntagma Antiq. Rom. Lib. IV. tit. I. § 13 seqq.*
- L**ausn *f. solutio, etiam: relitio fundi. At eiga lausn á jure relitiois gaudere (quoad fundos avitos vel hereditarios) Mh. 2. V. lausafe supra.*
- L**egg ek v. pono, constituo, applico, pango, &c. *Vide ind. Nialæ h. v. at leggja með knif culro aliquem petere, pungere Mh. 31. ek ligg jaccó. Cfr. λῆρον cubare facio, cubo; AS. liegan jacere.*

Leid' f. *itus, via, hic: conventus promulgatorius, habendus a toparchis, a comitibus generalibus redeantibus, cum in faem, ut edicta regia, iudiciumque sententia in comitibus generalibus lata, atque populo scitu necessaria, ibi publicentur. Ab at leita querere, investigare, hæc vox minime deducenda, (comment. hist. crit. celeberr. Seltgeli, Grogasæ præmissa, pag. XCII not. **); nullibi enim in antiquitatibus nostris occurrit vestigium, indicans: inquisitiones, questiones vel actiones rei persecutorias in leitaþing susceptas fuisse, ubi primam prætores (goðar) et deinde toparchæ (sýslumenn) jurisdictionem tantum exercebant voluntariam. Majori probabilitate hæc vox referenda ad gr. λήτορ curia, conventus publicus (a λαός populus), vel AS. leot curia vicana (Angl. Leet etiam denotat jurisdictionem hereditariam), sed si hoc accipiatur, cur, quæso, comitia Grogasæ vernalia vārþing non multo magis dicta sunt leip' vel leitaþing, cum prætores ea ex jure hereditario, et in loco publico etiam teneant et instiluerent? Sane ad hujus instiluti primordia recedendum in investiganda veræ hujus vocis origine, quibus perpensis, mihi visum est vulgarem (ut vocant) sententiam sequi, et hanc vocem ad leid' itus (ek lið eo, mano) referre.*

Leid' ek v. *duco, traho. At leid'a i ætt in familiam ducere, adoplare Et. 16. AS. læðan ducere; leid' via, ek lið mano, eo.*

Leidr' adj. *onerosus, incommodus, molestus, detestatus, tedious. þau skulu svá þegna leidu sem ljúfu et onera et commoda (hereditati inherenti) sustineant (liberi); Et. 19. Ab ek lið fero, tolero, deducit Olav. Synt. de Bapt. Cfr. gr. λυστόν onerosus, molestum v. λιτός vilis, tenuis. AS. laþ invisus.*

Leigufall n. *defectus locariorum (quoad pecora clo-cata), manupretii imminutio (quoad operarios). hvert leigufall hánum skal i vera in quantum ejus manupretium imminuat Et. 19. Th. leiga loca-*

ria, solaría, quod ab ek lóga, abalieno, videtur derivandum, si non potius ab ek læ vel lja (vide lánst). A Latinorum loco^a deducit Johnsonius, fall occasus, casus, ek fell eado, ek fell prosternu', AS. feallian sternere; cfr. gr. βάλω jacio.

Leigumadr m. *operarius conductus Et. 19. colonus conductitius Lbb. 13. Cfr. præc.*

Leikr adj. *laicus — vox origine latina, vel si navis græca, λαός populus. Dicitur & leiknadr. Hierarchia durante hæc vox inventa videtur, nec ad linguam nostram pertinere. læðir ek leikr clericus (docti) et laici.*

Lendr' adj. *prædiatus. Lendr' madr indigena, vir prædiatus, baro. Has significationes originarias esse opinor, unde quoad derivationem vocis cum P. Fidalino facio, qui hanc a land terra prædium, non a lèn feudum, deducit. Sæpissime occurrit vox lenda fundus, prædium: hann átti þar lendor stórar, ei multa ibi fuerunt prædia, unde facilis est formatio adjectivi lendr. Lendri-mena primum tempore Magni Regis leigum Reformatoris barones sunt nominati, teste Arn. Bisk. Saga cap. 20. Fox lèn nihilominus ad linguam nostram pertinet (Dan. & Germ. Lehn) et deducenda ab ek læ v. lja, comyno, intermediane ek lána trado, suppedito. His non dictum volo tó lendr madr de feudatariis dici non posse, feuda postquam in Norvegia introducta fuerunt, sed inde non sequitur lendr a lèn esse deducendum, quasi sit lenadr, quæ vox vix invenitur, sed ejus loco at taka lönd i lèn terras qua feudum accipere Hk. II, 144, 154, 179. sekki konungr honum vezizur stórar Rex ei ampla concessit beneficia (feuda), et talia passim. Res ipsa docet feuda tantum commissæ fuisse bene prædiatis, unde feudatarii lendir menú dicebantur non respectu feudí, sed fundorum qui ipsis proprii fuerunt.*

Lesin, Et. 21, vox dubia. Videtur esse accusat. pl. neutr. gen. adjectivi lesina lectus. Hoc ad-

jectivum ad præcedens substant. klæði refero, ita ut lesin klæði ex mea sententia sit: vestimenta ac u babilonica texta. Ek les non tantum denotat lego, sed etiam: minutatim aliquid colligo (ut etiam fit inter legendum, cum literæ & syllabæ colliguntur), sic at lesa her buccas legere, dicitur etiam at tina her idem, et at tina simpliciter est legere. Hodie les, simpliciter, dicitur, quicquid acu babilonica textum est (Dan: strikket Tüi), et þrjónles quasi acu babilonica lectum, cum nempe inter tendendum spiræ filii quasi leguntur. Pausium eodem modo legg. Frost. II. II., unde hic Jarnsidæ locus desumptus est, intellexisse video, I pars 2. pag. 128.

Leynandi est quidem verbale agentis, sed partic. pass. v. adjectivi vices hic sustinet, pro leyndr occultus, occultatus. *V.* löstr. ek leyndi celo, laun occultatio; *cf.* gr. λανθάνω, et ind. Eddæ Sam. II sub laun.

Leysi ek v. solvo, libero, missum facio, (etiam: re-luo *Mh.* 2). At leysa hið sina III mörkum trium marcarum multam expendendo a virgatum castigatione sese liberare (eorum suum redimere) þb. I. *AS.* lysan solvere; vide lausu supra, et lausafe.

Ljóskestr m. facultas auxiliï, vires. At hafa cigi ljóskest til non sat habere auxiliï. *Cfr.* ind. *Grg.* h. v. et *Gloss.* agnt. de bapt.

Lín n. linum. gr. λίνον.

Ljóðbiskup m. episcopus gregarius, obediens; sic dicti sunt episcopi nota inferioris, ut ab archiepiscopis, legatis & emissariis Papæ distinguantur. Alius etiam ljóðbiskupar vocati sunt. In utraque voce aspirata h omissa est et derivanda ab ek hljóði, audio, obedio, hljóð silentium, attentio audientium; obedientia, alias lóð et ljóð, et ek ljóði, hinc ljóðr populus príncipi obediens. *AS.* leóð-biscop. *Cfr.* gr. αλω, audio, et ἐπι-σκοπος episcopus. In epistola Pauli archiepi-

scopi Nidarosiensis 1334 (jus ccel. *Arn.* p. 238), ljóðbiskupar dicuntur episcopi suffraganei.

Ljósta ek v. verbero, verbera impingo, at ljóstast verberibus certare *Mh.* 20. Legitur etiam ek lýst, laust, at ljósta idem. Adferunt *Glossographi* ek lesti labefacto, debilito, laido, ut et gr. πλέσσω v. πλέρω percutio. Anne derivari potest a hlust v. hlustir auris (*AS.* hlýst), quasi at ljósta sit: colaphum alicui impingere, quod quamvis primaria verbi notio fuerit ad omnia verberum genera usu extendi potuit.

Lití ek v. hlti ek, hlitta, at hlíta vel lita utor, contentus sum, acquiesco. hlit necessitas usus. *V.* *Gloss.* Synt. h. v.

Ljúfr adj. gratus, jucundus, amabilis, etiam hodie: affabilis. Vide ljóðr antea. An ab ek leyfi vel lösa laado? *AS.* lufian amare, leof carus; et nostrum lösa in genere denotat: volupe alicui facere.

Ljóð f. fructus territorii, quicquid annue producit terra (ut volunt interpretes); sed etiam intelligi posse videtur de ipso fundo vel territorio, ut et origo vocis a lóð terra, lumus et usus hodiernus svadet; sic hodie dicimus: húsit stóð á lóðinni domus in territorio fuit constituta. Scio equidem *Lexicographos* & commentatores tantum de preventibus fundi annuis τὸ lóð intelligere, ut *B. Halthori*, *G. Andrcæ*, *P. Fidalium* & plures; sed *Jarnsidæ Lbb.* 26 non minus comode de usurpata territorii parte, quam de fructibus inde perceptis reddendis, sumi potest; et loca *Jonsbokæ* a *P. Fidalino* allata (*Ser. societ. litt. Isl.* IV p. 265) de ipso fundo loqui videntur; imo in *Jonsb. Lbb.* 26 tautologiam oriri pato, si de fructibus quibusvisque annue in fundo provenientibus intelligenda fuerint verba: lóð, ok allt þat, er þar má til gagna af hafa, quod tum ita vertendum fuerit: annui fructus territorii, et quicquid inde in utilitatem verti potest. Porro nullibi

in interdicti formula l. c. prescripta ipsæ fun-
dationi usurpatori interdictitur, si lōð territorii no-
tionem non admisit.

Lunnindi vide hlunnindi.

Lýðbiskup vide ljóðbiskup.

Lýðr m. *populus principi subditus & obediens, ab*
ek lýði vel hlýði obedio. AS. leode populus,
esr. gr. κλίω audio. Sic etiam ljóðr populus a
ljóðr subactus, ek ljái subigo, ad quod ludere
videtur poeta Eivindus, in Haconi boni epico-
dio, cum dicit: mörg er ljóð of ljáð multa gens
nimis subigitur servitio.

Lýrittareidr m. *juramentum trevirale; þb. 11.*
at hafa fyri sek lýrittareidr juramento trevirali se
purgare Mh. 12. at synja lýrittareidr juramento
trevirali denegare þb. 6. Lýrittareidr skal standa
um öll V marka mál quoad quinque marcarum
causas trevirale juramentum valeat (adhibetur)
þb. 11. Tale juramentum duplex fuit, majus
& minus, illud in causis quinque et quatuor mar-
carum, cum e quatuor in consacramentales cle-
ctis cum reo juramento sunt functi. Hoc in
causis adhibitum est minoris momenti (trium mar-
carum usque ad duas uncias), et in eo reas ipse,
unus e duobus electis, et unicus testis ascititius
(vide fangaváttir) juraverunt. Etymon vocis lýr-
ittr ex mea sententia attuli in indice Gry. h. v.;
sed cur juramentum trevirale dicitur lýrittareidr
magis quam juramentum sevirale vel dodecadis?
quia lex denotat tantum fraudulentiam et lesio-
nes minoris note inter cives, sed in causis majo-
ris momenti et que vere criminales fuerunt sevir-
ale vel dodecadis juramentum requirebatur.

Lýsting f. *verberatio. Vide lýst vel ljósta ek*
supra.

Læknisfe n. *bona medici, pretium curationis, præ-*
mium medico debitum. Þá skal hann uppi láta
vera læknisfe primum solvat medico debitum
Mh. 8. Th. læknir, medicus, et fe. Læknir atú
ducunt a líka, clementia, et ek lægi, sedo, atú
a lík corpus. Adferri meretur gr. λέγωνος
olus; olera enim medici verosimillime maxime
applicaverunt vulneribus sanandis. AS. læce
medicis.

Lærdr adj. *doctus, lærdr menn, clerici, opponitur*
leikr menn laici; vide leikr. ek læri et doceo
et disco, AS. læran docere.

Lögfullu at adverbialiter: *ex legum rigore, omnino*
juste. Th. lög leges (ek legg constituto), fullr
plenus, integer, esr. gr. βύλλος plenus, AS.
full idem.

Lögumáli m. *pactum protimisec legale. V. ind. Gry.*
h. v.

Löggráandi verbale agentis: *tutor legitimus. V. ind.*
Gry. h. v. ek ræð rego, AS. rædan id.

Löggrétta f. *dicasterium &*

Löggrétta m. *adessor dicasterii, v. in ind.*
Gry. h. v. Cfr. nefndarmaðr postea.

Lögsuminn adj. *juste compositus, legati modo cog-*
fectus (de sententis judicium) þb. 6. Th. lög,
leges, et saminn compositus, ek sem compono,
ordino, sam vel saman simul, gr. ἄμα, AS. sam,
samen, idem. Iluc etiam referenda sunt semð,
sómi, honos, quasi sami, quod et invenitur, et
samir vel sómir decet; esr. tamen gr. σεμνός ho-
nestus, σεμνός exorno.

Lögveð n. *pignus legale. V. ind. Gry.*

Löstr m. *defectus, labe, vitium, crimen. Leynandi*
löstr vitium occultum, quod oculis entoris se ul-
tro non offert. V. ind. Gry. sab lagalöstr.

M.

Málaserli n. *lites, controversie forenses. Th. mál,*
quod permutas habet significationes, est enim:

pars, mensura, terminus (AS. mel, gr. μέλος
pars), etiam: loquela, sermo, colloquium, versus,

- quod couenit priori significationi, quateus uerba in sermone quasi diuensa sunt (cfr. AS. mal, mal, vox gr. μέλος carmen; hinc: res, negotium, causa, lis & controversia forensis; ferli vel ab ek fer eo, vel potius ab ek ferri fero.
- Málavöxt** m., in pl. málavextir, status causa, status controversie, circumstantie causarum: at skipa eptir málavöxtum causam ex circumstantiis moderare, diiudicare Mh. 13. Th. mál (vide præc.) et vöxtir statura, etiam: iacuecutum, ek vex, cresco, óx, at vaxa, cfr. gr. αἰῶν v. αἰῶνα augeo.
- Máli** m. generatio: quicquid constituitur, stipulatio, pactum, sponsio; speciatim: pactum promissio, contractus operarum; bona contractu nuptiali constituta. Máli á landi pactum protiniseos suado iukæreas Lhb. 5. en ef bóndi vill eigi halda mála si colonus contractui operarum (cum operarió iníto) stare noluerit Kb. 19; hinc ibidem málamáðr operarium deuotat. máli konu bona uxori constituta (per pactum nuptiale) Et. 19. Hic locus, ut & Jonsb. Et. 19, probat, non tantum dotem uxoris (heimamundur, heimanserð, heimansfylgja), sed et antipkerna (gogungjald, viðgjöld, tilgjöf) et donum inatutinum (morgungjöf) sub uxoris máli subsumi, quod igitur auoto, quod Gloss. Nialæ máli dicit esse dotem. V. ind. Grg. sub máli. Quoad etymon cfr. præc.
- Mannan** f., hodie hónnun, humanitas, liberalitas, dignitas humana uisus artibus adaucta. ek maunast ad humanitatem informor, mannaðr v. Gloss. N. maðr vir, homo; v. ind. Grg. sub man. AS. man, mon, homo.
- Mannbetr** f. pl. (mannbót in sing.) repensatio hominis cæsi ejus familie debita. Vide frændbetr.
- Mannráp** n. homicidium. A maðr et drepp ictus, dráp cædes, ek drepp ferio; gr. δρεπω meto.
- Mannhelgi** f. sanctitas personalis; sic dicitur sectio legis, quæ jus personale, iuprimis quoad lesiones personales, continet. Th. maðr et helgi, v. heilagur.
- Mannmergð** f. numerus hominum. at skipa at mannmargð, hæreditatem in capita distribuere; Et. 11 oppouitur: þeir eigu allir einn arf at taka onnes eandem capiant hæreditatem: hæreditas in stirpes dividatur. Th. maðr et mergð multitudo, AS. merth magnitudo; margr multus, AS. mærr, manig, idem; a mærr, clarus, insignis; deducit Olavius, sed mihi a meirr sæpius, magis; nostrum mikill, gr. μέγας, magnum denotat, non tantum quantitate sed et numero, ita etiam nostrum meiri gr. μεῖζον eandem admittit notionem, unde margr et mergð.
- Mannsbani** m. homicida. Th. maðr, homo, et bani, AS. bana, noxtem adferens, hen uenhus lethalæ, gr. φόνος cædes, φόνους occido. Distingvendum inter bani actiua significatione, ut in mannsbani, et bani intransitiue, mors, ut ia ind. Grg., quamvis utraque vox ejsdem sit origiuis.
- Mark** n. signum, terminus, mörk in pl. terminus inter prædia, lapides terminales, qui etiam dicuntur marksteinar. at upplaka mörk terminos mouere, at setja niðr mörk lapides terminales (terminos) figere Lhb. 26. AS. meare signum, terminus, mære vexillum; cfr. gr. τέκμαρ signum, litores paulisper transpositis.
- Marksteinn** m. lapis terminalis. Cfr. antec. steinn lapis, gr. στήλιος robur, cfr. etiam steita v. steio lapillus, AS. stan lapis.
- Matluni** m. cibum operis merens. V. ind. Grg. h. v.
- Meinleiki** m. obstaculum, impedimenta, in specie: matrimonii inueniendi (ex jure canonico). et meinleiki sundrar samvist hjóna si conjugum cohabitatioue impedimenta (legalia) dissoluerint Kg. 5. meinligr hodie: noxiosus, malignus; mein matluu, damnun, pestis, perniciæ, morbus, AS. man noxa, damnun. Auæ referendum ad ek meiti

- ledo? vel ad gr. *μῆρις* ira permancus? leiki mada est terminatio substantivalis, ad terminationem adject. *ligr* respondens. *A* mein deducendam ek meinga proprie; noxiosum quid misco, meingr noxiosus, noxius, perversæ & malignæ indolis, at meinga einhverf af þjófnadi furti aliquam insimulare.
- Menning *f.* virilitas, fortitudo, strenuitas, vel idem quod mannan, *qu. v.*, et ejusdem originis.
- Merkigardr *m.* sepimentum terminale. *V.* mark et gardbrjótr supra.
- Melinn *adj.* aestimatus, ek met aestino; mat aestimatio, taxatio. *AS.* mete mensura. *Cfr.* ind. *Grg.* sub mat et gr. *μετρίω* delibero, *μῆρις* & *μῆδος* consilium, qua significatione etiam utimur nostro at mcta.
- Missa *f.* perlitio, amissio, clades, damnum. manna missur clades hominum *Rdb.* 3. ek missi amitto, *AS.* missian idem. *Cfr.* Gloss. *Edd. Sæm.*
- Misþyrmi ek *v.* haud parco, male habeo, erueio, plagis afficio, lesiones personales infero. *Th.* mis, præpos. inseparab., defectum denotans, et respondens lat. *dis* et gr. *δύς* *v.* *μῶς*; ek þyrmi parco, propitius sum, et primitive, ut opinor, necessitates alterius sublevo. Hanc vocem et *B. Hallthori* & *G. Andree* male scribunt þirmi, cum a þörf utilitas, necessitas sit derivanda (s in mutato, ut in hifla hodie hiniin ꝑc.), *AS.* thearf opus, necessitas. ek þarf, þurfa, at þurfa, (in subjunct. þyrfla), indigeo, *AS.* thearfan opus labere. Hinc faciunt voces þirmir et þirmingr rectius þyrmir et þyrmingr, quas *B. Hallthori* *Lex. isl.* adfert, et denotare dicit: miscellum, mendicam.
- Misþyrmsl *n. pl.* læsio, cruciatus, plagæ. *Vide* mox annotata.
- Morð *n.* occulatio, cædes clandestina vel furtiva; *cf.* ind. *Figagl.-S.* et *Grg. h. v.* *AS.* morth cædes; in Latinitate avi mediū murdrum vel murdrus pessimum mortis genus denotavit. Nostrum at myrða non tantum eadem furtivam, sed etiam, idque, ut opinor, primitive, occultare, celare; sic at myrða með sér rem secum occultam tenere, i morði occulte; morðvíg cædes occultu (in *Knytlunga-S.*). *A* mors plerique deducant, sed ad perantiquum morn, putredo, videtur referendam rð morð, n in ð non saepe mutato, cum enim occulte trucidati cadaver etiam eclatar, et putridam tandem invenitur, facile a morn evenire potuit notio occulationis & eadē furtivæ; *cf.* Gloss. *Edd. Sæm.* sub morn.
- Mund in *sing. n.* (in *pl. f.* ad heterogenea igitur referendum) denotat certum tæporis momentum, metam vel scopum: i þat mund eo momento. *Th.* non lignet; sed adferri potest gr. *μωρίς*, *μωρίδος*, *mitas*.
- Mundaugshöf *n.* examen seu lingula in bilancis trutinna. mjött er mundaugshöfti, tenue bilancis examen, proverb., o: medioeritatem servare difficile facta. Examen quo magis tenue, eo citius in alterutrum latus, extra trutinam bilancis, se vergit, sed ad trutinam lingula bilancis inter ponderandum temperatur. Hanc vocem interpretandi diversam lexicographi ingressi sunt viam, eam tamen omnes rð mundánger, vel ut alii volunt mundánger, per examen in bilance exponunt, quod vel a mund, manus, et ek hángi, pendeo, derivant, vel a mund, manus, cum ánger dicunt esse nudam substantivi productionem; vel tandem a munnr þánger eo se vergit. *Cfr.* ser. *Societ. Litt. Isl. IV* p. 270, ind. *Govnl. Ormst. sag.* sub mundánger, *Lexic. Isl. B. Hallthori* & *G. Andree*. Mihi vero mundánger (a mund manus et ek hángi pendeo) tantum áginum vel trutinam bilancis denotat, que manu tenetur, vel de manu inter ponderandum pendet. Sic in clipeo ansa dicitur mundrði, per quam clipeus in manu quasi equat vel sursum fertur; sed hóf, in compositione eum mundánger, est ipsam bilancis examen, ejus ope jaste ponderatur, et acquitas et

temperantia invenitur, et derivandum est ab ek hæfi collineo — lingula enim ad trutinam collineatur. Metaphorice hóf denotat temperantiam, et temperantiam servans dicitur hófsmaðr vel mund-ángsmaðr verbotenus et vi ocia: vir examinis, vel vir trutinæ, qui nempe omnia bene attendit, deliberat et ponderat. Tales metaphoræ a medio ad finem, a causa ad causatum, haud raro occurrunt.

Munlaug v. munlaug, melius mundlaug, f. mallu-

vium. Th. mund, manus, et ek lauga lauo. Sic etiam malluvium a manus f. lauo, et gr. χειρό-μειτρον a χείρ & μέτρο. Laug lavacrum, AS. læg, a lá aqua, cfr. gr. λούω.

Myndr adj. traditus. Th. mund, manus, AS. mund idem. Myndir í hendr a manu in manum tradita. Cfr. munda ek in ind. Gry. et Gloss. N.

Myrði ek v. occulto, celo, furtivam eadem committo. Vide morð supra.

Mæltr adj. constitutus. V. ind. Gry. sub mæli ek.

N.

Námágr m. affinis proximus. V. ind. Gry. h. v. AS. maga quemcumque cognatum denotat.

Nauðsynjar f. pl. (nauðsyn in sing.) necessitas, impedimenta legalia. at vírða nauðsynjar æstímaðe impedimenta (an legalia sicut) þfl. 2. Olav. synt. de bapt. hanc vocem deducit a nauð, AS. nyð, necessitas, et syn expiatio, exexatio, vile synja; mihi non minus apte deducendum videtur a nauð et sýn vel sjón visio (ek sé video), sýnu, sýn, sýnt visibilis, præ oculis versans; quasi nauðsyn sit calamitas visibilis, necessitas præ oculis versans.

Návistarmaðr m. vir presentiarum, præsens. Th. ná prope, AS. neh, vist mansio. Vide landsvist et maðr.

Nefgildi n. et nefgildismaðr m. vide in ind. Gry. h. v. et sub nefi.

Nefndarmaðr m. vir denominatus. Sic dicebantur viri a toparchis e quavis jurisdictione selecti et in id denominati, ut in comitis generalibus appareant, et ibi iudicium suffraganeorum munere, ex nomophylacis & toparcharum voluntate, funguntur. In quavis toparchia si fuerint denominandi, qui alios dignitate, æquitate & scientia præcellere, hinc etiam hodie nefndarmaðr denotat hominem note melioris. Nefndarmaðr et lög-

retlumaðr non omnino coincidunt, sed hi ex illis iterum sunt lecti, ut juramento functi in dicasterio sedcant; cfr. þfl. 2 & 3, unde apparet nefndarmenn fuisse 152 ex tota Islandia (cum clericis), sed lögrétumenn 36. Th. nefnd denominatio (active), nafn v. namn nomen, AS. nama, gr. ὄνομα nomen.

Nefndarvitni n. testis denominatus Mh. 14. Hoc loco nefndarvitni ejusdem significationis esse videtur ac fangaváttar testes hic vel illic questis, sed non ex certis regulis ex propinquitate cum reo; cfr. þfl. 9, 10, 11. Th. nefnd (v. præc.) et vitni, AS. vita v. gevita sciens, testis; ek veit scio, AS. vitan scire; cfr. gr. εἶδω video, scio.

Nefndarvætti n. idem et ejusdem th.

Nexli vide hneixli.

Niðingsverk n. factum seceste, scelus nefandum, crimen capitale. Hæc enumerantur Mh. 5. Th. niðingr, AS. niþing, nequam, improbus, violator; nið, AS. niðh, probrium, contumelia; ek nið destruo, pessumdo, contumelia afficio; niðr deorsim; cfr. gr. ὀνειδος probrium.

Niðingsvíg n. caedes nefanda, idem quod skemdarvíg, qu. v.

Nikki ek, pro hnikki ek, v. Gloss. Nialæ et ind. Gry. sub hneiki ee et hneeki ee.

Nisti n. *fibula mollis in pectus dependens. Cfr. ind. Vgl.-S. sub nisting.*

Nótt f. nox. nóttin helga nox sancta Klb. 7. Sic per eminentiam dicta est nox natalitia Christi, vel festum jolense procedens, alias jólanótt, Lhb. 1. Nóttin helga adhuc in jure nostro magni momenti est (cfr. Jónsb. Lhb. 2). et vulgo quisque

dicitur tot annorum natus, quot sanctus supervixerat noctes, quamvis paucis antea diebus natus fuerit. AS. naet, niht, gr. νύξ, νυκτός, nox.

Nýverk n. pl. facta nova, cause nuper enatæ. Th. nýr novus (gr. νέος idem), et verk opus, AS. veore, gr. ἔργον.

O.

Óaukinn adj. non auctus, simplex. at taka rétt sinn óaukinn juris sui personalis violati satisfactionem simplicem capere Mh. 16. Th. ó vel ú negatív. (gr. á negat. vel ov) et aukinn auctus; ek eyk, jók, at auka, AS. cacan, augete, cfr. gr. αὐξω, augeo.

Óboðinn adj. non invitatus. Neutr. óboðit, absolute positum, adverbii loco est Mh. 33: at gánga í samkundur manna óboðit in convivia devenire non invitatus (i.e. parasitús). Th. ó vel ú negatív, ek býð obfero, invito, etiam: mando.

Óborinn adj. non natus, nasciturus. Cfr. aliann supra. Th. ó vel ú negatív. et ek her pario.

Óbótamál n. causa multis non expianda, crimen capitale, þb. 9. Th. ó vel ú negatív. et bótt. Vide supra bótamadr & málaserli. Hinc:

Óbótamenn m. pl. óbótamadr in singulari: homo nulla pecuniaria non expiandus, sed capite ple-tendus, ubi canque invenitur, Mh. 7, 9.

Óbótasök f. idem quod óbótamál.

Óðal n. non tantum fundum avitum seu, ut dicunt, odelicum denotat, sed etiam et sapissime jus hunc fundum, si abalienatus fuerit, in familiam retrahendi, quod et juris odelicis nomine venit. Hinc óðalsjórd prædium vel fundus quem jure avito vel odelico quis tenet Et. 2; óðalsvitni testes de jure odelico Lhb. 1; óðalborinn avito jure gaudens Klb. 4 &c. Vox óðal in Gragasæ haud invenitur, unde hic primum in legibus Is-

landiæ præscriptis invenitur. De vocis origine dubia conferri merentur que P. Fidalibus in ró óðal est commentatus (Ser. Societ. Litt. Isl. IV. pag. 279), quamvis quis deductio ab allr austr, omnino vacuus, nimis quasita mihi videatur. Unde potius cum iis fucio, qui óðal idem esse dicunt ac aðal, quod primarium est, cuique proprium et quasi innatum; cfr. Gragasæ óðalbol. óðr est ingenium vel indoles, austr bona alieni propria, óðal et óðli et óðli et austr est indoles cuique propria, at óðlast in proprietatem rei venire. Sic Anglos. ethle, æthel, ædel, oethl, oethle, solum paternum vel natale, ead' opes, divitia, ead'ig dives, gr. éu vel á pecunium, quod ultimum ad nostram ek á, possideo, prope accedere videtur. Cfr. Gloss. Eildæ Sem. et Synt. de bapt. sub voc. allegatis.

Of particula, de qua v. ind. Gry. of sinn unica vice, semel, þsb. 1.

Ófalsadr adj. non falsatus, non vitatus. þá skal haldast kaup hennar ófalsat, emtio venditio ab uxore facta, nec vitio laborans, tun rata valeat, Klb. 18. Th. ó vel ú negatív, et fals, qu. v.

Óflýri n. Lhb. 12 mendosum esse videtur et legendum, ut var. habet, af dyri (vide dyri); sed si hæc lectio fuerit genuina, óflýri esset trabs per transversum supra fores posita, seu supraliminaræ, hodie dictum dyratr. Th. of (pro um) trans, per, et dyri, qu. v.

Ofkæmt *perf.* v. ek ofkæmi *nimis* (severe) *judico* Mh. 35. *Th.* of *adv.* *nimis* (est et of, atar, subst., *nimietas*) et ek *dæmi judico* (dæmi et dómur *judicium*), *cf.* *gr.* *τέμνω* *seco*.

Ofkapp *n.* *nimia contentio*, *nisus contentiosus*. *Th.* of, *nimis*, et kapp *contentio*, *certainen*; *cf.* *gr.* *κόστος labor*, et *κέρμυ* *laboro*, *contendo*, *AS.* *caup certainen*.

Ofkeypt *perf.* v. ofkaupi ek *injusto pretio emo*. *Th.* of et kaup, *vide supra*.

Ofreft *perf.* v. ofresi ek *nimis severe castigo*, *Th.* of et refti ek *castigo*; *cf.* *gr.* *ῥαπίζω* *virga cædo*, *ῥαπίς* *virga*.

Ofriki *n.* *nimia potentia*, *violentia*. at hera cian ofriki *vim publicam alicui inferre* Kb. 1. *V.* *ind.* *Grg.*

Ógildir *adj.* *non compensandus*. úgildir hævi *konaungi ok þegnum nec Regi nec subditis compensandus* Mh. 6. — *non perfectus*, *non legali modo factus*, Lbb. 22. *Primá significatio* ab ó v. ú *negat.* et ek *geld*, *galt*, *repændu* (*AS.* *geltan*, *gyltan reddere*), *unde etiam secunda significatio mediante ek gildi valeo*.

Ógípta *f.* *infortunium*. ok nýtr hinn vandi maðr svá illsku sinnar ok úgíptu *sic malus illi nequitiæ suæ & infortunii caput fructus* Mh. 6. *Th.* ó vel ú *negat.* et gípta *fortuna* (ek *gef dono*). *Veteres* p non f ante t *sæpissime utebantur*, *ut in skript a skrifa*, *veptr a veða &c.*

Óheimilla ek v. *titulo cadere*. ó vel ú et heimill, *vide ind.* *Grg.* *heima*; *cf.* *heimnafridr supra*.

Óhlutr v. ólutr *in. injuria, lesio*. at fá ólutr *injuria affeci* þsh. 4. *Th.* ó *negat.* et hlutr v. *lutr rex, sors, negotium &c.* *Cfr.* *ind.* *Vgl.-S.* *sub hlutr*.

Óhlutvendni *f.* *incertia circa partes, quas quis sequitur*, *vel amplectendas eligit, improbitas, petulantia*. *Th.* ó vel ú *negat.*, hlutr *sors, partes*, et vendni *circumspectio in eligendo*, *sic ráðvændni* *probitas, proprie: circumspectio in eligenda vite ratione*. Óhlutvandr vel óráðvandr et ráðvandr *sunt ad-*

jectiva oppositæ significationis; *naunvandr dicuntur de puellis, in eligendo marito nimis delicatis*; *vandr objective est malus in genere* (quod *hodie vandr*), *difficilis, dubius, accurata disquisitione dignus, sed etiam subjective: anxius, sollicitus, ut in vandr at virðingu sinni suo de honore sollicitus*; *vendni itidem subjectivam habet significationem* (v. *supra*), *vandi vero, difficultas, objectivam*. *Hoc distingvendum a vandi mos, consuetudo, quod ab ek ven assvefacio*, *unde vandlundinn qui alicui consuetudinis vinculo adstrictus est*.

Óhæfa *f.* *nefas*. óhæfuverk *scelus, flagitium, malefactum*. *Th.* ó vel ú *negat.*, hæfa vel hæfi *fas, jus, æquum* (unde þat hæfir *deest*), *cognatum si uon derivandum ab hóf* (*vide unundangshóf*), *ek hæfi collineo, scopum attingo, ek hef habeo*, *AS.* *habban habere*.

Óhætt *adj.* *non periculosus, certus, solidus*. óhætt skuldunaur *debitor idoneus, nomen idoneum*, Lbb. 4. *Th.* ó vel ú *negat.* et hætta *discrimen, periculum, hátt sublime, quasi hætt sit in præcipiti constitutus*.

Óknútt *in. pl.* v. úknútt *n. pl.* v. úknútt *f.* *delicta, scelera*. er at slíkum úknúttum *verða kunnir qui tantæ scelestitatis sunt convicti* Mh. 7. *A* knótt, *pila, derivatum vult* *Vidalinus, sed hoc si verum fuerit, scribendum esset óknúttum, a knútr* *nodus; itidem, si ab ó et nýtr, utilis, originem ducat; nec facile occurrit exemplum, veteres, pilam ludentes, falsam & uocuanam clam supposuisse, ut perversæ tali consuetudini vox hæc originem suam debeat. Potius violenter egerunt, quam fraudalenter. Hinc relatam volo hanc vocem ad obsoletum ek kná, ek knúttá, scio, possum, valeo, knár* *validus, fortis, strenuus; cum enim strenuitas et fortitudo magna haberetur virtus, úknúttá, úknúttá, úknúttá, úknúttá scelestitatem denotare potuit. (Sic Lat. virtus et gr. ἀρετή et virtutes denotat et fortitudinem belli-*

- eam). knættinn, fortis, occurrit in cantilena Rafni poeta Gunnl. Ornst. S. p. 136, quod huc facere videtur, et hodie habemus hnitina & hnitiligr (k et h ante n alternant), acutus, argutus, ingeniosus, maxime in responsis. Tandem notandum, Legg. isl., Jonsbok diæta, codicem pergamenum Armemagnæanum Nr. 350, in Mh. 2 ibi legere úkynum ubi impressa habet óknyttum. Quoad vocem úkynum cfr. Gl. Eddæ Sam. sub ókyonjan; ibi etiam vide at knega, at kunna.
- Ókveðisörð n. dicitaria non proferenda, verba nefanda, diæta contumeliosa. Th. ó vel ú negat. et kveð ek (AS. evethan dicere), orð res, verbum; v. Gl. Synt. de bap.
- Óleyfi v. úleyfi n. defectus venia. F. ólof in ind. Gry. at leyfa concedere, AS. lyfan.
- Ólög n. pl. quod legibus adversatur. F. ind. Gry. h. v.
- Óneyttir vel úneyttir adj. non perceptus, nondum consumtus, ok malarverð þat er úneytt er pretiumque cibi nondum consumti Kb. 19. Th. ó vel ú negat. et ek neyti veseor, fruor; AS. notian (ek nýt — ek næ).
- Ósönn adj. non visus; v. Gloss. Njale h. v. Nú kaupir maðr grip ósönnan si quis rem absentem (non visam) emerit Kb. 14.
- Ósiðr vel úsiðr m. consuetudo perversa, mos extitialis. Th. ó vel ú negat. et siðr mos, AS. siðh via, iter, gr. ἔθος mos.
- Ósynju vel úsynju adv. temere, petulanter, Mh. 23. Dicitur hodie ófyrirsynju, quod omnino respondet Lat. improviso, si ab ó vel ú negat. et sýn vel sjón visus, attentio, derivanda sit vox ósynju, quæ etiam esse potest genitiv. absolutus adv. loco positus vocis ósynja ejusd. th.; cfr. tamen synja postea.
- Óvirðr vel úvirðr adj. nondum estimatus. Engi maðr skal í úvirðan ómaga eyri setjast nequis bona pupillaria nondum estimata suscipiat Et. 24. Th. ó vel ú negat. et ek virði æstino, verð pretium (AS. vert, vurt, ídem).
- Óvísu vel úvísu adv. vel nomen adjectivum indeclinabile. Cfr. ind. Gry. h. v. óvísu vargr advena ignotus, vel quem exulem esse incertum est, Mh. 13.
- Óvæni n. injuria personalis, verbera irato animo inflata, ictus nocuus. sá er fyri óvæni varð qui verberibus male affectus est Mh. 16. Hæc vox conferenda cum ús úvænishögg in índice Gry. annotavi, quibus invicem collatis apparebit, me sensum vocis úvænishögg aliquatenus assecutum esse. Ófvæni in oda Vegtami Edd. Sem. XII, 6 eadem vox esse videtur.
- Óþokki m. alienatio animi, offensæ, aversatio, simultas. Th. ó neg. et þokki animus alicui appensus, þekkr gratus, acceptus, ek þigg accipio; cfr. gr. δεικός et δέχομαι.

P.

Páskavika f. septimana paschatos, in qua festum paschatos per quatuor dies celebrandum incidit; cfr. jus eccl. Arn. cap. 24. Th. páskir f. pl. (πάσχα) et vika hebdomas, AS. uea et veoc; cfr. ind. Gry. h. v.

Penningr m. nummulus. Horum ex legg. Frost. II. II. triginta unicum efficiebant unciam ar-

genti (Paus. I. pag. 159), itidem ex jure Biarkoensi (Paus. I. pag. 266). Nummuli Islandorum decem tantum unciam efficiebant; cfr. ind. Gry. h. v., Jus eccl. Arn. cap. 31. Snorron. II pag. 231, sed hoc, cum nummuli cum merce fuerunt æquiparati; tempore christianismi hic introducti sexaginta nummuli in unciæ argenti

ponderati vel numerati; v. *Gr.* I pag. 500.
Quoad etymon vocis cfr. gloss. Edd. Scm.

Pröventugjöf f. (in recensu titulorum) contractus

alimonie (vox novella). *Th. Lat. proventus et*
gjöf donum, ek gef dono.

R.

Ráðspell n. nuptialis conditionis detrimentum,
etiam: satisfactio feminae stupratae debita ob spem
felicitis matrimonii frustrata. *Th. ráð consilium,*
consensus, matrimonium, conditio nuptialis (AS.
ráð, ráð, consilium), et spell vitium, labeo, ma-
cula; ek spilli, AS. spildan, corrumpere, perdere.

Ránbaugr m. rapinae annulus, nulla rapinae. *Th.*
rán rapina, ek reni rapio, AS. realian, unde
nostrum veifari prædo — baugr v. in ind. Gr.
Quantitas luxus multa, quæ dicebatur ránbaugr,
in Lbb. 15 non definitur, sed e Kb. 1 sex uncias
effecisse videtur.

Rannsókn f. inquisitio (de re fortiva) per domos
facta. *Vide rannsaka ek et rannsöku in ind.*
Gr.

Reisar vide hreisar.

Rekahlvalr m. balæna, quæ mortua e mari ejicitur.

Reki dicitur quicquid e mari ejicitur, balænae,
piscis, fucus marinus, alga et matres; ek rek,
rak (aliud ek rek, rakta), trudo, insequor, per-
sequor, *AS. vracan persequi. Dan. Vrag inde*
formatum est. at reka etiam nleisci denotat, ad-
dito substantivo harma vel réttar. Hvalr AS. hvæl,
gr. βάλαινα, vel γέλαινα, balæna.

Rekastrandir f. pl. in nom. sing. rekaströnd, pro-
pria: litora ejectamentorum. reki (cfr. præc.) et
strönd litus, ora maris, *AS. strand idem. Le-*
gitur et strand et stryng; hoc vero interdum
poëtie et syncdochie terram denotat. Alii
strönd a sax et rönd deducunt, quasi sit ora
maris, alii a stormr, ventus impetuosus, alii re-
ferunt ad gr. στρίξω, strideo, propter æstum
maris ad litora semper stridentem, quidam a

straurm, fluxus, deducunt; prima conjectura mihi
maxime arridet, si non potius accipiatur, con-
tractam esse hanc vocem a storð terra et rönd
ora, limbus.

Rekendi n. s. vel pl. vel rekendr m. pl. catena,
articuli catenæ. Nema rekendi sè gör á meðal
nisi per catenam articulatum coaptate fuerint
Et. 21. Járrekkendr (catenæ ferreæ) nomina-
tur et *Hk. III p. 304 et in Spec. Regali, et*
semper in plurali, unde articulum quencumque
catenæ rekandi in sing. dictum fuisse opinor.
Quoad originem vocis in promptu non est dicere,
num ab ek rek, rakta, hosi rakit, at rekja, ex-
tendo, explivo, sit derivanda, quod et mihi
maxime placet, cum tamen rectius fuerit rekjendr,
extendentes, quod haud improprie dici potest de
articulis catenæ, qui hanc quasi extendunt, vel
per quos ipsa evolvitur — an rekendr referen-
dum sit ad ek rek, rak, at rekja, pulso, pello, tun-
do, etiam: pulsando extendo, extendo; sic ho-
dic: at rekja járn ferrum pulsando extendere.
Utraque vox in hac phrasi quasi conveniunt, et
verosimillime ejusdem sunt originis. Cfr. Gloss.
Nialæ & Syntagn. de bapt. et gr. ὀρέγω ex-
tendo.

Rennistaurr m. Sic dicebatur cuneus ligneus, quo
claudebatur ligaminis, bonum paleari in stabulo
infixi, altera suis. *Vide Hess. Th. renni in*
compositione: quicquid transfigendo inmittitur; ek
renn fluo, vacillo, fallor vestigio, etiam: curvo
(intr.). Ek renni etiam transit. fluere facio,
currere facio, propello. Cfr. gr. ῥέω fluo;
staurr proprie: sudes, trabs, gr. στρωρός.

Réttrabætr *f. pl.*, in *sing.* réttarhót emendatio legis, edicta & rescripta. *Elymon* vocis réttur jus, justitia, et adjectivè: rectus, justus, legalis, ex mea sententia vide in *ind. Gr.*; quoad hót, bætr *cf.* hótamaðr *supra*

Réttari *m.* executor justitiæ, justus judex, qui suam cuique tribuat; sic topaveha dicobantur, quatenus regio fangebantur imperio ad justitiam exercendam et promovendam. In Danorum legibus antiquis eadem vox et eodem sensu occurrit, *cf.* Koef. Aucheri hist. legg. Dan. II pag. 414, 561. In *Ara.* episc. hist. p. 103 rex ipse, imo Deus hoc nomine venit; *cf.* Scripta Soc. litt. Isl. V pag. 259. *Elymon* vocis vide in *ind. Gr.* sub réttur; ceterum convenit Germ. Richter judex, et richten jus reddere, etiam: supplicio capitali afficere; quam significationem etiam habet nostrum at rétta, Dan. henrette.

Réttæmr *adj.* juris sui personalis violati satisfactionem qui capere potest, talis satisfactionis capax. Non omnino, ut vult *Fidalinus* Ser. Soc. litt. Isl. V pag. 262, 263, conveniunt phrasæ: at eiga engan rétt á sér et at falla óhelgr; mendici ex *Jonsb.* Mh. 30 juris sui personalis violati satisfactionem (rétt) haud caperent, sed eos vitali securitate destitutos fuisse, nequis credat. Th. réttur (*vide præc.*) et namr *capax*, ek nem *capio*, AS. niman *capere*, ek næ *assequor*.

Réttur *m.* vide Lagaréttur *supra*.

Ríndi ek *v. protrudo*; vide híndi ek in *ind. Gr.*

Ríngi ek *v. campanam pulso*; *v. híngi* ek in *ind. Gr.*

Rípti ek *v. irritum reddo, dirumpo*; vide *ind. Gr.* h. v.

Rógsmáðr vel rógmaðr *m.* delator, calumniator. Th. róg *n.* calumnia, delatio, diffamatio, et máðr, *cf.* Gloss. Nialw sub róg, með sliku rógi Mh. II. pag. 246. AS. vroht dissidium, accusatio, quam significationem nostrum róg etiam admittit, ut in oda Helgü Handingi occisoris II: at þú at rógi, rik mæ! vart það, virgo potens! tui causa contentiones orta sint.*)

Róstast (*at*) *infinit.* verbí ut videtur deponentis ek róstast *conflictor, tumultuo*. Fox vara, et eatonus suspecta, quod tantum in apographo þ invenitur Mh. 20 in var., sed nihilominus permulto probant voces in lingua nostra obvia, hocce verbum existere posse, ut rósta strepitus, tumultus, bellum, róst garritus, róstumikill turbulentus, quæ omnia in Gloss. Nialw videnda, ubi *Johnsonius* harum vocum intimam in plurimis lingvis cognationem probat. Adhæc róstusamr tumultuosus, inquietus, rósti violentia, iracundia. Huc etiam refero rasti elevatio vocis, raus garritus; anue etiam resir dax bellicus? Hæc omnia ab ek reisi, erigo, ek ris, surgo, derivanda mihi videntur. AS. ræran erigere. *Cf.* gr. ῥοίζος impetus.

Róflastr *adj.* in radice fixus, nondum demessus (*de frumento*). Th. rót radix, AS. rót idem. gr. ῥίζα. fastr *vide festing*.

Rýf ek *v. transit.* (rauf, hefi rofit, at rjúfa) violo, posthabeo, revoco, irritum reddo, etiam: demonstior. at rjúfa dóm latam sententiam violare þf.

*) Ros (*Cap. 21. pag. 78*) doctissimus interpres accepit pro vulgari ross (jam sapissime hross, equa vel equus, me non ascendente, cum hanc voculam opiner aut recte scribendam rós (rosa aurea vel argentea, vel aliud simile muliebre ornamentum), aut etiam, quod alia exemplaria et leges Norvegorum Frastuses (prisicis Germanicis simili casu consonæ) hic preferant: hross, i. e. erux (e pretioso metallo vel aliogvium eleganter elaborata), quæ ornamentum loco olim a feminis gestabatur, et adhuc quoque gestatur; *cf.* vocabulum Ríngs, *supra* in Glossario.

4; at rjúfa kaup venditionem revocare *Lb. 15.* Þrját lögin rjúfa þat mál *leges enim hoc negotium irritum declarant. Hinc verbum intransitivum ek rofna: ef kaup rofna er emtio venditio si recedit Lbb. 5.* *Verbum ek rif, reif, hafi rifit, at rifa, rado, vellico (cui etiam respondet verbum intransit. ek rífna), diversum ab ek rýf, opinor, quamvis alicujus sint cognationis. AS.* hrypan, dissuere; ef ripan, metere, utrique respondent. *Conferunt etiam lat. rupo, hodie rumpo, et rapio; quibus adde gr. ῥέω corrumpo, destruo, ῥύρω rumpo.*

Rýtingr, in pl. rýtingar, m.; invenitur et rytting pugio. *Ab ek rita úccido, sculpo, scribo, deducit Otavins Synt. de baptismo et scribit rýtingr, quod et invenitur, ut et ritningr et rytningr, v. Legg. Gul. M. R. Mh. 14; sæpissime perý scriptum*

invenitur. Idem fuit ac saxknifr, cultor major, v. Snorr. l. c., et brynkniifr vel brynjukniifr, Spec. Reg. pag. 406, vide notam ibid. Idem esse ac tygilkniifr víx crediderim; hos enim illis minores fuisse credo, et per collum suspensi portabantur, illi vero balteo appensi. Ad verbum ek rýð, rauð, líno, rufefacio (saugváne), referendum opinor; cfr. gr. ἔρυθρός.

Rægi ek v. defero, calumnior, distumo. at rægja skjörvi — se distamando alterius perdere vitam — bona. *Th. róg v. rógr, vide rógsmadr.*

Rækt f. cura, tutela. at leggja rækt á curam gerere, at leggja rækt við idem *Mh. 36.* ek ræki colo, curo, *AS.* reece cura, ab ek rek, rakta, v. rekendi.

Ræzla vide hræðsla supra.

S.

Sakaðr adj. reus, accusatus; etiam: amicitia vel inimicitia cum aliquo junctus. *Priori sensu idem quod sekr, quasi sækr, þfb. 2.* hvárki sífjaðir við hann né sakaðir cocum nec propinquitatis vel affinitatis nec intercedentium causarum vinculo junctus *þb. 9.* *Th.* ek saka incaso, sök causa, ek saki, (*AS.* secan) quero, peto.

Sakarðberi m. vi vocis: causam vel reatum inferens, accusator, actor. sök, genit. sakar, causa, res, culpa (*AS.* saka id.), et ber ek á infero, insimulo, gr. ῥέω.

Sakhætr f. pl., in sing. sakhót; v. ind. *Gr.* *Tamen notandum sakhætr hic Mh. 15 tantum denotare nullam Regi debitam, ob subditum ejus percussum vel vulneratum, non vero, ut in Gragasá, additamenta cædis multæ ordinariæ, quæ a graduam remotiorum propinquis et solvantur et capiuntur; cfr. eptirhauga et sakhót in *Gr.*; vide fræudhætr supra.*

Saktal n. idem quod saktala. *V. iud. Gr.*

Sal n. terminus peremptorius cædis multæ solvendæ, lata judicis sententia constitutus. *Etiam: definita cædis multæ portio, quæ die condicta solveretur. Cædis multa quoad solutionem in tres portiones divisa fuisse videtur, quarum prima intra mensem peractum stato & die & loco solveretur. fyrri sal — at fyrstum salum ante diem condictam — in primo solvendi termino peremptorio. skal þat hit fyrsta sal framkoma prima (cædis multæ) portio solvatar. at taka sal hanc portionem recipere þfb. 6.* ek sel trado, *AS.* syllan dare, tribuere.

Salastefna f. dies oculatus, terminus ad solutionem multæ. *Th.* sal (genit. pl. sala) et stefna terminus constitutus &c. *Vide in ind. Gr. h. v.*

Salt n. sal. í salti liggja sök, ef sækjandi dugir actio sale aspersa jacet (v: non putrescit, non

- præscribitur) quandiu actor sufficit (o: adest idoneus), paramia juris. Cfr. gr. ἀγσ sal.
- Sankunda f. conventus, convivium. Th. sam (in constructione) simul, gr. ἄμα, et kunnr notus, si non potius ab ek kem, venio, quasi fuerit samkonda, samkunda. Sic samkoma conventus.
- Samvista f. commoratio, cohabitatio conjugum; AS. sauvisle idem Th. sam (ἄμα) et vist mansio. ek er v. es, at vera v. vesa esse.
- Sannligr adj. probus, qui vera dicere velle præsumitur. sannligr vitni testes idonei þlf. 6. Th. sannr, antique saþr, AS. soth, verus. Lat. sanus & sane optime confert Olavium. Gr. ἀσπίς.
- Sármbætr v. sárþætr f. pl. (sárabót vel sárþót in sing.) vulneris accepti satisfactio. Th. sár vulnus (AS. sar ulcus, dolor); vide ind. Gry. sub sár, et bótamadr supra. at láta uppi vera sárþætr satisfactionem vulnerato præstare Mh. 8.
- Sársauki v. sársauki m. proprie: additamenta vulneris, dolor vulnere causatus, etiam: vulnus leve. er fyri skendum ok sárakum verða qui vel lesionibus vel vulneribus afficiuntur Mh. 11. Th. sár vulnus, cfr. præc.; sártr adjectivum et denotat vulneratum et dolorificum. ek eyk augeo, AS. caeacu augete, gr. αὐξῶ id.
- Setklævi n. vel sing. v. pl. stragulum scditilis. Cfr. set in ind. Landnamæ et gloss. Njalæ sub set-stokkr. Sedilia stragulis acupietis vel textilibus pulcherrimis obducebantur.
- Setraferð vel sætraferð f. profectio ad mapalia vel æstiva. ok eigu allir sætraferð et mapalia simul habent (habent communia) Lbb. 19. Th. sætr vel setr æstiva (ek sit sedeo, manco, transitive ek set pono, colloco, AS. setan & settan ponere; Lat. sedeo et sedo, gr. ἔξομαι et ἔξω), ferð, ek fer eo. In Cragasa, ut et hodie, set dicuntur æstiva, quæ in Jarnsida et Jonsboka sætr nominantur.
- Settlareidr m. juramentum sevirale. Sex consecrationales quomodo adhibendi et quando, præscribitur þlf. 10. Th. sex, sex, et eiðr juramentum, Vide sjöund.
- Sifjaðr adj. propinquitate vel affinitate conjunctus. Th. sil amicitia, cognatio, in pl. sifjar, de quo vide ind. Gry., AS. sibba cognatio, gr. σίββα colu.
- Sjöund v. Sjaund f. dies septimus a certo aliquo termino. at koma at sjaund in septimo die apparere, Et. 19. Sjaund legendum videtur sjöund. A numeris ordinalibus simm, sex, sjö formata sunt substantiva simt, sett, sjönd vel sjöund, obvia in fimmþing, settlareidr.
- Skáðamaðr m. damnum inferens, læsor, percussor, occisor. Th. skáði et maðr; vide subseq.
- Skáðdr, skóðdr, skatt, adj., læsus, damno affectus, imminutus. ok svá ef jörðu er skatt ut et si fundo aliquatenus infertur lasio Lbb. 13. Cum dativus jörðu hic a skatt regi videatur, hoc loco ró er skatt est perfectum ind. pass. v. ek skéðð, qu. v. in ind. Gry., et cum dat. rei constructur; nam verbum auxiliare er hic cum partic. pass. skáðdr compositur. Hodie dicitur skáðaðr et ek skáða et skadda, AS. seedan et seeddán. Obsoletum nobis ek skáð ledo, unde skáðr nocuus.
- Skéþja ek v. damnum infero, ledo. Ea ef aðrir menn skéþja þar jörðu Onæsi alii fundo ibi lesiones intulerint Lbb. 3. Quoad etymon vide præc. et ind. Gry. sub skéðð ek.
- Skemdarverk n. vel sing. v. pl. facta nocua, lesiones personales. Ex Mh. 11 distinguitur inter skemdir & sársauka, unde skemdir imprimis videntur esse lesiones, quæ Mh. 22 & seq. describuntur. Ejusdem originis ac antecedentia. Vide Gl. Njalæ sub skemdarveg et Syntagm. sub skammr.
- Skeyti ek v. solenniter trado (de fundis). Th. skaut sinus, gremium, lacinia vestium. Cfr. bótskeyting supra.
- Skeyting f. symbolica fundorum traditio, scotatio.

- ok svá þóat eigi sé skeyting á scotatio (traditio fundorum legalis) quanvis non adhibeatur Et. 17. Cfr. v. præced. et hólatrskreyting supra.
- Skil vel skill pro skilr, tertia pers. præ. ind. act. v. ek skil *distingvo, discerno.* ok skil svá fyrir et ita *definit* þb. 6. Talis *archaismus etiam in aliis verbis obvius est,* ut ek stel, hann stell, pro seltr; ek sel, hann sell, pro selr, et ex *analogia verborum:* ek vil, hann vill, ek kel, hann kell &c. *conjiendum, omnia verba monosyllaba in el vel il desinentia in tertia pers. præ. I finale antiquitas tantum reduplicasse.* Cfr. gloss. Njatal sub skil, quod, ni fallor, minus recte pro imperfecto ibi habetur. AS. scyllan *dividere, vide ind. Gry. sub skil.*
- Skiladómur n. *judicium, quatenus de dominii titulo dispiciat.* Haldra skal hann skiladómi fyrri *judicium sententiæ jus suum discernendum subiciat* Lbb. 16. at eiga skiladóm til ad *judicium sententiam definitivam de re quadam provocare* Et 20. Th. skil et dómur; v. ind. Gry. his vv.
- Skilfenginn adj. *justo titulo acquisitus, (uxor) legitime nupta.* þá tekr móðir skilfengin *tem mater legitima (non concubina) capiat hereditatem* Et. 4. Th. skil, quod in *constructione justum quid denotat (v. antec.), et fenginn acquisitus (ek fæ nanciscor.)*
- Skilfenginn adj. *legitime genitus, filius vel filia legitimi (non spurii).* Th. skil (v. mox antea) et getinna genitus (ek get queo, gigno; cfr. Gloss. Synt.)
- Skilning f. *distinctio, essentia vel persona distincta.* ok þær þrjár skilningar *era eina guð tres illæ distinctæ personæ sunt unus Deus (de Trinitate)* Rdb. 1. Th. skil, v. ind. Gry.
- Skilorð n. *dictum decretum, conditio stipulata, conditio adjecta, etiam: motus agendi præscriptus.* með hinu fyrri skilorði *modo jamjam præscripto* Mh. 14. Th. skil ek, qu. v. sub skil, et

- orð dictum, etiam: res, AS. vorð, v. Gloss. Synt. de bapt.
- Skilríkr adj. *ad justa & æqua præstanda ubique paratus, probus, bene moratus, qui mandatum habet justum.* skilríkr umbóðsmenn *justi mandatarii* þb. 2. Th. skil, *justa & æqua, et ríkr potens, validus, dives, AS. rice idem.* Subst. skilríki et skilvísi *habitus suum cuique tribuendi.* Cfr. antea skil et ind. Gry. h. v.
- Skipa ek v. *expedio, paro, ordino, compono, etiam: jubeo.* at skipa skip *navim expedire* Kb. 20. Cfr. Gloss. Njatal et syntagm. de bapt. h. v. *Adferri etiam potest gr. οὐραίοιο orno, paro, struo, si non οὐραίοιο speculor; nam quod quis in ordinem vult digerere sedulo inspicit. Vox originaria ek skep, forma, determino, vnde etiam ek skapa *creo, AS. scyppan creare; ská, secare, radicem adfert Olavius, quam significationem Svec. skapa adhæc retinet. Hinc**
- Skipan f. *dispositio, constitutio.*
- Skirta f. — *rectius skyrtla, Dan. Skjorte indusium, supparus.* Th. skýrr *purus, candidus.*
- Skot n. *jaculum.* ek skýt *jaculor.* Cfr. járnvalr supra.
- Skript f., in plur. skriptir, *pæna, castigatio, disciplina inprimis ecclesiastica, sed in Mh. 34, ubi hæc vox occurrit, pænas in genere denotare videtur, ut in Spec. Reguli p. 486 et sæpius.* AS. *serivan præscribere penitentias.*
- Skrökváttr m. *falsum testimonium, etiam: testis falsus.* þá sem hvarki sé ádr reyndir *at röngum eðum nè at skrökvátum qui in antecessum nec perjurii nec falsi testimonii sunt convicti* þb. 9. Th. skrök *fictio, commentum, mendacium minoris note (ek skreika, vacillor), váttr testis, hic: testimonium (ek veit scio, AS. vitan scire).* Cfr. skrökmaðr in Gloss. Njatlæ.
- Skuldarmaðr m. *creditor* Et. 18. *Vide ind. Gry. sub skuld. Notandum est, skuldarmaðr in indice*

- Gr.* cum denotare, qui aris alicui solvendi gratia creditor sine addicte, hic vero ipsam creditorem.
- Skuldardaðr *m.* locus debiti, nomen. at hann tók þann skuldardað eum nomen ei cessum accepisse (Kb. 18. Th. skuld óf staðr locus.
- Skuldskeyti *ek v. nomina cedo.* Ok skuldskeytir hann annan mann við hann et ei (creditori) debitor alterius nomen delegat (in debiti sui solutionem) Kb. 18. Th. skuld et ek skeyti, *qa. v.* Nomen delegans ex alienum sibi debitum alteri tradit.
- Skuldanautr et skuldanautr *m. creditor* Et. 19; debitor Lbb. 4, quam significationem etiam sapissime tenet. In genere, et imprimis in plurali, denotat utrumque contractum in commerciis mutuis. Th. skuld (vide skuldarmaðr) et naufr qui ab aliquo est acceptus (ek uýl fruor, obtineo, AS. notiam frui; ek næ assequor). Naufr haad simpliciter inuenitur, sed sapissime in constructione cum nomine quodam proprio, cum vox hæc adiectivi loco quasi ponitur, cum alio substantivo, ad indicandum, unde res quædam acquisita sit, vel dono, vel alio quocunque titulo. Sic sverðit jarðhússnaufr, in domo subterranca acquisitus, in Flóamanna S.; skikkjan Adalráðsnaufr et deinde Gunnlaugsnaufr in Glgs. Orms. S., et permulta alia.
- Skýri *ek vel skíri ek purgo, etiam: baptizo.* at skýra sjk með XII manna eidi dodecadis iuramento se purgare Mli. 11. Vide ind. Gr. sub óskýrhorinn.
- Skýrskota *ek v. testes antestor.* Th. skýrt purus et ek skeyti, *qu. v., quasi sit purgationem suam alius tradere: testibus antestatis.* Hinc skýrskotaðr p. p. p. hujus verbi.
- Skýrsla *f. purgatio, probationes rei per sacramentales factæ (antea per ordalia).* Cfr. antec. Sköp *n. pl. fata, ordo naturæ.* et at sköpum ferr si ex ordine naturæ res procedit Et. 1. Th. ek skapa, quod vide in Gloss. Nialæ óf Synt., et ek skipa antea.
- Slímusetr *n. vel slímusetla f. ignava sessio, mora parasitica.* seta vel setr ab ek sit sedeo (*gr. ἔγω ίδεν;* sed slima derivandum a slæmr, antique: ignavus, hodie malus, importunus, vilis, Dan. slem, Germ. schlumm, quod iterum a slæfr (si non eadem vox), dan. sliv mollis, obtusus, hodie: sljófr vel sljófr. Adhec slim *n. habemus, quod non tantam pituitam, phlogma, denotat, sed et desidiosam et ignavam mansionem in aliquo loco.*
- Snápr *m. ardelio, sycophanta, legulejus.* Vide snapa in Gloss. Eddæ Sam.
- Snýki *ek v. mendico, lacto, parasitor, expeto.* at snýkja til mútu largitionem parasitari Mh. 35. An ab obsoleto ek snýð, snudda, propro? Hodic etiam extat ek snudda huc et illuc leviter quærens et odore ductus me converto (de canibus óf parasitis).
- Sóknari, sóknarmaðr, vide ind. Gr. Tamen notandum sóknara ex Jarnsða tantum unicum fuisse in quavis toparchia, Mh. 13. Hic fuit toparcharum quasi vicarius, ut justitiam ministraret, actiones publicas institueret, et latus sententias in reis perfici curaret. Sóknari v. sóknarmaðr distinguitur a toparcha Mh. 13 et Kb. 6, ut toparcha seq valdsmaðr a konungs-umboðsmaðr distinguitur [Lb. 6, quod igitur notatum volo, cum P. Fidalinus (Scr. Societ. Litt. Isl. V p. 250) ex Jonsb. contendat valdsmann et umbodsmann konungs esse synonyma, nisi eða in [Lb. 6 tantum sit explanativum, non disjunctivum.
- Spáfarir *f. pl. (in sing. spáför, quod vix usitatum) vaticinia, sive aruspicii sive extispicii vel aruspicii, vel quocunque alio modo vel magico apparatu fierent; cuius exemplum in Hist. Erici Rusi cap. 6. spái ek prædico, spái vaticinium, spár prædicius; cfr. gr. οὐνοῦ vel οὐνοῦ dico, Spell vel spjell *n. vel pl. v. sing. detrimentum,**

labes, vitium. *Vide* spellreið in ind. Gry. ek spilli perdo, corrampo. *AS.* spillan vitiare.

Staðr, stöð, stadt vel stalt *adj.* offensus, captus et prehensus, etiam: firmiter constitutus, manens. hvar sem hann verdr staðr ubique tandem comprehenditur *Mh.* 7, 31. lögin vatta með stöðum endimerkjum leges porro fixis præsumunt terminis *Idd.* 2, idem est ac staðr in certo loco constitutus. staðr locus, stá stare, *AS.* stath locus. *Equus* ire reluctans, et igitur in loco permanens, adhuc, dicitur staðr, quasi loco adfixus. *Cfr.* gr. σταῖον sto, σταδῖος firmus, stabilitus, σταδῖς status. In *Historia Arn. episc.* p. 104, ut et *Ik. III* pag. 290, occurrit v. ek steð, ek stadda, invenio, locum assequor, constituo.

Stallari *m.* præfectus aulae. *Hodie* Marschall. *Ejus* in aula *Norvegica* officia enumerantur antica lege *Norv.* (Hirdskrá) cap. 21. *Fox* derivanda videtur a stallr stabulum, equile, etiam: supplicancium vel ara deorum (stá starc).

Stelandi *partic. pres. act. v.* ek stel furor. stelandi hendi manu furtiva, furtim; *gr.* ἔλω capio.

Stell *pro* stelr, *vide* quæ sub skil amoluta sunt.

Stend *ek v. sto, valeo, adsum, offendo* &c. at standa á lögom legibus instare: convenienter agere *Mh.* 20. at standa fe sitt i annars hendi res suas in alterius manu offendere v. agnoscere *Þ.* 3. *Vide* staðr.

Stolinn *adj. furtivus, etiam: furtim ablutus; stolinn* adhæc dicitur, cui aliquid furtim auferitur, ut stolinn fe sinu *Þ.* 5. stolinni hendi manu furtiva, furtim. stolinn *significatione media est p. p. p. verbi* ek stel. *Vide* stelandi.

Synja *ek v. nego, purgo, excuso.* einn skal eyris synja in causis unius nunciæ juramentum solitarium purgat *Þ.* 11. *Th.* syn vel son negatio, excusatio, expiatio, sona expiare, unde dan. forsonne. *Hinc* phrasis: at setja syn fyrir sese purgare.

Sýnn *adj. visus, apertus, manifestus, convictus, compertus.* sá er hani at saann ok sýnn *pro* occisore certo & comperto habeatur *Mh.* 11. *Th.* sýn vel sjón visus, ek sè vido.

Særi *n. vel sing. v. pl. juramenta.* at flytja særi juramenta proferre. ek sver juro, *AS.* sverian jurare; aune conferrí meretur *gr.* εἰργω coerco.

Særr *adj. juramento adhiendus.* særr dagr dies juridicus, in quo juramenta et exigere & præstare bicet. *V. antec.*

Sætur *f. pl. æstiva. V. sætraferð.*

Sættir *m. pacificator.* garðr er granna sættir sepiementam (terminale) est accoliarum pacificator (*pro* verb.) *Lhb.* 20. *Th.* sátt vel sattu, quasi sett, reconciliatio (ek set compono).

T.

Tak *n. assumptio, arrestum, sequestratio, sponsio, fidejussio, vadimonium,* at æsta taks fidejussorem expostulare *Þ.* 3, sic etiam in *Privileg. Isl.* in *Norv.* *Gragasæ II* p. 409; hinc ibidem taksæsting *f. postulatio de fidejussore.* Tak in *Gry.* *Lhb.* 13 admittit aliam notionem; v. ind. *Gry.* takaðr til móts, ad conventum usque habendum

prehensus & detentus, *Jus Bjark. apud Paus.* cap. 5. þá sè fe hans i tókum á meðan, bona ejus ad interim in sequestro maneat, *ibid.* *Hinc* eðatak, sponsio seu fidejussio de juramento præstando, *ibid.* cap. 14; fjártak, vadimonium, cap. 44 *ibid.*, & sapius. ek tek capio, prendo; *ðéyo id.*

- Tala *f. numerus, numeratio.* sem tala rennr til pro rata, pro quantitate. Tölu skal til hafa justa adhibeatur equatio Et. 19. *Vide* autec. et tölur in ind. Grq. AS, getale numerus.
- Talið pro taldr adj. vel p. p. p. verbi ek tel numero, profero. Olav. a tjá hoc verbum dēncit, sed Johns. adfert gr. τέλειω.
- Telli ek v. alea ludo. Hinc p. p. p. telldr qui pecunias aleæ subiectas amittit. Rectius mihi videtur, scribere tabl et at tebla, quamvis et Gragasæ et Jarusidæ codicibus adversetur. An a Latinorum tabula?
- Telgja ek v. ascio, apto (perperam hodie teggi ek), ek tálga cultello ligna lavigo. Cfr. gr. πελεζάω ascia cado.
- Tilgjöf *f. vi vocis: donum auiditium, antiphrona.* Vide gængjald. Th. til, interdum in constructione idem quod: únsuper, et gjöf donum, ek gef.
- Tortryggð *f. dabilitatio.* et tortryggð leikr á si quis dubitaverit Mh. 8. *Vide* ind. Grq. sub tortryggi ek.
- Treð ek v. farcio, constipo, pedibus calco, tero, etian: nihili habeo, turbo. at troða þing ok vitni hins comitia et testes alterius turbare vel nihili habere Mh. 20, hodie að traðka, quod propius accedit ad gr. τρώω tero. *V. Gloss.* Nialæ sub traðr et treð.
- Tryggrofi et tryggrofamaðr *m. fœdifragus, fidei date violator.* Th. trygggr fids, trygð fides, trú idem, AS. treovð fœdas, truvian credere, fidere; rof raptio, ek rýf rumpo, qu. v.
- Troll n. v. sing. v. pl. demones, demortuorum genii, manes. at vekja upp troll manes evocare artibus magiæ. Conferendum Dan. Droll spectrum. *Vide* ind. Landn. h. v.
- Tvimánaðr *m. bimensts.* *V. ind. Grq. h. v.*
- Tvimenni n. subst. adjectivum, duovirale, ok verðr tvímenni úrvarþing comitiæque sagittaria dno simul instituntur Mh. 20 in var. Th. tvi bis (in compositione) respondet gr. δίς, et maðr, menn. Si loco allegato legendum sit (ut habet Textus) tvinni vel treum ut habet þ: dupla denotaret, quod et omnino juste se habet, et conveniet legg. Frost. II. II. Paus. p. 60. at tvinna hodie fila duplicare (treir dno).
- Tyllstareidr *m. juramentum dodecadis, cum undecim consacramentales præter ream juramento adhibebantur, in causis maximi momenti et criminalibus,* cfr. þb. 9. at synja til tyllstareids dodecadis juramento se purgare Mh. 7. at koma fyrir sik tyllstareidi dodecadis juramentum adferre posse Mh. 11. tyllt a tólf duodecim (cfr. Gl. N. h. v.), eidr juramentum.
- Typtklæði n. pl. pepa, calantica (ut opinor) Et. 21. Varians lectio trypklaði nullius habenda. De feminarum capitis ornatu intelligo, et quocunque vestimentorum, eo pertinentium, genere. at typpa um höfuð einum caput alienius calanticis adornare, cfr. Hamarsheimt in Edda Sæm.: ok hagliga um höfuð typtu. ek typpi (vide in Gl. Edda Sæm.), toppr apex, AS. top. Gr. jon. τούφα, τούφια, crista galcarum.
- Týssdagr *m. dies Martis, hodie in Islandia þriðjīdagr tertius dies (hebdomadis). Hoc diei nomen ut et þórsdagr (v. postea) Norvegicam Jarusidæ originem arguit; in Gragasæ enim Islandica, quamvis vetustiori, deorum ethnicorum nominibus dies non signantur, quod vel hodie in Dania, Norvegia et Svecia fit. Th. Týr, genit. Týs vel Týss, nomen dei (cfr. Edd. Sæm.) & dagr dies, AS. dag, quod a don, agere, dedecit Olav.; sed confer ind. Grq. sub dagr, ubi uisferuntur gr. δαίς, δαΐδος, fux, δαη lumen, δαηρος lucidus, δαίω accento.*

U.

Úfalsaðr vide ófalsaðr.

Úgipta vide ógipta.

Úháfa vide óháfa.

Úleyfi vide óleyfi.

Um *prop.*, *per.*, *circa*, *de.*, *citra*, *ultra*, *præter*, quod *hic* notandum. at yinna um *ultra terminos (fandi) operari* o: in alieno territorio Lhb. 26; *sæpius in hoc sensu cum fram componitur.* AS. ymb.

Umboðsmaðr *m. mandatarius.* umboðsmaðr konungs *præfectus regius.* Cfr. quæ sub sóknari sunt annotata. Th. umboð *mandatum*, um *circum*, et ek *hýð mando*, *invito* (AS. heððan ymb *mandare*); maðr *vir.*

Umkenslumál *n. insimulatio, criminatio, imputatio.* at kenna um *insimulare.* kensl *simpliciter etiam imputatio, ut in Ilk. II pag. 165, Jure Bjarköensi cap. 13.* ek kenni *insimulo*, kann *scio.*

Úneytr vide óneytr.

Uppnæmr *adj. capiendus, apprehensibilis, confiscandus.* Th. upp, in *constructione: super, gr. ὑπὲρ*; næmr *qui capi potest, etiam: qui capere potest, docilis, ek nem capio, AS. niuan capere.*

Uppreisn *f. et uppreist f. proprie surrectio, insurrectio, etiam: restauratio, renovatio (causa).* elligir á hann þess máls *aldræ uppreist sin minas, causam renovare jus ne habeat.* at reisa upp *sursum tollere, at rísa upp surgere.*

Útleiga *f. proprie cubitus sub dio, et inde: latrocinium.* Th. úti, *sub dio*, et lega, ek ligg *decumbō.* AS. liegan *jacere, lēyo cubo.*

Útiseta *f. sessio sub dio.* útiseta *dicitur magorum mora nocturna in cæmeteriis, ad naves evocandos, demones provocandos, vel tale quid superstitosum peragendum.* Vide *Ilk. I et III pag. 400, notamque ibid. t.*

V.

Vaðaverk vide vofaverk.

Vald *n. potestas, jurisdictione, toparchia,* pfb. 2. *Hodie toparchie dicuntur sýslur et toparchæ sýslumenn quasi negotiis semper occupati.* Vald *ab ek veld, potis sum, valeo, AS. vald potestas et vealdan posse, valere.* Hinc

Valdsmaðr *m. toparcha.* Cfr. quæ sub sóknari annotavi.

Vanarvölr *m. hodie vonarvölr m. proprie: baculus inopia.* at gánga með *vanarvölr mendicare.* Th. van, *genit. vanar, defectus, unde etiam verb. impers. vanar deest; völr convexitas, etiam: baculus cylindraceus et teres, hinc: sívalr adj. ubique convexus, teres et cylindraceus, valtr caducus, ek velt labor, cognatum cum hvoll, hvel*

convexitas (valhöll aala convexa o: cælum). Vonarvölr *compositum a von, spes, quod etiam interdum van legitur, et völr.*

Vandliga, vel vanliga *adv. omnino, prorsus; invenitur et vendiliga.* Th. vandr *qui aliquid facit studio et accurate.* Cfr. óhlutvædni *supra.*

Vandæmi *ek v. lenius quam par est judico.* Th. van, *quod in compositione defectum denotat, et ek demi judico, dömr judicium, AS. donas leges; cfr. gr. ἔμμενο σοκό, τομύος scindens, τομιά dor. sectio.*

Vaufrelsi *ek v. minus quam par est castigo.* V. ofrefst *supra.*

Vanvita *subst. adject. indeclinab. et omnis generis.* Th. van, *in compos. defectus, et vit scientia, ek veit, scio.*

- Vaðveiti ek v. *custodiam præbeo, curo, prospicio, seruo; hodie cum acc., hic cum dativo rei construitur: Þá skal hann öllum hennar fjárlutum vaðveita omnibus ejus (uxoris) bonis ille (maritus) prospiciat* Rg. 5. *Hic dativus rei regi videtur a verbo veiti ek præbeo, quasi fuerit vörð at veita custodiam rei præstare, quæ phrasis etiam saepe invenitur, Et 24. vörðr custos, ek ver pro-tego, var cautus, etiam: aninadvertens, cfr. gr. ὤρα cura, AS. veardan custodire.*
- Vargr m. lupus, etiam: exul, proscripius, civitate pulsus, in sylvis sese tenere solitus. *Vide óvina et vargr in ind. Grg. Ane a var cautus, quasi varigr cante agens? Olanius a reka pellere derivat, quo casu cognatum erit Dan. vrag, at vrage, quod et optime convenit AS. vræca exul, vræce exilium, vræcan profligare.*
- Veðbúnd n. pl. ligamina sacra comitorum loca circumcirca. *Th. ye loca sacrata, pax, religio, etiam: dli, et band ligamen, ek bind vincio, AS. vih et vig sanctus.*
- Veð n. periculum, etiam: pignus, sponsio. at vera í veði in periculo versari Mh. 13. *V. Gloss. Nialæ et ind. Grg. h. v. veðja ek spondeo.*
- Veðfals n. falsum in oppignoratione.
- Veðfe n. bona sponsioni supposita.
- Veðflaxð f. *frus in oppignoratione facta. Th. veð, pignus, et flaxð fraudulencia, falsitas, flár dulce sed false loquens, etiam: crispus, cfr. gr. φλαῦ-ρος malus.*
- Veðlagðr adj. *oppignoratus. veð et ek legg pono, constituo.*
- Vefr m. tela. *vefjarskikkja pallinum textum. ek vef, óf vel vóf, hefi ófít vel vóít, at vefa, óflnu vel voflnu, úofluna vel úvofluna, texo, texui, texere, textus, intextus; cfr. gr. ὑφάω v. ὑφάω.*
- Veg ek v. *sursam veho, occido. At vega um konu fæmnan occidendo vindicare. AS. vægan pond-rare, tollere. Cfr. ind. Grg. h. v.*
- Veðispell n. *detrimentum piscaturæ. Th. veðið*
- captura quævis tam piscis, quam avium (cfr. ind. Grg.), et spell supra.*
- Veðistóð f. *locâ venationi inprimis apta. Th. veðið et staðr.*
- Veðivél f. *techna ad salmones capiendos structa, quæcunque fallacia venatoria. Th. veðið et vél fallacia, ek væli fallo. G. Andrew adfert gr. βουλή consilium, calliditas; est etiam veill duplex, infirmus, fallax, quasi veheill non integer, veillindi ægritudo; vide Grg. et gr. οὐλοός et ὀλοός perniciosus.*
- Veiguð Et. 21, in legibus Frost. II. II. *apud Pausaniam væfjin, utrumque, ut opinor, falsum, unde lego veifguð texta n. pl. Cfr. vefr supra.*
- Vek ek v. *excito, incipio, at vekja vig eadem movere, eadem primus committere, Mh. 13. AS. veeacan excitare; cfr. gr. οἶσω operio.*
- Verkatjón n. *defectus operarum, damnnum hero causatum, si operarius operas stipulatas præstare non potis est. verk, AS. veore, gr. ἔργον opus; tjón perditio, at tjyna perdere; cfr. gr. θωγή damnnum, quasi nostrum tjón fuerit tjónu vel tóun. Tóa vulpes, ovibus hic maxime nocua, nisi hoc forsân a θωός celer, velox.*
- Viðskipti et Viðrskipti n. *commercium, negotium mutuum. vopna viðskipti pugna Mh. 7. Th. við vel viðr, cum, invicem, e contrario, AS. vithær, et skipti, quod vide in Gloss. N.*
- Viðrkvæmiligr adj. *dignus, decens, decorus, honestus, conveniens. Th. viðr (v. præc.) et kváma vel koma adventus, ek kem venio, quasi viðr-kvæmiligr vi vois sit: dignus ut alteri substituitur, vel in alterius locum succedat, vel cum alio æquiparetur, quo sensu Latini suo conveni-ens etiam utuntur.*
- Viðrmáli n. *responsum, responsio, defensio. Viðr-mælis er hverr maðr verðr respondendi (sese defendendi) jus cuiuscunque competit, quicunque respon-si dignus est, Kb. 3. Th. viðr (v. præc.) et ek mæli loquor, mál, qu. v. in ind. Grg.*

Viðvistar menn *m. pl. presentes.* Cfr. návistar-menn.

Vigaferfi *n. pl., idem quod vigaferli et ejusdem originis.* Cfr. Gl. Niala.

Vinna ek *v. operor, officio, supero.* Cfr. Gloss. Niala *h. v.* at vinna eib² jurare, passim. at vinna (simpliciter) jurare Kb. 6, quod convenit phrasi danicæ: at han vandt Løgn.

Virðugligr et virðuligr *adj. honorandus, venerabilis.* ek virði honoro, in pretio habeo, verð pretium. AS. vert pretium, vyrðe dignus.

Vitala *n. bona conducta, debita, liquida.* ek veit scio, fe bona, pecus.

Vitr *adj. mulcatus. p. p. p. verbi ek vita esse potest, quod raro obvium est simpliciter, sed in composito ek ávita, verbis castigo, vitupero, usitatum.* Vide víti (dan. Vide) in ind. Grg., cfr. Gloss. Syntagm. de bapt. sub víti.

Vöðaverk *n. vel sing. v. pl., facta periculosa.* Th. vöði, periculum, et verk (vide verkatjón). vöði a vo vel vâ malum, ærumna. Cfr. Gloss. Synt. de bapt. sub vöði.

Vöpa v. vöpn *n. (in pl. idem) arma cujuscunque*

generis. at haldá vopnum upp armis sursum elevatis suffragari Mh. 20. Hinc vopnatak armorum tactio, vel sumtio, vide ind. Grg. *h. v.;* cfr. etiam *III. pag. 325, 422* et notam *v. ibid., Arnes. Isl. Retterfj. pagg. 584—593* in notis, Gloss. *Wilkint in legg. Anglosax. sub Wá-pentachium, Hist. Arn. episc. pagg. 66, 96, quæ habet at taka höndum upp manus sursum levare, quasi modum suffragandi, qui mos invaluit, scripta postquam inermes judicia adire ceperunt.* Vottbærr et vátbærr *adj. ad testimonium ferendum idoneus. vottir testis, testimonium; ek her fero, qíqwo.*

Vunnit pro unnit, ek vinn, vanna, hefi unnit vel vunnit, at vinna, operor.

Vænn *adj. sperabilis, idoneus.* vænn til skila ad justa persolvenda idoneus þñ. 1, vænn, cum ad von spes sit referendum, originalem hic servat significationem. Alias vænn etíam egregius, probus, formosus.

Vörðslur *f. pl. cautio, fidejussio.* at hafa fullar vörðslur fram at leggja sufficientem prestare posse cautionem Et. 24. vörðr vide varðveili ek.

Y.

Ýfi ek *v. exaspero, irrito.* úfan hirsutus, etíam: subiratus. Ab *ἔπι, noceo, deducit G. Andree* vel ab *ἐπίς contumelia, injuria.* Vide ýfi ek postea.

Ýfirbót *f. reparatio, emendatio.* Th. ýfir, in vel super, AS. ofer, gr. *ἐπί*, et bót, AS. bot emendatio, ek bæti reparo.

Ýfirbreiðal *n. instrumentum lecti (hodie úbreiða).* Th. ýfir (v. præc.) et ek breiði explano, breiðr latus, amplius.

Ýfli ek *v. infesto, exaspero, lacesso, calumniando* provooco. at ýfla eina til rángs máls injusta acti-

one aliquem exasperare þñ. 5. var. Hoc verbum, quantum scio, in forma activa alibi non invenitur, sed in forma passiva occurrit apud Snorronem I pag. 100, cum mater Hrofi Peditis Haraldum Pulericomon sic alloquitur: illt er við úlf at ýflast in lupum vel proscriptum aspere agere haud expedit. Inter variantes in Hist. Gunnl. Fernil. pag. 34 etíam legitur ýfliz. Genuinam igitur vocem esse opinor, et, ni fallor, eandem cum ek ýfi (vide supra), 1 esphonia causa eliso. Ab úlf, lupus, deductam volo; huc referenda úlfúð acerbitas et savitia animi,

quod hodie pronuntiat utrobis, contractam ab
ultr et öör indeoles ingenium; ek ýlra ululo;

ýlra lupá (G. A.); ek ýli ejulo; quæ omnia mihi
ab úlrao latro, cfr. úla ek in ind. Grg.

p.

Pannoe et þannog pro þángat eo usque Libb. 24.
Alibi invenitur þannig, þingat, þegat, þagat,
omnia a þá tum, ibi, et at ad.

þarfudi n. pl. utilitas, usus, at vinna sér til þarf-
inda opera sibi utiáa suscipere Mh. 30. Th. ek
þarf indigeo, AS. thearfan opus habere, þörf
(AS. thearf) opus, necessitas, þarfr utilis; indi-
tantum est productio substantivalis.

þarfan f. necessitas, Mh. 35. id. th.

þarseta f. mansio in certo loco. Th. þar, ibi;
Dan. der, Germ. da, Angl. there, AS. þar,
þær; vide slimusetr.

þega m. subditus Regis, civis in genere; Saxonice
thegan a thenian ministrare. Lat. ævi medií
thainus, Teutonice deghen, Fox hæc in lingua
danica forsán obvia in Degn diaconus, et sane
underdanig eo referendum, quasi compositum ab
under, undir, et thegn vel thainus minister.
Thegn vel thainus magis aperte sese exserit in
Germ. Unterthan, subditus vel civis, qui parat
imperio. Cfr. Gloss. D. Wilkini in legg. An-
glos, unde hæc ex maxima parte desumpta sunt.

þegagildi n. æquivalentia subditi, satisfactio Regi
debita ob causam subditam, unde phrasis Mh. 30:
at greiða þegn subditum rependere. Þega (vide
anteq.) et gildi æquivalens, ek geld sovo, AS.
geltan vel gyltan solvere.

þegaskylda f. officia quæcumque a subditis Regi
debita, speciatim: tributa. Th. þegn (qu. v.) et
skylda officium, skuld debitum, ek skal mihi in-
cumbit, debeo, AS. seylde officium.

þeima antique pro þeim.

þessor obsoleta et insolita locutio pro þessi acc.
pl. neutr. gen.

þing n. pl. res in genere (Dan. Ting, Germ. Ding);
in specie: cinetia, AS. þing res, Angl. Thing
idem.

þingá vel þinghá f. jurisdictio, toparchia. Th. þing
et ek hái vel heyi, quæ v. in ind. Grg.

þinghoð n. index comitorum. Th. þing et ek hoða
indico, nuntior, hoð nuntius. Index comitorum
vel crucis vel sagitta forma fuit excelsus.

Þinggánga f. jus in comitibus apparendi, persona in
judicio standi. at synja einum þinggaungu fa-
cultatem in iudicio apparendi alicui denegare
Mh. 19. Th. þing et ek geng eo.

þingfararkaup n. pretium profectiois in comitibus
generalibus, quod viris denominatis solveretur, ad
eorum sumtus compensandos. Differentia ergo
jam intercedit inter þingfararkaup ex Gragas,
quod vide, et ex Jarnsida; hoc enim viris deno-
minatis, illud Prætori solvatur.

þingtak n. idem quod vopnatak. V. ind. Grg. et
vopn supra.

þjóð f. populus subditus. Vide lýðr supra.

þórsdagr m. dies Thoris, dies Jovis. Dan. Thors-
dag; Islandis hodie simtidagr dies quintus 0: he-
bdomadis. Cfr. Týssdagr supra. Helgi þórsdagr
festum ascensionis Christi. Sic etiam nomina-
tur in jure eccles. Heidsiv. cap. 9.

þreskildr m. vel þreskildr m. linen; hodie þresk-
uldr audit. Quoad originationem vocis adfer-
endum mihi videtur verbum ek þreski trituro,
Dan. at terske, Germ. dreschen vel treschen,
quibus confer. gr. τριζοζιο tero, altero. Linen
et calcatur et alteritur.

þrifr f. vigor, salus. ek komist aldrei í þrifit et
nequaquam saluus agat. Th. ek þrif alo, nu-

trio, ek þríst vigeo, *cf.* gr. τρεῖς *alo.* *Anglice* *frugalitas audit thrift.*
 Þrínætt *adj.* per tres noctes durans. Þrínætt þing comitia trium dierum. *Veteres* per noctes numeraverunt dies, et annos per hyemes. *Th.* Þrír tres et nótt nox.
 Þrjúka *f.* contumacia, asperitas animi, protervitas. Þrjútr contumax, perversus. *Fox* primitiva esse videtur þrá assiduitas, pertinacia, obstinatio, unde cum his plurimæ derivantur voces. *Cf.* gr. ὑπάρω sedeo, inhæreo.

Þurftuligra vel þurftugligra *comparat. adv.* þurftugligra, magis necessarium, perutile. Þurft vel þörf, *v.* þarfinði.

Þýfi *n.* res furtivæ. Þjófr fur, *AS.* þeof *id.* *Vide* *Gloss.* Nialæ sub þjófr.

Þýfska *f.* furacitas, animus ad furandum proclivis.

Þýft *n.* furtum, res furtim ablata. at lýsa þýft eptir de rebus furtim ablati (in comitiis) denun- tiare þb. 4, 7. *Hæc* phrasís etiam denotare potest: furtum manifestare vel denunciare. *V.* præc.

Æ.

Æði *n.* insania, delirium. óðr insanens. *V.* ind *Gr.* *Cf.* gr. ὀδῖω trudo.

Æsti *ck v.* expeto, postulo. at æsta taks prædem postulare, expetere, ut alter vadimonium præstet, vel quoad ipsius personæ præsentiam, vel quoad res, quas dao sibi arrogat, þb. 3. *Cf.* gr. αἰτέω peto. Cognatum videtur cum verbo ek æski expeto, et ek óska opto, si non derivandum ab ek æsi incito, xer vel úrr promptus, celer, qui nimio fervore fertur.

Ættarskarð *n.* detrimentum familie, defectus propinqui casi. *Th.* ætt vel átt familia, genus, et skarð fissura (ek sker seco), quasi sit skarð vel skorð sectum.

Ættleidi *ck v.* in familiam ducó, legitimo. *Modus* legitimandi legitur *Et. 16.* *Th.* ætt vel átt, familia, et ek leidi ducó. *Inde*

Ættleiding *f.* legitimatio et

Ættleidingr *m.* legitimatus.

Ö.

Öðn *f.* idem quod andn, *qu. v.*

Öndvegi *v.* andveigi *n.* sedes herilis, vel primaria, que öndvegi dicta est, quod vestibulum ex adverso esset. *Th.* and (in compositione), contra, et vegr *via* o: introitus in domus. Vestibulum etiam önd dictum est in Ljósvetninga *S.*, ni fallor, quod sedi primaria seu herilis e contrario esset.

Ör *f.* sagitta. Indicem comitorum circa eandem vel vulnere habendorum, sagittæ forma exsculptum, emittebant veteres. *Cf.* þingboð. *Hinc*

phrases: at skera upp ör sagittam comitorum indicem emittere *Mh. 10, 17, 18, 20:* at fella ör sagittam emissam comitorum indicem retinere *Mh. 18.* at bera ör sagittam portare *ibid.* Ef ör telr hann si sagitta comitorum index ad eum (reum) pervenerit, *ibid.* Ör etiam catrix, quasi vestigiæ sagittæ. *Anne* gr. λόσ, missile, adferri meretur?

Örvapjng *n.* comitia sagittaria, o: sagittis indicta.

Öxlhár idem quod axlarhár, *qu. v.*

INDEX II^{us}

sistens res et materias in Jarnsida occurrentes, tam juris quam antiquitatis respectu notabiliores.

Abbreviaturæ denotant:

- SPC.* = Sectio protectionis comitalis = þingfararhállkr.
SChr. = Sectio christianismi = jus ecclesiasticum = Kristindómshállkr.
JP. = Jus personale = Mannhelgi.
JM. = Jus matrimoniale = Kvennagiptingar.
FE. = Familia ereiseunda = Erfbatal.
SFR. = Sectio de furtis relucendis = Landalbrigðsbálkr.
SC. = Sectio de commerciis = Kaupbálkr.
SF. = Sectio de furtis = þjófabálkr.

Numerus romanus titulum sectionis indicabit.

A.

- Accessorium sequitur suum principale* SFR. XXIV.
Actio dolosa (calumniosa) quomodo punienda SPC. V.
 — forensis quando in tribu quiescat SC. VIII.
 — ex regula ne demandetur ibid.
 — ne demandetur nisi famina competierit ibid.
 — dolosa SC. VIII.
Actor publicus in quovis tractu JP. XIII.
 — — occisores suscipiat custodiendos ibid.
 — — fures itidem SF. II.
 — — pænas reis infligi faciat JP. XIII.
 SF. II.
Ædificia in fundo extracta quando cedunt fundo SFR. XI.
Æstiva habebant veteres SFR. XIX.
Agnati cognatis præferuntur in successione hæreditaria FE. XX.
Agnati cognatis præferuntur in jura odelica FF. II.
Aggratandi jus Regi competit JP. IV.
Almsenningar vide litus commune.
Alveus fluvii si immutatur SFR. XXIV.
Anni viginti terminus præscriptionis quoad testes SC. VI.
Anticipatio causarum in comitiis generalibus SPC. III.
Antipherna uxoris in tantum minuatur, quantum de dote recedit JM. I.
 — cedunt conjugii superstili JM. II.
 — adultrix committit et dotem JM. V.
Appellatio cause judicate a judice male informato ad melius informandum SPC. V.
 — calumniosa, quomodo restringatur ibid.

Arietatio in ignem vel aquam JP. XXII.
Arma levando suffragatio lata sententiæ indicatur
 JP. XX.
 — *taugendo itidem* SPC. V.

Arma in comitiis generalibus portare prohibitum
 SPC. III.
 — *si lata fuerint, committuntur* ibid.
Aurum et argentum in cimeliis FE. XXI.
 — *vestimentis applicatum* ibid.

B.

Balæna ejectionis quomodo tractanda SFR. XXIX.
Beneficium inventarii JM. VI. FE. XIX. XIX.
 — — *liberis demortui non compe-*
tit ibid.
Bona pupillaria jure preferentiæ gaudent FE. XIX.
 — — *ne quis inastimata suscipiat* FE.
 XXIV.
 — — *si quis sine æstimatione susceperit*
 ibid.

Bona uxoris jure preferentiæ gaudent FE. XIX.
 — *pupillaria pignore assicuranda* FE. XXIV.
 XXV.
 — — *extra quadrantem haud deferenda*
 FE. XXV.
Bonorum pupillariorum caput minimum non consu-
mandum ibid.; *vide pupillus.*

C.

Cædes ad captandam hæreditatem quid efficiat FE.
 XIII.
 — *furtiva morte punienda* JP. V. VI.
 — *in comitiis facta* JP. XIII.
 — *in convitiis* JP. XII.
Cædis in loco judicium instituantur JP. XVIII.
 — *multa in duplum adaugeatur, si pax dome-*
stica simul violata fuerit, JP. XI.
 — *multa tantum debetur hæredi occisi, non cæ-*
teris ejus propinquis JP. XXIX.
Causa judicialis renovatur SPC. V.
 — *ecclesiastica semper agenda* SC.VIII.
Citatio quinionis quando adhibeatur SFR. XV.
 XXIV.
Classes successione hæreditariæ tredecim FE.
 I—XV.
Claustra famelica nominantur SFR. XXII.
Clerici quot in comitia generalia denominentur
 SPC. II.
 — *a quo denominandi* ibid.

Clerici quomodo puniendi, si denominati non ap-
paruerint, ibid.
Codominium quomodo solvendum SC. XV.
Collatio bonorum JM. I.
Colonus conductitius cedens et veniens quomodo in-
vicem se habeant SFR. XI.
 — — *quid capiat e fundi conducti*
proventibus SFR. XIII.
 — — *si in fundum conductum lares*
suos non transtulerit SFR. XIV.
 — — *si in fundum conductum, do-*
mino non concedente, sese contulerit, rapina-
rens agitur SFR. XV.
 — — *si tum est expellendus* ibid.
 — — *ejus res familiares quando ce-*
dunt fundo ibid.
 — — *ejus officia quoad fundum con-*
ductum SFR. XI.
 — — *quando in prædium conductum*
se referat ibid.

- Coloni quot in comitis sagitta indictis appareant* JP. XVIII.
- Comitia sagittaria seu sagitta indicta ubi habenda* ibid.
- in iis quot appareant ibid.
- promulgatoria habeant toparche a comitiis generalibus reduces SPC. V.
- in iis quid agendum ibid.
- generalia ubi habenda SPC. I.
- in ea quando deveniendum ibid.
- in iis lata sententia si violatur SPC. III.
- eorum pax et securitas severis pœnis munitur SPC. V.
- Commodatarius rei commodatæ sustineat periculum* SC. XVI.
- Communio bonorum inter conjuges quomodo instituitur* JM. II.
- Concursus cædis multæ et satisfactionis Regi debita* JP. XXIX.
- debitorum FE. XVIII. XIX.
- Conductor pecoris ejus pericula quantum sustineat* SC. II.
- Confessio christiana* SChr. I.
- Conjuges si liberos procreaverint, eorum bona facilius in communionem veniant*, JM. II.
- Conjuges si inopes inierint matrimonium, maritus bessem, uxor trientem bonorum habeat*, JM. III.
- Conjux conjugis bona ne committat* JM. II.
- Consacramentales quale dicant juramentum* JP. XXXVII.
- ne jurent in verba accusati ibid.
- quomodo eligendi SF. IX.
- quot, vide juramentum.
- Contractus operarum* SC. XIX.
- Correctio malorum qua finis pena indigitatur* SChr. II.
- Creditores convocandi, ad mortui debita persolvenda*, FE. XVIII.
- si non apparuerint, quando debita sua perdant, ibid.
- pignoratitii rei oppignoratæ iis tradite sustineant periculum SC. XVII.
- Crimen perduellionis* JP. V.
- Crimina nefanda quantum ibid.*
- Crux qua index de balena ejectitia adhibetur* SFR. XXIX.
- Culpa resarcienda* JP. XXX.
- Cultro alium petens quomodo puniendus* JP. XXXI.
- Curatori suo fundum vendendum femina primum offerat emendum* SFR. IV.
- D.**
- Dammum culpa causatum resarciatur* SC. XII.
- casuale quidnam JP. XXX.
- Damna casuata probe attendenda & distinguenda* ibid.
- Debita legalia præferuntur cædis multæ et satisfactioni Regi debita* JP. XXIX.
- mortui probanda SC. VI.
- Decem annorum præscriptio* FE. XXIII.
- Delatores ex jure talionis puniendi* JP. XXVI.
- Delegatio nominis* SC. XVIII.
- Delegatio debitorem originarium liberat* ibid.
- Delicta nefanda quantum JP. V.*
- Difficultatis in exigendo multa* SC. IV.
- Dodecadis juramentum vide juramentum.*
- Dolus malus emtionem, venditionem vitiat* SC. X.
- Domicilium justum magni momenti* SC. VII.
- Domiciliorum mutandorum tempus legale* SFR. XI.
- Domus in fundo alieno edificata* ibid.
- Donum ex quadrante valeat testibus comprobatum* FE. XVII.

Dos adventitia sponso tradita ei non minus quam profectitia cedit JM. I.

Dotem et antipherna adulterio committit uxor JM. V.

Dotis pars actione quesita antiphernis haud compensanda JM. V.

E.

Emendatio qua finis pena innuitur SChr. II.

Emtio venditio dolosa quid SC. X; quomodo punianda ibid.

Enarus Archiepiscopus Nidarosiensis nominatur SChr. III; JP. VII.

Episcopus Dei mandatarius in rebus ecclesiasticis SChr. II.

Episcopus Regi coordinatus ibid.

Episcopi quot soripetas comitiorum generalium inter clericos denominent SPC. I.

Exceptio alibi circa invasionem domesticam JP. XI.

— ignorantia quoad falsum reale SC. IX, XIII.

Executio debiti liquidi SC. IV, V.

F.

Facta tibi quamvis damnum aiferentia favorabiliter tractanda JP. XXX.

— periculosa non necessaria ibid.

Femina cede vindicanda septem JP. X.

Falsum reale quid SC. IX.

— — furti instar puniendum ibid.

— — emtionem venditionem vitiat ibid.

Fatuis tutela subicitur, quamvis majorennis, FE. XXII.

Fidei date violator quomodo puniendus SPC. VI; JP. V.

Fidejussio in causis furti non manifesti SF. III.

Filius et filia quoniam ex materna hereditate capiat FE. XXI.

Formula legitimandi filium naturalem FE. XVI.

— juramenti SChr. V, VI, VII; SPC. II, III; JP. XXXVII.

Forma rei site SFR. I.

Frater natus maximus, pro ceteris, sorori nupturae constituit dotem JM. IV.

Fundus non homicidio nisi nefario committitur JP. II.

Fundus uxoris bonis emtus cedit uxori JM. III.

— avitus seu odelicus nominatur SFR. VIII.

— — si sororibus dividitur, fratribus venit redimendus FE. II.

— a tutore abalienatus retrahatur majorenni SFR. I.

— ejus relictio quomodo instituitur ibid.

Fundus vendendi formalia SFR. II.

— femina ne vendat sine consensu curatoris SFR. IV.

— — curator primus obstat ibid.

Fundi conducti proventuum quid domino cedit SFR. XIII.

— — — quid colono conductitio ibid.

Fur furto alligatus personam in iudicio standi ne habeat JP. XIX.

Furiosus pater si filiam, filius si patrem, frater si fratrem occiderit, JP. VIII.

— propinquo suo injungendus ibid.

— vincendus ibid.

Furiosus si aliquem occiderit vel vulneraverit ibid.
Furtum vacuæ morte puniendam JP. VII.
 — *dorso furis convicti alligandum* SF. VII.
 — *manifestum* SF. II.
 — *non manifestum* SF. VII.
 — *iteratum* SF. I.
 — *necessarium impune* ibid.

Furtum rei minimæ SF. VIII.
 — *quando morte puniendam* SF. I.
 — *uncia, trian marcarum nulla puniendam,*
 ibid.
Furti insimulatus, si in jus vocatus non apparue-
rit, pro convicto habeatur SF. IV.

II.

Hardåfång vid. *Difficultas in exigendo.*
Hereditas caduca quando cedit Regi FE. XVII.
 — *quando domino fundi* ibid.
Hereditatum classes tredecim FE. 1—XV.

Homagium Regi Norvegiæ præstandum SChr.
 — *Regi nbi præstandum* SChr. IV; *quando*
 ibid.; *quando* SChr. VI, VII.
Homicidium quomodo puniendum JP. I.

I. J.

Jaculantes in alium quomodo puniendi JP. XXXI.
Januæ tres de prædio ne auferendæ SFR. XII.
Impedimenta legalia quænam SPC. VI.
 — *conjugii si matrimonium dis-*
solverint, conjugum quivis sua habeat bona JM. V.
Inedificatio SFR. XI.
Incendia nefaria JP. V.
Injurie verbales graviores quænam et quomodo pu-
niendæ JP. XXIV.
Inquisitio per domos de re furtiva SF. V.
 — *quomodo instituenda* ibid.
Jonas (II) archiepiscopus memoratur JP. XXIX.
Judices pedarii (scubini) in comitiis generalibus ad-
hibeantur SPC. I; *quot denominandi* SPC. II.
Juramentum toparcharum quoad scabinorum deno-
minationem ibid.
 — *scabinorum* ibid.
 — *Regis successuri* SChr. V.
 — *dodecadis de causis invasionis dome-*
sticæ JP. XI.

Juramentum dodecadis de vulneribus in pugna in-
fictis JP. VIII.
 — *de consiliis mortiferis* JP. IX.
 — *de delictis nefariis* SF. IX.
 — *de cæde* JP. XI, XII.
 — *de adulterio* JP. XXV.
 — *de insimulatione magie* ibid.
 — *de furto, ubi testibus dome-*
sticis probatur insimulatio, ibid.
 — *sevirale de factis periculosi* JP. XXX.
 — *de causis furti* SF. IV, V, VII.
 — *de causis quadraginta marca-*
rum SF. X.
 — *trevirale de cæde in convitiis* JP. XII.
 — *de carmine famoso* JP. XXV.
 — *de homine vendito* JP. XXVIII.
 — *de causis quinque et quatuor*
marcarum SF. XI.
 — *duovirale de causis duarum unciarum*
 ibid.

Juramentum solitarium JP. VIII, XIII; JM. I; SF. XI.
 — decadis accusatorium (si non duovirale cum octo comprobatoribus) JP. XXIV.
 — sum qui offert, potior sit jure, si utraque pars testes habuerit, SFR. XXIV.

Jus aggratiandi Regi competit JP. IV.
 — talionis quoad delatores JP. XXVI.
 — odalicum agnatis præ cognatis defertur FE. II.
 — protimisco exerceat dominus fundi quoad domos in fundo extractas SFR. XI.

R.

Raupfox vid. *Emtio-venditio dolosa*.

L.

Lagarètr vid. *reër*.
Landnám vid. *Multa ob fundum usurpatum*.
Laudatio auctoris in causis furti SF. III.
Leges successorie in regno Norvegie SChr. III, IV.
Legitimatío per matrimonium subsequens FE. XIV.
 — filii naturalis per deductionem ad fores templi FE. XVI.
 — quomodo instituenda ibid.; ejus effectus ibid.; quomodo indicanda ibid.
Liberi conjugum procreati ad bonorum communio- nem operantur JM. II.

Ligamina sacra in comitis generalibus instituenda SPC. III; quanta laxitatis ibid.
Litus commune piscaturæ et aucupio destinatum certis anni temporibus SFR. XXIX.
 — — certi quadrantis incolis competeat ibid.
 — — quantum jaceat ibid.
Locatio conductio fundi quomodo instituitur SFR. X.
 — — — quantum valeat ibid.
 — — — pecoris quantum valeat SC. XI.
Lýrittareidr vid. *Juramentum trevirale*.

M.

Magie diversa genera morte punienda JP. VI.
 — insinulatus dodecadis se purget juramento JP. XXV.
Majorensis quis SFR. I.
 — fundos a tutore abalienatos retrahat et quomodo ibid.
Malluvia concatenata FE. XXI.
Mandataribus causæ ejusdem sit potentie et dignita- tis ac pars contraria SC. VIII.
Mandatum generale SC. VIII; quantum valeat ibid.
Mannun junctio coram testibus stipulationem efficit SC. IX, X; SFR. II.
Marito superstitii cedunt antiplerna uxori stipulata JM. II.

Marito competit bes, uxori triens bonorum commu- nium JM. III.
Maritus tenet bona adultricis dum ipsa vivit JM. V.
Mendicus sanus, adultæ ætatis et virium integrarum satisfacionem juris personalis ne capiat, JP. XXVII.
Mocchus in flagranti occidendus JP. X.
Morientis de occisore valeat indicium JP. XI.
Morsus quomodo puniendus JP. XXXII.
Multa ob dextra fidem violatam quanta SFR. XVI; SC. XX.
 — ob fundum injuste usurpatum SFR. XXVIII.

N.

Nomophylax comitia generalia dirigit SPC. III.
 — *signum edi faciat, quando in dicasterium eant scabini & partes, ibid.*
 — *judices eligat suffraganeos inter denominatos ibid.*

Nomophylax ligamina sacra (vebönd) facienda curet ibid.
Nox natalitiorum Christi terminus constituitur SFR. I; SC. VII.

O.

Occisor eadem factam denuntiet et in se suscipiat JP. XIV.
 — *si eadem non denuntiat, eadem furtivam commississe præsumerit, ibid.*
 — *prehensus deferatur vincitus ad actorem publicum vel toparcham ibid.*
 — *sagitta vocatus, nec apparens, pro convicto habeatur, JP. XVIII.*
 — *in comitiis eadem committens, fugiens et prehensus personam in judicio standi ne habeat, JP. XIX.*

Occisorem omnes insequi tenentur, nisi agnati, cognati et affines ejus proximi, JP. XIII.
 — *siquis insequi noluerit multandus est JP. XV.*
Olai Regis Haraldii filii sanctitas Schr. III.
 — — — *leges successoriae ibid.*
Operarium egrotantem herus quamdiu tenet SC. XIX.

P.

Pactum pignoris vel hypotheca in fundo quomodo statuitur SFR. VI.
 — *protimiseos in fundo quomodo constituitur* SFR. V.
 — — *quomodo solvitur* SFR. VII.
Palear boum transfexerant veteres SC. XII.
Parasiti dimidiam tantam juris personalis violati satisfactionem capiant JP. XXXII.
Paroemia juridica SPC. III; JP. XXVI, XXXV; FE. XXV; SFR. XX, XXIV; SC. I, II, V, VI.
Pars alterutra litigantium si jurare voluerit, si utraque, si neutra, SFR. XXV.

Partes litigantes ejusdem sint dignitatis et potentie SC. VII, VIII.
Pax et fides stipulanda in causis circa vulnera JP. XX.
 — *domestica et secretis si violatur* JP. XI.
Pecora palantia quomodo tractanda SFR. XXI.
 — — *si damnum intulerint* SFR. XX.
Pecoris alendi periculum altor in quantum sustinetur SC. XII.
Personam in judicio standi quinam habeant, qui non, JP. XIX.

Pignus legale & generale quoad bona pupillaria
FE. XXIV.
— *estimandum* SC. XVII.
— *commissum, si condicta die non redimitur,*
SC. XVII.
— *cedit creditori pignoratitio* FE. XIX.
— *ejus periculum sustineat creditor pignorati-*
cus SC. XVII.
Piscaturam in alieno fundo exercens domino fundi
piscatur SFR. XXIV.
Poenæ mutilantes JP. XXXI, XXXII, XXXIV.
Predatio quomodo puniendi SC. I.
Presuntio juris & de jure quoad momentum mortis
plurium simul mortuorum FE. XVII.
Præscriptio actionis hæreditatis vindicandæ FE.
XXIII.
— — *de fundo relicto* SFR. I.
— — *testes ferendi* SC. VI.

Præferentia debitorum legalium JP. XXIX.
Prata si quis in fundo alieno habuerit SFR. XXVII.
— *quomodo colenda a domino prati ibid.*
— *quomodo servanda a domino fundi ibid.*
Pretium rei furtivæ ad pœnam furti operatur SF. I.
Prior tempore potior jure SFR. XVI; SC. X,
XVII, XX.
Pronubus virginis quinam JM. I.
— *dotem et antipherna constituit ibid.*
— *auctorem dotis sese præbeat* JM. III.
Pugiones portare prohibita JP. XXXI.
Pungentes aliam quomodo puniendi ibid.
Pupillus quando vietum operis quæere par esse
præsumitur FE. XXV.
— *quantum quotannis consumat ibid.*
— *quando majorænnis fit* SFR. I.
— *ejus bona vid. Bona pupillaria.*

R.

Râðspell quid JP. XXXVI.
Raptus æminæ violentus morte puniendus JP. VI, VII.
Regi multa debetur ob comitorum generalium latam
sententiam violatam SPC. III, V, VI.
— — *ob pacem domesticam violatam*
JP. XII.
— — *ob verbera irato animo inflicta*
JP. XVI.
— — *ob subditum injuriam* JP.
XXII, XXIII.
— — *ob subditum venditum* JP.
XXVIII, casum JP. I.
— — *ob fundum sine testibus vendi-*
tum SFR. II.
— — *ob res alienas violentè raptas*
SC. II.
— — *a parte contumaci* SC. III.
— — *ob spretam nomophylæcis sen-*
tentiam ibid.

Regi multa debetur ob contractum operarum viola-
tum SC. XIX.
— — — *circa pecunias alen subjectas*
SC. XXI.
— — *nilil debetur circa damna casualia et facta*
periculosa JP. XXX.
— — — *eo lesa, qui juris non est capax,*
JP. XXVII.
Res naufragæ quomodo tractandæ SFR. XXVIII.
— *commodata si perierit* SC. XVI.
— — *si subcommodatur ibid.*
— — *in dotem, si recedit, sponsus in*
pronubum agat de restitutione in integram JM. I.
Resarcitio damni culpa causati SC. XII.
Rèttè vid. Satisfactio juris personalis violati.
Reus latam sententiam si neglexerit SPC. III, V, VI.
— *latam sententiam violans quanti in accusatore*
tenetur ibid.
Rex Dei mandatarius in civibus SChr. I.

Rex episcopo coordinatus ibid.

— quinam justus in regno Norvegia SChr. III.

Rex iuramento functus imperium regum suscipiat

SChr. V.

S.

Sagitta index comitorum circa moechum in flagranti occisum JP. X.

— — — — — de vulneribus inflictis JP. XVII.

Sagittæ comitorum indices quotuplices JP. XVIII.

Sagittam emissam impediens quanti tenetur ibid.

Sal vid. Solutio multe.

Salomonum in anne ne præstruatur iter SFR. XXIV.

Satisfactio juris personalis violati debetur injuriato verberibus JP. XVI, verbis et dieteriis JP. XXIV.

— — — — — quando triplex adhibeatur JP. XXV.

Scabini comitorum generalium (judices pedarii vel suffraganei) quando et a quo denominandi SPC. I.

— quot denominandi e quavis toparchia SPC. II.

— suntus protectionis comitalis unde capiunt ibid.

— iuramento fungantur dicasterium ingressuri SPC. III.

— sententiam ferant cum Nomophylacee ibid.

— sententiam ferant ex justo & æquo si tacuerint leges ibid.

Seotatio in fundis tradendis adhibeatur ex regula FE. XVII.

— testibus coram facienda SFR. II.

Securitas publica in comitiis generalibus indicatur SPG. IV.

— domestica si violatur, reus duplicem pendat penam, JP. XI.

Sententiam latam violantes quanti tenentur SPC. III, V, VI.

Sententiæ late quomodo suffragati sunt veteres SPC. V; JP. XX.

Sepimenta struenda et reficienda SFR. XX.

— terminalia itidem SFR. XXII.

— legale quale sit ibid.

Sepultura honestæ jos denegatur iis, qui crimen capitale commiserunt, JP. VII.

Sepulcrum casi ad, etiam habeatur iudicium de homicidio JP. XVIII.

Servitutes rurales SFR. XXVII.

Solutio multe in tres partes divisa SPC. VI

— — — — — prima quando proveniat ibid.

— — — — — quomodo obferatur ibid.

Soror fratris impuberis tutelam habere potest JM. IV.

— si tutelam habuerit, propinqui proximi ei dotem dandam e bonis fratris deficiant, ibid.

Sortitio adhibeatur inter codominos SC. XV.

Sortilegium ibid.

Sponsiones ratæ valeant, si adfuerint testes, SC. XXI.

Stigma clavis genæ furis inurendum SF. I.

Stipulatio quomodo fiat SFR. II; SC. IX, X.

Stuprum feminæ honestæ illatum quomodo puniendum JP. XXXVI.

Subditi cæsi satisfactionem capiat Rex JP. II.

Sublocatio fundi illicita SFR. X.

Successio in regno Norvegia SChr. III, IV.

— in capita quando adhibeatur FE. XV.

T.

Terminus citationis quantus SC. III.

Termini si moventur nec novi instituuntur SFR. XXVI.

Terminorum motio quomodo punienda ibid.

Testamenta viri inprobris et hæredes destituti FE. XVII.

Testamenta ubi perficiantur ibid.

— *quam saepe ea revocare licitum ibid.*

Testes inhabiles propinquitatis v; affinitatis causa
SC. II.

— *omni exceptione majores quinam ibid.*

— *oculati auritis preferendi ibid.*

— *domestici circa injurias verbales adhibendi*
JP. XXIV.

Testium vel antestatio v, non statum cause immutat
JP. XXI.

Tintinnabulo magno signum datur, quando in dicasterium eundem sit, SPC. III.

Toparchæ comitia habeant promulgatoria SPC. V.
— *denominent judices pedarios in comitiis generalibus adhibendos SPC. I.*

Toparchæ quando eos denominent ibid.

— *juramento quoad denominationem fungantur ibid.*

— *mulctandi si non juste denominant SPC. II.*

— *appareant in comitiis generalibus vel ipsi vel per justos mandatarios SPC. II.*

Toparcha occisores victos recipiat custodiendos
JP. XIII.

Transitio rei venditæ transfert dominium SC. XIII.
XIV.

Tutela jus succedendi sequitur ex regula FE. XXII.
XXIV.

— *miorenensis si submandatur FE. XXV.*

Tylstareidr vid. Juramentum dodecadis.

U.

Uxor superstes dotem et antipherna capiat JM. II.

— *trientem bonorum, maritus bescem habeat*
JM. III.

— *committit dotem et antipherna adulterio JM. V.*

— *adultrix respiciens et cohabitationem marito obferens dotem habeat ibid.*

Uxor superstes dotem tantum habeat, si bona mariti relicta non ultra toleraverint, JM. V.

— *quas et quantas faciat emiones venditiones*
SC. XVIII.

— *si quid ad usus familie emerit, valeat, ibid.*

V.

Vacca legalis qualis SC. XIII.

Vebönd vid. Ligamina sacra.

Verilas conviui tollit injuriam JP. XXVI.

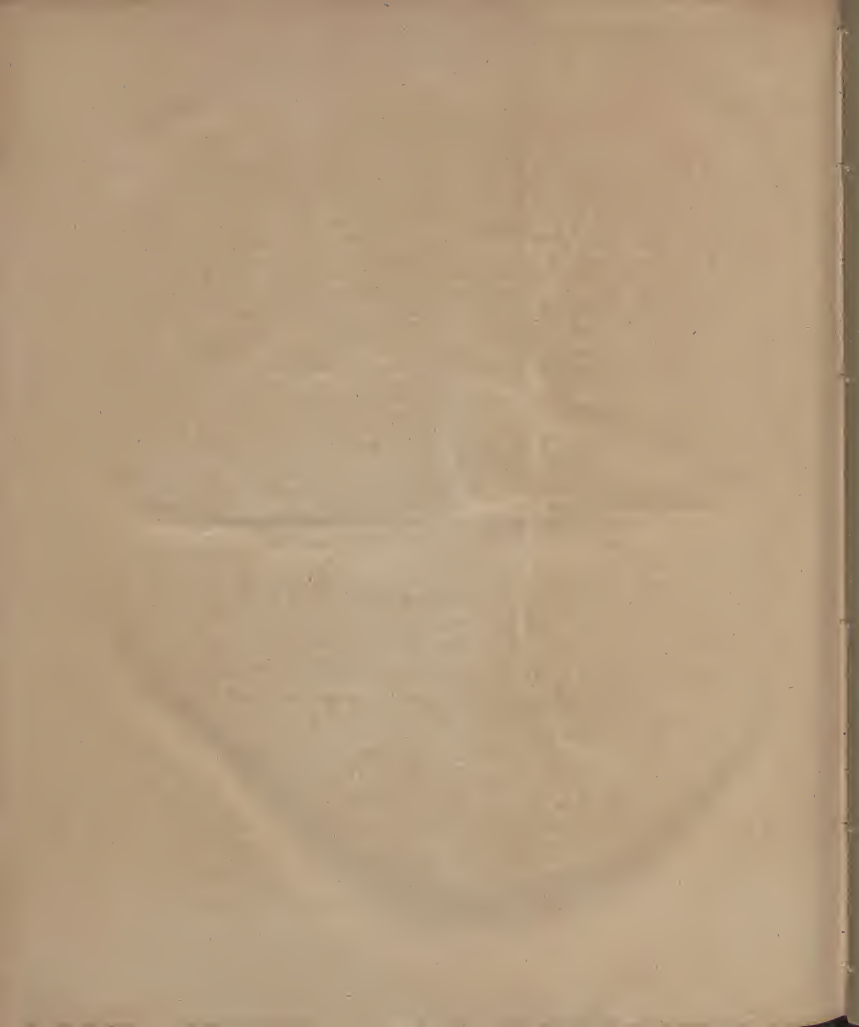
Vidna seipsam nubet JM. I.

Vincula si quis ingenuo injecerit, mulctandus, JP.
XXIII.

Vindicta privata SF. VIII.

Vogrek vid. Res naufragæ.

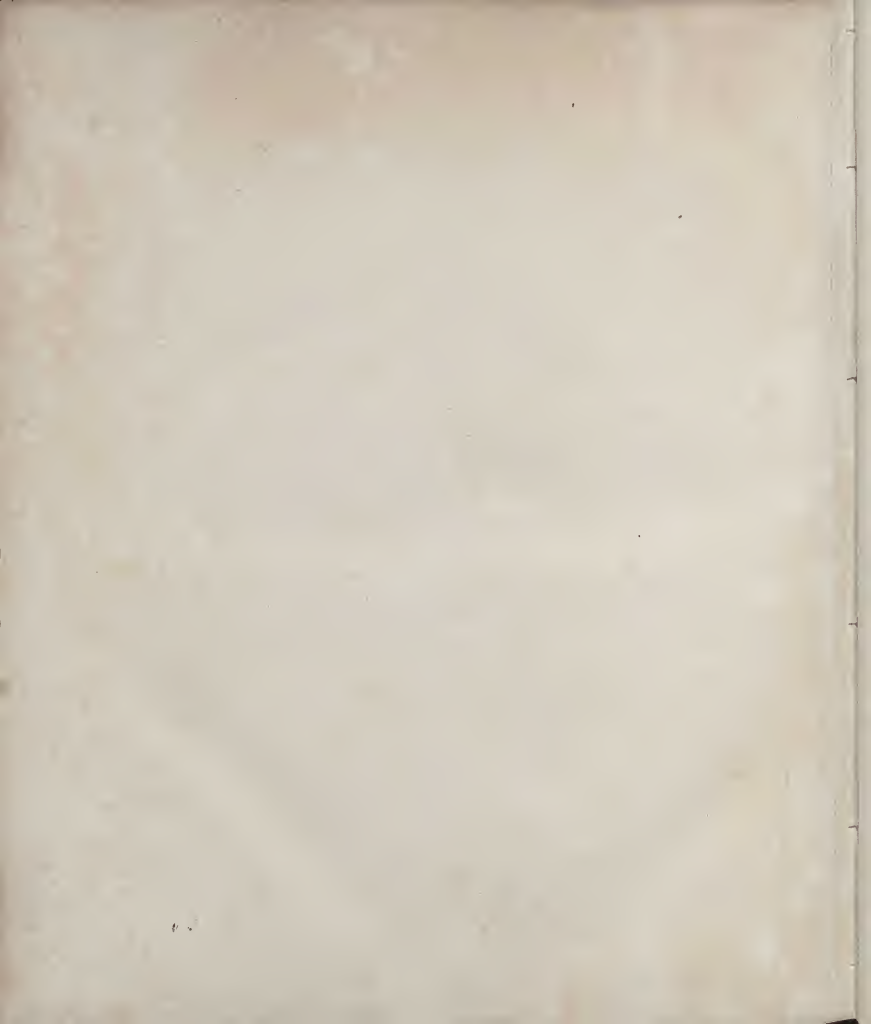
Vnlvera inferentem omnes insequi tenentur JP. XIV.

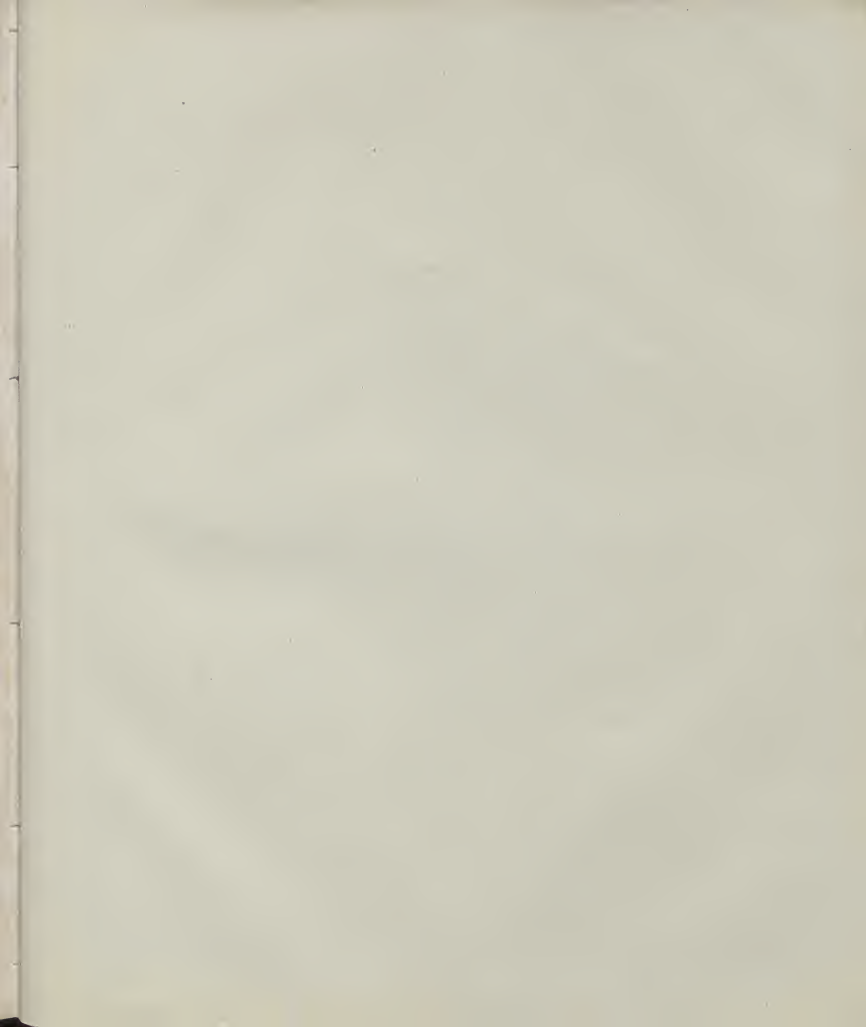

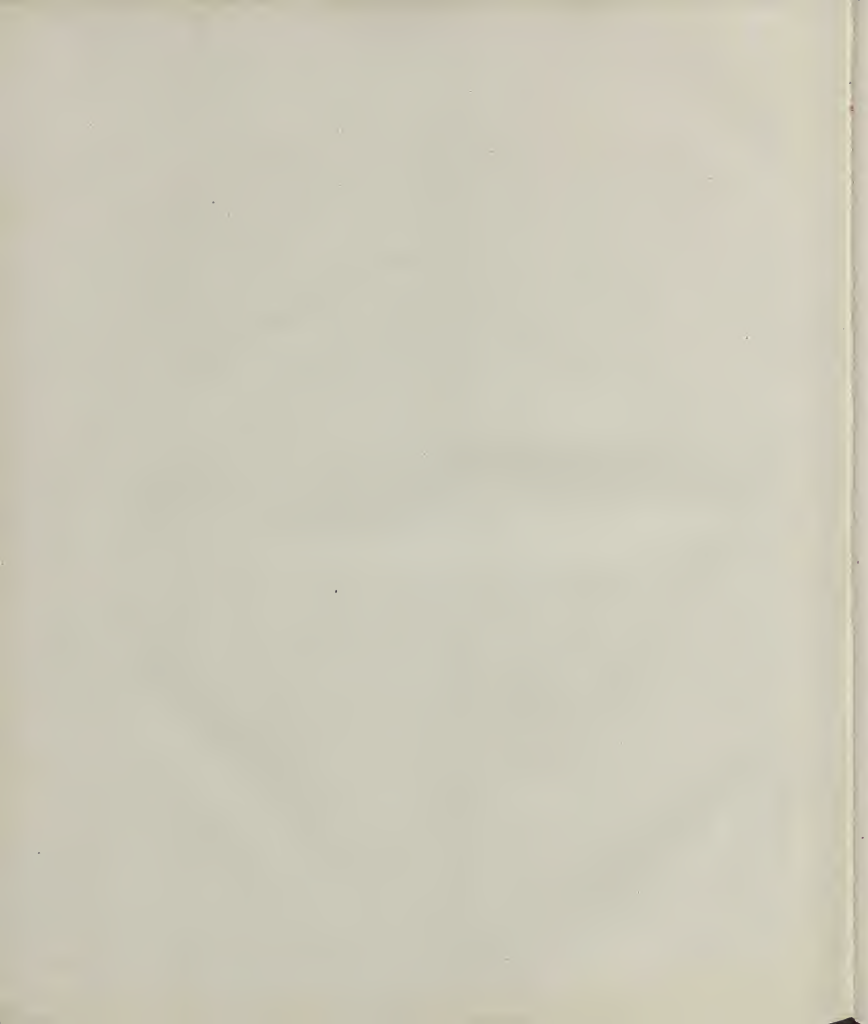

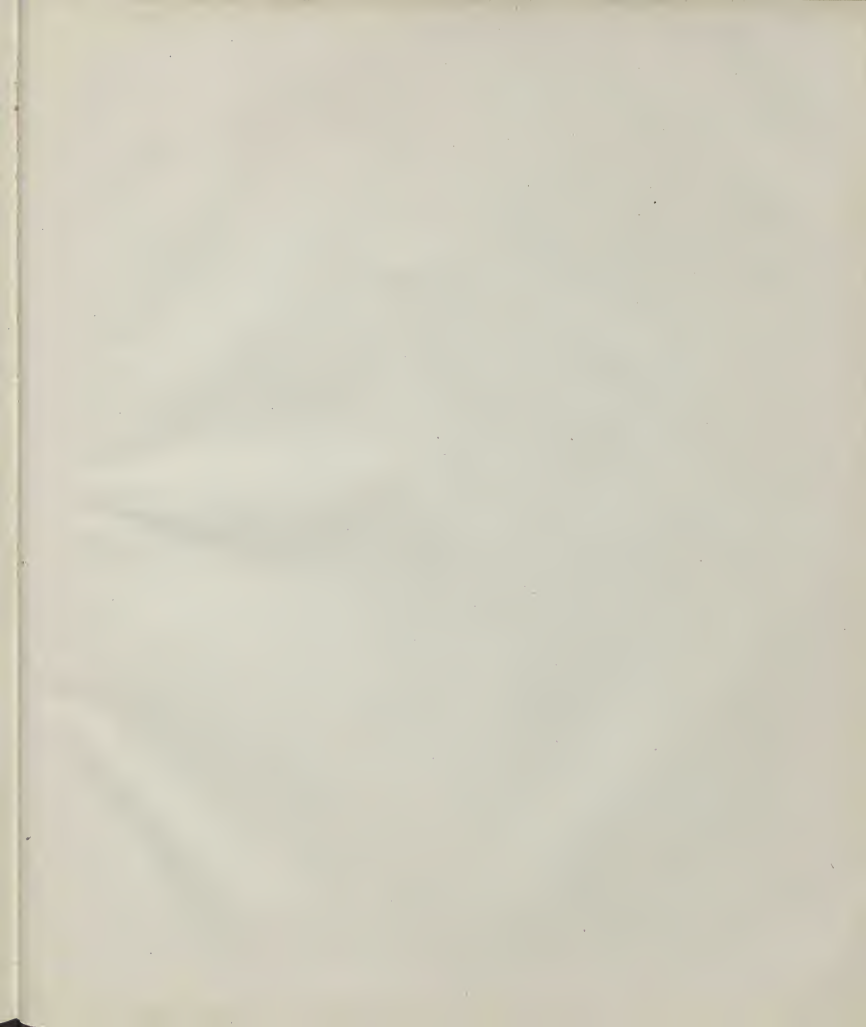
er mæde þær eðr rættende ihvgðo heima
eða þære loginn þa skal h saka aberi stejma
hond til alþingit er h þær eðr rætt az: ær h
hej til þett sanleg yrne at h hej þær þaung
stejnt er mal a yid hæn. ær þat auat at
mal hape þaung þætt sem h hej: herme þa
sculo þinginn dæma þ mal at logg: ullo h
sem þær ero bader eða fa em er þ ram bea
æc loguætt monom æc logmætt þikir þuri
þtta nema hnd bæne þull nauðsyn er stej:
er.

Cp 1
At er upphaf laga þara stlen
dnga sem upphaf er allra gōðra
luta at þ skulo haya æc hallða
kriftelga tru. Sær skulo trua
Agud þaður Almat kan scapara
himn æc iatdar: Sær sculo trua aþarn dætt
inn ætt æc h emga sun er getin er aþ: cta þæ
helagt anda æc þæddæ aþ: a) axio mey þin
æc unð pilats valde crof þett deyddæ æc gveu
þæ mde til helyttel at leysa þadan alla fi
na men. þridia dag ept er h þær deyddæ ætt
h upp aþ: dauda æc þær sidan með kerisueno
sind. x. daga þ þasca deg æc til helga þoz f
dags æc steig þat h himna upp æc þadan skal
h koma ær þa degi þetta henn at dæma hön
xpt sind þdlenka. Sær skulo trua a helg
an anda at þær sanr gud sem þæder æc sunr
æc þær þriar skulningar er em gud. Mær sku
to trua aþ allt sem trau oll ættelag þrod
æc heilagra in lambarid æc hrilog kurkia
hej samdyct með obrigelegre stad þetto.

100514481 - 2

